STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05567

ROMANEN, DERTSEYLUNGEN, LEGENDEN UN VUNDER MAYSES

David Ignatoff

Permanent preservation of this book was made possible
by Jill Martin
in memory of
Samuel & Edith (Wolbarsht) Martin

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דוד איגנאטאָוו

ראָמאַנען, דערציילונגען לעגענדען און וואונדער מעשות

(פיר בענד)

אין צוויי איינטיילונגען

באנד איינס און צוויי:

ראָמאַנען און דערציילונגען —

אין קעסעלגרוב

(א נויארקער ראָמאַן)

צווישען צוויי זונען

(א בוך אין פיר טייל)

באַנד דריי און פיר:

פון אונז פאַר אונז

דאָס פארבאָרגענע ליכט

וואונדער מעשות

ספּעציעלע „פריידהייט" אויסגאבע

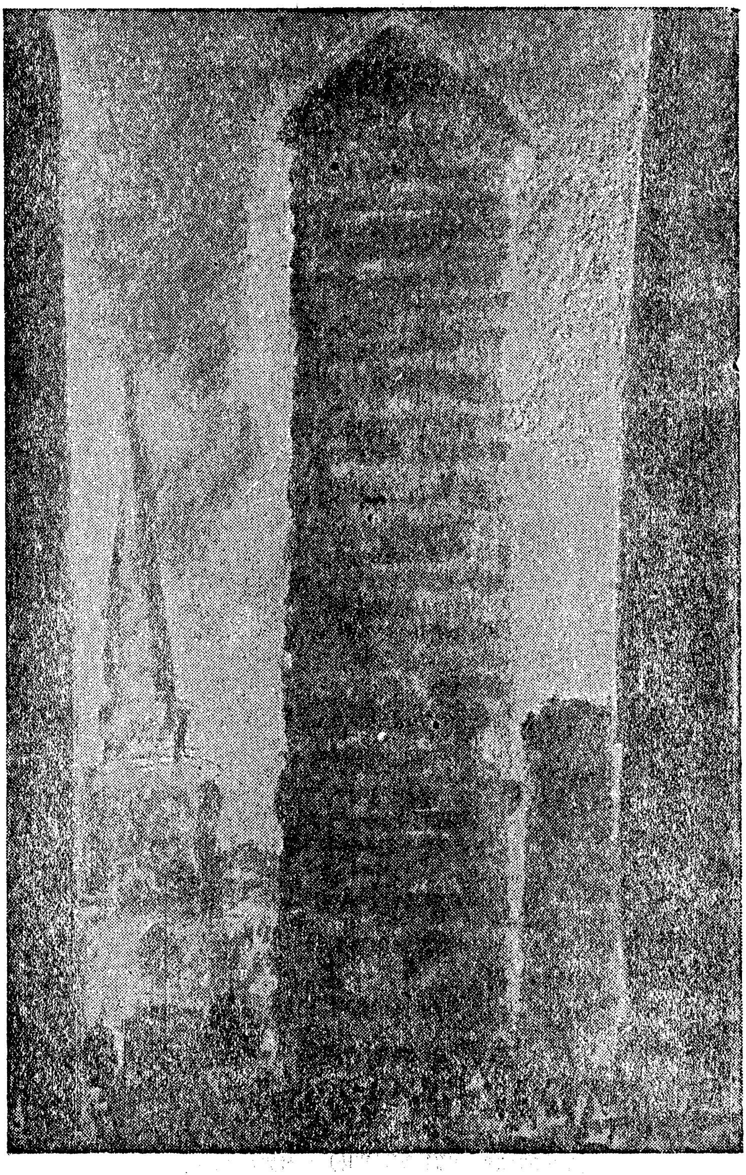

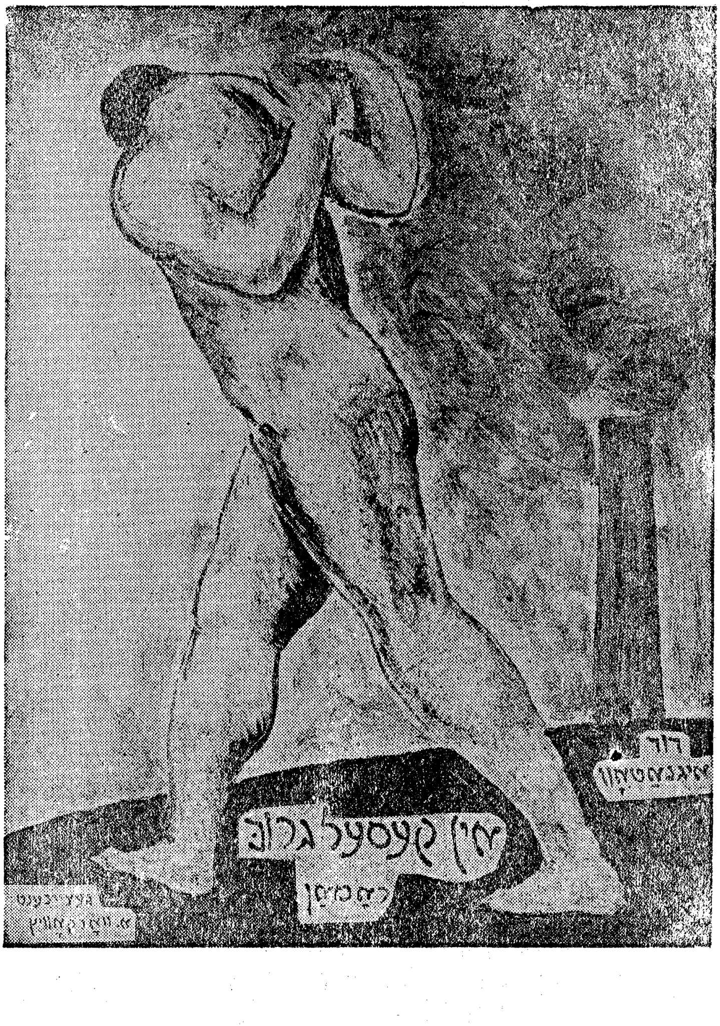
דוד
אין קעסל גרוב
ראָמאַן

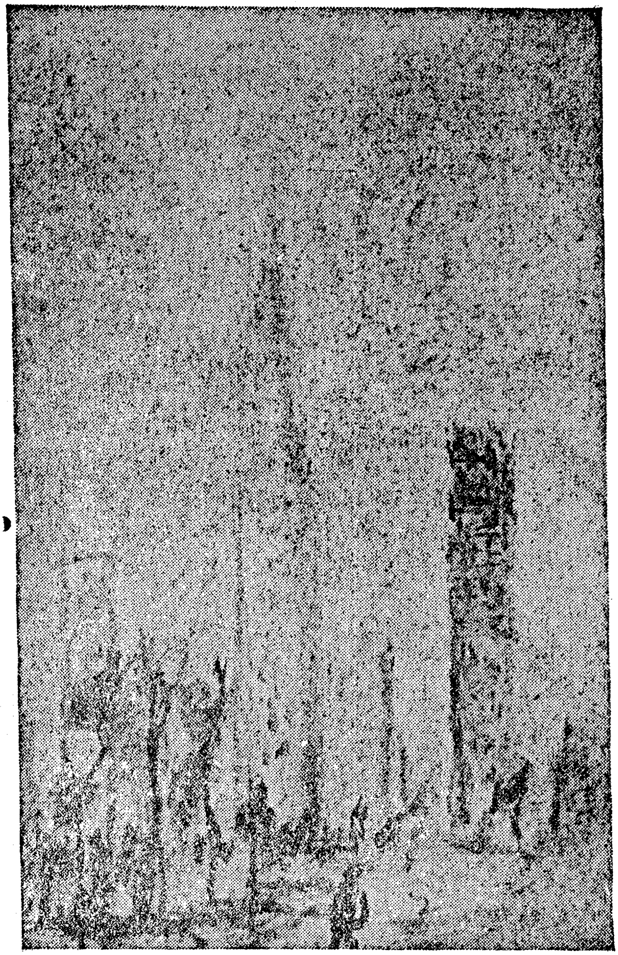

Copyright by Farlag America זעקסטע אויפלאגע

ערשטע טייל:

פייער

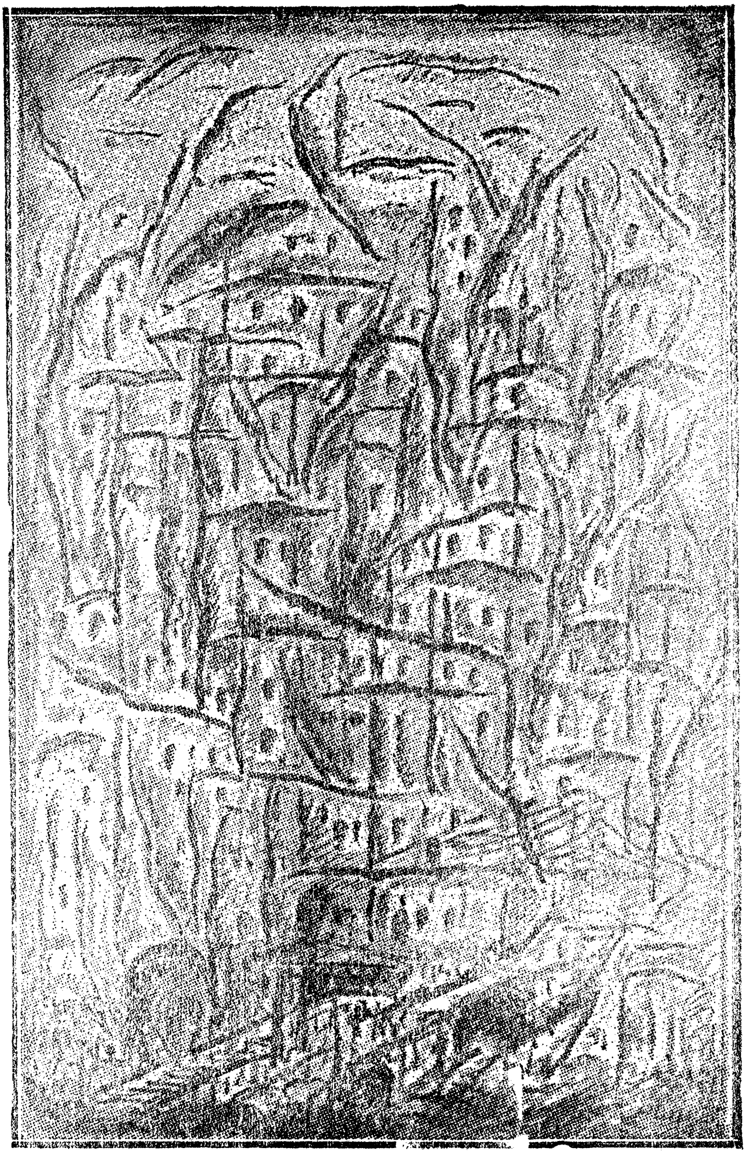

גאַנץ פּריה.

דער גרויסער ריעז ניו יאָרק האָט זיך דורכגעוואָרפעו פון שלאָף און האָט געמיינט, אַז עס איז נאָך צו פריה, און געוואָלט צוריק איינשלאָפען; האָט זיך אָבער באַלד דערהערט א פּייפען, אַן אויפטרייסלענדיג ברומען, ווי עס וואָלטען אויף די דעכער, אויף די טהורעמס ווילדצורייצטע לייבען אַנגעלאָפען, — האָט דער ריעז אַ ברייטען גענעץ געטהאָן און זיך אויפגעכאַפּט.

אַנטקעגען איהם אויפ׳ן מזרח האָט זיך דער מאָרגען אין רויטען געצונדען. און א יונגער, א צופריעדען־פערשייטער, האָט דער מאָרגען גענומען פּראַלען אַרויף איבער ניו יאָרק.

די גאַסען זיינען נאָך געווען אין האַלב־פערשלאָפענע שאָטענס פּערזונקען. נאָר די טויזענדער דעכער און די אויבערשטע עטאַזשען, וואָס אונטער די דעכער פון די ריעזיגע, הויכע געביידען האָבען שוין מיט ליכט געשיינט און זייערע הונדערטער פענסטער האָבען זיך שוין מיט זון־פלאַם געשפּיגעלט.

פון די הויכע קוימענס האָבען זיך גענומען שפּאַרען דיקע, שוואַרצע זיילען רויך און א לייכט ווינטעל האָט זיי גענומען בויגען און ציהען איבער די לאַנגע הימעל־לאַנקעס, וואָס שפּרייטען זיך איבער די הויכע, לאַנגע גאַסען.

קאַפּיטעל 1.

מאַקס האָט זיך אויפגעכאַפּט.

— שוין שפּעט! אויף מיין וואָרט שפּעט! און ער איז ארויסגעשפּרונגען פון בעט. ער האָט זיך געהיט, אַז חנ׳קע זאָל זיך ניט אויפכאַפּען, און נאָך ניט קיין אָנגעטהאָנענער איז ער אַריינגעלאָפען אין קיך, אָנגעצונדען דאָס גאַז־אויוועלע, אַרויפגעשטעלט די קאַפּע, און נאָך דעם זיך גענומען איינוואַשען און אָנטהאָן.

און אַז ער האָט זיך אָנגעטהאָן, האָט שוין די קאַפּע געזאָדען. האָט ער אויף גיך אַריינגעכאַפּט אַ גלאָז קאַפּע, אַ שטיקעל ברויט, איינגעפּאַקט אין אַ צייטונג זיין מיטאָג: ברויט, סאַרדינען, עפּעל, דאָס פּערלעגט אונטער׳ן אָרעם און איז אַריין צוריק אין שלאָף־צימער.

דאָ איז ער אַ ווײַלע צומישט געוואָרען:

חנה׳ס ווייסער פּנים און איהרע דונקעלע האָאָר, וואָס זיינען געווען צושויבערט אויפ׳ן ווייסען קישען, און איהר שעהנער ווייסער האַלז — —

און איהר האַנד, וואָס איז געלעגען איבער דער לייכטער, גרויער דעק, אַזאַ קלאָרע, אַזאַ לויטערע — — —

און די דינע וואָלקען־גרויע דעק, וואָס האָט זיך איבער איהר כשופדינג געקנייטשט און האָט זי אַרויסגעגעבען אַזוי לייכט און אַזוי בויגיג. — — —

און מאַקס האָט אַ קינדערשען שמייכעל געטהאָן און מיט דעם וואַרימען שמייכעל אויף די ליפּען האָט ער זיך צוגעבויגען און אַ קוש געטהאָן איהר האַנד.

האָבען זיך געעפענט איהרע אויגען און זי האָט אַ שמייכעל געטהאָן.

— חנה — — — — נו ?...

האָט זי נאָך אַ שמייכעל געטהאָן צופריעדען, ׳דויטליך, פערשעהמט.

ווען מאַקס איז אַרויס פון הויז זיינען די גאַסען שוין געווען פול מיט מענשען. איז ער אַריין אין דעם געדיכטען מענשען־שטראָם, מיט

זיין פעקעל אונטער׳ן אָרעם, מיט אַ קינדיש־צופריעדענעם שמייכעל אויף די ליפּען, געשטעלט זיכערע טריט און געטראַכט:

— ווער ווייס?! פיעלייכט פּאָרט אַ קינד? — מאָדנע — — — — אזוי פיעל מענשען, וואָס ווילען ניט האָבען קיין קינדער, טהוען אזוינע מיאוס׳ע זאַכען — — — און דאָ, אז איהר ווילט זיך אזוי אַ קינד, און מיר טאַקע אויך, ווייל פאַר וואָס טאַקע ניט? ווי זאָגט זי: אַ איינ־געלע מיט שוואַרצע הערעלעך — — — און גנה! אָט שוין אַ יאָהר נאָך אַ חתונה, און — גאָר ניט!

חנה האָט נאָך מאַקס ארויסגעהן זיך געפּרואווט ווידער איינ־שלאָפען. זי האָט אַראָפּגעלאָזט די אויגען־דעקלעך אָהן דעם חשק זיי צוריק צו עפענען, זיך גענומען לייכט ציהען און דערביי צופריעדען גע־פיהלט און געהערט די זיידענע גלאַטקייט און די ליעבע, זיסע ווארים־קייט פון איהר איינענעם שעהנעם לייב, און צו דעם האָט זיך שוין אויך צוגעמישט דאָס געפיהל — „ווי משוגע מאַקס איז דאָס פאַר איהר!" און אין אַלגעמיין איהר הערשען איבער מענער. און זי צושמייכעלט זיך — זיך באַפּענדיג אויף איהר ליעבסטען געדאַנק: „ליעבע איז ניט קיין חלום. דאָס איז אַ פּשוט׳ע, געזונטע ווירקליכקייט, אַ זיסע, ליעבע ווירק־ליכקייט!" — דער שמייכעל און דער געדאַנק זיינען איהר געוועהר, מיט וועלכע זי פערטהיידיגט זיך, אַליין ניט קלאָר וויסענדיג פאַר וועמען, כאַטש כמעט אַלע מאָל זאָגט זי דאָס אין געדאַנק צו ברוך׳ן. דאָס שמיי־כעלט זי אזוי פון איהם, סיי ווען זי זעהט איהם, סיי ווען זי זעהט איהם ניט. און אזוי טראָגט זיך איהר שמייכעל, פליהט און טראָגט זיך אַ גאָלדענער מיט אַ פאַרקרימטען שנאָבעל און מיט שאַרפע נעגעל צו ברוך׳ן און ער פערטשעפּעט מיט זיינע פליג׳לען אויך בינעם׳ען און נאָך אַנדערע „הימעל־מענשען", וואָס האָבען זיך שטענדיג געדרעהט און דרע־הען זיך נאָך איצט ארום איהר...

און זי שמייכעלט ווייטער: — „ווי גוט זי האָט דאָס זיי אַלעמען אָפּגעטהאָן — גענומען און חתונה געהאַט גאָר פאַר אַ פּשוט׳ען בחור!..."

קאַפּיטעל 2.

פון גאַסען און גאַסען שטראָמען אריין די מענשען־כוואַליעס אויף דער לאַנגער בראָדוויי. דאָרטען גיסען זיי זיך צונויף אין צוויי לאַנגע שטראָמען, וואָס ציהען זיך ביי ביידע זייטען פון דער גאַס, און די מענשען־שטראָמען ציהען זיך אַוועק ווי טייכען און זעהען אויס ווי פאַרבינגע ברעגען צו די ריעזינע, הויכע מויערן.

און די מויערן זענען בעהאַנגען מיט שילדען און שילדען, מיט גאָלדענע אויפשריפטען, און רייסען זיך העכער און העכער און קוקען מאָרגע יעדער איינער מיט זיינע הונדערטער פענסטער... און עס רייסט זיך אריין די רויטע מאָרגען־זון. און עס פלאַקערען אויף די טויזענדער פענסטער, און עס צינדען זיך אָן די גאָלדענע אויפשריפטען, און עס צושפּיעלען זיך שטראַהלען, רויטע, גאָלדענע.

די לופט צושטראַהלט זיך מיט גאָלד און פּורפּור.

עס שטראַהלען די הויכע ריעזען־געביידען און קוקען שטראַהלענדיג אריבער דער גאַס און דערזעהען זיך אנטקעגען אין די פענסטער פון די אנדערע. — — —

און עס זעהען מויערן און מויערן זייערע פּאַלירטע, מאַרמאָרנע זיילען, זייערע פערשיעדענע, פון שטיין געהאַקטע בילדער — — — עס זעהען מויערן אין מויערן זייערע גלייכע און האַלב־רונדע פאָרמען, זייערע גרויסע פענסטער, זייערע גרויסע גלעזערנע ווענד — — — זייערע צאָהללאָזע אויפשריפטען, וואָס ציהען זיך איבער זייער גאַנצערברייט און לויפען ביז ארויף, ביז אָן אויבערשטען קאַרניז, צו ביז אַ הויכען טהורעם.

און די הויכע מויערען צושטראַהלען זיך נאָך שטאַרקער, זוניגער, צופריעדענער.

און אונטען, אויף די ברייטע זייט־וועגען, כוואַליען זיך די מענשען, שפּרייטען זיך, ווי לאַנגע, ברייטע קרענץ. עס געהען: מענער ערנסטע, פער׳דאַנה׳טע און מענער זיכערע, מיט צופריעדענע שמייכלען אויף די

ליפּן; מיידלעך בלאַסע, פערביטערטע מיט צונויפגעפּרעסטע ליפּען, און מיידלעך שטיפעריש, פערשייטע; מיידלעך, וואָס פיהלען נאָך די נאַכ־טיגע קושען אויף די ליפּען, ציטערען און שמייכלען ליעב. און קינדער: עלטערע, אינגערע, כמעט אַלע ערנסטע — — —

עס ציהען זיך לאַנגע, ברייטע קרענץ.

צווישען די קרענץ געהט אויך ברוך. און איהם דוכט זיך, אז אַלע געהען, ווי אין שפּאַן, אז ערגעץ דאָרט וואו די גרויסע גאַס לאָזט זיך אראָב צום ים, שטעהט אַ גרויסער ריעז, העכער פון די העכסטע מויערן, געפּאַנצערט אין שטאָל און אין אייזען. דער ריעז האַלט אין זיינע אייזערנע הענד לייצעס פון אַט די טויזענדער מענשען, וואָס זיינען צוטהיילט אין צוויי לאַנגע מחנות און ער טרייבט זיי האסטיג, כמעט אַלע אין איין וועג: ארויף, ארויף — — —

פון ערגעץ אַ גאַס פאָהר אָן אַ קאַר פול געפּאַקט מיט מענשען. די קאַר דאַרף דורכפאָהרען בראָדוויי. דער מאָטאָר־מאַן קלינגט און קלינגט. די מענשען אָבער האָבען קיין צייט ניט. יעדערען ווילט זיך איבערלויפען נאָך פאַר דער קאַר. און דער מאָטאָרמאַן קלינגט, אז עס ציטערט די לופט, ער בויגט זיך אריבער און עס דאַכט זיך, אז ער טראָגט די קאַר אויף זיינע פּלייצעס און ער שרייט און ער לאָזט די קאַר ביסלעכווייז, אַט־אַט און ער פאָהרט עמיצען איבער — — —

ברוך שטעלט זיך אָפּ.

און מאַקס, וואָס האָט דאָ אָנגעיאָגט ברוך'ן, האָט זיך אויך אָבגע־שטעלט, און מיט זיי האָבען זיך אָפּגעשטעלט עטליכע אַנדערע, און דער שטראָם איז אויף אַ ווײַלע איבערגעריסען געוואָרען, אָבער ווי נאָר די קאַר איז דורכגעפאָהרען, האָבען זיך באַלד די אָבגעשטעלטע מענשען מיט אימפּעט ווידער אַ לאָז געטהאָן און זיך צוריק צונויפגעגאָסען אין איין לאַנגער כוואַליענדער מחנה.

— גוט מאָרגען, ברוך!

— גוט מאָרגען!

מאַקס שמייכעלט.

ברוך שווייגט. — פון זינט חנה האָט חתונה געהאַט מיט מאַקס׳ען, איז ברוך כמעט אין גאַנצען אנטשוויגען געוואָרען — — — כאָטש שולדיג איז ער אַליין: זי האָט געוואַרט, זיך אויסגעקוקט די אויגען, פלעגט אויפציטערען פון זיינער אַ בעריהרונג, פון זיינעם אַ בליק, און ער פלעגט זיך אַלץ מאַכען ניט וויסענדיג, — — — ביז זי איז זיינער אַ שונא געוואָרען און איהר איצטיגען שמייכעל בעקומען:

„איך בין שעהן און מיר שטעהט ניט אָן, מיר פּאַסט ניט פער־שפּיעלען — — —"

און אַז ער איז אוועקגעפאָהרען, און אַז ער איז געקומען, איז שוין געווען שפּעט. זי האָט שוין גערעדט פון „אַ אינגעלע מיט שווארצע הערעלעך"... און פלעגט זי דאָס מאָהלען פאַר ברוך׳ן, האָט זי דערביי געשמייכעלט, מיט אַ ציטערדיגער פרייד, אַז עס פלעגען ציטערען איהרע שעהנע אַקסעל... נאָר פון די אויגען האָט דערביי געקוקט אַ בעהאַלטענע שלאַנג... און עס געפעלט איהר, וואָס מאַקס איז אַ פּשוט׳ער, אַן איינ־פאַכער, עהרליכער מענש — — — און פון ברוך׳ס פּלענער וועגען די „פרייע דערפער" לאַכט זי, שמייכעלט מיט איהר שמייכעל.

מאַקס געהט זיך נעבען ברוך׳ן, קוקט אַרויף צו איהם און שמייכעלט.

קוקט איהם ברוך אָן — — —

— אַך, גוטער ברודער! — צו׳טענה׳ט זיך מאַקס. — ווען דו וואָלסט חתונה געהאַט! הערסט, אויף מיין וואָרט, — איך זאָג דאָך דיר, מען פיהלט זיך גאָר אַן אַנדערער — — —

— ?!...

— דו פערשטעהסט? — — איך מיין, וואָס האָסטו פון דעם, וואָס אָט ביסטו דאָ און אָט ביסטו ניטאָ — וואָס איז דאָס פאַר אַ לעבען? פּלוצלונג הויבסטו זיך אויף און בלייבסט ניט ערגעץ... און איך וויים — — — חנה לאַכט דאָך פון דיר... און צו וואָס דאַרפסטו טאַקע אַזעלכע געדאַנקען, אַז די אידען שטאַרבען דאָ אויס, און די „דערפער" דיינע און... און איך וויים וואָס נאָך — — — די קינדער רעדען דאָ ניט קיין אידיש? איז וואָס? אדרבה! — — — איך מיין, ווען באַבעס דאגה?! הערסט, ברוך! ווען דו פאָלגסט מיך און האָסט חתונה! הערסט! אויף מיין וואָרט! און ווייסט? — איך האָב ביי זיך אָפּגעמאַכט, אַז ווען איך וועל האָבען אַ קינד, איז ווי נאָר עס וועט אונטערוואַקסען, הויב

איך אָן אַלע שבת צו לעגען טלית און תפילין — — — וואָס? דו קוקסט מיך אָן? זאָג איך דיר, אַז מיין אָנקעל איז גערעכט, ער קען אַפילו במעט ניט דאַווענען, ווייל ער אַליין איז שוין דאָ געבאָרען, אָבער אַלע שבת טהוט ער אָן זיין טלית און תפילין — — — נעהמט דעם סדור אין האַנד — ווייל ער איז גערעכט: קינדער, זאָגט ער, דאַרפען וויסען, אַז זיי בע־לאַנגען צו אַ „סוירטען ניישאָן“.

— אָבער אום שבת תפילין?!

— וואַ־אָס?

— נו, נאַרישקייטען — רופט זיך אָב ברוך. — דערצעהל בעסער, וואָס הערט זיך וועגען אונזער אוטינג?

מאַקס שפרינגט לייכט איבער פון איין געשפרעך אויפ'ן צווייטען.

— וואָס, וועגען אוטינג?! — שרייט ער אויס. — עה! דאָס וועט שוין זיין איין מאָל אַן אוטינג און אויף דיר וואַרט דאָך דאָרט אַ גאַנצער סורפריז!

— ?! — — — — —

אַ שעהנע מיידעל קומט אויפ'ן אוטינג, ווייל זי וויל זיך מיט דיר בעקענען. אויף מיין וואָרט. זי הייסט בעלאַ. נאָר זי האָט שוין אָנ־געזאָגט, אַז צוליעב דיר זאָל מען זי רופען ביילקע... וואָס, דו קוקסט מיך אָן? אויף מיין וואָרט. ערנסט־זיך. זי לעבט מיט איינעם אַ מיסטער לעווין, אַזוי זיך, ווי די היינטיגע, אין פרייער ליעבע. דאָס הייסט, זיי וואוינען נאָך דערווייל ניט צוזאַמען, נאָר זיי בעגעגענען זיך. און איך ווייס — — — האָט אָבער געטראָפען, אַז דו האָסט ערגעץ געלעק־טשורט און ביזט אַנגעפאַלען אויף די פרייע ליעבעניקעס, איז דער לעווין איהרער אַרויס זיי פערענטפערען און האָט געבראַכט אַ ראיה פון זיך אַליין און איך ווייס דאָרטען וואָס, ווי ער האָט דיר דאָרטען געברייעט, איז, ביסטו נאָך דעם אַרויס און האָסט זיך, זאָגט מען, זיך אַזוי צוקאָכט, אַז דו האָסט פון פּלאַטפאָרם אויסגעשריען, אַז ער געהט צום געלעגער פון זיין פרוי, ווי אַ חזיר צו דער קאָרעטע. אויף מיין וואָרט, מען זאָגט, אַז אַזוי איז דאָס געווען. נו, און פערשטעהסט, — זי איז דערביי אויך געווען — — — און פון דעסטוועגען, זעהסטו, ווייל זי דווקא זיין אויפ'ן אוטינג. זי טענה'ט, אַז זי מוז דיך זעהן פון דער נאָהענט. ער האָט אויך געוואָלט זיין אויפ'ן אוטינג. אָבער ווי נאָר ער האָט דערהערט, אַז

דו געהסט דאָרטען זיין, האָט ער פערוואָרפען מיט הענד און מיט פיס. נו, עס פערשטעהט זיך, אז זי וועט אָהן איהם אויך טרעפען.

— אַ מאָדנע מיידעל איז די ביילקע! — רעדט מאַקס ווייטער — אויף מיין וואָרט. אַט דו וועסט שוין זעהן. און, דו ווייסט, יי האָט געבעטען ביי חנה'ן, זי זאָל איהר לייהען דיינע „רעגען מעשה'לעך". זאָגט איהר חנה, אז זי האָט זיי ניט. חנה איז עפּעס אויך אַזאַ מאָדנע. ניט אמת? וואָס? אויף מיין וואָרט. אַט, שטעל דיר פאָר, אַ־דאַ ניט לאַנג לייען איך דיין „אונזער אונטערגאַנג", פערשטעה איך עפּעס ניט וואָס דו מיינסט מיט דעם, וואָס דו ברייעסט דאָרט, אז מענשען, וואָס האָבען ניט קיין גאָט אין הארצען, זיינען ווי שפּיגלען, אין וועלכע עס שפּיגעלט גאָר ניט אָפּ. און אז אַזעלכע קאַליע געוואָרענע שפּיגלען וואָרפט מען ארויס און אַזעלכע מענשען געהען אונטער. — פערשטעהט זיך, אז איך האָב זיך באַלד געכאַפּט, אז דאָ מוז איך עפּעס ניט פערשטעהן, ווייל איך ווייס דאָך, אז דו ביזט אַ פרייגעזאָנענער מענש. וואָס? — — — נו פרעג איך ביי איהר. — זאָלסטו געוועהן אָנקוקען ווי זי האָט זיך דאָס צולאַכט, אז איך האָב זיך אַזש דערשראָקען, אויף מיין וואָרט. און איך האָב געמוזט אוועקלעגען דאָס ביכעל און איך האָב איהר צוגעזאָגט, אז איך וועל דאָס מעהר אין האנד ניט נעהמען. און וואָס האָט זי צו לאַ־כען, ווייס איך טאַקע ניט. נאָך אַלעמען — אַ מענש שרייבט דאָך, און איך ווייס? — — — נאָר דו ווייסט דאָך, אַלע מאָל ווען עס קומט עפּעס אַזוי אויס וועגען דיר, שמייכעלט זי עפּעס אַזוי מאָדנע. — ט'אַ פּנים אז זי האַלט דיך גאָר פאַר אַ נאַר. און פון דעסטוועגען, ווייסט? — זי אַליין לייענט דאָך דיינע „רעגען מעשה'לעך". זאָלסט איהר נאָר ניט דערצעהלען, אז איך האָב דיר דאָס געזאָגט. אָבער איך האָב דאָס אַליין געזעהן, אויף מיין וואָרט, דו הערסט? — — — און זאָלסט נאָך זעהן, זי האָט זיך ערגעץ בעקומען אַ זאַ שעהן געבונדען ביכעל, און זי האַלט דאָס עפּעס מיט אַזאַ פּאַראַד, פערשלאָסען — — — קיינער זאָל דאָס, חלילה, ניט זעהן, מען זאָל דאָס חלילה ניט צו'גנב'ענען, צי איך ווייס... פונקט ווי דאָס ביכעל וואָלט געוועזען ווער ווייסט וואָס. און גראָדע אַט־אָ דאָס ביכעל פערשטעה איך ניט, צוליעב וואָס דו האָסט דאָס אָנגעשריע־בען. אדרבה, זאָג דו אַליין, דאָס איז דאָך עפּעס מעשה'לעך פאַר קליינע

קינדער. נו, און דו ווייסט דאָך אליין, אז די קינדער לייענען דאָ ניט קיין אידיש איז וואָס ווידער? — — —

— און ווער וועט נאָך זיין אויף'ן אוטינג? — פרעגט ברוך.

— וואָס הייסט, ווער נאָך? עס וועלען זיין א סך. עס וועלען אויך זיין נחום, לאה, בינעם און ווי הייסט ער, אָט דער מיט די פלאַקסענע האָאר... יאָ, זאָג מיר — ס'איז טאקע אמת, אז בינעם איז דאָס פערליעבט אין לאה'ן?... און, דו ווייסט, מען זאָגט דאָך, אז די לאה איז דאָך גאָר פערליעבט אין דיר, אז זי שטארבט פאר דיינע טריט, און אז חתונה האָבען וועט זי דוקא פאר דעם ציוניסט, פאר נחום'ען. און דו ווייסט, איך האָב בעמערקט, אז די לאה האָט זעהר שטארק ליעב מיין חנה'ן. ניט אמת? — — —

אזוי טענה'נדיג, קומען זיי אלץ נעהנטער צום שאָפּ.

ניט ווייט פון שאָפּ הויבט מאַקס אויף זיינע אויגען און ווערט פערציטערט.

— ברוך, זעה נאָר! זעהסט?!

ברוך הויבט אויף זיינע אויגען און דערזעהט —

אין די פענסטער פון שאָפּ שווימען ארום רויטע פלאַמען, און ער וויל מיינען, אז דאָס איז דער אָפּשיין פון דער צופלאַמטער מאָרגען־זון — — — אָבער די פלאַמען גיבען זיך מיט אמאָל א הויב און ווערען גרעסער, שטארקער. אָט! — עס פּלאַצען פענסטער! — — — די מענשען, וואָס געהען אויף דער זייט, האָבען זיך אומגעקוקט און זיך גענומען לויפען. עס איז געוואָרען א טומעל, און באלד האָבען זיך צו־טראָגען שארפע, הילכיגע פייער־סיגנאַלען. די סיגנאַלען האָבען זיך מיט כעס אריינגעשפּאַלטען אינ'ם יונגען מאָרגען און זיך גענומען ברעכען איבער אלעמענס קעפּ. קארס אויף די גאַסען זיינען פּלוצלונג געבליעבען שטעהן אין מיטען וועג — וואגען ניט צו געהן ווייטער. פון גאַסען און גאַסען האָבען זיך אָנגעטראָגען פייער־וואָגענס מיט געפּאַנצערטע פייערלייט, מיט העק, מיט אייזענס, וואַסער־פּאָמפּען, לייטערס — — — די פערד האָבען זיך געטראגען. צוואווילדט, שנעל, ווי זיי וואָלטען זיך רייסען פון דער אייגענער פעל ארויס, פונקט ווי גזלנים פון ערגעץ־ווילדע וועלדער האָבען מיט א מאָל איינגעשפּאַנט זייערע ווילדסטע פערד, און זיך איבער עפּעס א סיבה פּלוצלונג א לאָז געטהאָן דורך די שטאָדטישע

גאַסען. און אַט זיינען זיי נעבען ברענענדען מויער, שטעלען זיך אָפּ, בעפאַלען איהם פון אַלע זייטען, קלעטערען ארויף צום פייער, צו די ברענענדיגע פענסטער, האַקען, ברעכען — — — און די מענשען האָבען קיין צייט ניט, קוקען זיי זיך אום צוטראָגענע:

— פייער!

— פייער! — — — — —

און זיי קירעווען זיך אָפּ פון דער גאַס און יאָגען זיך מיט אימפּעט ווייטער און נאָך שנעלער.

ברוך איז געבליעבען שטעהן ווי אַן איינגעגראָבענער מיט אַ דער־מאָנישען שמייכעל אויף די ליפּען:

— פייער, פייער! — — — —

און מאַקס איז געשטאַנען נעבען איהם אַ דערשלאָגענער:

— ברוך, ברוך!

און דער רויך האָט זיך גענומען רייסען פון די פענסטער וואָלקענ־ווייז, זיך גענומען האַסטיג רייסען ארויף. אויבען האָט זיך דער רויך צונויפגעשלאָגען אין איין שטיק און איז אויף אַ ווייל געבליעבען שטעהן ווי אַן אונגעלומפּערטער גרויסער וואָלקען, זיך אויף אַ ווייל אומגעקוקט פערוואונדערט און נאָכדעם זיך גענומען שפּרייטען איבער דער גאַס און גאַסען; האָט פערשטעלט די זון און זיך גענומען מאַכען זיין אייגענעם הימעל.

קאַפּיטעל 3.

ברוך איז פון פייער אוועק מאָדנע אויפגעראמט.

פון אָנפאַנג איז דאָס געווען זיין געוועהנליכער אינסטינקטיווער רייץ צו שטאַרקער בעוועגונג און צו פייער, ווייל אַלע מאָל ווען ער דער־זעהט ווי פון ערגעץ טראָגט זיך אָן דער רויטער פייער־וואָגען מיט'ן רעט־טונגס־געוועהר, מיט די מוטהיגע, געפּאַנצערטע פייער־לייט, וואָס קוקען גע־וואגט פאַר זיך, דערפיהלט ער מיט אַ מאָל אין זיך אַלע זיינע אָדערען, דאָס בלוט נעהמט זיך דורך זיי מיט אַ מאָל האסטיג טראָגען און שלאָגט זיך אָפּ אין הארצען מיט אַ געזונטער, פרישער ווארעמקייט, און מיט אַ פערר־כאַפּטען אָטהעם קוקט ער דערביי אויף די פערד מיט די ווילד־אויפגע־שטרעקטע העלזער ווי זיי רייסען זיך, ווי זיי טראָגען דעם וואָגען מיט אַ פערצווייפעלטער שנעלקייט. זייערע פערדישע עקען — די גריוועס הויבען זיך און פלאַנטערען זיך אין דער ווייס־בלויער לופט. אַ גרויסע פּאַ־רע זעצט פון זייערע נאָז־לעכער, וואָס זיינען צושפּרייט ביז אין רויטען פלייש, און זייערע קרעפטיגע פערדישע לייבער ציהען זיך אויס אַלץ לענגער, ווילדער, ווייטער און עס דאַכט זיך — זיי שליידערען מיט כעס פון אונטער זיך ווייט, ווייט אוועק די ערד, די גאַס מיט אַלץ, וואָס אויף איהר און מענשען צולויפען זיך אויף רעכטס און אויף לינקס. אַלעס און אַלע בלייבען שטעהן אַנגעשטעלט און זעהען צו מיט אַ מורא'דיגער קנאה ווי פאַרביי זיי טראָגט זיך דורך די פייער־מאַכט צום פייער. און ברוך ווערט דערביי אַזוי ווי פערגליווערט, ווי פערפרוירען פון שטאַרקייט. זיינע אויגען בליצען אויף מיט איין מאָל אויף אַלע און אַלץ: — אויפ'ן לויף פון די פערד, פון וועלכען עס ציטערען אַזש די פענסטער פון די שווערע מויערען; אויף די געזונטע און שטאַרקע פייער־לייט, וואָס קוקען געוואָגט פאַר זיך; אויפ'ן וואסער־פּאָמפּ, אויף זיינע בלאַנקע מעשענע טהיילען, אויף דער גאַס און אויף די אויפגעטרייסעלטע מענשען. דאָס גאַנצע בלוט גיט זיך איהם דאַן אַ וואָרף אין קאָפּ, די הענד פרעסען זיך

דערביי אָפּט אין שטאַרקע פּויסטען. עפּעס כאַפּט זיך ביי איהם אויף אין הארצען, עפּעס נעהמט זיך ווארימען אויף די ליפּען. און דער פייער־וואָגען טראָגט זיך שנעל פארביי אויף זיינע גרויסע רויטע רעדער, וואָס שפּרינגען אזש אונטער, און באלד נאָך דעם שיסט אימיצער אין עק גאַס אויס, ווי פון א הארמאַט, מיט נאָך אזא וואָגען און מיט נאָך איינעם, און די גאַס בלייבט נאָך זיי ווי פערטויבט אויף א לענגערע ווײַלע, ביז אי־מיצער זאָגט ביי דער זייט: אָט דאָס הייסען פערד! פונקט ווי דער טייוועל וואָלט זיך נאָך זיי יאָגען. וואָסערע פערד!? וואָסער טייוועל?
— טראַכט ברוך — דאָס איז פייער, פייער!!

און ווען ער האָט איצט דערזעהן ביים סאַמע פייער, ווי די געזונטע פייער־לייט שפּרינגען אראָפּ פון די פייער־וועגען, שפּאַנען אויף גיך אויס די צוהיצטע, פערשוימטע פערד, מאַכען אויף שנעל פארטיג דאָס געוועהר און וואַרפען זיך אין פייער, און ווען ער האָט געזעהן די ריעזיגע רויטע פלאַמען געמישט מיט שטיקענדען, שווארצען רויך, וואָס האָבען ארויס־געוועצט פון דאָ און דאָרט, און דעם צוטראָגענעם געלויף פון די הונדערטער מענשען, וואָס האָבען געשריען: פייער, פייער! — האָט ער דערפיהלט, ווי אין איהם צוואַוויקעלט זיך א רויטער פייער־קנויל, צוואוויקעלט און צושפּרייט זיך אין זיין הארצען. ערגעץ ווערט אין איהם עפּעס ווי פון שרעק פערפרוירען, און ערגעץ נעהמט אין איהם וואָס שרייען מיט א העלישען ברען: פייער! פייער!

און שמייכלענדיג, האָט ער נאָכדעם בערוהיגט מאַקס'ען:

— נאַר איינער, וואָס ביסטו אזוי צוטומעלט? נישקשה, מאָרגען איז דאָך זונטאַג, מאָרגען איז דאָך אונזער „אוטינג". מיר וועלען דאָס א לעב טהאָן א טאָג, אז א רויך וועט אזש געהן!

— אָבער וועה איז מיר, ברוך, ביזט פון זינען. ווייסט... וואָס הייסט?... ברוך! עפּעס אזוי לייכט קריגט מען איצט א דזשאָב... דו בעטראַכט נאָר.

— עט, נארישקייטען! דו געהסט דאָך איצט אהיים? איז — „גוד באַי". גיב איבער א גרוס. מאָרגען טרעפען מיר זיך אויפ'ן אוטינג.

— אָבער, ברוך...

— זיי ניט קיין נאַר.

און ברוך איז אוועק איבער דער גאַס א צופריעדענער. צו זיין

צופריעדענהייט איז אויך באַלד צוגעקומען דער געדאַנק, אַז חנה, וואָס װאַרפֿט אויך איהר שמייכעל צו זיין פּלאַן װעגען די „פּרייע דערפער", װעט זיך פּיעלייכט איצט צונייגען אויף זיין זייט. דער שאַפּ איז דאָך אָפּגעבערענט, שוין נאָך דער „ביזי", און מאַקס װעט מן הסתם אַזוי גיך ניט קריגען קיין אַרבייט. — די שטענדיגע ניט זיכערקייט מיט מאָרגע־דיגען טאָג און די ענגע שמוציגע גאַסען — עס אַרט איהר ניט, וואָס די קינדער רעדען דאָ ניט קיין אידיש. אָבער, חנה! זעהסטו דען ניט, וויפּיעל איבער דעם מוז פערלאָרען געהן? פערשטעהסטו דען ניט, אַז די זיכערסטע פּעדים, וואָס פערבינדען די עלטערען מיט די קינדער, די פּע־דים, וואָס שפּינען זיך פון דור צו דור, מוזען זיך איבער דעם אָפּרייסען, און אַז די בעסטע אייגענאַרטיגע מעגליכקייטען וועלען איבער דעם פער־לאָרען געהן. חנה, בעטראַכט זיך, חנה! און היינט, אַז ווען אָט דאָס פּייער ברעכט אויס שפּעטער מיט אַ האַלבע שטונדע, וואָלט דאָך די געביידע שוין געווען פול מיט מענשען, און אַלע וואָלטען זיך מן הסתם געווים ניט געראַטעוועט. צו איז דאָס דען דער וועג, ווי מענשען דאַרפען לעבען? און אָט די ביילקעס, חנה? זיי זיינען דאָך אפשר גאָר אויף אַזוי פּיעל ניט שולדיג. ס'ווילט זיך זיי ניט אָפּזיצען אין שאַפּ זייערע יאָה־רען, די יונגע, צאַפּעלדיגע יאָהרען, וואָס שפּרינגען אַוועק און בלייבען ניט. און די לעווינס ווילען ניט חתונה האָבען, — צוליעב וואָס? אַז דאָס לעבען איז ניט געזיכערט. און קיין גאָט אין הארצען האָט מען ניט. אַ פּאָלק, פון וועמען גאָט האָט אַרויסגעקוקט שעהנער און לויטע־רער, ווי פון אַלע אַנדערע פעלקער, — און וואָס נעהט דאָ פון אונז ווע־רען? חנה, מיר דאַרפען געהן אַהין אין דער ווייטער וועסט. די רע־גיערונג גיט דאָרט אַוועק די ערד כמעט אומזיסט. דאָרטען וועלען מיר קאָנען לעבען אונזער אייגען לעבען. דאָרטען שטאַרקט זיך ווידער אונ־זער בלוט, אונזערע מוסקולען. מיר באָדען זיך אויס אין דער שעהנקייט און ברייטקייט פון יענע טעג, נעכט, פאַרנאַכטען און פריהמאָרגען! —

— — שטעל זיך פאַר אַ פאַרנאַכט. דו געהסט אַרויס און דו זעהסט: ווי אַ זונען טאָכטער צושפּרייט אויפ'ן הימעל איבער דער ווייטער סטעפּ אַ רעגענבויגען־פאַרביג בעט פאַר'ן מיעדען היינט, און נאָכדעם לעגט זי זיך אַרויף אויף דעם רייכען געלעגער און ציהט זיך אַזוי ווייבליך און ליעב. און זי איז אין גאַנצען ווי געוועבט פון גאָלד און פּורפּור, און זי

ציהט זיך וואָרעם, שמייכלענדיג, פול מיט לעבענס־זאַפטען, און זי קוקט און זי וואַרט אויפ'ן היינט. און אָט קומט ער אָן, דער ה י י נ ט, אין פּורפּורנעם גלאַנץ מיט אַ פייל־בויגען אין זיין האַנד, און עס לויפען איהם נאָך אַ מחנה רויטע און גאָלדענע און קופּערנע הינט. און דער היינט דערזעהט די שעהנע זונען־טאָכטער און ער ווערט צומישט, און עס פאַלט ביי איהם אַרויס פון האַנד זיין פייל און בויגען... און דאַן... און דאַן קומט אָן די נאַכט. — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— —

און יענע נאַכט, הנה! די נאַכט איבער די ווייטע סטעפּען, אַ הימעל וואָס איז אויף מיילען און מיילען פערזייהט מיט פינקעלדיגע קנאָספּען פון גאָלדענע טרוימען. מיילען ווייטע, ווילדע, וואָס פערליערען זיך אין נאַאיווען ערנסט פון אַ פערליעבטער. און ווי גוט און ווי ווייט עס טראַכט זיך אין יענע נעכט! — — —

און צו מאָרגען בעווייזט זיך ווידער די זונען־טאָכטער. זי בעווייזט זיך אויפ'ן מזרח מיט איהר ניי־געבאָרענעם, פרישען מאָרגען. און דער מאָרגען שפּרינגט אַראָפּ פון איהרע הענד און זי קוקט איהם נאָך און שמייכעלט מיט אַ מוטערליכען נחת, — און ער, דער מאָרגען וואַקסט פאַר איהרע אויגען, שפּיעלט זיך אין'ם גאָלדענעם טייכעל, און לאַכט אַן ענט־ציקטער. און אָט לאָזט ער זיך לויפען, שפּרינגט ווי די בעגייסטערונג איבער איהר גאָלדענעם סטעפּ, און אָט קאַטשעט ער זיך, ווי אַ וואַרעמער פערלאַנג איבער איהרע ברוסטיגע בערג, פאַלט אַריין אין צווישען־טהאָל און שפּרינגט באַלד ווידער אַרויף און ווילד ווי די ליידענשאַפט רייסט ער זיך אַריין אין דער בלויקייט און לאָזט זיך שווימען איבער דעם טיעפען ווייטען הימעל, און שווימענדיג וואַקסט ער, דער גאָלדענער מאָר־גען, און פאַלט צווישען ערד און הימעל און ווערט אַלץ גרעסער און מוטהיגער.

און נאָכדעם — דער טאָג פון געזונטער, שווערער אַרבייט. די אַרבייט פון ברייטער, שטאַרקער בעוועגונג. הנה, ניט קיין שאָפּ־אַרבייט, נאָר אַן אַרבייט, וואו דער קערפּער בעוועגט זיך געזונט און שטאַרק און מען אָטהעמט מיט פרישער, פרייער לופט. און יעדער גראָב, וואָס מען טהוט, איז וויכטיג, און יעדער שניט, וואָס מען טהוט, איז נויטיג. און

אז דו הויבסט אויף דיינע אויגען, שלאָגען זיי זיך ניט אפּ אין קיין ווענט, נאָר דו זעהסט פאר זיך א רוים, א ווייטקייט, אן אונענדליכקייט. חנה, דאָרטען קאָן מען דאָך ערשט פון דאָס ניי וואקסען, דאָרטען קען מען דאָך אויפוואקסען ריעזען.

און עס דאַכט זיך איהם, אז חנה געהט נעבען איהם, הערט אוים אלץ וואס ער זאָגט און שמייכעלט...

— יאָ, ביזט אפילו גערעכט, — פיהרט ער ווייטער דאָס געשפּרעך אין זיך, ווי ער וואָלט איהר ענטפערען אויף איהר שמייכעל. — ריעזען דארף מען זיין נאָך איידער מען פאָהרט אהין... ווייל עס איז ניט לייכט פאר א שטאָדטישען מענשען זיך מיט א מאָל אין גאנצען אפּצורייסען פון דער שטאָדט. ביזט גערעכט. שטעל זיך פאָר, אז אפילו מיט מיר האָט א פּאָר מאָל געטראָפען, אז שטעהענדיג אויפ'ן פעלד ביי דער ארבייט, האָב איך א הויב געטהאָן דעם קאָפּ און דערזעהן ווייט ארויף ביים האָריזאָנט די שטאָדט ניו יאָרק... און איבער דער שטאָדט — א גרויסען ריעז געפּאנצערט אין שטאָל און אין אייזען, און אין זיינע הענט האָט דער ריעז געהאלטען טויזענדער און טויזענדער לייצעס און האסטיג געטריבען און געשריען: מיינע פערד, מיינע פערד! און דער טייוועל וויים איבער וואס, נאָר מיר האָט זיך גענומען דאכטען, אז איך, זייענדיג אזוי ווייט פון שטאָדט, בין דאָך אין זיינע לייצעס...

דאָס האָט מיר געטראָפען א פּאָר מאָל, און גראָדע דאַן, ווען די גאנצע סטעפּ איז געווען פערשוואומען אין א זוניגען, הייסען טאָג.

און חנה הערט און שמייכעלט...

— חנה, חנה!.. פאר וואס האָב איך דיך אזוי משוגענערוויז ליעב? פאר וואס ווער איך אזוי משוגע, ווען מיר דאַכט זיך, אז דו ביסט נעבען מיר?... און וואָסערע שעהנע הענט דו האָסט עס, חנה! גאָט מיינער, וואָסערע שעהנע הענט! ס'רא לאַנגע, רונדע, און ווי עס שפּיעלט זיך אויף זיי די שיינענדע ווייסקייט מיט דער בליהענדער ראָזקייט. זעה נאָר וואָסערע בליהענדע רעדעלעך עס וועבען זיך איבער דיינע שעהנע רונדע הענט! און אזוי ביזטו דאָך אין גאנצען, אזא שיינענדיג-ווייסע, אזא ראָז-פערוועבטע. מיין שעהנע חנה!... מאָרגען איז דאָך זונטאָג, מאָרגען טרעפען מיר זיך דאָך אויף אונזער ארויספאָהר אויפ'ן בארג. דער פּלאץ איז זעהר א שעהנער, א מערקווירדיגער. איך

בין שוין דאָרט איינמאָל געווען — ס׳איז אַ הויכער באַרג, וואָס פֿער־רייסט זיך גלייך צום הימעל און קוקט פֿון דאָרט אַזוי מאָדנע אויף גאָט׳ס וועלט. און ס׳אַרא מאָדנע זומער דער היינטיגער! ניט אמת, חנה, ס׳אַרא מאָדנער? האָסט בעמערקט? צוערשט האָבען זיך גענומען ווייזען מיידלעך אין פֿורפֿור. און ווי שעהן עס קוקען אויס אָט די שמאָלע, פֿורפֿורנע קליידער מיט שוואַרצע אָפּגעלעגטע קעלנער, מיט שוואַרצע קנעפּ, קליידער פֿון איין לענג, כמעט גאָר אָהן פֿאַלדען, און ס׳אַרא שעהנע נעמען זיי טראָגען: פּרינצעסען! און באַלד נאָך דעם נעהמען שפּרינגען איינס נאָכ׳ן אַנדערען גאָלדענע מאָרגענס, זוניגע פֿאַר־נאַכטען און מען נעהמט זיך קוקען פֿערגאַפּט אויף אָט די מאָדנע פֿור־פֿורנע קליידער, ווי זיי גיבען דאָס אַרוים אַלע בעוועגונגען, פֿרעסען אַרוים אַלע מיידעלשע פֿאָרמען און עס זעהען זיך: קליינע מיידעלשע פֿיס, פֿרייע, ווייסע העלזער, ווייט צועפּענטע אויגען, זומערדיגע פּנים׳ער, און די געלע שטרויענע היט מיט די ברייטע גרויסע פֿעלדער מיט בלומען און פֿעדערען און פֿויגלען... ווי שעהן דאָס איז, חנה! און שפּעטער בעווייזען זיך נייע פּרינצעסינס: ווייסע, מיט געדיכטע, שוואַרצע קעס־טעלעך, מיט אָפּגעלעגטע שוואַרץ־בלויע קעלנער און מיט אַ שורה שוואַרץ־בלויע קנעפּ אויף איין זייט. און געהען די מיידלעך, בעוועגען זיך די קליינע קעסטעלעך, שפּרינגען אום איבער די מיידעלשע לייבער, און עפּעס אַזוי שנעל, אַזוי לעבעדיג, שטיפֿעריש, אַז עס איז שווער אָנצוכאַפּען איין קעסטעלע אויף איין פּלאַץ, איין קעסטעלע נעבען אַ צווייטען — אַלע טאַנצען זיי פֿאַר די אויגען, אַלע אויף איין מאָל! און נאָכדעם בעווייזען זיך גאָר געלע! — געלע, מיט גרויסע, פּערלמוטערנע קנעפּ. און נאָכ־דעם — הימעל־בלויע, מיט ווייסע שנירעלעך, מיט ווייסע קרוזשעוועס... און איצט האָבען זיי זיך שוין אַלע אויסגעמישט: רויטע, גרויע, געלע, בלויע, און זיי געהען אום פֿרישע, זומערדיגע, און טראָגען זיך אויף מחנות׳וויין, גערטנער, גערטנערווייז...

ברוך שטעלט זיך אָפּ, קוקט זיך אום און דערזעהט, ווי אין די גרויסע פֿענסטער פֿון דער הויכער, לאַנגער גאַס שפּיגלען זיך אַריין אַלץ נייע און נייע גערטנער, שפּיגלען זיך אַריין, טראָגען זיך דורך און באַלד בע־ווייזען זיך אַנדערע. דער „ראָש“, דער געדראַנג, איז שוין אַריבער. דאָך טראָגען זיך נאָך אום גערטנער, קלענערע, גרעסערע, אַלץ אַזעלכע פֿאַר־

ביגע, ריהרעוודיגע. און איהם דאכט זיך, אז ניט נאָר ער, נאָר אויך די מויערען, די גאַסען, קוקען דערויף ווי אויף אַ מאָדנעם חידוש:

— וואָס איז דאָס פאַר אַ זומער, גאָט? ! וואָס איז דאָס פאַר אַ זומער ? !

ברוך האָט זיך אָבגעקירעוועט פון דער גאַס און איז אריין אין די ענגע גהעטאָ־גאַסען. די לופט איז געדיכט און גרוי פון דעם שטויב, וואָס איז אויפגעשלאָגען ביז'ן הימעל. און אין דעם שטויב ציהען זיך טונקעלע גאַסען מיט קופּעס מיסט, די מויערען זיינען הארט געשלאָסען איינער צום צווייטען און זעהען אויס ווי גרויסע, הויכע, ברודיגע קאַס־טענס, וואָס זיינען צוטהיילט אין עטליכע עטאַזשען, און זיינען פער־האַנגען מיט „פייער־עסקייפּס", ווי מיט אייזערנע שטייגען. אויף יעדען עטאַזש איז אָנגעטשעפּעט אזא שטייג און איין שטייג מיט דער צווייטער איז פערבונדען מיט אייזערנע לייטערס, וואָס זיינען קרום צוהאַנגען איבער די געביידען. עס עפענען זיך קראָמען, די סוחרים טראָגען ארויס זייערע סחורות; אויף די אויבערשטע עטאַזשען עפענען זיך פענסטער, און ווייבער לעגען ארויס זייער בעטגעוואַנד צום „לופטערען". „פּוש־קאַרטס"־טישלעך אויף צוויי הויכע רעדער, מיט פערשיעדענע גרינסען, פרוכט און אנדערע סחורות, צושטעלען זיך אויףביידע זייטען פון די לאַנגע גאַסען. יעדער פערקויפער נעהמט אויסשרייען זיין סחורה אין דער פערשטויבטער לופט אריין, און אז אַ ווייבעל נעהט ארויס איינ־קויפען, נעהמט זי שוין מיט, פאַר איין וועג אויך איהר פעקעל מיסט און לעגט איהם צו צו איינעם פון די קופּעס.

ברוך שטעלט זיך אָפּ, קוקט און שמייכעלט. — — —

די קופּע, לעבען וועלכער ער האָט זיך אָפּגעשטעלט, איז נאָך גראָדע געוועזען אַ נאַסע און אויסער דעם ריח, וואָס פון איהר האָט געטראָגען, האָבען זיך פון איהר נאָך ארויסגעשפּאַרט געלע ריטשקעלעך.

אַ פערגעניגען, אויף מיין וואָרט ! — טראַכט ברוך און שמייכעלט, און קוקט אויף דער לאַנגער, שמוציגער גאַס.

פון וואו ניט וואו לויפט נאָך ארויס אַ פערשפּעטיגטער ארבייטער אָדער אַ פערפּוצטע מיידעל, אַן ארבייטערין, און איילט זיך צו דער ארבייט. —

— לויפט, לויפט, קינדער! ס'אַ לעבעדיגע וועלט. לויפט און זאָל אייך גאָט העלפען! — שמייכעלט זיי ברוך נאָך.

אַ פעדלער, וואָס איז אַרויפגעפאָהרען מיט זיין פושקאַרט האַרט אויף דער נאָסער קופע, האַלט אויסגעצויגען זיין האַלז און שרייט אין איין קול:

— פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס, ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! — און עפעס אַלץ אין איין טאָן, און בלויז די אייגענע פאָר ווערטער. — פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! פרישע „טאָמייטאָס", ווייבער! — ווי אַן אווטאָמאַט, ווי אַ פערשאָלטענער, און אפשר גאָר ווי אַ משוגענער! — פאַלט איין ברוך'ן. די ווייבער דרעהען זיך דוקא אַרום איהם, קויפען, אָבער ער וויל אַלץ ניט אויפהערען און ניט ענדערען זיין געוואַלד.

און ברוך דערפיהלט ווי צוצוגעהן צום אידען און אַרויפלעגען זיין האַנד אויפ'ן אידען'ס אַקסלען:

— נו, גענוג שוין, ר' איד! ביז וואַנען איז דער שיעור? און ווייסט איהר, רב איד, מען קען דאָך מיינען, אַז איהר זיינט גאָר ניט קיין מענש, נאָר אַ מין פערשאָלטענער הונט, וואָס האָט זיך פער'עקשן'ט און וויל מעהר ניט שרייען, ווי — האַו, האַו־האַו! — — — און די גאַנצע גאַס איז פול מיט שטויב, מיט שמוץ און — — — און מיט אַזעלכע בייזע, פערביטערטע, פערשאָלטענע הינט — — — הינט! און אַלע האַווקען, בילען — — — בילען. און ברוך'ס שמייכעל אויף די ליפען צוקרימט זיך דערביי שלעכט און גיפטיג בייז. און ער גיט אַ מאַך מיט דער האַנט, דרעהט זיך אויס און געהט אַוועק.

אויף איינער פון די וויטערע גאַסען בעגעגענען איהם נחום און בינעם.

בינעם האָט איהם גלייך אַנגעכאַפט:

— וואָס זאָגסטו דערויף, ברוך, ער וויל דאָך מיך אויפעסען פאַר דיינע „פרייע דערפער"! און וואָס טאַקע ווילסטו האָבען מיט דיינע דערפער? פאַר וואָס טאַקע זאָלען מיר בעסער ניט פאָהרען קיין ציון?

ברוך אָבער מאַכט זיך ניט דערפון, און ווענדט זיך מיט ערנסט צו נחום'ען:

— האַלאָ, נחום! וואָס הערט זיך? ווי געהט דאָס מיט דער „אידישער פאָהן“?

— אונזער צייטונג בעסערט זיך, — ענטפערט איהם נחום פערדעכטיג און כאַפּט זיך באַלד דערויף אַרויס מיט כעס אין קול: — וואָסזשע, איהר אַליין לייענט גאָר ניט די „אידישע פאָהן“?

ברוך מיידט אויס זיין כעס און פרעגט מיט דעם פריהערדיגען ערנסט:

— ניין, איך מיין, ווי געהען דאָס די געשעפטען פון דער צייטונג?

— נישקשה.

— וואָס הייסט נישקשה?

— גאָר ניט, — ענטפערט איהם נחום, און אַלץ מיט אזא טאָן, ווי ער וואָלט גערעדט מיט א שונא.

בינעם צושמייכעלט זיך פון דעם ברוך'ן אין פנים אריין. ער טראַכט: דו מיינסט טאַקע אין אן אמת'ן, אז ער וועט דיר פערגעבען די ליעבע פון לאה'ן און דערצו נאָך די נאַרישע פּלענער פון דיינע דערפער. און באַלד כאַפּט זיך בינעם גאָר אַרוים:

— דו ווייסט, ער זאָגט דאָך, אַז דו ביזט גאָר אין גאַנצען קיין איד ניט!

ברוך קוקט אפילו ניט אין בינעם'ס זייט, אָבער בינעם דערפיהלט גלייך, אַז דערמיט האָט ער ברוך'ן געטראָפען אין א פערוואונדעטען פלאַץ און ער רעדט ווייטער:

— און ניט נאָר דאָס. ער זאָגט, אַז דו האָסט פיינט אידען, אַז דו קאָנסט זיי ניט אָנקוקען, אַז צוליעב דעם האָסטו זיך פערקליבען ערגעץ אונטער'ן שטאָדט, און אַז די פּלענער פון דיינע דערפער זיינען אויך ביי דיר דערפאַר, ווייל דו ביזט א שונא ישראל, דיר וואָלט זיך פשוט וועלען מאַכען די אידען פאַר גוים. און היינט דיין שרייבען — מיט וואָס איז דיין שרייבען אידיש?

— און וואָס זאָגסטו דערויף? — פרעגט ברוך בינעם'ען, ווי דאָס אַלעס געהט איהם גאָר ניט אָן.

— איך זאָג, — ענטפערט בינעם, — אז די מעשה מיט דיינע „פרייע דערפער“ איז פאַר דיר ניט מעהר ווי א מעשה. און איך ווייס גלאַט ניט, וואָס מען וויל פון דיר האָבען? מיט וואָס איז זי ערגער פון דיינע „רעגען-מעשיות“?...

— און וואוהין געהט איהר איצט? — פרעגט ברוך סתם אין דער וועלט אריין.

בינעם קוקט איהם אָן שמייכלענדיג, און נחום זאָגט:

— איך געה איצט דינגען דעם „סענטראל פּאַלאַס“ פאַר אונזער באַל.

— אָבער איהר האָט דאָך נאָך ביז ווינטער גענוג צייט.

— ביז ווינטער איז שוין גאָר ניטאָ אַזוי פיעל צייט, ווי איהר מיינט... — ענטפערט אים נחום מיט סטירדעס און ווענדט זיך גלייך צו בינעם'ען:

— נו, איהר געהט מיט?

— דו דארפסט מיך אפשר האָבען? — פרעגט בינעם ביי ברוך'ן.

— איך דארף דיך האָבען, אָבער מיר וועלען זיך דאָך מאָרגען טרעפען אויפ'ן אוטינג.

— וואָס־זשע, מיט דיין גובערנאַטאָר האָט זיך גאָר ניט אויס־געלאָזט?

— אָט וועגען דעם וויל איך טאַקע, אַז דו זאָלסט איינרופען אַ מי־טינג פון די „פאַרמערס“ אויף נעקסטען דיענסטאָג.

— אָלרייט.

— וואָס, אָלרייט? — פרעגט איהם ברוך איבער.

— איך וועל דאָס שוין בעזאָרגען.

— איז, גוד ביי! — זאָגט ברוך זיך געזעגענענדיג.

— גוד באַי! — ענטפערט אויך נחום.

בינעם אָבער שטעלט איהם אָפּ:

— איי, נחום, דאָס איז שוין גאָר ניט שעהן פון דיר! נעבעכען האָט דאָך לאה דיך געבעטען, אַז ווען דו וועסט זעהן ברוך'ן, זאָלסטו איהם זאָגען, אַז זי דארף איהם נויטיג זעהן?

נחום ווערט צומישט און בלאַס. עס גלאָצען זיך אויס זיינע אויגען און ער זאָגט צוטראָגען:

— זי האָט דאָך דאָס דיך אויך געבעטען... — און... איך האָב גע־מיינט, אַז דו האָסט דאָס איהם שוין געזאָגט!

— אַ גוטען טאָג, — זאָגט ברוך, און געהט אוועק פון זיי.

— איהר זיינט אָבער אַלע מאָל אַזעלכער, — זאָגט נאָכדעם נחום צו בינעם'ן, אַ ברוגז'ער.

— ניט כדאי זיך נעהמען צום הארצען פון דעם.

— ניין, אָבער פאַר וואָס זאָל ער מיינען, אַז אַלע זיינען אין איהם פערליעבט?

— „מיינען", איז ריכטיג, — קריכט איהם בינעם איבער.

— וואָס זשע, איהר רעכענט טאַקע, אַז לאה האָט איהם ליעב?

— מעגסט מיר גלויבען, אַז דו ביזט אַ נאַר.

— איהם, ווייזט אויס, האַלט איהר פאַר אַ חכם.

— רעדט בעסער ניט!

— אַזוי שטאַרק זיינט איהר אין איהם איינגעגלויבט?!

— דאָס איז אַ גרויסער בארג און מיר אַלע זיינען שטיקלעך שטיינער, וואָס האָבען זיך דאָ און דאָרט אָפּגעריסען פון איהם, וואַלגערען זיך איצט ביי זיינע פיס.

נחום גלאָצט ווידער אויף די אויגען און קוקט אָן בינעם'ען פערוואונדערט און זאָגט:

— אַבי מען קלאָגט זיך, אַז די צייטען פון פאַנאַטיזם זיינען שוין אַריבער!...

קאַפּיטעל 4.

ברוך איז אַוועק צו דער ביבליאָטהעק, וואו לאה ארבייט. טראַכ־טענדיג און זעהענדיג פאַר זיך די שעהנע, ווייסע בלומען, וואָס לאה האָט איהם נעכטען געבראכט.

אַט אַזוי טהוט שוין לאה זייט לאַנג: קלייבט זיך אוים א צייט, ווען זי איז זיכער, אַז ברוך איז ניטאָ אין דער־היים, קומט צו געהן צו איהם מיט פרישע בלומען, שטעלט זיי אריין אין בלומען־טאָפּ, גיסט איהם אָן מיט וואסער און נאָכדעם זעצט זי זיך אריין אין שטוהל, ניט אויס־טהוענדיג אפילו דעם הוט, און אַזוי זיצט זי זיך אָפּ א לענגערע צייט שטיל און אַליין, ביז זי הויבט זיך אויף און געהט אַוועק.

ווען ברוך איז אריין אין ביבליאָטעק, איז לאה אין איהר קלאָר־ווייסען קלייד, ווי אויפגעציטערטער און ווייסער געוואָרען. זי איז אָבער געווען פערנומען מיט א פּאָר בעזוכער און האָט זיך בעשיידען צוריק־געהאַלטען. איינע פון איהרע חבר'טאָרינס איז איהר באַלד געקומען צו הילף און לאה איז מיט שטילע טריט ליעב צוגעגאַנגען צו ברוך'ן:

— ווי קומט איהר עפּעס אהער אין מיטען טאָג? — האָט זי ביי איהם געפרעגט, צופריעדען אָננעהמענדיג זיין האנד.

— דער שאַפּ, וואו איך ארבייט, האָט אָפּגעברענט, אָדער ברענט נאָך!

— וואָס איהר רעדט! כאָטש געווען אַן אינטערעסאנטער פייער?

— זעהר.

— איהר ווייסט צו וואָס איך האָב אייך אהער גערופען?

— ניין.

— קומט מיט מיר ארוים אין דרויסען.

ברוך האָט לויט דעם אויסדרוק פון איהר פּנים פערשטאַנען, אַז עפּעס האָט זי איהם צו זאָגען אַזעלכעס, פון וואָס זי רעכענט, אַז ער דאַרף זעהר צופריעדען זיין.

ווען ער איז מיט איהר ארויס אין דרויסען, איז זי מיט איהם אריבער אויפ׳ן טראטואר פון דער אנטקעגענדיגער זייט גאס און דארטען זיך אויסגעדרעהט מיט׳ן פנים צו דער ביבליאטעק און אויסגערופען מיט א מיידעלשער פרייד:

— איהר זעהט אט די געביידע?

ברוך כאפט א קוק אויף דער ברוין־גרויער שטיינערנער געביידע מיט די גרויסע, ווייסע פענסטער, וואס זיינען געמאכט געווארען ספּעציעל לאנג און ברייט, כדי אין דער געביידע זאל קענען אריין וואס מעהר ליכט, אויף די ברייטע, לאנגע טרעפּ, וואס שפּרייטען זיך פונ׳ם טראטואר ביז די פיער ווייסע מראמארנע זיילען, וואס שטעהען אזוי צושטעלט פאר׳ן טיהר, ווי זיי וואלטען איינגעלאדען, מען זאל קומען, מען זאל געהן. און לאה רעדט:

— אט שוין דריי טעג, אז אלע אבענד, ווען איך געה אהיים, געה איך אריבער אהער, קוק פון דאנען אויף דער ביבליאטעק און טראכט: „ווי גוט עס וואלט געווען, ווען מיר גיט זיך איין צו פערוואנדלען אט די גאנצע געביידע אין א אידישער ביבליאטעק!“

ברוך האט פון דעם איינפאל א גוטען שמייכעל געטהאן, ווי א ליכ־טיגער פייער וואלט זיך אין זיין הארצען אנגעצונדען, זיך בעגעגענט מיט איהרע אויגען, דערזעהן, אז די אקסעל זיינען ביי איהר רונד, כמעט ווי ביי חנה׳ן... און דערפיהלט, ווי ארויפצולעגען זיין האנט אויף איהר קאפ.

און לאה רעדט ווייטער, און רעדענדיג ווערען איהרע אויגען אלץ ליכטיגער:

— איהר דארפט פאר מיר נאר טהאן איין זאך, ברוך. אין אייערע פעראיינען אדער ווען איהר האלט ערגעץ א רעדע, דארפט איהר דער־מאנען, אז אין דער ביבליאטעק בעקומט מען אלע אידישע ביכער, און טאמער טרעפען זיי ניט א געוויסען בוך, וועל איך עס שוין פאר זיי קריגען, ווייל — איהר פערשטעהט — וואס מעהר ביכער מען וועט ביי מיר פאדערען, אלץ מעהר וועט מען מיר ערלויבען אריינצונעהמען, און זאלען מיר די אידישע צייטונגען אויך אין דעם ארויסהעלפען. דאן ווערט די געביידע די הויפּט־ביבליאטעק פאר אידישע ביכער. נו, טהוט איהר דאס פאר מיר?

— זיכער, לאה, זיכער! — זאגט ער צו איהר און נעהמט זי אן

פאַר'ן האַנד עפּעס אזוי גוט און ליעב, ווי ער וואָלט איהר דערמיט פער־זיכערט, אַז זי איז זעהר א גוט מיירעל און זעהר א וואויל קינד. און אזוי האַלטענדיג איהר האַנד, האָט ער זי אַריבערגעפיהרט די גאַס און אויפ'ן וועג איהר פערזיכערט, אַז איהר פּלאַן איז שעהן, און ער האָפט, אַז עס וועט איהר אויך געלינגען איהם דורכצופיהרען, און אַז עס איז זעהר שעהן פון איהר זייט, און אַז עס איז ווירקליך זעהר שעהן פון איהר זייט. און ער האָט זי אַרויפגעפיהרט אויף די טרעפּ, געעפענט פאַר איהר די טיהר און, געבענדיג איהר זיין האַנד צום געזעגענען זיך, האָט ער זי ווידער א מאָל אזוי ווי פון דאָס ניי דערזעהן... מיידלעך דערקענען לייכט אַזעלכע בליקען, און אין דער מינוט ווערט אין זיי אַלעם מיט א מאָל גרייט אויף צו ווערען נאָך שעהנער און בעסער... און ער האָט לענגער פערהאַלטען איהר האַנד אין זיינער און צו איהר געזאָגט מיט פרייד:

— איהר ווייסט, איך פיהל איצט, ווי צו נעהמען אייך אויף די הענד און זיך אַוועקטראָגען מיט אייך איבער די גאַסען און אייך ווייזען פאַר אַלעמען: — „זעהט, ווי א וואויל און גוט מיידעל זעהט אויס!“

— נאָר ווער לאָזט דאָס אייך ניט?

אָבער פון אָט דער שאלה איהרער האָט זיך ברוך מיט א מאָל געענ־דערט. עפּעס א מין גיפטיג פייער האָט זיך מיט א מאָל א לאָז געטהאָן איבער זיין לייב. — וואָס טהוט ער?... וואָס רעדט ער?... און אָט די קליינע קינדער, וואָס געהען אַריין און אַרויס מיט ביכער, — פערשטעהט זיך, מיט ענגלישע, ווייל זיי קענען דאָך מן הסתם קיין וואָרט אידיש ניט לעזען. און זי מיינט, אַז ווען זי וועט האָבען א סך אידישע ביכער אין די פּאָליצעס, וועט זי דערמיט ראַטעווען דאָס אידישע פאָלק פון אונ־טערגאַנג... און אין דער אייגענער צייט ענטפערט ער איהר:
דער אייגענער צייט ענטפערט ער איהר:

— איהר ווייסט דאָך, אַז איך האָב קיין צייט ניט. אָט איך רעכען שוין באַלד אַריינצוגעהן אין קרויזקאָפּ'ס קאָפּע. דאָרטען וועל איך געוויס טרעפען עטליכע מענשען, וואָס וועלען אייך גערן אַרויסהעלפען אין אייער אַרבייט.

— עפּעס האָט איהר זיך איצט אין איין רגע פערענדערט, ברוך!

אייער פּנים איז געוואָרען אנדערש, אייערע אויגען אנדערש, — זאָגט לאה, זיך אַליין אויך ענדערענדיג.

— מן הסתם איז מיר פּלוצלונג אַ שווארצע קאַץ איבערגעלאָפען דעם וועג, — זאָגט ער, ווי פון זיך אַליין לאַכענדיג. — אַלזאָ, אַ גוטען טאָג אייך.

— אַגוטען טאָג! איהר וועט דאָך זיין מאָרגען אויפ׳ן אוטינג?

— געוויס.

ברוך איז אוועק אַ צורייצטער: —

ווער איז דאָס דער, וואָס שפּרייט מיר אַלע מאָל אויס אַ שווארצע נעץ פאַר מיינע אויגען?! ווערלכער טייוועל?! אָבער כאַפּט דאָס דער פייער! שאַדען קען דאָך געוויס ניט, דאָס וואָס אין דער ביבליאָטעק וועלען צו־קומען נאָך עטליכע ביכער און דאָס וואָס נאָך עטליכע מענשען וועלען זיך נעהמען צום לעזען. און ווער ווייס? — אפשר קען נאָך אַ מאָל דער צופאַל ברענגען, אַז עס זאָל גוט צונוץ קומען! און אין ערגסטען פאַלל — ברענט דאָס אויפ׳ן פייער! ברענט דאָס אויפ׳ן פייער!

און איצטער דאַרף מען נאָך וועגען דעם אריינגעהן אין קרויזקאָפּ׳ס קאַפע! אין אָט דעם ליטעראַרישען גהינם. אַך, צום טייוועל! דאָרטען וועט ער מן הסתם טרעפען דעם שטענדיגען דעבאַטאַנט, רייבער, וואָס ניט זיין געגנער קיינמאָל ניט די מעגליכקייט עטליכע גאַנצע זאַצען צו זאָגען, ווייל ביי דעם ערשטען וואָרט, וואָס מען פּרואווט זיך צו איהם ארויסרעדען, וואַרפט ער זיך גלייך ארויף און נעהמט זיך דערווייזען, אַז ער פערשטעהט שוין פון אויסווענייג, וואָס יענער וויל זאָגען און אַז דאָס דערווייזט טאַקע, אַז די אַלע שרייבער זיינען היפּאָקריטען, ליגנער, אידיאָ־טען! ווייל אַנדערש קאָן גאָר ניט זיין. אַז ניט וואָלטען זיי ניט גע־שריעבען פון קיין נעבעכטיגע טעג. זיי וואָלטען זיך פערנומען מיט דעם ארבייטער׳ס לעבען, ווייל נאָר דורך דעם ארבייטער קען די מענשהייט ערלייזט ווערען.

און ברוך׳ן נעהמט זיך דאַכטען, אַז ער איז שוין אין קאַפע, זיצט ביי אַ טישעל געגענאיבער רייבער׳ן. רייבער׳ן דאַכט זיך, אַז ברוך שטימט מיט איהם ניט איין און ער ציהט זיך אריבער איבער׳ן טישעל, כאַפּט אָן ברוך׳ן פאַר׳ן ארבעל און נעהמט איהם אונגעדולדיג ציהען, רייסען: — וואַרט! וואַרט! לאָזט רעדען! איהר ווילט מיר אויסברייען,

אַז דעם קינסטלערס האַרץ איז אַ שפּיגעל, וואָס שפּיגעלט פון זיך אַרויס אַלעם וואָס עס זעהט, אַ יאָ? אַזוי? זעהט איך דאָך, אַז איך האָב געטראָפען. פרעג איך אייך, פאַר וואָס זעהט ער ניט די טויזענדער און טויזענדער אַרבייטער זאַרגען? פאַר וואָס שפּיגלען זיי זיך ניט אַריין אין זיין שפּיגעל? האַ? ענטפערט, נו? — נאָר ענטפערען לאָזט ער ניט, און אַ צוקאָכטער שפּרינגט ער אויף, ציהט זיך אַזש אַריבער איבער'ן טיש, כאַפּט איהם אָן פאַר די לאַצען: — לאָזט, לאָזט, וואַרט! איך וועל פאַר אייך אַליין ענטפערען: — דאָס איז דערפאַר, ווייל זיי זיינען היפּאָ־קריטען, ווייל זיי שרייבען בלויז פאַר עטליכע פּריוועליגירטע א י י נ־צ ע ל נ ע. אַפילו איבסען. וואָס מיינט איהר איז איבסען?! זאָרגט זיך ניט, ווען ער וואָלט נאָר ריכטיג געקוקט, וואָלט ער ניט געדאַרפט נעהמען אַ גלח אויף אַרויסצוברענגען די אידעען פון „בראַנד“, צו אַן אַרכיטעקטאָר פאַר די אידעען פון אַ „מייסטער סאָלנעס“, און זאָ ווייטער. מען קען די אַלע אידעען אַרויסברענגען פון די נויטען פון דעם אַרבייטער, פון זיין לעבען, פון זיין שטרעבען, — קומען נאָך צו געהן אונזערע אידישע שריי־בער, וועלכע זיינען אויסגעוואַקסען אין פאָלק, אָן רעדען אויך פון פּוסטע נאַרישקייטען!

ברוך'ן נעהמט זיך דאַכטען, אַז ער פיהלט, ווי דאָס ביינקעל וואָלט אונטער איהם געברענט. און ביי אַ צווייטען טישעל זיצט דער פּובלי־ציסט העלשטיין, גרייט אָנצופאַלען מיט פּונקט פערקעהרטע טענות און ראיות, אַז די אידישע ליטעראַטור איז קיין ליטעראַטור ניט, ווייל דער אידישער שרייבער ווייס, אַז ער שרייבט בלויז פאַר'ן פאָלק, פאַר'ן אַר־בייטער, און ער זעהט מיט אַלע זיינע כחות זיך צוצופּאַסען צו זייערע טעמפּע מוחות, צו זייער וואולגאַרען געשמאַק, און דערצו האָט נאָך דער העלשטיין אַ ווייבעריש פּנים און עפּעס אַזעלכע ווייבערישע ליפּען, אַז עס קען פון איהם גלאַט ניט גוט ווערען. און אַזוי ווייטער, און אַזוי ביי אַנדערע טישלעך. און מען רעדט און מען רויכערט און מען קנייטשט מיט די אַקסלען, און די לופט איבער זייערע קעפּ איז פול מיט רייד, מיט רויך און מיט קנייטשען — — — און צו וועלכען טייוועל האָבען זיי זיך דאַרטען אָוועקגעזעצט?!

און ברוך דערפיהלט, ווי אַריינצורייסען זיך אינ'ם קאָפּע מיט ריי־טער אין די הענד און זיי נעהמען שמייסען איבער די קעפּ, איבער די

פּנים'ער: — אַרויס! אַרויס פון דאַנען! גייט צום טייוועל! טהוט עפּעס אָדער לופטערט זיך כאָטש דורך אַ ביסעל!

און אַזוי טראַכטענדיג איז ברוך צוגעקומען צום עלעווייטעד־סטאַנציע, און שוין קויפענדיג פאַר זיך אַ בילעט אויף צו פאָהרען אַהיים, האָט ער זיך פּלוצלונג אומגעקוקט, אַז ער איז אויף דער סטאַנציע... און ער האָט פון זיך אַ בייזען לאַך געטהאָן, איז אַראָפּ פון אַלע טרעפּ און איז אַוועק צום קאַפּע. און ווען ער איז צו צום קאַפּע, האָט ער ווידער דער־פיהלט, ווי ניט אַריינצוגעהן, ווי אַ וואַנד וואָלט זיך פאַר איהם אויפגע־שטעלט און לאָזט איהם ניט, און ער האָט אָנגעבויגען זיין קאָפּ עטוואָס פאַר זיך, דורכגעבראָכען די וואַנד און איז אַריין אין קאַפּע.

קאַפּיטעל 5.

ארום די פערשיעדענע טישלעך און טישען זיינען געזעסען און גע־רעדט שרייבער, רעדנער, רעדאַקטאָרען און גלאַט ציַיטונגס־לייט. זייער רעדעריי, צוזאַמען מיט'ן רויך פון זייערע סיגאַרען, און זייערע בליקען האָבען ברוך'ן א שלאָג געטהאָן אין פּנים. ער איז אריין טיעף אין קאַפּע. דאָס ערשטע, וואָס איהם האָט זיך געוואָרפען אין די אויגען, איז געווען דער הערר קרויזקאָפּ אליין, וואָס איז געזעסען ביי איינעם פון די טישלעך און געשמייכעלט צו דער מיסס פינקעל, א פּערעלטערט מיידעל, וואָס דער־פיהלט זיך נאָך פון מאָל צו מאָל יונג און ווירדיג, און דרעהט זיך ארום צווישען ליטעראַטען מיט פּרעטענזיעס פון א קורטיזאַנקע. זי איז הויך געבויט, האַלט זיך עלעגאַנט, נאָר פון זינט אָן ברוך האָט מיט איהר גע־טאַנצט אויפ'ן לעצטען ציוניסטישען באַל, איז ווי נאָר ער דערזעהט זי, נעהמען זיך ביי איהם קנייטשען די נאָז־פליגלען פון איבעל. און איצט נאָך דער הערר קרויזקאָפּ מיט זיין ניעדריגען שטערען מיט די שוואַר־צע ברעמען איבער די גרויע אויגען און די פּוכקע, קורצע הענד מיט די גאָלדענע רינגען אויף די פינגער, וואָס זיינען געווען צושפּרייט אויפ'ן טיש און האָבען איהם צוגעגעבען דעם אויסזעהן פון עפּעס א מאָדנע חיה, וואָס לאַסטשעט זיך!.. ברוך האָט פון זיי גלייך אָפּגעקעהרט זיין פּנים און איז געבליבען שטעהן אויף א ווייַלע זוכענדיג מיט די אויגען צווישען די טישלעך.

— אָט איז ער דאָך! — האָט ברוך דערהערט הינטער זיך די שטימע פון דעם שרייבער בלומענקראַנץ. — ברוך, קומט אהער!

ברוך האָט זיך אויסגעדרעהט און דערזעהן בלומענקראַנץ'ען צוזאַ־מען מיט'ן פעטען רעדאַקטאָר בערגער ביי א זייטיגען טישעל.

— קומט אריבער צו אונז! — רעדט ווייטער בלומענקראַנץ. — אָט איך רעד דאָך טאַקע איצטער פון אייך. — איהר מיינט, אז איך בין

שוין אַן אַלטער. איהר האָט אַ טעות. איך בין פון די יונגע! איך בין אַ יונגער, איך בין מיט אייך.

ברוך האָט עפּעס פּלוצלונג און מיט אַ מאָל אַ שמייכעל געטהאָן, און אַזוי שמייכלענדיג איז ער צו צו זייער טיש.

— וואָס אנטלויפט איהר פון אונז? — זאָגט צו איהם דער רעדאַק־טאָר, דערלאַנגענדיג איהם זיין פעטע האנד.

ברוך מאַכט זיך ניט זעהענדיג זיין האנד און זאָגט שמייכלענדיג:

— ווייזט אויס, אַז איך בין ניט איבעריג פערליעבט אין אייך.

בלומענקראַנץ'ס בעוועגליכע אויגען זיינען פון דעם אַ ביסעל צו־שראָקען געוואָרען, נאָר דער רעדאַקטאָר בערגער פערליערט זיך ניט. ער נעהמט דאָס אָן פאר אַ וויץ, און ענטפערט נאָך דערויף מיט אַ שמייכעל, און זיין האנד, וואָס ברוך האָט ניט דערזעהן, האָט ער דאָס גאָר אויסגע־שטרעקט אויף אָנצונעהמען דאָס גלאָז וואַסער... און שוין האַלטענדיג דאָס גלאָז וואַסער אין האנד, פרעגט ער ביי ברוך'ן מיט אַ גוטען שמייכעל:

— וואָס, ס'איז טאַקע אמת, אַז דער פּרעזידענט פון דער נ'ער רע־פּובליק איז געקומען זיך דורכרעדען מיט אייך וועגען אייערע „דערפער"? און מען זאָגט, אַז ער מאַכט אייך אַ זעהר גוטען „אָפער".

— וואָס, טאַקע ספּעציעל צוליעב דעם געקומען? — פרעגט בלו־מענקראַנץ.

— שרעקט זיך ניט, — זאָגט ברוך מיט אַ לייכטען שמייכעל. — ערשטענס איז דאָס ניט קיין פּרעזידענט פון אַ רעפּובליק, נאָר אַ גובער־נאַטאָר פון איינעם פון די וועסטערן סטייטס, און געקומען איז ער ניט ספּעציעל צוליעב דעם, נאָר ער האָט גלאַט געדאַרפט קיין ניו יאָרק.

— אַז איך זאָג, צו וואָס דאַרפט איהר דאָס אין גאַנצען? — צו־שרייט זיך בלומענקראַנץ. — איהר טאָרט זיך ניט פערנעהמען מיט קיין אַנדער זאַך. איהר זיינט אַ שרייבער! אַ דיכטער!...

— יאָ, אָבער וואָס האָט ער מיט אייך גערעדט? וואָס האָט איהר פון איהם אַרויסגעקראָגען? — פרעגט זיך אָלץ דער רעדאַקטאָר בערגער.

— אַלעס, וואָס איך האָב פון איהם אַרויסגעקראָגען איז: ער מיינט, אַז די היינטיגע אידען זיינען נאָך די גאָר אַלטע העברעער, און, עס זאָל אייך צו קיין חרפּה ניט זיין, רבי רעדאַקטאָר, איך האָב פון איהם אויך

אויסגעפונען, אז ער, דער גוי, קען גוט די ביבעל און האָט פאר איהר מעהר דרך ארץ, ווי אזא, קיין עין הרע'דיג גרויסער איד, ווי איהר.

דער לוסטיגער דאָקטאָר כאוזקין, וואָס איז צוגעקומען און זיך אוועקגעזעצט נעבען רעדאקטאָר, אויסרעכענענדיג, אז ווייבאלד ברוך זיצט אנטקעגען איהם, וועט מן הסתם זיין פרעהליך. האָט ביי ברוך'ס „קיין עין־הרע'דיג גרויסער איד" א גלעט געטהאָן דעם גראָבען רעדאקטאָר פאר זיינע גרויסע אקסעל ווי אָפּשטויבענדיג איהם און ארויסגערעדט:

— קיין בייז אויג זאָל אייך ניט שאַדען.

— מיט די היינטיגע „יונגע" איז א מאָדנע זאַך, — רופט זיך דער רעדאקטאָר אָפּ שמייכלענדיג... איך מיין מיט זיי צו זיין אדרבה ואדרבה און צום סוף לאָזט זיך גאָר אויס פערקעהרט. אויף מיין וואָרט, אז ווען איך האָב דאָס געשריעבען וועגען דער ביבעל און וועגען העברעאיש האָב איך דוקא אין זינען געהאַט אונזערע „יונגע", ווייל איך וויים דאָך, אז זיי זיינען אלע אידישיסטען. און וואָס האָב איך דען געזאָגט? — שרייט ער אוים בלומרשט אויפגעבראכט. — איך האָב געזאָגט, אז אין דער ביבעל זיינען פאראן שטעלען, פון וועלכע ניט נאָר אן אונשולדיג מיידעל, נאָר אפילו א רוסישער קאָזאק קען רויט ווערען. און מיט וואָס וויעדער איז דאָס די שפּראך פון רחב הזונה הייליגער פונ'ם לשון פון א ערליכען אידישען ארבייטער?!

ברוך דערפיהלט אין זיך א גאָליגען פייער, נאָר ער שמייכעלט אלץ, און זאָגט, ווי קוקענדיג פון אויבען־אראָפּ:

— רב רעדאקטאָר! איהר זיינט פשוט א גראָבער יונג!

— „גראָב", נישט צו פערזינדיגען! — שרייט אוים דער דאָקטאָר, אויסמעסטענדיג דעם רעדאקטאָר מיט די אויגען.

— סעי, בלומענקראנץ! — ווענדט זיך דער דאָקטאָר צו בלומענקראנץ'ען, וועלכער איז געבליבען זיצען ניט קאָנענדיג זיך געבען קיין עצה, צי רעדען אָדער שווייגען. — טאָמער וואָלטען מיר גאָר ארויפגעשטעלט אונזער רעדאקטאָר אויפ'ן טיש און איהם א ביסעל ארומגעמעסט, וואָלט ברוך אויפגעהערט האָבען טענות צו אונז, פארוואָס ער איז אזוי גראָב?

— וואָס, איהר אויך אויף מיר? — פרעגט דער רעדאקטאָר מיט א געלעכטערעל, ווי עס וואָלט הייסען: „אָבער גוט אָנגעצווינגען"!

— איך אויף אייך?! — רופט זיך אָפּ דער דאָקטאָר. — זאָל מיך

נאָט שומר און מציל זיין! נאָר זאָגט מיר, פאַני רעדאַקטאָר, פון וואַנען האָט איהר דאָס גענומען, אז רחב הזונה האָט גערעדט העברעאיש? — —
דער עולם צולאַכט זיך:
— כא, כא, כא! טאַקע! טאַקע!
דער רעדאַקטאָר, ניט וויסענדיג צו דער עולם מיינט דאָס מיט אַן ערנסט, צו אין שפּאַס, אז רחב הזונה האָט ניט גערעדט קיין העברעאיש, מאַכט זיך כלומרשט אַ וויץ אויף זיין אייגענעם חשבון:
— עט, איך ווייס? ביי מיר איז רעכט, אז וויבאַלד עס איז וועגען דעם דערצעהלט אין חומש, האָט זי מן הסתם גערעדט העברעאיש. אָבער זאָגט מיר נאָר, ברוך, איהר ארבייט אַלץ אין שאָפּ?
ברוך צועפענט ברייטער זיינע גרויסע אויגען, שמייכעלט און זאָגט:
— אָרימער מיסטער בערגער! וויפיעל זאָרג איהר טראָגט דאָס נעבאָך אויף אייערע אַקסלען! — נאָר וואָס זאָל איך טהון, איך מוז ביי אייך איצט בעטען, אז איהר זאָלט זיך זאָרגען פאַר נאָך אַ קליינינקייט: —
— דאָ בעט זיך אַ ביבליאָטעקארין, אז מען זאָל איהר העלפען צוקריגען וואָס מעהר אידישע ביכער אין איהר ביבליאָטעק, און איהר קאָנט איהר אין דעם אַ סך ארויסהעלפען, ווען איהר זאָלט אין אייער צייטונג דערצעהלען, אז אין דער ביבליאָטעק געפינען זיך אַ סך אידישע ביכער און אז דערמיט וואָס דער אידישער עולם וועט אָנהויבען פערלאַנגען פון דאָרט ביכער צום לעזען, וועט ער נאָך געבען אַ מעגליכקייט, אז די אָבטהיילונג זאָל בעדייטענד פערגרעסערט ווערען, וואָס די אויפזעהערין אַליין וואָלט דאָס זעהר וועלען.
בלומענקראַנץ איז אויפגעשפּרונגען:
— אי, אי! דאָס מוז דאָך זיין אַ גאָלדען קינד! אויף מיין וואָרט. איך זאָג אייך, אידען, מיר ווייסען גאָר אַליין ניט, וואָסערע קינדער מיר פערמאָגען! קומט, פיהרט מיך צו איהר, ברוך! איך וויל זיך שוין מיט איהר בעקענען! איך וויל איהר דריקען די האַנד!
דער רעדאַקטאָר אָבער דערטרינקט זיין גלאָז קאַפע און זאָגט זיך אָפּ גוטמוטהיג, מיט דעם שמייכעל פון אַ קלוגען:
— איך האָב מורא, אז די מיידעל האָט דאָס אָט די גאַנצע געשיכטע אויסגעטראַכט צוליעב דעם, אז זי זאָל ווערען חשוב ביי שרייבער...
— וואָס הייסט?! — זאָגט בלומענקראַנץ אַ ביסעל צושראָקען.

— ווייל אז ניט, וואס מאכט איהר אויס, אז די גרינהארנס וועלען זיך אויסלערנען ענגליש ?!

— געהט, איהר זיינט א ציניקער, — כאפט זיך בלומענקראנץ.

— דער אמת איז, — זאגט ברוך צום רעדאקטאר עפעס מיט א מאד־נע קאלטקייט און שארפקייט אין קול, — אז איך האב זעהר שטארק חשק אייך אפצוגיסען דאס פנים מיט אט דעם גלאז וואסער, נאר איהר זיינט דאך עפעס אן עלטערער מענש, און דערצו, האף איך, אז איהר וועט פארט געבען א נאטיץ וועגען דעם ענין... טו האט מיר דערווייל א גוטען טאג.

— אי, וואסער א היציגער בחור דאס איז! — זאגט דער דאקטאר, קוקענדיג אויף ברוך'ן מיט אויפגעשפיצטע אויגען.

— געהט, ברוך, זייט ניט אזוי אין כעס. ער איז גאר ניט אזוי שלעכט. ער האט דאס גלאט געמאכט א שפאס. אט איהר וועט זעהן, אז ער וועט געבען דעם נאטיץ.

— וואס, איהר זיינט טאקע אויף דער אמת... ע, מאכט זיך ניט נא־ריש! זעצט זיך אוועק, מיר וועלען זיך נאך איבערבעטען, — זאגט בער־נער, אלץ גוטמוטהיג שמייכלענדיג.

ברוך אבער איז גלייך אוועק פון טישעל, אויפ'ן וועג נאך א מאל דערזעהן דעם הערר קרויזקאפ'ס שמייכלענדיג פנים מיט די גאלדענע ריג־גען אויף די פוכקע הענד און נאך א פאר אנדערע פנים'ער, וואס האבען איהם נערוועז נאכגעשמייכעלט, און שוין ניט ווייט פון טיהר האט ער זיך אנגעטראפען מיט דער עלעגאנטער מיסס פינקעל.

זי איז איהם אנגעקומען כמעט אנטקעגען, אנציהענדיג די ווייסע הענטשקעס אויף די הענד, וואס זיינען איהר אליין, ווייזט אויס, זעהר געפעלען. און האט זיך שמייכלענדיג א וועגד געטהון צו ברוך'ן:

— העלא, ברוך! וואס־זשע, איהר דערקאנט שוין גאר קיין מענשען ניט ?!

ברוך האט איהר געענטפערט אויף איהר בעגריסונג, איהר געגעבען די האנד, זיך ענטשולדיגט, און דערביי געקוקט אין איהרע שמייכלענדי־גע אויגען, אויף איהרע ליידענשאפטליכע ליפען, אויף איהר הוט „א־לא־נאפאלעאן". — — —

באלד אבער האט זיך פון א טישעל אהויב נעטהאן בינעם, וועלכען

ברוך האָט גאָר ביז איצט ניט געזעהן און האָט אַ לאַך געטהאָן ברוך'ן גלייך אין פּנים אריין. גלייך מיט בינעם'ן האָט זיך אויך אַ הויב געטהאָן דער דעבאַטאַנט רייכער, שוין האַלטענדיג בינעם'ען פאר'ן ארבעל און שרייענדיג: וואַרט, וואַרט! אָט הערט זיך נאָך איין. — בינעם'ען איז דאָס, ווייזט אויס, גאָר געפעלען געוואָרען און ער האָט זיך נאָך מעהר צולאַכט און איז זיך לאַנגזאַם, הינטען ארום, ארויף אויפ'ן בייג־קעל. דער אַלטער רייכער האָט שוין געהאַלטען אַזוי ווייט אין זיינע טענות, אַז ער האָט אַלץ ניט אָפּגעלאָזט בינעם'ס ארבעל און זיך גע־הויבען צו איהם מיט זיין גרויען קאָפּ, מיט'ן גרויען שפּיציגען בערדעל. בינעם איז אָבער גלייך ארויף אויפ'ן טיש. פון אַלע טישלעך האָט מען זיך מיט אַ מאָל אַ הויב געטהאָן, איינע מיט אַ געלעכטער, אַנדערע גלאַט ניט וויסענדיג וואָס דאָ קומט פאָר... דאָ ערשט איז דער אַלטער רייכער צו־מישט געוואָרען. זיין ווייסער פּנים איז בלאַס געוואָרען און ער האָט זיך גלייך גענומען זידלען: משוגע'נער! און דערזעהענדיג אויך ברוך'ן, האָט ער שוין גענומען שרייען:

— משוגעים! דעקאַדענטען! מען קאָן דאָך מיט אייך קיין גלייך וואָרט ניט רעדען! מען דאַרף אייך פערשפּאַרען אין משוגעים־הויז!

ברוך איז ארויס פון קאַפע, ווי מען וואָלט איהם פון דאָרטען ארויס־געוואָרפען, און דעם גאַנצען וועג אַהיים איז ער געפאָהרען, ווי ער וואָלט מיט זיך אַ שווערע וואונד געפיהרט. און ווער איז ער דאָס אין גאַנצען? — קומט ער צווישען יענע מענשען, פערליערט ער זיך, ווערט נאַריש און פאַלט. ניטאָ מעהר קיין רוים, קיין ווייטקייט. שפּרייטסט אויס די הענד און דו הערסט דאַכט זיך, ווי די נעגעל דראַפּען אין אַ דנאָ — כאַטש בויג זיך צו מיט'ן קאָפּ און גריזשע דעם דנאָ מיט די צייהן.

— —

— —

נאָר ווען ברוך איז אריבערגעטראָטען די שוועל פונ'ם לאַנגען, האַלב־דונקעלען קאָרידאָר פון זיין הויז, וואָס איז גלאַט געפּלאַסטערט מיט קליינע קוואַדראַט־שטיינדלעך, פּונקט ווי ספּעציעל געמאַכט אויף צו גליטשען זיך, האָט ער מיט אַ מאָל פון זיך אַלעס אראָפּגעטרייסעלט, געגעבען אַ צוויי,

דריי האסטיגע שפּאַן און זיך ווי אַ צופריעדענער אינגעל אַ גליטש גע־טהאָן איבער׳ן גאַנצען לייננ פון קאַרידאָר.

לאָלא — דער בעל־הבית׳טעס הונד, — האָט נאָך, זייענדיג ביי זיך אויפ׳ן ערשטען שטאָק, דערקאַנט פון דעם גליטש, אַז ברוך קומט, און ער איז מיט אַ צופריעדענער איבערגעבענהייט אַראָפּגעלאָפען פון אַלע טרעפּ אנטקעגען ברוך׳ן.

קאַפּיטעל 6.

אויף מאָרגען צום אָוטינג האָט ברוך פערשפּעטיגט.

און אַז ער איז צוגעקומען צום באַרג, האָט ער אַ קוק געטהאָן אויפ'ן וועג, וואָס פיהרט אַרויף און אַ שמייכעל געטהון.

— צו וואָס דאַרף ער אָט דעם וועג, וואָס דרעהט זיך און בויגט זיך אַזוי תּמ'עוואַטע, ביז ער קומט אַ מאָל אַרויף, אַז ער קען דאָך קלעטערען גלייך אַרויף.

און ער האָט זיך גענומען קלעטערען, ווי אַ קאַץ צווישען די ביימער איבער שטיינער.

אויפ'ן מיטען וועג האָט ער אָנגעטראָפען אויף אַ סטיינגע־שלאַנג. די ברוינע שלאַנג מיט די דינע געלע פּאַסיקלעך האָט זיך פּלוצלונג פאַנאַנדער־געוואָרפען, זיך אַ הויב געטהאָן אַריבער, האַלב אָפּבויגענדיג צו איהם איהר פּלאַטשיג קעפעל מיט די רויט־גרינע אויגלעך און האָט אַרויסגע־שטעקט צו איהם איהר צוצוויינגטע צונג.

— פּול — פּול — פּול — דו שעהנע בחור'טע! — האָט ברוך צו איהר אויסגעשריען אַ צופריעדענער און אויסגעשטרעקט צו איהר זיין האַנד.

האָט די „בחור'טע“ זיך אַ כאַפּ געטהאָן צוריק, זיך אַ שליידער גע־טהאָן אַהער, אַהין. איז אַריין צווישען אַ קופּע שטיינער און — ניטאָ מיך.

אַ ווײַלע איז ברוך געשטאַנען אַ פערוואונדערטער, און נאָך דעם אַ שפּיי געטהאָן.

— טפו! דו טייוועל! און אַז דו ווילסט ניט, דאַרף מען ניט!

און ער האָט גענומען קוקען אַרויף צווישען די ביימער, איבער די שטיינער. — אָה, ער האָט נאָך אַ גאַנץ ווייטען מהלך!

און ער האָט זיך ווידער געלאָזט קלעטערען אויף זיין פריהערדיגען שטייגער.

און אז ער איז ארויף אויפ'ן בארג, האָט ער אָבגעווישט דאָס פער־פלאַמטע פּנים און געגומען קוקען א צופריעדענער, ווי ווייט אונטערען בארג שפּרייט זיך די גרויסע שטאָדט. — פון ערשטען בליק זעהן זיך בלויז שטיקער ווענד, לעבער פון פענסטער, קוימענס, ווי לאַנגע זיילען, בוימער... און די גאַנצע שטאָדט זעהט אויס ווי רואינען פון אַן א מאָל געוועזענער גרויסער שטאָדט.

— צום טייוועל! — ס'אַרא וועלט דאָס איז! — שרייט ער אויס, און ער דרעהט זיך אום, נעהמט זוכען מיט די אויגען און דערזעהט באלד די קאָמפּאַניע דאָרט ערגעץ ארויף, אויפ'ן גראָז צווישען די בוימער.

— און וויפיעל מיידלעך! גאָט מיינער! וואו האָבען זיי דאָס אָנגע־נומען אזוי פיעל?!

און צווישען זיי זעהט זיך אָן די שטאָלצע חנה, אין א הימעל־בלויען קלייד, וואָס פּאַסט אזוי שעהן צו איהר ווייסען, מילד־ווייסען פּנים.

אַלע ליגענדיג און זיצענדיג זעהען איהם אויס, ווי א טשערעדע, ווי א שעהנע, פארביגע טשערעדע.

— האַ־הו־ו־ו! — שרייט ברוך אויס — האַ־הו־הו!

— אָ, ברוך! ברוך! — שפּרינגען זיי אַלע אויף און לויפען איהם אנטקעגען:

— פון וואַנען האָט איהר זיך גענומען?

— דורך וואַנען זיינט איהר ארויף?

— ברוך!

— ברוך!

— פאַר וואָס האָט איהר פערשפּעטיגט?

און ברוך'ס ענטפער אויף די אַלע שאלות איז:

— ווי שעהן איהר זייט דאָס אַלע. איהר און די קליידער אייערע, ווען איהר שפּרינגט אָט אזוי, אונטער דער זון אויף א הויכען בארג אנט־קעגען מיר! — עס האָט דאָך נאָך די וועלט, ביז אייך, נאָך ניט געזעהן אזעלכע זיהן און טעכטער, אזעלכע ציגען ווי איהר זייט.

— כאַ־כאַ־כאַ! — צולאַכען זיך אַלע אויף איין מאָל. — וואָס זאָגט ער? — ציגען! ציגען! כאַ־כאַ־כאַ!

— חנה! — שרייט אויס ברוך. — וואָס זייט איהר דאָרט געבליבען שטעהן אין שאָטען? קומט אַהער! דאָ איז דאָך דאָ אזויפיעל זון, חנה!

און חנה, די שלאַנקע, אין איהר בלויער פּרינצעס, מיט די ווייסע קרוזשעוועס, האָט בלויז אַ קוק געטהאָן מיט איהרע ווייטע אויגען אויף ברוך'ן און אויף דער פאַרבינגער געזעלשאַפט, וואָס איז מיט איהם ווי אין זון פערטרונקען, און זי האָט אַ שמייכעל געטהאָן און אויפגעהויבען איהרע שעהנע לאַנגע הענד צום בוים, וואָס איבער איהר קאָפּ און האָט זיך נאָר גענומען ברעכען אַ צווייגעל...

ברוך איז פון דעם ווי צומישט געוואָרען, האָט צוואוואָרפען זיינע בליקען: — דאָ און דאָרטען האָבען זיך געהויבען שטיינער, פעל־זען, העכער און ניעדריגער, און האָבען אויסגעזעהן ווי צוקנייטשטע, גרויע כוואַליעס, וואָס זיינען נאָך אַ מאָל, אַ מאָל אַנגעלאָפען אויף דעם גראָז און האָבען זיך פער'חידוש'ט, האָבען זיך פערקוקט ארויף צום הימעל און זיינען אַזוי פערגליווערט און פערשטיינערט גע־וואָרען. די בוימער: זייערע שטאַמען, זייערע צווייגען מיט די בלעטער האָבען איהם אויסגעזעהן ווי רייכע שטיקערייען אויף דער בלויער לופט, וואָס שאָטענען אוים זייער צווייגהאַפטען געוועב אויפ'ן גרינעם גראָז. און אויף דער אנדערער זייט קומט דעם הימעל'ס בלויקייט צו צום באַרג'ס ברעג אַזוי נאָהענט, אַז עס דאַכט זיך, ווי פון דאָרטען הויבט זיך אָן אַ וואַסער, אַ ווייט, אונענדליך־ווייט, בלוי וואַסער — — — און חנה, אַ ווייסע, אַ בלויע שטעהט זיך אויפ'ן ווייך־גרינעם גראָז אונטער דעם שאָ־טענדיגען בוים און ברעכט זיך אַ צווייגעל...

— שטעהט טאַקע בעסער דאָרטען! — שרייט ער אוים. — אַזוי איז נאָך שעהנער, חנה! — האָט חנה אויף איהם אַנגעשטעלט איהרע אויגען און איהר שמייכעל און געפרעגט:

— וואָס? איהר שרייבט איצט?!...

אַ שאָטען איז דורכגעלאָפען איבער ברוך'ס שמייכלענדיגען פּנים. דער עולם האָט דאָס בעמערקט און אַלע האָבען גענומען פּאַטשען:

— הורא! הורא! בראַוואָ!

— בראַוואָ, בראַוואָ! — שרייט אויך ברוך אַליין. — נאָר אויב שוין יאָ אַזוי, איז טאָ לאָמיר כאָטש עסען.

— עסען, עסען, עסען! — שרייען אוים עטליכע מיידלעך.

— אָט דאָס זעהסטו, ברוך, איז שוין דוקא אַ קלוגער פערלאַנג... —

רופט זיך אָב בינעם, און פונקען פון אַ שטעכיגען געלעכטער צינדט זיך דערביי אָן אין זיינע אויגען.

— אָי, אָי, ס'אַרַא גלענצענדע אידעע! — שרייט אויס ביילקע, אונ־טערשפּרינגענדיג צו חנה'ן, און חנה ענטפערט מיט איהר שמייכעל, האלב קוקענדיג אויף ברוך'ן:

— ווי פרעהליך איהר זייט דאָס היינט, ביילקע!

— ס'הייסט... אזא יאָהר אויף מיר, ווי קלוג ער איז, — זאָגט מאקס, זיך ווענדענדיג צו אַלעמען. — און איהר ווייסט? — מיר האָבען דאָך דאָ אויך ביער.

— טאקע! — שרייט אימיצער אויס.

— טו צובינדט די קלומקעס! — קאָמאַנדעוועט ברוך. — קומט, חברה! צוערשט וועלען מיר אַריינעסען און נאָכדעם וועלען מיר שוין, ווען ניט איז, איבערקעהרען דעם בארג מיט'ן קאָפּ אַראָפּ.

און אז מען האָט זיך אויסגעזעצט עסען, האָט זיך ברוך פּלוצלונג דערמאָנט.

— איהר ווייסט, מיך האָט נאָר וואָס בעגעגענט אַ שלאַנג.

חנה האָט עפּעס אָהן אַ שום אורזאַכע אַ ציטער געטהאָן, אויפגעהויבען אויף איהם צושראָקען איהרע אויגען און איז באלד דערויף רויט געוואָרען.

— נו־ו?! — פרעגט אימיצער פון עולם.

— זי האָט זיך גענומען בויגען צו מיר אזא ציטערו־יגע, אזא שטאָל־צע, אָבער ווי נאָר איך האָב צו איהר אויסגעשטרעקט מיין האנד, האָט זי זיך מישב געוועזן און איז גאָר אין גאַנצען אַנטלאָפען.

— אייערע גליקען!...

— טאקע!

— וואָס איהר רעדט!?

— ס'אַרַא מאָדנע זאַך מיט דיר, מיין פריינד, — רופט זיך אָפּ בינעם. — מיר דאַכט, אז דאָס איז שוין ניט דאָס ערשטע מאָל, ווי דאָס טרעפט מיט דיר פונקט דאָן, ווען דו שטרעקסט אויס די האנד...

ברוך גיט בלויז אַ קוק אויף בינעם'ען און פרעגט ביי מאקס'ען:

— און וואָס זאָגסטו דערויף, מאקס?

— וואָס? — פרעגט מאקס, נעהמענדיג זיין גלאָז ביער אין האנד.

— דו טרינקסט דאָך ניט? חנה זאָגט, אז דו טרינקסט ניט... לחיים, לחיים!

— הערסט אַן איינפאַל! און ווי אַז מיר ווילט זיך איצט אַ גלאָז ביער?

— וואָס, איהר טרינקט דען? — פרעגט איהם חנה, אזוי ווי בייז און עטוואָס דערשראָקען. — — —

ברוך'ן האָט אַ רייץ געטהאָן דאָס, וואָס מאַקס וויים דורך איהר, אַז ער טרינקט ניט, און דאָס, וואָס זי מאַכט דעם אָנשטעל פון „אַ פערזאָר־גערין", און אויפ'ן אָרט פון צו ענטפערען איהר, האָט ער אויסגעשריען:

— העי, בינעם! דערלאַנג נאָר דיין גלאָז ביער!

— גיט איהם אַ גלאָז ביער, — רופט זיך אָפּ חנה, מיט אזא טאָן, ווי זי וואָלט געגעבען אַן ערלויבעניס, און ווי זי וואָלט זאָגען: ווֶעמען אַרט דאָס?..." נאָר ווען בינעם האָט זיך גענומען דערלאַנגען זיין גלאָז ביער צו ברוך'ן, האָט זיך חנה אויף אַ ווײַלע צושמייכעלט נערוועז, און באַלד אָנגעכאַפּט בינעם'ען פאַר'ן האַנד און מיט אַ קינדערשער פער־עקשנט'קייט גענומען שרייען קינדעריש צוצויגען:

— ער טר־י־נ־נקט נישט!

ביילקע איז אויפגעשפּרונגען, אויסגעשטרעקט איהר האַנד און זיך איבערווינקענדיג מיט בינעם'ען, האָט זי געזאָגט:

— בינעם! גיט בעסער מיר דאָס גלאָז ביער!

בינעם גיט איהר איבער, און ביילקע נעהמט דאָס גלאָז ביער און טראָגט עס צו גלייך ברוך'ן:

— טרינקט, ברוך!

ברוך האָט אַ ווײַלע אָנגעקוקט די מיידעל און נאָכדעם האָט ער אַרויפגעלעגט זיין האַנד אויף איהר קאָפּ און געזאָגט צו איהר לאַנגזאַם:

— איהר זייט אַ גוט און קלוג מיידעל, נאָר איך טרינק ניט.

ביילקע בלייבט שטעהן פאַר איהם מיט'ן גלאָז ביער אין האַנד:

— וואָס הייסט? — פרעגט זי און קוקט אויף איהם פערוואונדערט.

— איהר פערשטעהט, איך טרינק קיינמאָל ניט.

— געהט, איהר זייט אַ שלעכטער, — זאָגט זי, אַראָפּלאָזענדיג די אויגען.

— איך — אַ שלעכטער! — וואָס פאַלט אייך איין?! — זאָגט ברוך, זי כמעט אַרומנעהמענדיג.

— יאָ, איהר זייט אַ שלעכטער, אַ שלעכטער, אַ שלעכטער מענש!...

— זאָגט זי, ווי זי וואָלט מיט איהם איצט אונטערפיהרען אַן אַלטען חשבון.

— חנה! — ווענדעט זיך ברוך צו חנה'ן, און ער לאָזט ביילקע'ן ניט אַרויס פון זיינע הענד. — בין איך טאַקע אַ שלעכטער?

— כאַ־כאַ־כאַ! — שרייט אויס חנה, מיט פערוואונדערט צופּענטע אויגען. — פון ווען אָן האָט איהר זיך דאָס אויסגעלערענט אַרומצונעהמען אַ מיידעל?

— וואָס פאַר אַ נאַרישקייטען! — שרייט אויס ברוך און ווערט רויט.

חנה האָט דאָס דערזעהן מיט איהרע גרויס־צופּענטע אויגען און איז אויך גלייך רויט געוואָרען.

ברוך האָט אַרויסגעלאָזט ביילקע'ן פון זיינע הענד, און אָננעהמענדיג בלויז איינע פון איהרע הענד, געפרעגט:

— ניט אמת, אַז חנה זעהט נאָך אויס אַ סך שענער, ווען זי ווערט מיט אַ מאָל אַזוי פּלוצלונג רויט?... אָה! — איהר, הייסט דאָס, זייט אויך רויט געוואָרען?! — זאָגט ער צו ביילקע'ן.

— גאָט מיינער! ס'אַרא שלעכטער מענש איהר זייט! — האָט ביילקע אויסגעשריען, אויפּפּאַטשענדיג מיט די הענד.

און בינעם איז מיט אַ מאָל אויפגעוואַקסען צווישען זיי, ווי פון אונטער דער ערד און האָט אויף זיי אַלעמען אויסגעפּלאַצט מיט אַ מורא'דיגען, פּוסטען לאַכען. — — —

דער עולם האָט זיך איבערגעקוקט.

מאַקס האָט געוואָלט אַ פּאָר מאָל עטוואָס זאָגען, אַריינוואַרפען אַ וואָרט, נאָר ער האָט אַלץ מורא געהאַט, טאָמער וועט דאָס אַרויסקומען ניט אַזוי... און חנה טענה'ט דאָך מיט איהם נאָכדעם, אַז אין אַזאַ פאַל, איז בעסער ווען מען שווייגט". און זי איז דאָך טאַקע גערעכט, ווייל וואָס וויים ער, וואָס זיי רעדען דאָרטען? נאָר אָט דאָס, וואָס טאָמער קריגט מען ניט מאָרגען קיין „דזשאָב" איז טאַקע שלעכט, און ער כאַפּט זיך אַרויס:

— אויף מיין וואָרט, ברוך... ווי מיינסטו? מיר קריגען מאָרגען אַרבייט? א?... — דאָ בעגעגענט ער זיך מיט חנה׳ס אויגען, און ער קען זיך אָבער שוין ניט אָפּשטעלען און ער רעדט ווייטער: — איך מיין... איך ווייס... וואָס זאָגסטו?... ס׳וועט דאָך זיין זעהר א מיאוס׳ע מעשה...

חנה שמייכעלט אפילו, אָבער מאקס קען פאָרט לאַנג ניט קוקען אין איהרע אויגען, אָפּשטעלען קאָן ער זיך אָבער אַלץ ניט:

— א מיאוס׳ע מעשה, — רעדט ער ווייטער. — הערסט, ברוך, איך זאָג דיר — ווען אָט א די פּלענער דיינע וואָלטען נאָר ניט געווען קיין באָבע מעשות, איז אזא יאָהר אויף מיר... דאָ איז מען דאָך עפּעס אַזוי ניט זיכער... אַז דער רוח זאָל דאָס וויסען. איך מיין...

— אָט א פּנים, מאקס, אַז פאַר דיר וואָלט אויך געווען בעסער ניט צו טרינקען, — רייסט איהם חנה איבער.

— איך ווייס?... א? וואָס האָב איך דען געזאָגט? — — — —

בינעם צולאַכט זיך ווידער...

— וואָס לאַכט איהר, בינעם?! — שרייט אויס לאה, וואָס האָט די גאַנצע צייט זיך ווי גאָר ניט צוגעקוקט צו דעם, וואָס דאָ קומט פאָר און אַלץ פערבראַכט מיט אַנדערע, זייטיגע...

חנה׳ס האַרץ איז מיט א מאָל ווי אָפּגעבריהט געוואָרען פון לאה׳ס אָננעהמען זיך.

פאַר אַלעמענס אויגען האָט מיט א מאָל ווי אויפגעציטערט לאה׳ס זאָנדערבאַרע ליעבע צו ברוך׳ן.

ביי נחום׳ען האָבען פון דעם אויפגעגלאַנצט די אויגען און ער האָט מיט א גאַליגען שמייכעל א זאָג געטהאָן:

— בינעם׳ען טהוט הנאה, וואס ברוך האָט צוגעקראָגען א נייעם אָנהענגער פאַר זיינע „פרייע דערפער“.

ברוך אָבער האָט זיך מיט א מאָל אהויב געטהאָן און, ווי אַראָפּוואַר־פענדיג פון די אַקסלען עפּעס, וואָס מוז אַרונטערגעוואָרפען ווערען, האָט ער אויסגעשריען:

— וועל, חברה, גענוג זיך נאַריש געמאַכט! קומט, לאָמיר זיך עפּעס נעהמען טהאָן!

אַלע האָבען זיך מיט א מאָל דערפריהלט ווי בעפרייטע, זיינען אויפגעשפּרונגען פון זייערע פּלעצער און זיך גענומען שפּיעלען.

מען האָט געשפּיעלט אין באַל, אין קאַץ־און־מויז און גלאַט אַזוי אַרומגעלאָפן, געקלעטערט, געשפּרונגען.

חנה האָט אין די אַלע שפּיעלען קיין אַנטהייל ניט גענומען. זי האָט זיך גלאַט אַזוי אַרומגעדרעהט צווישען עולם, ווי אַן עלטערע, קלי־נערע שוועסטער...

עס איז געוואָרען פאַרנאַכט.

דער עולם איז נאָך אַרומגעשפּרונגען און געטומעלט.

ברוך און מאַקס האָבען אין אַ זייט פון אַלעמען געשפּיעלט צווישען זיך אין „סטרעיט" באַל: דער האַרטער, ווייסער באַל איז מיט אַ האַסטיגער שנעלקייט אומגעפלויגען איבער דעם לאַנגען שטח פון איינעם צום צווייטען. אויסציהענדיג ווי אַ גלייכען שנור, אַ רונדען ווייסען פּאַס, און האָט זיך הילכיג אָפּגעקלאַפּט — אָט אין ברוך'ס הענט, אָט אין מאַקס' הענט.

נחום, לאה און דער יונגער מאַלער — מענדעל, האָבען זיך פּערקליבען ניט ווייט פון זיי און געשמועסט צווישען זיך וועגען די לעבעדיגע ביבלי־שע בילדער צום קומענדען באַל. צווישען די ביבלישע בילדער האָבען זיי אויך אַריינגערעכענט הערצעל'ס בילד: „ביים טייך". לאה האָט דערמאָנט, אַז ברוך איז לעצטען יאָהר געווען זייער אונצופריעדען מיט הערצעל'ס בילד. נחום איז פון דעם געוואָרען אויפגערעגט:

— מאַלע וואָס ברוך זאָגט!....

און מענדעל האָט זיך דערמאָנט, ווי ברוך האָט איהם מיט כעס און ביטערקייט געזידעלט: דיין סטאַטיסט האָט געטויגט אויף כּפּרות. אין דער פיגור האָט געפעהלט רוים און ווייטקייט. עס איז נאָך ווייניג וואָס דו, ציוניסט מיינער, האָסט איהם אוועקגעשטעלט אַ קעניגליך שטאָלצען. — שטעהענדיג אָנגעלעהנט אָן צאַם פון בריק האָבען זיינע אויגען געדראַפט קוקען אויפ'ן וואַסער מיט אַזעלכע בליקען, פון וועלכע מען זאָל זעהן, אַז דער טייך לעבט און ציהט זיך לאַנג און ווייט — — — רוים און ווייטקייט האָט זיך געמוזט פיהלען אַרום דער פיגור. זי האָט געדאַרפט מאַכען דעם איינדרוק פון אַ פּלוצלינג אָנגעפלויגענעם אָדלער, וואָס האָט זיך דאָ נאָר אויף אַ ווייל אָבגעשטעלט — עס האָט זיך געדאַרפט פיהלען, אַז דאָס איז איינער פון די וואָס קומען אַראָב פּלוצלינג פון ערגעץ אַ רוים, פון ערגעץ

אַ ווייטקייט, טראָגען זיך דורך פּאַרביי אונז, שפּרייטענדיג אַרום זיך רוים און ווייטקייט און מיט אַמאָל בלייבען זיי ניט, טראָגען זיך אָפּ, פליהען אַוועק ערגיץ אין רוים, אין ווייטקייט אַריין".

און מענדעל האָט אַ קוק געטהאָן אין ברוך'ס זייט, מיט וואָסער אַ חשק ער ווארפט דאָס דאָרט און כאַפּט דעם באַל, און ער האָט אַ שמייכעל געטהאָן, אַראָפּגעריסען פון זיך דעם הוט און איהם אַ שליידער געטהאָן צו ברוך'ן.

ברוך האָט איבערדעם פערפעהלט צו כאַפּען דעם באַל. און דער באַל איז אַראָפּגעפאַלען ווייט פון איהם און איז אַ פרייער אַוועקגעשפּרונגען איבער'ן גראָז. עטליכע מיידלעך האָבען זיך גענומען יאָגען נאָכ'ן באַל, האָבען איהם אויפגעכאַפּט און זיך מיט איהם גענומען אומוואַרפען צווישען זיך.

— אַהער דעם באַל! — האָט ברוך גענומען שרייען צו די מיידלעך. און דערזעהענדיג ווי מענדיל לויפט נאָך זיין הוט, האָט ער איהם אויפגע־כאַפּט און איהם אַ שליידער געטהאָן אַרויף אויף אַ בוים. דער הוט האָט זיך אָפּגעשלאָגען אָן די צווייגען פון בוים און גענומען פאַלען צוריק, האָט זיך ברוך ווידער אַ יאָג געטהאָן נאָכ'ן הוט. מענדעל אָבער איז איהם פערלאָפען דעם וועג.

— מאַקס! מאַקס! — האָט ברוך גענומען שרייען צוהאַלטענדיג מענדלען.

דער עולם איז זיך צונויפגעלאָפען. מאַקס האָט זיך אַ לאָז געטהאָן, אויפגעכאַפּט דעם הוט און נאָך איידער מענדעל איז אָנגעלאָפען צו מאַקסען, האָט זיך דער הוט שוין געטראָגען איבער אַלעמענס קעפּ און פון אַלע זייטען האָבען זיך גענומען הערען געשרייען:

— אַהער! אַהער! אַהער!

און די הוט האָט זיך גענומען טראָגען פון אַ צווייטען צו אַ דריטען און צו אַ פיערטען און מענדעל איז אומגעלאָפען ווי אַ פער'סמ'טער און זיך גע־פּרואווט אין איין וועג כאַטש ביי אימיצען אַרונטעררייסען אַ הוט, אָבער עס געהט נישט... און אָט האָט שוין ברוך ווידער דעם הוט און פער־מעסט זיך איהם ווידער אַרויפצוואַרפען אויף אַ בוים. בעפאַלען איהם די מיידלעך פון אַלע זייטען, הענגען זיך אויף איהם אָן, כלומרשט — זיי ווילען דאָס איהם ניט לאָזען, ער זאָל אַרויפוואַרפען דעם הוט,

און ער ווערט פערטרונקען אין זייערע קולות, אין זייער: ברוך! ברוך! ברוך! און אט האט ער ארונטערגעכאפט אויך ביי מאקס'ען די הוט — דער עולם האט שוין צוויי... מען ווארפט, מען שליידערט זיי פון איי־נעם צום צווייטען, און פאלט אריין א הוט צווישען די מיידלעך, שלאגען זיי זיך אלע צונויף אין איין קופע מיט א קוויטשען, מיט א לאכען, און ווארפט זיך צווישען זיי אריין ברוך, ווערט שוין גאר א ווילדער טומעל... און נאכדעם קלאגט איהם א מיידעל פאר חנה'ן, אז ער איז שוין צופיעל צולאזט.

און חנה, זיך האלטענדיג אין דער ראלע פון א עלטערע און קלוגערע שוועסטער, הערט אויס, בערוהיגט, פערענטפערט, און פון איהרע ווער־טער טראגט זיך א מין צופריעדענע צושטימונג:

— גאר ניט, גאר ניט. דאס איז נאר דערפאר, וואס ער איז אזא וואוילער, אזא שטארקער, אזא לעבעדיגער... און די מיידעל, וואס קלאגט, ווערט בעסער, הויבט אויף איהם אויף פון א זייט איהרע אויגען און דערזעהט זיין הוט, גיט זי מיט אמאל א שפרונג צו איהם, רייסט ארונ־טער דעם הוט און לאזט זיך לויפען. ברוך לאזט זיך נאך איהר, און זי לויפט מיט א געשריי, מיט א פערשייטען לאכען, לויפט איבער'ן גראז, דרעהט זיך ריהרעוודיג צווישען די בוימער, קוויטשעט און שפרינגט איבער די שטיינער. און ווען ברוך יאגט זי אן אויפ'ן ברעג, וואו עס רייסט זיך אפ דער בארג, לאזט זי ארויס אן אונערווארטעטען, כלומרשט פערצווייפעלטען געשריי און פאלט אריין אין זיינע שטארקע הענד.

— אויף מיין ווארט, אז ער איז שוין טאקע גאר צופיעל צולאזט, — קלאגט זי זיך ווידער פאר חנה'ן.

און אזוי טרעפט דאס מיט א צווייטער, מיט א דריטער, צוויי, דריי אויף איין מאל, און ברוך'ן געפעלט זייער קלאגען זיך, און דאס, וואס זיי קלאגען זיך גראדע פאר איהר, פאר חנה'ן.

אט יאגט ער זיך נאך דער קליינערביילקע. מיט א געלעכטער און קוויטשעריי פערלויפט זי צו חנה'ן און בעהאלט זיך קינדעריש הינטער איהר קלייד, און אז ער לויפט אן א פערפלאמטער, שטעלט זיך חנה פאר איהם אוועק א שיינענדיגע מיט א שטאלצען, ליעבען שמייכעל און זאגט:

— איהר וועט דאך אונז טאקע מיט אן אמת'ען צולאזען אלע מייד־לעך! וואס איז דאס היינט מיט אייך?

כאַפּט ברוך אַרום מיט זיין האַנד חנה׳ס בויגיגע טאַליע:
— חנה! קומט לאָמיר לויפן! איך און איהר, חנה!
— נאָך דאָס פעהלט אייך!... — שרייט חנה אויס פערוואונדערט, שמייכלענדיג און לייכט בויגענדיג איהר טאַליע אריבער זיין האַנד.
— חנה, חנה, חנה! — שרייט ברוך אַרויס פּלוצלונג, דערפיהלענדיג א ווילדען ריס אין הארצען, און ער פערוואַרפט פיבערהאַפט־שנעל איינע פון איהרע הענד אַרום זיין האַלז, נעהמט אַרום איהרע קניען, גיט זי מיט א מאָל א הויב אויף און לאָזט זיך מיט איהר לויפען ווי א צומישטער.
זי רייסט זיך, ראַנגעלט זיך און שרייט צושראָקען.
— וואָס טהוט איהר?! וואָס איז דאָס מיט אייך?! לאָזט מיך אָפּ! לאָזט מיך אָפּ, זאָגט מען אייך! איך זאָג אייך: לאָזט אָפּ! מיין גאָט! איהר זייט פון זינען!...

*

ביילקע איז געבליבען שטעהן אליין, ווי אַן אויסגעמאָלענע אין איהר ראַזען קלייד צווישען די טונקעלע בוימער און איהרע אויגען האָבען פער־וואונדערט און צושראָקען נאָכגעקוקט ווי ברוך טראָגט מיט זיך חנה'ן אַלץ טיעפער און ווייטער אין וואַלד.

די קאָמפּאַניע האָט זיך צושאָטען פּאַרווייז אויף פערשיעדענע פּלע־צער פון באַרג. עטליכע האָבען נאָך געטומעלט דאָרט, ארויף, די זון האָט זיך געבאָדען ניט ווייט פון זיי אין דער בלויקייט וואָס נאָך'ן באַרג און זייערע קולות האָבען דורך דעם געקראָגען אַ בעזונדער פאַרב און קלאַנג.

די זון איז אַלץ נידעריגער געשוואומען איבער דער גרויסער בלויקייט, ביז זי האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף אַ גרויסען בוים וואָס איז געשטאַנען אויפ'ן ברעג פון באַרג און זיך גענומען דורכקוקען דורך זיינע צוואַוואַק־סענע צווייגען. איהרע שטראַהלען האָבען זיך אין פּאַסען דורכגעשפּאַרט דורך'ן בוים און די גאָלדענע פּאַסען האָבען זיך פערטשעפּעט אָן בוים און פעלז און גענומען מיטשלעפּען דעם באַרג ערגעץ אַהין ווייט אין דער בלויקייט.

ביילקע האָט פון דעם אַ ציטער און אַ שמייכעל געטהאָן:

אין ברוך'ס אַ מעשה'לע געהט דער אַלטער מכשף ארויס פון וואַלד. עס איז פאַר־נאַכט. נאָר־וואָס נאָך אַ רעגען. די פעלדער אַרום וואַלד זענען גרין און פייכט און דער מכשף געהט ארויס פון וואַלד גרוי און ווייס. אויף די פעלדער וואָס אַנטקעגען איהם שטעהט אַ גרויס־צוואַוואַק־סענער בוים און די אונטערגעהענדע זון שפּאַרט דורך דעם בוים דורך איהרע לאַנגע גאָלד־רויטע שטראַהלען און די זון זעהט אויס דעם מכשף ווי אַ גאָלדענער פויגעל, און איהרע שטראַהלען — דאָס איז דעם פויגעל'ס גאָלדענער עק, וואָס טשעפּעט זיך אָן אין וואַלד און פעלד און אין איהם און שלעפּט זיי מיט זיך אין דער וועלט פון נאַכט... און דער מכשף פערשפּרייט זיינע הענט און דאַנקט און לויבט און בענשט דעם גוטען

נאַלדענעם פויגעל, פאַר וואָס ער פליהט מיט זיי איצט אין דער וועלט פון נאַכט, אין דער וועלט פון רוהה און פריעדען — — —

ניט אמת, ווי עמיצער וואָלט איצט נאָכגעמאַכט ברוך'ס א מעשה'לע ?
— האָט ביילקע דערהערט הינטער זיך.

ביילקע האָט זיך אויסגעדרעהט און פאַר זיך דערזעהן בינעם'ן, זיין בלאַס פּנים מיט די שמייכעלדיגע רויטע ליפּען, און זי האָט זיך מיט אמאָל צולאַכט :

— כאַ־כאַ־כאַ ! ס'אַרא מאָדנער איהר זייט, בינעם. איהר וואַקסט דאָך אויס עפּעס ווי פון דער ערד.

— ענטשולדיגט, ביילקע, איך שטער אייך פּיעלייכט ?

— חלילה, וואָס פאַלט אייך איין — ענטפערט ביילקע.

— נו, און ווי געפעלט אייך אונזער ברוך ? ניט אמת, א פייערדיגער יונג ? א ? — פרעגט זי בינעם.

ביילקע אָבער צולאַכט זיך עפּעס אזוי פּלוצלינג און זאָגט :
— איהר ווייסט, וואָס איך האָב געהערט וועגען אייך ? !
— וועגען מיר ? וואָס ? — פרעגט בינעם פערוואונדערט.
— אז איהר פערליעבט זיך אין אלע מיידלאך, וואָס פערליעבען זיך אין ברוך'ן.
— וואָס הייסט ?
— איך ווייס אויך ניט, וואָס דאָס הייסט — זאָגט ביילקע, נאָך אלץ לאַכענדיג.

בינעם קוקט אָן ביילקען. — זי איז א ראָזעווע און איהר קלייד איז א ראָזעווע, נאָר דער אָפּגעלעגטער קאָלנער און די קנעפּ, איהרע האָר און איהרע אויגען זיינען שוואַרץ — — —

— און דאָס פּאַסט אייך דוקא שעהן — זאָגט ער צו ביילקען — נאָר פון דעסטוועגען וואונדער איך זיך, פאַר וואָס אייער קלייד איז ניט קיין הימעל־בלויע.

ביילקע צולאַכט זיך :
— כאַ־כאַ־כאַ ! פאַר וואָס עפּעס בלוי ?
— ווייל בלוי און וויס — ענטפערט בינעם — איהר ווייסט — דאָס דערמאָהנט אייך באַלד אָן רוים און... אין ווייטקייט — — —

— גאָט מיינער! ס'אַרא לשון איהר נוצט דאָס — מע זאָל גאָר אָפּגעהיט ווערען. — זאָגט ביילקע און לאַכט פון בינעם'ען — און דאָס איז דאָך מן הסתם אַלץ דערפאַר, וואָס חנה'ס פּרינצעס איז אין בלוי און ווייס? — — —

— ניין, חלילה. — זאָגט בינעם און שפּאַרט זיך אָן אין'ם בוים, וואָס איז צוזאַמענגעוואַקסען איבער איהם און איבער ביילקען. — דאָס איז גאָר איבער אַ געשפּרעך וואָס איך האָב אַמאָל געהאַט מיט ברוך'ן. — איך האָב איהם פאַרגעוואָרפען, אַז ער איז אַ קריסט און דאָס, פערשטעהט זיך, איז געווען, ווי איך וואָלט איהם אַ וואָרף געטהאָן אַ גיפטיגע שלאַנג אויפ'ן הארצען, ווייל איהר ווייסט, אַז ער איז דאָך אַ מאָדנער מענש, ער האָט אַ מאָדנע פעהיגקייט צו פערגעסען אין זאַכען, פון וועלכע ער וויל ניט טראַכטען. נו, און מיט'ן וואָרט „קריסט" דערמאָהנט מען איהם גלייך די פּאָגראָמען און נאָך אַזעלכע גוטע זאַכען. און איהר ווייסט, נאָך זיין מיינונג איז דאָך אויף דער וועלט איבערהויפּט קיין קריסטען ניטאָ, אויסער פיעלייכט עטליכע מאַנאַכען און נאָך אַ פּאָר מענשען, וואָס מען קאָן זיי איבערצעהלען אויף די פינגער.

ביילקע רייסט איבער בינעם'ען:

— ס'איז אמת, אַז זיין מאַמע איז משוגע געוואָרען נאָך'ן פּאָגראָם?

— געוויס, זי איז דאָך נאָך ביז איצט אין משוגעים הויז. און ווען איהר זאָלט נאָך וויסען ווי שווער עס איז געווען צו גלויבען אַז אין יענעם דאָרף וועט עס זיין אַ פּאָגראָם. די פּויערים האָבען זיי דאָך אַלע אַזוי ליעב געהאַט. און ברוך'ס זיידע איז דאָך ביי זיי געווען כמעט ווי אַ פאָטער.

— יאָ — רייסט איהם ביילקע ווידער איבער — איז וואָס־זשע האָט איהר געוואָלט דערצעהלען — — — איהר האָט דאָך געוואָלט עפּעס דערצעהלען וועגען רוים און וועגען ווייטקייט, דאַכט זיך.

— יאָ — ענטפערט בינעם — איך האָב דאָס איהם פאַרגעוואָרפען אַז ער לעבט אַזוי, פונקט ווי זיין קעניגרייך איז ניט פון דער וועלט, און, אַז איבער דעם זאָגט ער זיך דאָס אָפּ פון לעבען און פון זאַכען, און אַז ער גלויבט נאָך מן הסתם אין תחית המתים, איז ער דאַן אויף מיר אין כעס געוואָרען און האָט מיר אַזוי געזאָגט: — „ערשטענס ביזטו אַ פערד. און צווייטענס, גלויב איך ניט אין תחית המתים, ווייל איך גלויב, אַז די וואָס קוקען אין רוים, אין דער ווייטקייט — די שטאַרבען גאָר ניט און

וויסען ניט פון שטארבען, און אלע פון וואס זיי טראכטען און וואס זיי בעגעהרען — זעהען זיי נעבען זיך, און ניט אין קיין אנדער רייך".

משה האט געזעהן דאס געוואונשטע לאנד, כאטש ער איז פערבליבען אין דער מדבר; משה, אט דער איינציגער, אט דער ריעזיגער משה, וועלכער בלייבט אין דער מדבר, ווייל ער וויל זיך ניט צושיידען מיט'ן רוים, מיט דער ווייטקייט, און ווייל די אלע אנדערע קליינינקייטען וועט שוין יהושע קאנען פערזארגען אהן איהם. — — — און זיין גאט איז מיין גאט און זיין תורה איז מיין תורה. די תורה פון דער וועלט, די תורה פון לעבען, ווייל אויסער'ן לעבען הערען אויף אלע אמת'ן, דו הערסט וואס מען רעדט צו דיר? ! — די תורה וואס בינדט צונויף די ערד מיט'ן רוים און מיט דער ווייטקייט.

פאר ביילקען איז דער ענין שוין אביסעל צו טיעף, נאר פון דעסטוועגען כאפט זיך ביי איהר ארויס:

— און אט דערפון, ווייזט אויס, נעהמט זיך, וואס אין זיינע מעשה'לאך, איז פאראנען אזוי פיעל נאהנטקייט און ווייטקייט.

— יא, יא: נאהנטקייט און ווייטקייט — רופט זיך אפ בינעם — איהר האט זעהר גוט בעמערקט.

— אבער איהר ווייסט — — — ?

— וואס? — פרעגט בינעם.

— מיר דאכט — זאגט ביילקע — אז ער איז נאר ניט אזא „היילינער" ווי איהר אלע מיינט.

— וואס הייסט?

— עס הייסט — זאגט ביילקע אפ זיכער און פילדרייטיג.

— ניין, בעלא, איך...

— איך הייס ביילקע, ניט בעלא — רייסט איהם ביילקע איבער — און איהר ווייסט? — גיט זי זיך פלוצלונג א כאפ און קוקט מיט א שמייכעל בינעם'ען גלייך אין די אויגען אריין. — אט ווען איך קוק אויף אייך, דערמאהן איך זיך נאר, אז אייער ברוך האט דאך אויגען ווי ביי א קינד.

— איא אזוי? א? — — — —

באלד אבער גיט זיך ביילקע מיט אמאל א ריס:

— אָבער ער איז אַ שלעכטער. ער איז אַ שלעכטער מענש — שרייט זי אוים מיט גאַל, און איהר שמייכעל פערשווינדעט. — און איהר אַליין זענט עפּעס אויך אַזאַ מאָדנער. אין די אויגען, זעה איך, לאַכט איהר פון איהם, איהר קריכט צו איהם מיט די פיס אין הארצען, און אונטער די אויגען מאכט איהר איהם פאר אַ גאַנצען נביא.

— וואָס, איהר זייט אויף מיר אין כעס? — פרעגט בינעם אַ צור־טומעלטער.

לאה מיט נחום׳ען זענען פערבייגעגאנגען און ביילקע׳ס רוגז האָט זיך מיט אַמאָל איבערגעבראָכען מיט אַ שמייכעל; געשמייכעלט האָט זי פון דעם, וואָס עס האָט אויסגעזעהן — לאה געהט און נחום שלעפּט זיך נאָך... און פון דעם, וואָס בינעם איז נאָך מעהר צוטומעלט געוואָרען ווען ער האָט דערזעהן לאה׳ן און נחום׳ען...

און ברוך איז דערווייל געלאָפען דורך די בוימער מיט חנה׳ן אויף די הענט. און ער האָט זיך מיט איהר אָפּגעשטעלט ווייט פון אַלע — ביי דעם אייזערנעם צוים, וואָס נאָך׳ן „אָדלער פעלז“.

אַ מינוט האָט ער אויף איהר געקוקט און דערביי געפּיהלט די גלאַט־קייט און ווארעמקייט פון איהרע שלאַנקע פיס און ער האָט זיי גענומען פּרעסען צו זיך נאָך שטארקער. און זי האָט זיך אַלץ געריסען און זיך געסטאַרעט צו זיין בייז:

— אָבער לאָזט שוין אַמאָל אָפּ! לאָזט אָפּ!

אָבער ברוך האָט איהר פּלוצלונג אַ הויב געטהאָן העכער פון אייזער־נעם צוים און גענומען בייז פאָדערען:

— גיט אַ שמייכעל! גיט אַ שמייכעל ווי אַ קינד! אז ניט — פאַלט איהר!..

און ער אַליין איז ווי פערפרוירען געוואָרען פון שרעק, ווייל דער קלאַנג פון זיין שטימע האָט איהם אַליין געזאָגט פעסט און זיכער, אז — — — —אָט, אָט, נאָך אַ מינוט, נאָך אַ רגע און זי פאַלט, פאַלט פון אָט דער שווינדעלדיגער הויך — — —

זי האָט אין זיינע הענט אַ לייכט ציטער געטהאָן און גלייך דערויף גענומען שמייכלען, געהאַרכזאַם, מיט דעם שמייכעל פון אַן אונשולדיג קינד.

— אָבער, ווי ווערט מען אַזוי צובאַלעוועט? גאָט מיינער! — האָט זי אַרויסגעזאָגט שמייכלענדיג. געוואָלט האָט זי מיט די ווערטער זיין שטרענג און פערטויבען איהר געהאַרכזאַמקייט, אָבער אַרויסגעקומען איז דאָס עפּעס אַזוי וואַרעם, אַזוי ליעב... אַז אָט — זאָל ער זי נאָך האַלטען — — —

א צופריעדענער האָט ער זי אַרונטערגעשטעלט נעבען זיך, זאָגענדיג:

— אָט אַזוי זיינט איהר מיר אַ וואוילע!

— געהט צום טייוועל! — האָט זי האַלב ערנסט אַ זאָג געטהאָן. נאָכדעם האָט זי זיך גענומען קוקען אויף איהם דורכדרינגענדיג, שטרענג:

— איך וויל ניט, אַז איהר זאָלט צוגעהן צו מיר נאָהנט! איהר הערט?!

ברוך, אָבער, האָט זי אָנגענומען פאַר'ן האַנט העכער פון עלענבויגען און אַריינגעקוקט איהר גלייך אין די אויגען, און געזאָגט:

— חנה, שמייכעלט אָט איצטער, עס וועט דאָך זיין אַזוי שעהן... שמייכעלט איצטער — אָט, גלאַט אַזוי זיך. אַליין — — —

און חנה האָט ניט אויסגעהאַלטען, זי האָט זיך געפיהלט ווי אַ „נעבּאַפּטע" און זי האָט גענומען שמייכלען האַלב פערשעמט, זיך אָפּגעדרעהט אויף אַ זייט און אַ ביסעל אַראָפּגעלאָזט איהר שעהנעם קאָפּ און אָפּגעזאָגט שטיל, מיט אַ קינדערשער מינע:

— געהט צום טייוועל!..

— חנה! איהר זייט דאָך נאָך אַ קינד, אַ חנקע! מיר זענען דאָך נאָך אַלע קליינע קינדער, צולאָזטע, גליקליך־נאַרישע, חנה! און וואָס איז דאָס היינט פאַר אַ זומער! אַזאַ זוניגער, ווילדער?!

און וואָס איז דאָס פאַר אַ מאָדע געוואָרען, קליידער וואָס פערשפּיעלען זיך פון אויבען ביז אַראָפּ? און נאָך מיט אַזעלכע גרויסע, פערלמוטערנע קעפּ.

און פאַר וואָס איז דיין קלייד גראָדע אַ בלויע?

די פעטליעס זענען האַלב רונדע, מיט אַ ווייסינק־זוימעל און פאַרוואָס זענען אָט אַ די פערלמוטענע קנעפּ און די בלויע פעטליעס, אַזוי ריכטיג גלייך?.. און דערלויפען ביז'ן סאַמע ברעג פון קלייד?..

און פאַרוואָס איז דאָס בלויז אויף איין זייט?

און גראדע אויף דער לינקער? און אט דאס מילך־ווייסע זוימעל, בויגט זיך און שלענגעלט זיך נעבען די פערלמוטענע קנעפ און לויפט שנעל איבער דיין רונדער, לינקער ברוסט, איבער דיין שלאנקען, לינקען פוס.

פאר וואס נאר איבער דיין לינקען?.. זיינען דען ביי דיר ניט ביידע ברוסטען אלץ איינס שעהן?

זיינען דען ניט ביי דיר ביידע פיס אלץ איינס שלאנק?

און דיינע האר זיינען צושויבערט און פאלען אויף דיין ווייסען, ליכטיגען פנים.

אט נעהמען דיינע הענט פעררייכטען די האר, און דיין טאליע ווערט נאך רייצענדער, לענגער... אין די בלויע ארבעל איז ארייננעארבייט דאס שעהנע ווייסע געוועב און עס שלאגט זיך דורך די בלענדענדע לויטערקייט פון דיינע שעהנע רונדע הענט.

און איך בין מיט'ן קאפ און מיט די אקסלען העבער און שטארקער פון דיר.

און אין מיר רייסט זיך איצט: פייער, חנה, פייער!

— נעה אוועק! נעה אוועק!

און ברוך כאפט זיך אן מיט ביידע הענט פאר די אייזענס.

און דערפיהלט ווי אפצורייסען אט די אייזערנע צוים!

און חנה שטעהט און קוקט אויף איהם מיט איהרע ווייטע אויגען און שמייכעלט...

לענט ברוך ארויף זיינס א האנד אויף איהרע ווייכען, רונדען אקסעל.

זייערע אויגען בענעגענען זיך און חנה ציטערט אויף, לייכט שמייכלענדיג...

חנה! — — — ער נעהמט ארום איהר טאליע, זי גיט זיך א בויג און פאלט צו צו איהם. אט איז זי נעבען איהם, א ווארעמע, אינגאנצען אן אויסגעצויגענע — — — טוליעט זיך...

— חנה! חנה!...

נאר דאס הארץ האט אין איהם מיט אמאל א פערצווייפעלטען ציטער געטהאן... די אויגען האבען זיך ביי איהם פלוצלינג אנגעצונדען בייז, די ליפען האבען געגומען שמייכלען קלוג און פון מויל האט זיך ארויסגעריסען:

— ל י ל י ת!!

האָט חנה א שטאַרקען ציטער געטהאָן און זיך גענומען רייסען:
— לאָזט אָפּ!

ער האָט זי אָפּגעלאָזט און אויף זיין פּנים האָט זיך געשפּינעלט כמעט א טייוולישׁ לאַכען:

— אָט צוליעב דעם ווערען דאָס אַלע פרויען געבוירען?
— ווילדער בחור! וואָס האָט זיך אייך גע'חלום'ט?! לעגט זיך צו א קאַלטען קאָמפּרעס צום קאָפּ! — — —

זי האָט זיך אויסגעדרעהט און איז אַוועק.
ער האָט איהר נאָכגעקוקט...
נאַכטיג...
גראָז, בוימער, שטערען... און עס דערוויטערט זיך דאָס בלויע קלייד... אָט איז דאָס שוין ניטאָ, און אָט בעווייזט זיך דאָס ווידער אין'ם אבענד, צווישען די בוימער — — — און פון דא און דארט שווימט, פון מאָל צו מאָל, ארויס בינעם'ס קאָפּ: — צופּאַטלעטע האָר, א בלאַס פּנים, רויטע ליפּען, אויסגעטשירעטע ציין, וואס לאַכען — — — לאַכען גלייך אין פּנים אריין — — —

ערגעץ נעבען א שטיין ליגט די קאָמפּאַניע א מידע, א מיידעל פערציהט דאָרט דעם פּראָלעטאַרישען המבדיל:

ווייַ־טער אר־בייט, ווי־דער אר־בייט!...

ווי־דער דרע־הען די מאַ־שי־נען!

די איבריגע נעהמען איהר ארויסהעלפען...

די טענער טרייסלען זיך אויף, נעהמען זיך ציטערדיג פלעכטען, מישען זיך איבער, גיסען זיך צונויף אין א הארציג־צוואָוועהטאָגטער כוואַליע.

די כוואַליע נעהמט זיך שפּרייטען איבער די גראָזען און איבער שטיי־נער, איבער נאָהנטע און וויטע בוימער, און דער כאָר צוואוקסט זיך, ווערט נאָך אַליץ גרעסער און גרעסער, דער גאַנצער בארג, דוכט זיך ברוך'ן, ווערט פול מיט׳אַלטע אידישע פּנים'ער, גרויע בערד, הארפען... די קלאַנגען פערזיפצען זיך שווערער, דריקענדער, — דאָס זינגען מיט די אונטערגע־הענדע דורות, ציהען מיט'ן אַלטען אידישען ניגון דעם נייען זונטאַגדיגען

המבדיל... די לעצטע סטרונע... צו וועלען דען די קינדער פון אַט דעם דור אידיש קענען? צו וועלען זיי אידיש וויסען?..

ברוך דרעהט זיך אוים, קוקט אַראָפּ פון בארג, ווייט, ווייט אַראָפּ, עס ליעגט צוואַוואָרפען די גרויסע שטאָדט, ברייט און ווייט, נאַכטיג... דעכער, דעכער... שפּיצען, טורעמס און איבער זיי ציהט זיך און שפּרייט זיך א געדיכטער, ווייס־גרויער נעבעל. דורך דעם נעבעל שלאָגען זיך דורך טויזענדער און טויזענדער עלקטרישע פייערען און קוקען ארוים ווי שטע־רען, ווי לבנות פון א טיעפען ים.

א ווינטעל.

עס רוישען די בלעטער, און אַט דאָס פערפלוכטע, אַט דאָס פער־שאָלטענע זינגען!

איהר וועט דאָך דאַרטען באַלד צוקוועטשט ווערען פון אייערע איי־גענע טיגער! אייזלען, אייזלען! אייך איז איצט שווער זיך אומצוקוקע־רען אין אייערע ענגע שמוציגע גאסען און געסלאך? א? שווער?.. נאָר איהר זייט פערשאָלטען? פערשאָלטענע!

און די גאנצע שטאָדט אונטען, קוקט ארויף מיט איהרע טויזענדער פייערען.

און אין זיין הארצען פערנעהמט זיך עפּעס מורא׳דיג, שווער; און זיין הארצען, פיהלט ער, פרעסט זיך איצט א ים, א ים פאַר א שטורעם. און די גאנצע שטאָדט איבער׳ן שטאָדט זעהט אוים ווי א ים פאַר׳ן שטורעם.

ווייט הינטער איהם דערהערט זיך א קנאַקען. חברה האָבען, ווייזט אוים, בעשלאָסען צו בלייבען נאָך א פּאָר שעה, און האָבען צו־לענט א פייער. דורכזיכטיגע, גאָלדענע שאָטענס נעהמען שפּרינגען אין דער נאַכטיגער לופט, טאַנצען אויף די בוימער, אויף׳ן גראָז.

— כאַ־כאַ־כאַ! פייער, פייער! — צולאַכט זיך פּלוצלונג ברוך. און מיט אזא מאָדנעם געפיהל, ווי דער פייער וואָלט דאָס אין זיין אייגע־נעם הארצען אויפגעפלאַמט — פייער! פייער! — — —

*

פייער, פייער! — האָט ברוך געטראַכט קוקענדיג אויף די גאָלדע־נע שאַטענס וואָס האָבען גיזמאַנצט אַרום איהם. פּונקט ווי מיט דעם וואָלט ער אָנגערופען ביים נאָמען אַ סך זאַכען פאַר וועלכע ער האָט קיין נאָמען ניט געהאַט און איהם וואָלט זיך זעהר וועלען עס זאָל הייסען, אַז ער האָט יאָ זייער נאָמען. און ווייל דאָס זיינען דאָך אַלץ געבל בען זאַכען פאַר וועלכע ער האָט קיין נאָמען ניט געהאַט, האָבען זיי שטענדיג געאַר־בייט מיט איהם און דורך איהם, ווי ער וואָלט דערביי גאָר ניט געווען. און האָבען איהם אָפּט אויסגענוצט ווי מען נוצט צוליעב קליידער אויס אַ נאָגעל אין דער וואַנט. און ער פלעגט נאָכדעם בלייבען זיצען ווי אַן אָפּגעשמיסענער און טראַכטען פון זאַכען וואָס האָבען גאָר ניט געהאַט צו טהאָן מיט דעם וואָס איז געשעהן...

אַזוי איז אויך איצט ברוך געזעסען איינער אליין — — — פּלוצלונג איז אָבער נעבען איהם אויסגעוואַקסען בינעם און האָט זיך איבער איהם צולאַכט מיט אַ טרוקענעם הילצערנעם געלעכטער...

ברוך האָט איהם אָנגעקוקט און האָט געשוויגען און האָט איהם שווייגענדיג געפרעגט:

— פון וואָס לאַכסטו!...

און בינעם האָט איהם לאַכענדיג אָנגעקוקט און האָט געזאָגט:

— ווייסטו כאָטש, אַז מיר איז נעכטען איינגעפאַלען צו זאָגען וועגען דיר, אַז דו ביזט אַ גרויסער באַרג און מיר אַלע זיינען אָפּגעבראָכענע שטיינער, וואָס וואַלגערען זיך ביי דיינע פיס?

— וואָס מיינסטו?...

— איך מיין, אַז דו ביזט די פאַרקערפּערונג פון נאַרעשקייט, אַז די ביזט די פולע מאָס נאַרעשקייט און מיר זיינען בלויז שטיקלאַך. און דערפאַר טאַקע, איז ווי נאָר דו בעוויזט זיך צווישען אונז, דערזעהן מיר דיך, און עס ווערט אַ טומעל! — ברוך, ברוך! — ווייל עפּעס אַ קליי־

ניגקייט, אזא מין פולער, אזא גרויסער, אזא צוטומעלטער און אפגעריסענער נאר.

— אבער דאס האבען דאך נאר היינט די מיידלאך אזוי געשריען...

— זאגט ברוך, ווי ער וואלט בינעמס רייד גענומען לייכט.

— כא־כא, די מיידלאך וועלען דאך דאס שטענדיג טהאן ניכער פון די מענער, ווארום ביי זיי איז דאך שוין די נארעשקייט כמעט ווי אויסגעטריקענט געווארען. זיי זיינען דאך שוין אזוי לייכט, אז זיי וואלטען זיך שוין פילייכט גאר ניט געקאנט איינהאלטען אויף דער וועלט, ווען זיי זאלען זיך ניט אנהאלטען אן דעם ביסעל נארישקייט פון אינזערע בחורים, און ווען זיי דערזעהן דיך, איז דאך שוין גאר אפגערעדט. — דו האסט דאך ערגעץ אליין געזאגט, אז „אונזערע היינטיגע מיידלאך, זיינען דריטעלדיגע, פערטעלדיגע מענשען. — און אז נארעשקייט ווענט..." נו פרעג איך דיך, ווער אדרבה קאן נאך זיין וואגיגער פון דיר ? ! דו, וואס דרעהסט זיך שטענדיג ארום צווישען אונז און אנגעבלאזענער, ווי דו וואלסט ארומגעגאנגען צווישען א נישט ווירדיגען דור, ביזט דאך נאך אלעמען א צוטומעלטער און בלינדער נאר. און דיינע אלע פלענער זיינען דאך נאר דאן קיכאטישע שפעקולאציעס. מיר זיינען דאך דא אלע אפגעריסענע פערוואָרפענע. מיר ווייסען נאך אפשר וואס עס איז געווען מיט אונז, אבער מיר ווייסען ניט וואס עס וועט זיין מיט אונז, און דאס וואס איז איצט, איז צו טרוקען און ארעם, אז מיר זאלען דא עפעס קאנען זייהען, אז מיר זאלען ווייסען, וואס עס קאן זיך דא צונעמען. דעריבער קאן דאך קיין גרויסער גלויבען ניט זיין אין זאכען, וואס ווערען אנגעווענד אויף דא. און אט דערפאר טאקע קוקען מענשען אויף דיר ווי אויף א בייז וואונדער. זיי וואונדערען זיך אויף דיין נארעשקייט, און דו מיינסט, אז זיי בעוואונדערען דיך... און דו מיינסט געווים אויך, אז דו דערווייזסט דאס אזוי מיט זיך דיין אמת, אז נארעשקייט ווענט... אבער ווי, אז אין דער אמת'ן איז אין דיר נאר דא טעמפקייט און נארעשקייט, געמישט מיט א ביסעל ביטערקייט און עקשנות, מיט וואס דו קאנסט זיך דא נאר ארומדרעהען ווי א בער ?... איז צו וואס דיין נארעשע אנגעבלאזענקייט ?... צו וואס דיין גאנצער כעס ? צו וואס דיין אנשטעל ?... צו דו מיינסט ניט אנדערש, אז דערפאר וואס דו האסט דורכגעמאכט א פאגראם קומט דיר א קרוין אויפ'ן קאפ... אבער דו נאר איי־

נער, האָסטו געפּרואווט טראַכטען, אַז דיין גאַנצע אַנגעבלאָזענקייט נעמט זיך ביי דיר פון דעם, וואָס מען האָט דיר ערגעץ אַנגעשפּיגען אין פּנים אריין?... דו ביזט זיך געקומען אהער ארומוואַשען, צום סוף דרעהסטו זיך נאָר ארום צווישען אונז ווי אַן אַנגעבלאָזענער אינדיק. און צו דיין גליק, איז דאָס לעבען ארום אונז אַזוי אָרעם, אַז מען איז צופריעדען זיך אומצוקוקען אפילו אויף איינעם וואָס געהט שטענדיג ארום אַן אַנ־גע׳ברוגז׳טער — — — איך פאַרשטעה אפילו, אַז דו אליין גלויבסט ניט אין קיין זאַך וואָס דו טהוסט, נאָר טהאָן עפּעס מוזטו, כדי ניט צו טראַכטען פון דעם וואָס דו ווילסט ניט טראַכטען... כאַפּסטו זיך אַ צו־טומעלטער אַז אין אַלץ וואָס קומט דיר צו דער האַנט. און אין בעסטען פאַל טראַכסטו זיך: — ווער ווייסט? אפשר וועט דאָס טאַקע יאָ ברייג־גען נוצען? אפשר וועט דאָס דיך טאַקע מאַכען פאַר אַ פיהרער און בויער...

— אבער וואָס האָסטו זיך מיט אַמאָל אַזוי צולאָזט?! רופט זיך ברוך אַן — וואָס כאַפּט דיך נאָכאַלעמען אַזוי דער רוח אַוועק!? נו איז וואָס, אַז איך בין אַ נאַר? עס וואָלט דאָך געווים געוועזען פיעל טרויערי־גער ווי עס איז, ווען ביי אונז וואָלט זיך אפילו קיין איין נאַר ניט פער־וואַלגערט.

— כאַ — כאַ כאַ! — צולאַכט זיך בינעם — דו ביזט דאָך נאָך אַלעמען — אַ גליקזעליגער נאַר! ווי וואויל דיר איז! איצט מעגסטו שוין הייסט דאָס מיט רעכט, ארומגעהן אַן אַנגעבלאָזענער, ווייל דו מיינסט דאָך, אַז דו ראַטעוועסט אונזער דור מיט דעם, וואָס דו ביזט זיין נאַר... און איצט מעגסטו מיר הייסט דאָס שוין מיט פולער רעכט הייסען צו־נויפרופען דעם מיטינג פון די נאַרעשע „פאַרמער" דיינע, און דאַרטען וועס־טו זיי דערצעהלען ווי אַזוי דו האָסט גערעדט מיט אַ גובערנאַטאָר. און אַז דערפאַר וואָס זיי זייענען די קליינינקע נאַראָנימלאַך, און דו ביזט זייער גרויסער נאַר, דאַרפען זיי למען השם זעהן געבען נייע דאָלארס. ווייל מען דאַרף איצט פאָהרען אַנקוקען דאָס לאַנד... און דאָס אַלץ כדי צו מזכה זיין דעם דור אין וועלכען דו לעבסט, מיט נאַראָנים און נאַרעשקייט. —

— אַך דו נאַר, דו נאַר! — האָט זיך ברוך אַנגערופען — אודאי פלוידערסטו שוין איצט צופיעל. אבער עס איז אמת, אַז מיר זיינען דאַ

קינדער פון א דור וואָס איז שטום און בלינד, און אונזער לעבען, און אונזער לאַגע דאָ, איז אזא, אז מ'ר קענען אַפּט אויסקוקען קאַמיש, מיר מוזען אַפּט אָנהויבען א זאַך, ניט זייענדיג זיכער צי מיר וועלען זי ענדיגען, און דאַך מוזען מיר דאָס טהאָן מיט עקשנות און מיט גלויבען, וואָר'ם עס קאָן דאַך פאָרט זיין, אז די איצטיגע טהואונג זאָל זיין די ריכטיגע...

— כא־כא! — שרייט אוים בינעם — דו רעדסט דאַך שוין ווידער ווי איינער, וואָס איז אַראָפּגעקומען צו שטראָפען די זינדיגע וועלט! — הער אויף מיט די דאָזיגע דרשות דיינע. הער בעסער וואָס איך וועל דיר זאָגען. — נאָך מיין מיינונג, ווייסטו אַזוי פון דעם וואָס עס קומט פאָר אין דיר, ווי עס ווייסט א קאָכעדיגער קעסעל פאר וואָס און צוליעב וואָס ער קאָכט, כאָטש דער קעסעל ווערט דאַך הייס, און אמאָל הויבט ער אויף זיין צודעק, און לאָזט ארויס אביסעל דאמפף, ווי דו לאָזט ארויס דיינע מעשה'לאַך פאר קינדער... דו ביזט אינגאַנצען ווי א פריטשמעליעטער ווי איינער, וועמען מען האָט דערלאַנגט א שווערען קלאַפּ איבער'ן קאָפּ און ער קאָן נאָך אלץ צו זיך ניט קומען... נאָר ווען איך זאָל קאָנען, וואָלט איך דיך פאָרט אָפּגעמאָלען און וואָלט דיך בעהאַלטען, כדי מען זאָל אמאָל קאָנען זעהן דעם ווערט פון אונזער צייט, אז אזוינער ווי דו איז ביי אונז א העלד געווען. דו ביזט א צוטומעלטער און א צודרעהטער, נאָר דיר העלפט דיין גאַנצקייט. דו ביזט גאַנץ אין דיין שטענדיגען ארומגעהן ווי אויף שטאַלצען, מיט דיין שטענדיגען ארומגעהן אזוי ווי עמיצער וואָלט דיר אנגעהאַנגען א לונג און לעבער אויפ'ן נאָז, און דו, אין דיין גרויסער נארישקייט, פיהלסט, אז דו דארפסט דאָס טראָגען מיט גרוים ווירדע, און אז דערפאַר טאָרסטו אפילו קיין נארעשקייט ניט בעגעהן, וואָרים דער לונג און לעבער קאָן דאַך דיר חלילה אראָפּפאַלען פון נאָז... אָט נעם למשל דיין פערהאַלטען זיך צו פרויען, דיינע אויגען קוקען דאַך אויף זיי, ווי די אויגען פון א צורייצטער און הונגעריגער חיה, דו וואָלסט זיי דאַכט זיך מיט די ציין געגעסען. און אָט האָסטו זיך א גאַנצען טאָג ארומגעיאָגט נאָך זיי ווי א ווילדער, און זיי זיינען, ווי אלע מאָל, גע־רייצט געוואָרען פון דיינע נארישע און הונגעריגע בליקען און האָבען זיך די גאַנצע צייט געהאַנגען אויף דיר, ביז גאָט האָט געהאָלפען און דו האָסט אויפגעכאַפּט אויף דיינע הענד חנה אליין, און האָסט זי געבראַכט

אהער, איז וואָס האָסטו דאָ געטהאָן מיט איהר? — כאַ־כאַ־כאַ!...

ברוך האָט זיך דאָ מיט אמאָל א הויב געטהאָן אַן אַנגעצונדענער און גענומען שרייען:

— צום טייוועל! דו געהסט אוועק פון דאנען?!

בינעם אָבער האָט זיך ניט געריהרט פון אָרט און האָט זיך צולאכט נאָך גיפטיגער.

— געה אוועק פון דאנען, זאָג איך דיר! — האָט ברוך אויסגע־שריען.

איז בינעם דערויף געוואָרען נאָך לאכענדיגער און בלאסער און האָט איהם ארויסגעשטעלט א לאנגע צונג..

— וואָס, דו ביזט משוגע געוואָרען!? — האָט ברוך אויסגעשריען און איז צוגעלאָפען און געוואָלט אנכאפען בינעם׳ען. זיין האנט האָט אָבער קיינעם ניט געטראָפען!...

— בינעם, בינעם! — האָט ברוך גענומען רופען, אליין ניט ווי־סענדיג וואָס ער טהוט. און גלייך דערויף האָט ער דערהערט בינעם׳ס קול:

— וואָס דו ביזט טאקע דאָ?! אָ, איצט פערשטעה איך שוין פאר וואָס פריהער האָט מיך בייל קע אלץ געצויגען אהערצו נאָך האָלץ פאר׳ן פייער, און איצט איהר לאה!

און בינעם איז אַנגעקומען פון צווישען די בוימער מיט לאה׳ן, טראַ־גענדיג אין די הענט אַנגעקליבענע דארע שטיקלאך צווייגען.

— און ווייסטו — האָט זיך בינעם געווענדט צו ברוכ׳ן — ביי מיר מיט לאה׳ן איז געבליבען, אז איך בין גאָר אינגאנצען ניטאָ. איך בין דאס נאָר אזא מין בעגריף צווישען דיר און די אנדערע, צווישען דיר און די האלבע נאַראָנים, די פערטעל נאַראָנים, און די גאנץ קלוגע...

ברוך האָט זיך אָפגעקערט פון בינעמען און האָט גלייך אַנגענומען לאה׳ן ביי דער האנט, ווי ער וואָלט וועלען זיין זיכער, אז זי איז דאָ. און אז בינעם האָט דאס דערזעהן האָט ער זיך צולאכט און האָט זיך לאכענדיג געווענדט צו לאה׳ן און געזאָגט:

— נו, נו לאה, גיט מיר שוין איבער אייער ביסעל האָלץ און בלייבט דאָ א וויל.. איך בין דאָך נאָר א בעגריף אזא... וועל איך דאס נחום׳ען

ניט דערצעהלען, און וועל דאַס חנה'ן ניט דערצעהלען, און וועל דאַס זיך אליין אויך ניט דערצעהלען...

— וואָס איז מיט אייך, ברוך? — האָט זיך לאה אַנגערופען — זעהענדיג ברוך'ס שרעקליך צורייצטען פּנים.

— וואָס מיט מיר איז, לאה? וואָס מיט מיר איז! — פערלאַנגגען פון אַן אדלער, נאָר קיין פליגלען זיינען ניטאָ. מאַך איך זיך אָפּט גרייט צום פליהען און פליה ניט, און דאָס ערגסטע, — איך מאַך, ווייזט אויס, אלץ אַן אָנשטעל פון איינעם וואָס פליהט... אבער ניין ניט דאָס, לאה, ניט דאָס! עפּעס קאָכט זיך אין מיר ווי אין אַ קעסעל, און איך וויים ניט וואָס דאָס איז, און דאָס וואָס איך טהו, האָט, דאַכט זיך, גאָר ניט צו טהאָן מיט דעם וואָס עס קומט אין מיר פאָר. ווער איז אין דעם שולדיג, לאה, ווער איז אין דעם שולדיג?

—ברוך, גאָט איז מיט אייך! וואָס רעדט איהר?... — האָט זיך לאה אַנגערופען און איז צוגעקומען האַרט צו ברוך'ן און גענומען אין דער דונקעלהייט קוקען אַרויף צו זיין פּנים, צו זיינע אויגען. און ווען ברוך האָט זי דערפיהלט נעבען זיך אַ ווייסע, אַן אויסגעצויגענע, האָט זיך אלץ אין איהם גענומען בעטען זי אַרומצונעהמען, זי לאַסטשען און קושען. עס האָבען זיך שוין ביי איהם אפילו די הענט גענומען הויבען, נאָר פּלוצלונג האָט ער זיך דערמאָנט אַן חנה'ן.. און אין די בוימער אַרום איהם.. אַ שרעקליכער ציטער איז מיט אמאָל אַריבער זיין לייב, און די הענט האָבען זיך ביי איהם אָפּגעלאָזט. און ער איז געבליבען שטעהן פאַר לאה'ן ווי אַ ליידיגער, ווי אַ שולדיגער... נאָכדעם האָט ער אבער ווידער גענומען קוקען אויף איהר ווייסען פּנים, אויף איהר ווייס קלייד און אויף איהרע אַקסלען וואָס זיינען ביי איהר אַזוי רונד ווי ביי חנה'ן און האָט צו איהר גענומען ריידען:

וויפיעל גוטע און שטילע רוה איהר טראָגט מיט זיך לאה! ווי גוט עס איז, וואָס איהר זענט אליין אַזאַ ווייסע און קלייד זיך אַזוי אָפּט אין ווייסען, און ברייגגט מיר אַזוי אָפּט ווייסע בלומען, וואָלט נאָר אויפ־געגאַנגען אַ ליכט פאַר די אויגען, וואָלט נאָר אלץ ניט אַזוי שוואַרץ און טעמפּ געוועזען, וואָלט נאָר גאָט אונז אויף דער אמת'ען געהאָלפען! — און דערביי האָט זיך זיין שטימע געדענגט און געציטערט, און זיינע אויגען האָבען וואַרעם און בלענדענדיג געקוקט אויף לאה'ן און האָבען

זי ארומגענומען און האָבען זי געקושט און האָבען זי געוואָרעמט. אָט פונקט ווי זי וואָלט אין זיינע הענט געלעגען...

נאָכדעם האָט ברוך מיט זיין האנט אָנגענומען די פינגער פון לאה'ס האנט, און אזוי האַלטענדיג זיך האנט אין האנט האָט ער זיך מיט איהר געלאָזט דורך די שאָטענס צו דעם פייער.

דאָס פייער האָט געברענט און געקנאַקט און זיינע שאַרפע צונגען האָבען זיך אינאיינעם מיט'ן רויך געריסען ארויף, און אַלע וואָס זיינען געזעסען ארום דעם פייער זיינען געווען פארשפּיגעלט פון זיין ליכט, און זיי, אינאיינעם מיט די בוימער און פעלזען ארום, האָבען אויסגעזעהן ווי גייסטער, וואָס זיינען נאָר וואָס ארויסגעשפּרונגען פון פייער.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

ווען ביילקע האָט דערזעהן ברוך'ן און לאה'ן האָט זי קוקענדיג אויף זיי און אויפ'ן פייער אויפגעזונגען:

פלאַקער פייער, פלאַקער,
פלאַקער פרעהלאך צו!

און חנה האָט זיך דערביי אויסגעצויגען נעבען מאַקסען און אוועק־געלייגט איהר קאָפּ אין זיין שויס. — — —

ברוך און לאה האָבען זיך אנידערגעזעצט נעבען פייער. לאה האָט זיך געזעצט אזוי, אז זי זאָל זיין צווישען נחום'ען און ברוך.

ברוך איז געבליבען ווי איינער אליין, און ער איז געזעסען און גע־קוקט אויף דעם פייער ווי ער וואָלט פון איהם די אויגען ניט געקאָנט אוועקנעהמען. אין קאָפּ האָבען זיך געוועבט געדאַנקען אין זאכען פון וועלכע ער האָט ניט געוואוסט און ער האָט געטראַכט:

פייער, פייער! — דאָס איז דאָך דער נאָמען פון אַלץ וואָס האָט קיין נאָמען ניט — — — ווען עמיצער זוכט זיך, און קאָן זיך ניט געפינען, זאָל ער זיך אוועקזעצען און זיצען לאנג ביי א פאַנאַנדערגע־לייגטען פייער — — ביי דעם פייער איז דאָך אזוי פיל צושטערט און געבויט געוואָרען — — — ביי אזא פייער זיינען אויף די דאָזיגע בערג. ערשט ניט לאנג, די אינדיאַנער געזעסען. ביי אזא פייער האָבען דאָך ערשט ניט לאנג די קווייקערס זייערע היימען און טרוימען געבויט. — —

— און ווי לאַנג איז דען, אַז מיר זיינען ביי אַ פייער אין דער מדבר געגאַנגען ? — — —

נאָכדעם האָט ברוך ניט ווייט פון זיך דערזעהן אַ גרויסען שטיין. האָט ער איהם צוגערוקט צו זיך און האָט זיך אויסגעצויגען און אוועקגעלייגט זיין קאָפּ אויפ'ן שטיין... בינעם האָט זיך צולאַכט און חנה האָט דערפיהלט ווי אַ שלאַנג וואָלט זי אַ ביס געטהאָן... און זי האָט אַ הויב געטהאָן איהר קאָפּ פון מאקס שוים — — — זי האָט זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען און גענומען קוקען גלייך אויף ברוך'ן. עס איז ביי איהר אויסגעקומען, אַז ער האָט אוועקגעלייגט זיין קאָפּ אויפ'ן שטיין, כדי זי צו בעליידיגען. זי האָט עפּעס געוואָלט זאָגען און האָט ניט געזאָגט, און האָט צוריק אַראָפּגעלאָזט איהר קאָפּ אויף מאקס שוים. — — —

ברוך האָט אבער נאָכדעם שוין לאַנג ניט געקאָנט איינהאַלטען זיין קאָפּ אויפ'ן שטיין. האָט ער זיך שטיל אויפגעהויבען און אָנגענומען דעם גרויסען שטיין, אויף וועלכען ער איז געלעגען און האָט איהם מיט זיינעביידע הענט אויפגעהויבען איבער זיין קאָפּ, און איז מיט איהם צוגעגאַנגען צו אַ דערבייאיגען פעלז, וואָס האָט זיך ארויסגעהויבען פון דער ערד ווי אַן אויפגעשפּרונגענע כוואַליע. און ער האָט מיט זיין גאַנצען כח אַ שליידער געטהאָן דעם שטיין אָן דעם פעלז. דער שטיין האָט זיך אַ בייזען פּאַטש געטהאָן אָן פעלז און איז זיך גיין שטיקער צופלויגען. און דער ווידער־קול פון דעם קלאַפּ האָט אָפּגעהילכט אין דער נאַכטיגער באַרגלופט אַ צוויי דריי מאָל. די קאָמפּאַני ארום פייער איז פון דעם צושראָקען געוואָרען ווי פון אַ פּלוצלינגען דונער. ביילקע האָט ארויסגעלאָזט אַ ווילדען קוויטש. חנה האָט אויפגעהויבען איהר קאָפּ. בינעם האָט לאַכענדיג אויסגעשריען :

— כאַ־כאַ ! ס'אַרא כח אביסעל ! ניט אומזיסט זאָגט ער, אַז נאַרישקייט וועגט !...

ביילקע איז צוגעלאָפען צו ברוך'ן און גענומען שרייען :

— גאָט מיינער, וואָס פאַר אַ שלעכטער מענש איהר זענט ! איהר האָט דאָך מיך דערשראָקען אויף טויט !

— נו, איהר וועט נאָך לעבען בלייבען — האָט איהר ברוך געענטפערט, זי אָנגעקוקט אַ וויילע, און גלייך ניט ווייט פון איהר דערזעהן

נאָך א שטיין, האָט ער דעם שטיין ווידער אויפגעהויבען איבער זיין קאָפּ מיטביידע הענט, און א געשריי געטהאָן:

— היט זיך!!

און דער שטיין איז מיט א נאָך גרעסערען קראַך געפאַלען אויפ׳ן פעלז און איז זיך אין שטיקער צופלויגען.

ביילקע האָט ווידער אויסגעשריען, אבער גלייך דערויף איז מענדעל אויפגעשפּרונגען א בעגייסטערטער: —

— ברוך, דו ביזט גרויס. דאָס איז א געניאַלע אידעע! — און ער האָט אויך אויפגעזוכט א שטיין און האָט איהם מיט א ווילדען „האָך", צו־שלאָגען אָן דעם פעלז.

האָבען זיך נאָכדעם אַלע מיט אַמאָל דערפיהלט ווי ארומגעכאַפּט פון א ווילדער פרייד. — די פרויען האָבען גענומען לאַכען, דערפיה־לענדיג א גרויל ביי יעדען געלונגענעם קלאַפּ פון א שטיין אָן פעלז. און די מענער האָבען זיך אַלע גענומען מעסטען זייער כח מיט שליידערען שטיינער אָן דעם פעלז. און דער שטילער בארג האָט גענומען הילכען אין דער ליכטיגער נאַכט אריין מיט ווילדע ווייבערשע געלעכטערס און גע־שרייען, מיט קלאַנגען און פיעלע טיעפע ווידערקלאַנגען, פון דעם קראַ־בען און קנאַלען און פּלאַצען פון שווערע שטיינער אָן זיין אַלטען אויפ־געבוואַליעטען גרויען פעלז.

קאַפּיטעל 7

מיערע, הונגעריגע, אבער דאָך אויפגעראַמטע, מיט א בעזונדער בריטקייט אין זייערע הערצער, מיט א בעזונדער אפענקייט אין דעם קלאַנג פון זייערע שטימען, האָבען זיי זיך אַלע אראָפּגעלאָזט פון דעם באַרג. עס איז זיי געווען ווי זיי וואָלטען זיך נאָר וואָס אָנגעטרונקען מיט גוטען אַלטען ווײַן. פריי און אָהן צערעמאָניעס האָבען זיך די מיידלאָך געלאָזט ארומנעמען, עס איז געווען ווי זיי וואָלטען איצט אַלע דערפיהלט, אז נאָך אזא טאָג ווערט אַלץ גערעכט און גוט, נאָך אזא טאָג ווערט מען פארברידערט און פארשוועסטערט, און כאָטש עס וואַרעמען זיך דערביי אויך גאַנץ אַנדערע געפיהלען, מעג מען אבער. מען מעג...

דער ברייטער און געדרעהטער וועג, וואָס האָט געפיהרט באַרג אראָפּ דורך וואַלד און שטיינער, איז געווען ווייס, און האָט געבלענדט אין דעם שיין פון דער לבנה, ווי ער וואָלט געווען פארשפּרייט מיט ווייסע לײַלאַכער.... א פרעהליכע ליכטיגקייט האָט געבלענדט פאַר די אויגען און דער וועג האָט זיך ווי אַן אויסגעהאַמערטער געשניטענער דורכ'ן טונקעלען וואַלד. דער וואַלד האָט פון זיינע בוימער און באַרג שפּיצען אָפּגעגענטפערט זייערע אַלע רייד, זייערע געלעכטערס און זייערע קלאַנגען, ווי ער וואָלט זיי דערמיט פערזיכערט, אז ער הערט זיך צו צו זיינע שטיפער און ווייסט פון אַלץ וואָס זיי טהוען און רעדען. ער, דער וואַלד, איז ניט טויב און ניט בלינד, און ער זעהט אפילו, ווי דער שוואַרצער יאָהר, וואָס האָט זיך א גאַנצען טאָג געפּלאָנטערט צווישען זייערע פיס, איז איצט אויסגעשעפּט און מיעד און האָט הנאה פון זיין מיעדקייט...

נחום האָט זיך מיט א בעפרייטער אָפענהערציגקייט געווענדט צו מענדלען:

— דו ביזט דאָך אומגעגאַנגען אויף די פּאַלעסטינער בערג. זאָג דעם אמת, זענען דאָרטען אויך פאַראַן אזוינע ליכטיגע וועגען! ?

— פאַראַן, — ענטפערט מענרעל, צוטוליענדיג פעסטער צו זיך זיין מיידעל — פאַראַן!

— און דאָרט וואו עס איז ניטאָ, קאָן מען דאָך אַזוינע וועגען מאַכען. — זאָגט ווידער נחום, אָבער דעם מאָל ווענדט ער זיך שוין ניט צו מענדלען נאָר צו לאה'ן. און לאה אין איהר ווייסען קלייד איז אין דעם לבנה־ליכט נאָך ווייסער און שעהנער, און זי איז צופריעדען און גוט צו איהם, און ער נעמט זי אָן אונטער'ן האַנט און הערט ווי דער וואַלד ענטפערט אָפּ צוריק:

קאָן מען דאָך אַזוינע וועגען מאַכען...

— —

און ברוך האָט זיך געווענדט צו חנה'ן, ווי ער וואָלט זיך פאַר איהר געקלאָגט:

— חנה, בין איך הונגעריג, אַז דער טייוועל נעמט מיך!

און חנה ענטפערט שוועסטערדיג:

— אָט זעגען מיר דאָך שוין באַלד ביים ברעג, עס זעהט זיך דאָך שוין דאָס וואַסער.

— אָבער איך בין הונגעריג! — האָט איהר ברוך איבערגעשלאָגען.

— יאַ, — ענטפערט חנה — אָבער ווי נאָר מיר וועלען אַריבער־פאָהרען דאָס וואַסער, וועלען מיר אַריין אין דעם ערשטען בעסטען רעס־טאָראַנט און מיר וועלען זיך אַלע אָנעסען.

און זיינע רייד און איהר ענטפער האָבען מיט זיך געטראָגען אַזוי־פיעל געטריישאַפט און נאָהענטקייט, אַז זייערע ביידענס הערצער זיינען אויפגעשפרונגען און זיי האָבען גענומען געהן איינס נעבען צווייטען ווי צוויי צאַפּעלדיגע הירשען. — — — — — — — — — — — — — — — —

— —

ברוך האָט אָנגענומען חנה'ן אונטער'ן אָרעם, חנה האָט זיך אומגע־קוקט — — —

ברוך האָט אַ צופריעדענער געקוקט אויף איהר און אויף דער לופט, און האָט געזאָגט:

— פיהלסט איהר ניט ווי די לופט אַרום האָט גענומען שמעקען ווי מיט האָניג? — — —

— „מיט האָניג?“ — האָט חנה איבערגעפרעגט שמייכלענדיג. און

זי האָט זיך נעבען ברוך'ן אָפּגעשטעלט א ווײַלע, איהרע נאָז־פליגלען האָבען זיך גענומען שפּרייטען. זי האָט גענומען ציהען אין זיך די לופט אַזוי, אז עס האָט זיך קלאָהר אָנגעזעהן דאָס הויבען און פאַלען פון איהר ברוסט. — — —

ברוך האָט אויף איהר געקוקט מיט פרייד און געפרעגט:

— א יא, האָניג?!

חנה האָט זיך נאָך מעהר צושמייכעלט, און זיך אָנגערופען:

— וואָסער האָניג?! איהר זענט פּשוט הונגעריג. מען זאָל אייך לאָזען, וואָלט איהר איצט גענומען בייסען די לופט מיט די ציין. — —

און לייכט שפּילעווריג איז דערביי פאַר ברוכ'ן אויפגעגאַנגען דער געדאַנק, אז דאָס וואָס א מענש האָט איינמאָל אויף דער אמת'ן געהאַט און געוואָלט האָבען, — דאָס בלייבט אויף אייביג זיינס. און עס צו־וואַקסט זיך נאָך אַלץ ליעבער און ווערט נאָך אַלץ רייכער און שעהנער — — — און ווי ווייט איז דען דאָס דאָרף, וואו זיי זענען ביידע אויס־געוואַקסען? — א שפּאַן פון דאַנען.

און ברוך און חנה געהען איצט איבער א ליכטיג ווייסען וועג, אויף א ווייטען פרעמדען באַרג און זיי שמייכלען ביידע און שמייכלענדיג זייי־נען זיי ביידע „אין דער היים" און זיי זענען ביידע צוויי קליינע קינ־דער, און זייערע ביידענס מאַמעס לעבען נאָך, און זייערע ביידענס מאַ־מעס זיינען נאָך יונג און שעהן. און זייערע ביידענס מאַמעס לאַכען פון זיי, פאַר וואָס זיי קריעגען זיך שטענדיג. — זי, איבער איהר שוואַרץ קעצעל, און ער, איבער זיין רויטען הונט. —

און ברוך און חנה רעדען צווישען זיך גיט רעדענדיג: —

— חנקע!

— ברוך!

— זעהסט דעם גרויסען שוואַרצען אָדלער?

— אַי, סאַרא שרעקליכער!! — שרייט אויף חנקע, זיך אָנטוליענ־דיג אָן ברוכ'ן. און זי פרעגט:

— וועמעס איז ער?

— מיינער. — ענטפערט ברוך.

— אויף וואָס דאַרפסטו איהם, אזא גרויסען און שרעקליכען ?— פרעגט חנקע זיך נאָך מעהר צוטוליענדיג צו ברוך'ן.

— וואָס הייסט, אויף וואָס ? איך פליה דאָך אויף איהם ארום אלע נאַכט ארום דעם דאָך פון דיין הויז.

— ווי, ער לאָזט זיך דען זעצען אויף זיך ?

— אודאי לאָזט ער זיך זעצען. אַט קום וועסטו זעהן.

און ברוך נעמט און זעצט זיך מיט איהר אוועק אויפ'ן אדלער. און דער אַדלער הויבט זיך מיט זיי אויף פון דער ערד און נעמט זיך מיט זיי טראָגען איבער דער גרויסער און ליכטיגער נאַכט. און ער טראָגט זיך מיט זיי אזוי לאַנג, ביז מאַקס קומט אַן און זאָגט:

— בין איך דאָס אביסעל הונגעריג, חנה ! איך וואָלט דאַכט זיך איצט געקאָנט אויפעסען א פערד מיט די פאַדקאָוועס ! — — — —

— —

בינעם איז געגאַנגען מיט ביילקען, האָט געהאַלטען זיין האנט ארום איהר טאַליע, און ערטערווייז, וואו דער וועג האָט זיך זעהר שארף גע־לאָזט בארג אראָפּ, האָט ער זי כמעט געטראָגען אונטער די הענט.

— ביילקע, מיינט איהר ניט, אז מיר קאַטשען זיך איצט אלע ווי שטיינער בארג אראָפּ ? — האָט ביי איהר בינעם געפרעגט לאַכענדיג.

— כא—כא ? — פאר וואָס ווי שטיינער ! ? פאר וואָס ניט ווי שטערען ? פאר וואָס ניט ווי דאָס ליכט פון דער לבנה ?

— כא, כא ! — האָט בינעם אויסגעשריען — טאַקע ווי שטערען. ווי דאָס ליכט פון דער לבנה. נאָר אונזער ברוך וואָלט דערויף געוויס ניט איינגעגאַנגען, וואָרים נאָך זיין מיינונג זיינען מיר דאָך אלע טרוקען ווי שטיינער. — — —

ווי, איהר גלויבט טאַקע, אז ער מיינט, וואָס ער זאָגט ?

— אויב ע ר מיינט ניט וואָס ער זאָגט, טאָ ווער דען צווישען אונז מיינט וואָס ער זאָגט ?

— נו געהט שוין, געהט ! נאָך זיין מיינונג וואָלט מען דאָך אונז אלעמען געדאַרפט אויסטהון נאַקעט און שמייסען אין מיטען מאַרק.

— כאַ — כאַ ! נו איז וואָס ? —

— אָבער גאָט איז מיט איך ! — צולאַכט זיך ביילקע — אויב מיר זיינען שטיינער וועט דאָך אונז שוין קיין שמיץ ניט העלפען.

— כא־כא־כא ! — צולאכט זיך בינעם. — מיט אזוינע גערדאנקען האָט איהר גאָר געלעזען זיין „אונזער אונטערגאנג״ !

— ניין, ריכטיג, — זאָגט ביילקע שטיפעריש אַנעמענדיג בינעמ׳ס האנט ארום זיך — מיינט איהר טאקע, אז ס׳איז דאָ א שכל אין דעם וואָס ער וויל אלץ דערוויזען, אז אונזער גרעסטער אומגליק בעשטעהט אין דעם, וואָס אונז פעהלט אוים נארישקייט !

— ברוך ! קום נאָר אהער ! — האָט בינעם גענומען שרייען לאכענ־דיג. — קום נאָר אהער און הער אביסעל רייד ! ביילקע וויל דאָך, ווייזט אוים, זיך אויס׳טענה׳ן מיט דיר. — — — —

ברוך איז צוגעקומען און ביילקע האָט איהם גלייך בעגעגענט מיט א צורייצטען געלעכטער אויף איהרע קליינע פולע ליפען, און זי האָט ביי איהם צורייצט געפרעגט :

— זאָגט דעם אמת, ברוך, גלויבט איהר טאקע, אז נארישקייט איז אזא טייערע סחורה ?

— אודאי גלויב איך אזוי.

— וואָס, אין אמת׳ן מיינט איהר ? — קוקט אויף איהם ביילקע א לאכענדיגע.

— איך מיין גאנץ פשוט. איך מיין, אז א גוזעלשאפט אהן נאַ־רישקייט, איז ווי א ברונען אהן וואסער, ווי א גאָלד־מינע פון וואנען מען האָט שוין ארויסגעשעפט דאָס גאנצע גאָלד. וואָרים דאָס שענסטע און דאָס בעסטע אין א געזעלשאפט, ווערט אויפגעשטעלט פון דעם סכום נארישקייט וואָס די געזעלשאפט פערמאגט. וואָרים עס זיינען די נאראָנים, וואָס פליהען אין די הימלען, וואָס שאפען און בויען און קערען די וועלט. — — — די נאראָנים מיט זייערע אונשולדיגע טהוואונגען זיינען דער אמת׳ער שכל פון דער וועלט.

— כא־כא ? ווי איהר לאכט דאָס אלץ, צי איהר מיינט דאָס טאקע ערנסט ? — פרעגט ביילקע.

— ערנסט, ביילקע, ערנסט ! — זאָגט ברוך האלב לאכענדיג...

— נו, און וואָס זיינען נאָך אייער מיינונג די קלוגע פון דער וועלט ? — פרעגט זי.

— די קלוגע פון דער וועלט, זיינען ווי מייז וואָס בעפאלען א קע־

פעלקעז און באַלעקעז זיך און קווטשעז פון פרייד, וואָרים זיי גלויבעז אַז דער קעז איז טאַקע פון זייערט וועגעז געמאַכט געוואָרען.

— זאָל מיך גאָט שטראָפען אויב איך ווייס וואָס איהר רעדט — זאָגט ביילקע, זיך מיט אַמאָל בעפרייענדיג פון בינעמס האַנט — אָבער ווי, זאָגט מיר, אויב מענשען זיינען פאַרט געוואָרען קלוג, קאָן מען דען זיי זאָגען, — געהט ווערט נאַריש?

— ע־ע! — זאָגט ברוך — אַט דאָ איז דאָך טאַקע די צרה. איך בין געווען אין אַ געגענט וואו דער טייך האָט קיין פיש ניט געהאַט, האָבען זיך די פאַרמערס צונויפגענומען און האָבען פון ערגעץ גע־בראַכט פעסער מיט יונגע פישלאַך און האָבען זיי אַריינגעלאָזט אין טייך, און איצט וואַקסען דאָרטען פיש. איך בין אויך, דאָ ניט לאַנג צו־ריק, געווען אין אַ בערגיגער געגענד, וואו עס איז קיין הירשען ניט גע־ווען, זיינען די דאָרטיגע פאַרמער געגאַנגען און האָבען אָנגעבראַכט יונגע הירשען אין שטייגען, און איצט שפּרינגען דאָרטען אום הירשען אויף די בערג. און אַט פּונקט אַזוי, גלויב איך, דאַרף ערגעץ זיין אַ וועג ווי אַזוי אַריבער צו ברענגען אַביסעל נאַרישקייט פאַר אונזער באַדערפעניש. אויב ניט וועלען מיר דאָ אויסגעטריקענט ווערען ווי אַ פעלד אָהן רעגען! און אָהן וואַסער. — — —

— ס'איז ניט אמת, — זאָגט ביילקע נאָך אַלץ לאַכענדיג און קוקענדיג פאַר זיך אויף דעם באַרג־אַראָפּיגען ליכטיגען וועג — מיר דאַרפען ניט קיין נאַרישקייט! — און ווי מיט אַמאָל דערזעהענדיג עפּעס פאַר זיך... און ווי מיט אַמאָל דערפיהלענדיג אַ געוואַלדיגע הנאה אין איהרע ביינער, האָט זי מיט אַ פיעלדייטיגען שטיפערישען קאַפּריז פאַרענדיגט:

— מיר דאַרפען קלוגשאַפט! קלוגשאַפט! קלוגשאַפט!...

ברוך איז פון דעם ווי פערפּרווירען געוואָרען... און דערצו האָט זיך נאָך בינעם גלייך דערויף אַזוי פּלוצלונג צולאַכט מיט זיין הילצערנעם געלעכטער:

— כאַ־כאַ־כאַ־כאַ!...

און דער וואַלד האָט פון עטליכע ערטער מיט אַמאָל געגומען אָפּ־בערקלינגען:

כאַ—כאַ—כאַ—כאַ ! — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

ברוך קוקט זיך אום אויף ביילקען : — סאַראַ מאָדנע דינע זי איז !... און ווי מאָדנע שפּיציג זי שטעלט דאָס איהרע קליינע פּיסלאַך אויף דעם שאַרפען בארג־אראָפּיגען ווייסען וועג ! — אָט פונקט ווי זי וואָלט זיך געקליבען צו געהן אויף די שאַרפע שפּיצען פון איהרע קליינע שיכלאַך. אָט פונקט ווי זי וואָלט געפּיהלט, אז מיט איהרע שאַרפע שפּיציגע שיכלאַך קאָן זי רייצען און שטעכען זיין נאַרישקייט ווי מיט שפּיזען... — —

*

אויף דער שיף, וואָס האָט זיי געפיהרט פון די „פּאַלים־היידס“ — איז ברוך שוין געשטאַנען נעבען חנה'ן. זיין האַנט האָט געפיהלט די ווארעמקייט פון איהר האַנט. און א ווארעמקייט איז אויפגעגאַנגען אין זיינע אויגען.

דער האָדסאָן האָט ברייט און ווייט געטראָגען זיינע פערשפּיגעלטע וואַסערען. דאָס שיפעל איז געפאָהרען איבער פעלדער וואָס האָבען גע־בליצט און געפינקעלט מיט זילבערנע קווייטען און ווימלענדיגע שלאַנגען.

קיין רוה צו די שלאַנגען! קיין אָפּהאַלט צו די אָהן אויפהער וואַק־סענדיגע קווייטען! און האָט זיך פון די פערשפּיגעלטע וואַסערען אויפ־געהויבען א זילבערנער וואַלד, און דעם וואַלד א שלאָס און דעם שלאָס די געפאַנגענע בת מלכה. די בת מלכה זעהט אויס ווי חנה, ווען זי איז נאָך א חנקע געווען — — — די בת מלכה קוקט ארויס צו זיי פון די קרישטאָלענע פענסטער, וואָס אין דעם הויכען זילבערנעם טורעם. און ברוך פערגעסט מיט אמאָל אין אלץ, וואָס איז געווען און געשעהן, און ער פיהלט נעבען זיך חנה'ן און זעהט דעם וואַלד, און זעהט דעם שלאָס און זעהט די בת־מלכה און עפּעס אין איהם ציטערט אויף און זאָגט:

זעה ווי קיין זאַך געהט ניט פארלאָרען. אלץ וואָס איז געווען, איז דאָ. אלץ וואָס איז דיינס איז צו דיר. און קיינער קאָן דאָס ניט אוועק־נעהמען פון דיינע הענט. — — — — — — — — — — — — — — — — — —
— —

און נאָכדעם שוין זיצענדיג אין דעם בעלויכטענעם רעסטאָראַן, האָט ברוך אויפגעהויבען זיינע אויגען און דערזעהן פאַר זיך חנה'ן. איהרע ליפּען זיינען געווען עטוואָס צוטריקענט און אַנגעשפּאָלטען, די לופט און די אויפרעגונג פון טאָג האָבען אַוועקגעלייגט א ליכטיגע מידקייט אויף איהרע באַקען, און איהר הויט מיט די ראָזע רעדעלאַך איז געוואָ־רען דינער און דורכזיכטיגער ווי אלע מאָל — — — און לאה וואָס

זיצט נעבען איהם זעהט אויך אוים ווי חנה — — — ווי חנה אין אן אנדער געשטאַלט — — — און אפילו ביילקע, וואָס איז דאָך גאָר אינ־גאַנצען אן אנדערע, זעהט עפּעס אויך אוים ווי חנה. — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

און אַט הויבט ברוך אויף זיינע אויגען איבער די טישען פון דעם ליכטיג בעלויכטענעם רעסטאָראן, און דערזעהט, אז אלע פרויען וואָס זי־צען ביי די פיעלע טישען און עסען און רעדען און טרינקען און לאַכען, זענען ווי איבערגעטונענע חנהס. דער גאַנצער רעסטאָראן איז פול מיט חנה׳ס און חנקעס אין פערשיעדענע קליידער, אין פערשיעדענע געשטאַל־טען און פאַרמען און פארבען. — — — — — — — — — — — — — — —

צווייטע טייל:

ווינטער

קאפיטעל 8.

אייף מאָרגען נאָכ'ן „אוטינג", האָט מען זיך געלאָזט זוכען „דישאבס" און מען האָט זיך ארומגעזעהן, אז עס פאנגט זיך אן „גאָר די רעכטע סלעק", א קריזיס גאָר. באנקען האָבען גענומען אנזעצען, און טעג האָבען אנגעהויבען געהן אזעלכע שווערע, פערוואלקענטע.

— וואס הערט זיך עפּעס, מאקס? — פרעגט ברוך בעגעגענדיג זיך מיט איהם.

מאקס קוקט איהם אָן א צורודערטער.

— גוטער ברודער! עס פייפט. הערסט? — עס פייפט אין אלע ווינקעלעך! הערסט, וואס מע זאגט דיר? — עס איז צרות, עס איז גרויסע צרות.... און ס'איז אזא פערדראסיגע זאך — רבונו של עולם! אויף וואס פאר א וועלט לעבען מיר? וואס הייסט דאָס, א מענש, א געזונטער, א שטארקער, וואס וויל ארבייטען, זאל פלוצלינג בלייבען אָט אזוי אָ? אָן עק מיט א סוף. און דאָס, וואָס די באנקען האָבען גענומען אָנזעצען, דאָס, זאָגט מען, איז זעהר א שלעכטער סימן, און דאָ וועט דאָך שוין באלד אנקומען דער ווינטער, הערסט, אויף מיין ווארט — — — ווען דיר וואלט זיך טאקע איינגעבען דיין פלאן, איז אזא יאהר אויף מיר,

נאָר אז — — — דו האסט זיך אזוי איינגע'עקשנ'ט, — ווילסט דוקא פיער דערפער אויף איין מאָל און אין יעדען דארף נים ווענינער ווי צוויי הונדערט מענשען, און יעדער איינער זאל דיר איינצאָהלען אזא סומע געלד. כאָטש דו ביזט אפילו גערעכט, ווייל דאן ביזטו מיט אלעם זיכערער, ווייל, אז דו האָסט, ס'הייסט איך מיין, אז די באַנק האָט שוין אזוי פיעל געלד און אזוי פיעל מענשען, און אז זי בויט שוין אוים פיער פינף דערפער, און יעדער איינער איז זיך א בעל הבית אויף זיין אייגענער פארם און די באנק העלפט איהם נאָך אוים אי מיט געלד אי מיט מאַשי־נען, און העלפט איהם נאָך אוים צו פערקויפען און קויפען, דאן פער־שטעהט זיך, איז מען מיט אלעם זיכערער. און דאָס, וואס דו ווילסט דוקא, אז ס'זאל זיין ווייט פון א גרויסער שטאדט, איז אויך מן הסתם פון זיכערקייט וועגען. איאָ? וואס? מיינסט איך פערשטעה נים? און דערצו טאקע זוכסטו דאָך יענע ווייטע פּלעצער, וואו עס זאל זיין פּלאַץ פאר נאָך און נאָך דערפער, און מיט דער צייט קאן זיין, וואלט מען דאָך טאקע געקאָנט בילדען אן אידישען שטאאט. וואָס?—אך, ווען דאָס וואָלט זיך דיר איינגעגעבען! און איך וואונדער זיך טאקע, פאר וואס חנה — — — נו, איך ווייס — — — —

מאקס ווערט אנטשוויגען און געהט א לענגערע צייט נעבען ברוך'ן און שווייגט. נאָכדעם כאפּט ער זיך ווידער:

—א, צו אלדע גוטע יאָהר! אז איך הויב זיך אָן דערמאהנען: — ווער איז צו מיר גלייך? עפּעס גאר א קליינינקייט! — חתונה געהאט מיט אזא מיידעל ווי חנה. איך האָב דאָך אלע מיינע יאָהרען וועגען אָט אזא מיידעל געטראכט.... אז איך בין אריין אין דער „אָרגאַניזאַציע", האָב איך דעם ערשטען מאָל אזא מיידעל געזעהן — — — און נאָכדעם— ווי! ? — — און אז איך בין אָנגעקומען אהער קיין אמעריקא — — — — ווייס איך וואס — — — און אויף וואס, האָב איך געקלעהרט, דארף מען גאָר אין גאנצען חתונה האָבען? וואס איז? מען קריגט נים, אז מע דארף? און ערשט איצט, אז נאָט האָט מיר געהאָלפען, — געה, ווייס, געה ריכט זיך, געה ווייס, אז איך וועל זיך דארפען פרעגען: צו וואָס האָב איך דאָס געדארפט, נו יא, אדרבא, זאג, צו וואס!

ברוך ענטפערט ווי־ניט־ווי, פּרואווט זיך איהם געבען צו פערשטעהן,

ווי מיאוס עס איז געווען זיין פריהערדיג לעבען, אז א מאן מעג זיך צוזאַ־מענקומען מיט א פרוי בלויז, ווען ער האָט צו איהר דאָס נויטהיגע רע־ליגיעזע געפיהל, ווייל אז ניט, געהט ער צו דער פרוי, פונקט ווי א חזיר צו דער קארעטע — און...

דאָ אבער רייסט איהם מאקס מיט אמאָל איבער:

— גוט וואס דו האסט מיך דערמאהנט, אויף מייןווארט. דו ווייסט, אָט א די מיידעל —ביילקע — וואס האָט דיר אויפ׳ן „אוטינג“ אלע געשריען, אז דו ביזט א שלעכטער. נו, דו ווייסט דאָך, איך האָב דיר שוין דערצעהלט פון איהר. זאלסט נאָר איצט זעהן! — זי איז דאָך טאקע פערליעבט אין דיר. דו ווייסט? זי זאגט, אז דו האסט אויגען, ווי ביי א קינד. אויף מיין ווארט. און אז ווען דו וואלסט נאָר וועלען, זאגט זי, וואלט זי איהר לעווינ׳ען אוועקגעווארפען און וואלט געווארען דיינע א כלה מיט אלע אידישע פיטשעווקעס. — וואָס הייסט, זאגט איהר חנה, דו זאגסט דאָך, אז ער איז א שלעכטער מענש? — ווייס איך וואס, זאגט זי, איך וואלט איהם געלאזט, ער זאל מיך אויפעסען אָט אזוי — זאגט זי — וואָלט איך איהם אונטערגעטראגען מיין האנד צום מויל — נא. עס! עס מיך אויף אין גאַנצען, אין גאַנצען! און זי רעדט פון דיר טאקע נאָר ווי פון היץ.

— אָט אָ די מיידעל, וואָס איז רויט געוואָרען אין מיינע הענט?! — פרעגט ברוך, זיך דערמאנענדיג — — —

— יאָ, און אָט א דאָס, וואס זי איז רויט געווארען, האָט זי אויך דערמאהנט. זי ווערט נאָר קיינמאָל ניט רויט, זאגט זי. — אבער וואס קריכען מיר אזעלכע נארישע געדאנקען אין קאָפּ, ברוך, ברוך! זאג אדרבא דו, וואס טהוט מען, וואס עס איז קיין ארבייט ניטאָ? בעטראַכט נאָר, עס וועט דאָך זיין אזוי שלעכט. איך ווייס.....

— ביזט גערעכט, מאקס, א דאָס, וואס דו האסט ניט קיין ארבייט איז טאקע זעהר שלעכט. אבער פּילייכט, אפשר מאָרגען. מע דארף גוט זוכען.

אזוי אבער איז דאָס אוועק א וואך און צוויי, א מאָנאט, און מעהר פון א מאָנאט. נאָך דעם האָט עפּעס מאקס יא געקראגען א „דזשאב“. ער

האָט אָבער אויף איהם קוים אָפּגעאַרבייט אַ צוויי דריי וואָכען און איז וויע־דער געבליבען אָהן ארבייט. און דאָ איז שוין טאַקע אָנגעקומען דער ווינטער און מאקס איז געווארען פון טאג צו טאָג אלץ מעהר נידערגעשלאָגען, אלץ מעהר פערצווייפעלט און אין הארצען האָט ביי איהם אזוי מאָדנע געקאכט, און ער האָט זיך אַ־ינפאך קיין ארט ניט געקענט געפינען. באלד עפּעס פלעגט ער אַ ווילדען שפּיי טהאָן פאר זיך, ווי ער וואָלט דאָס אויף עמיצען געשפּיגען מיט גאל.

קאַפּיטעל 9.

איינמאָל, פאַרנאַכט, ווען מאַקס איז געקומען פון נאָס א דערשלאָ־גענער, מיט נאָכגעלאָזטע הענט און א פערלאָרענער זיך א וואָרף געטהאָן אויף דער סאָפּקע, איז צו איהם צוגעגאַנגען חנה און געזאָגט:

— מאַקס! ווייסט — איך האָב דאָך פאַר זיך געפונען ארבייט!

— וואַ־א־אס!!

— ביי מיין ארבייט איז דאָך גאַר איצט „ביזי"!

חנה!... וואָס הייסט.... וואָס רעדסטו?! חנה!

ער האָט זיך אויפגעהויבען און האָט איהר ניט געקאָנט קוקען גלייך אין פּנים אריין, האָט ער זיך צוריק אראָפּגעלאָזט אויף דער סאָפּקע און איז געבליעבען זיצען אזוי, ווי א פערטויבטער. די אויגען האָבען געקוקט פאַר זיך.

און ביי חנה'ן אויף די ליפּען האָט זיך איהר שמייכעל בעוויזען. —

זי האָט זיך צוגעזעצט צו איהם. אָבער דאָס מאָל האָט זי אליין ארויפ־געלעגט איהרע א ווייסע, ווארעמע האַנד ארום זיין האַלז און גענומען רע־דען צו איהם ווי אן עלטערע שוועסטער:

— נאַר איינער, וואָס איז אז א ווייב העלפט אמאָל ארויס?

מאַקס האָט א לענגערע צייט ניט געקענט ענטפערען. נאָכדעם אבער האָט ער זיך גענומען טענה'ן, כמעט בעטען:

— וואָס הייסט, א ווייב זאָל אויף מיר ארבייטען? — — — פאַר וואָס? איך בין דען קראַנק? צו איך וויל דען ניט ארבייטען, צו בין איך דען חלילה געווען א שלעכטער, ניט קיין פלייסיגער ארבייטער? און איך וויל דאָך איצט אָננעהמען אבי־וואָסער ארבייט. און דערצו אָט, אָט, פיי־לייכט נאָך מאָרגען, פיליייכט נאָך מאָרגען... און ביי ברוך'ן וועל איך שוין מעהר קיין סענט ניט לייהען — — — הערסט, אויף מיין וואָרט — חנה! אויף מיין וואָרט! — מאָרגען ארום גיין א זייגער דאָרף ער דאָ

זיין אבער דאָס איז, ווייל מיר דארפען צוגעהן אין א פּלאַץ וועגען ארבייט.

באַלד אָבער האָט זיך דערהערט דאָס קלינגען פון טהיר־גלעקעל.

חנה האָט אביסעל צושראָקען א טראַכט געטהון: „ווער קאָן דאָס זיין ?" און אויפ'ן ערגסטען פאַל האָט זי זיך פערפאַנצערט מיט איהר שמייכעל און איז אוועק עפענען די טהיר.

דער קארידאָר איז שוין געווען ווי אָנגעפילט מיט דונקעלהייט, און פון זיין דונקעלהייט איז ביילקע מיט איהר ראָזעווען פּנים און מיט איהרע אין רינגען געקרויזטע שווארצע האָר, ווי ארויסגעשוואומען אינ'ם שיין פון די נאָך ליכטיגע צימערען מיט פראָסט און פרישער פייכקייט אין די אויגען.

— האַלאָ, בעללאַ! — האָט זי חנה בעגריסט, שמייכלענדיג, און האָט זיך מיט איהר פערנומען אין א צווייטען צימער.

— האַלאָ! חנה, וואס מאכט איהר עפּעס? אך ס'א פראָסט עס נעהמט דאָס אויף נאכט, א פערגניגען!

און ביילקע נעהמט זיך פאנאנדערשפּילען איהר ווינטער־ראָק און רעדט ווייטער:

— ווי עס געהט דאָס אונזערע ציוניסטען! — די גאנצע צייט האָט דאָס געהאַלטען אין איין רעגענען, אז עס האָט זיך אויסגעראכט, היינ־טיגען ווינטער וועט שוין גאר ניט אויפהערען צו רעגענען, און פונקט איצט, פאר זייער באַלל, האָט דאָס מיט אמאָל אנגעהויבע נעהמען פרעסט איינס נאָכ'ן אנדערען. און וואס איז עפּעס דער מעהר מיט אייער מאַקס'ן ?

— נאר ניט — זאגט חנה מיט א שמייכעל און נעהמט צו דעם ראָק פון ביילקעס הענט.

ביילקע נעהמט אויף ארונטער דעם הוט פון קאָפּ, נעהמט ארויס א קאָם פון די האָר און בעסערט זיך מיט איהם צו די לאָקען, און זאָגט:

— איהר ווייסט, איך רעכען, אז עס וועט זיין זעהר א שעהנער באַל.

— יאָ, איך רעכען אויך אזוי — זאגט חנה און דער שמייכעל פון איהרע ליפּען פערשווינדעט ניט, און אָט געהט זי גאָר נאָהענט צו צו ביילקע'ן און דערפיהלט דערביי אין זיך א פּלוצלינגע ליידענשאַפט צו ביילקע'ן— איהר נעהמט זיך דאכטען, אז ניט זי, נאָר ברוך קוקט דאָס איצט אויף ביילקע... און ביילקע זעהט אויס, ווי א יונגערע נאָר וואס

דערוואקסענע שוועסטער.... און חנה דערפיהלט, ווי צו מאכען עפּעס א בעוועגונג, און זי נעהמט צוריק ארויס דעם קאָם, וואָס ביילקע האָט נאָר וואָס פערשטעקט אין קאָפּ און שטעקט איהם איבער אין אַן אַנדער פּלאַץ, עס זאָל אויסקוקען בעסער, שעהנער — — —

ביילקע טוליעט זיך צו צו חנה'ן און פרעגט:

איאַ, חנה, איך בין א שעהן מיידעל!

— זעהר! — ענטפערט איהר חנה.

— און איהר וועט דאָך זיין אויפ'ן באַל?

— יא! — ענטפערט איהר חנה — ברוך וועט מן הסתם אויך זיין.

— טאַקע! — שרייט אויס ביילקע — אַי וועט דאָס זיין גוט! וועט איהר זעהן, ווי מיר וועלען טאנצען! איך האָב דאָך אזוי ליעב טאנצען, און היינט ווען איהר זאלט נאָך זעהן ווי מיר פּאסט מיין סאמעטען קלייד! און וואָסער א קלייד וועט איהר אָנטהאָן?

— מיין ליכטיג בלוי קלייד מיט'ן ווייסען גאז.

— ברוך האָט טאַקע זעהר ליעב בלוי?

— וואָס פעלט אייך איין? — זאָגט חנה אַלץ שמייכלענדיג — מיר פּאסט בלוי, ווייל איך בין א ווייסע. און איהר ווייסט — זאָגט חנה, מיט א מאָל ווערענדיג גאָר פרעהליך — איך שטעל זיך דאָך שוין מאָרגען ארבייטען!

טאַקע! א שאָד, וואס איהר האָט ניט געוואלט געהן ארבייטען אין דעם שאפּ, וואו איך ארבייט. פּונקט איז היינט געווארען ליידיג א פּלאַץ נעבען מיר און איך האב א גאנצען טאג געטראכט, אז עס וואלט געוועזן זעהר גוט, אויב איהר זאלט וועלען אנקומען אין אונזער שאפּ און דערצו מיין איך אַלץ, אז ביי אונז איז פאר אייך א סך בעסער, ווייל איהר קאנט דאָך נאָך דעם שאפּ פון אמאָל און די „פּאָרליידי" וואָלט אייך געוויס באַלד פערעכענט פאר אן „אלטער האנד" און איהר וואָלט דערפאַר גע־קאנט אויסמאכען מעהר ווי אין א נייעם פּלאַץ.

— עס דאכט זיך אייך אומזיסט אזוי אוים, ביילקע. א גוטע האנד מאכט אומעדום גוט אוים.

— איהר זייט אפשר נערעכט — זאגט ביילקע און נעהמט ארום חנה'ען פאר דער טאליע און פרעגט:

— זאָגט מיר דעם אמת, חנה, ווי מיינט איהר, ברוך וועט מיט מיר וועלען טאַנצען?

— דאָס דאַרפט איהר ביי א י ה ם פרעגען — זאָגט חנה און פרעגט גלייך מיט אַ שמייכעל:

— וואָס־זשע, איהר האָט זיך טאַקע מיט אַן אמת פערליעבט אין ברוך'ן?.....

— איך ווייס ניט, חנה, איהר הערט.... ס'איז עפּעס אַזוי.... נאָר וואָס?.... — און ביילקע ווערט מיט אַ מאָל ווי אָפּגעגאָסען מיט פייער און צולאַכט זיך פּלוצלינג: כאַ, כאַ! עס פּלאָנטערען זיך ביי מיר די ווערטער! איאָ איך בין אַ נאַריש מיידעל?

פּלוצלינג אָבער דערהערט זיך ביי דער טהיר אַ הילצערנער געפּלעכטער. די פרויען ציטערען אויף, דרעהען זיך אום און דערזעהען בינעם'ען נעבען זיך.....

חנה ווערט אין כעס און ווערט רויט:

— איהר ווייסט דאָך, בינעם, אַז איך האָב פיינט אָט אַ די שטיק אייערע!

— אָבער נאָט איז מיט אייך, חנה! דאָרטען זיצט מאַקס מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און ווייס ניט, וואו ער איז איצט אין דער וועלט, און דאָ האָט איהר זיך פאַררעדט און זיך אויך, ווייזט אויס, פערגעסען, וואו איהר זייט ערגעץ אין דער וועלט — — — און קיין פייער ציגדט איהר ניט אָן, מן הסתם פון שטימונג וועגען — — —

מאַקס האָט דערהערט ווי בינעם פער'מסר'ט איהם, אַז ער זיצט מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ, איז ער אויך צוגעקומען צו זיי און ברוגז'לעך גענומען טענה'ען:

— ווער זיצט דאָס מיט אַן אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ? וואָס הייסט.... וואָס.... וואָס איז דאָ?... אַ יאָ, חנה, מען דאַרף שוין טאַקע אָנצינדען פייער? —

— יאָ, צינדט אָן פייער, און איך וועל געהן מאַכען טיי. איהר וועט דאָך בלייבען אויף טיי, בינעם? — זאָגט חנה זיך גלייך איבערבעטענדיג מיט בינעמען.

— „שור", „שור"! — זאָגט בינעם אַ צופריעדענער און אַ לאַכענ־

דיגער פון דעם, וואָס חנה, די שעהנע שטאָלצע חנה האָט זיך אויף אַזאַ אופן געווענדעט צו איהם.

חנה איז אוועק אין קיך צוגרייטען דעם טיי. דער טאָן פון בינעם׳ס „שור״, „שור״ האָט זי אזוי ווי דורכגעשטאָכען און איבער עפּעס א סבה איז דאָס ביי איהר צונויפגעבונדען געווארען מיט׳ן מאָרגענדיגען באַלל... דער באַלל, ביילקע, לאה, ברוך, בינעם, נחום, דאָס אַלעס האָט זי איצט גענומען בריהען, ווי זי וואלט אין זיך איינגעשלונגען הייסע קוילען. זי וועט אויפ׳ן באַלל ניט געהן, זי וועט ניט! און ברוך וועט אויך ניט געהן. ניין. זי וועט דאָס ביי איהם פּשוט בעטען, וועט ער איהר צוליעבטהאָן. יאָ, זאָל ער מאָרגען פערברייננגען ביי איהר אין הויז. יאָ, זי האָט דאָך איהם שוין לאַנג אַזאַ זאך ניט געבעטען. זאָל ער פאר איהר דערצעהלען פון זיינע מעשיות, וואס ער טראַכט צום שרייבען. ער האָט דאָך שוין פאר איהר אַזוי לאַנג גאַרניט דערצעהלט. יאָ, און מאָרגען איז דאָך דער ערשטער טאָג, וואס זי שטעלט זיך ארבייטען. און דערפאר טאקע בעט זי איהם, אַז ער זאָל פערברייננגען דעם מארגענדיגען אבענד מיט זיי. יאָ, „וויל מאָרגען איז דאָך דער ערשטער טאג, וואָס זי ווערט צוריק א מיידעל!״— ניט איהר מיט אמאָל א בליץ אויף אין קאָפּ. און עס ווערט איהר פון דעם מיט אמאָל אי פרעהליכער, אי לייכטער. עפּעס א שווערקייט שווימט אָפּ פונ׳ם הארצען און זי קוקט דערויף ווי אויף א גליקליכען געדאנק: — יאָ, יאָ, — מאָרגען ווערט זי צוריק א מיידעל, א מיידעל! יאָ!

נאָכ׳ן טהיי האָט בינעם בעגלייט ביילקע׳ן אהיים. א לענגערע צייט איז בינעם געגאנגען מיט ביילקען און בייז געשוויגען.

— וואָס שווייגט איהר בינעם? — האָט ביי איהם ביילקע געפרעגט.

בינעם שווייגט.

— וואָס, איהר זייט אין כעס אויף מיר? — האָט ביילקע ווידער געפרעגט.

— אויף אייך ניט. ניין. נאָר אויף אונזערע אידישע פרויען.

— וואָס הייסט?!

— הא, איהר ווייסט גאר ניט, וואס דאָס איז אזעלכעס!

ביילקע לאַכט און זאָגט:

— וואס־זשע, איך בין ביי אייך קיין פרוי ניט, צו איך בין קיין אידישע ניט?

— וואס זאל איך אייך זאגען, מיר דאכט זיך, אז איהר קאנט נאָך ווערען א גוט מיידעל. אדער אפשר איז דאס, ווייל מיר וואלט זיך וועלען, איהר זאלט דאס זיין...

ביילקע צולאכט זיך. איהר געלעכטער גיסט אפּ בינעמען מיט א ציטערדיגער ווארימקייט. זיין שטימע ענדערט זיך, ווערט אביסעל ווייכער און ווארימער, ער נעהמט זי אָן אונטער דער האנד און זאגט איבער:

— איהר ווייסט, ביילקע, מיר וואלט זיך זעהר וועלען, אז איהר זאלט דאס זיין.....

— אָבער מיט וואס זיינען ביי אייך חנה, אָדער לאמיר זאגען, לאה, שלעכט?

— איהר רעדט אזוי נאאיוו, ביילקע, זיי זיינען דאך דאס טאקע די, וואס בעוווייזען, אז אונזערע פרויען זיינען די נידריגסטע, וואס די וועלט פערמאגט נאָר. שטעלט אייך פאר ביי די גוים, ווען א אזא מיידעל, ווי חנה, איז פערליעבט אין אזא מאן ווי ברוך, און דערצו נאָך אזוי שטארק פערליעבט, וועט זי חתונה האָבען פאר עמיצען אנדערש? און דערצו נאָך פאר מאקסען? ניין, זי וועט פארזיצען, אדער זי וועט גאר אוועק אין מאָנאסטיר, ווייל אויב זי וואלט געהאנדעלט אנדערש, וואלט זי אויף זיך געקוקט, ווי אויף א גאסען־פרוי. א היינטיגע אידישע טאָכטער אָבער האָט גענוג שכל. זי וועט זיך אזוי ווייט ניט בענארעשען. זי וועט חלילה ניט פערזיצען ביז'ן גרויען צאָפּ...

ביילקע צולאכט זיך:

— ווי אין כעס איהר זייט דאָס. און וואס זאגט דערויף ברוך?

— ער זאגט — ביי איהם געהט דאך דאס שוין אריין אין „אונזער אונטערגאנג" — אונזער היינטיגע פרוי איז פערוואנדעלט געווארען אין א זוי, וואס וויל מיט איהר לייב מאכען דעם בעסטען געשעפט, בעזונדערס די פרוי, וואס פאהרט פון דער אלטער וועלט אהער. די בעסטע פון זיי פאָהרט דאָך אהער מיט א בעהאלטענעם געדאנק, אז עס וועט זי אויפּבאפען עפּעס א רייכער, א מיליאָנער, און וועט זי אריינפיהרען אין זיין

פּאַלאַץ מיט דיענער און דיענסטען און דערפאר טאקע וועט זי איהם „ליעב האָבען" און וועט זיך מיט איהם לייגען אין זיין גאָלדען בעט. איהר דאַרפט ענטשולדיגען, טאַמער איז דאס געזאגט אביסעל צו שאַרף, ווייל עס ווילט זיך דעם אומגליק פּשוט אנשפייען אין פּנים אריין. און איך זאג אייך, אז ברוך איז גערעכט, ווען ער זאגט: „אונזערע היינטיגע טעכטער פעהלט לחלוטין גאט אין הארצען. די צאינה וראינה, וואס האָט געהייליגט און געלייטערט אונזערע מאמעס, האָט אויך זיי אויפגעהערט ווירקען, און אויב עס וועט ניט געשאַפען ווערען אזא מין נייע ליטעראטור, וואָס זאל פאר אונז צוריק ראטעווען די עהרליכקייט פון אונזערע אידישע טעכטער, זיינען מיר פארלוירען, ווייל מענשען, וואס זיינען ניט אנגעביג־דען אין קיין העכערער וועלט, האלטען אין איין פאלען און ווערען אלץ שמוציגער, ביז זיי ווערען אין גאנצען בלאטע".

ביילקע'ן געפעלט, וואס בינעם כעס'ט זיך, וואס ער רעדט דאָס צו איהר מיט אזא וויכטיגען טאָן און זי צולאכט זיך און זאגט:

— אָבער ווי געפעלט אייך דער מיליאָנער, וואס חנה האָט פאר זיך אויפגעזוכט?....

— ניין, ביילקע, ערשטענס גיבען זיך דאָך ניט אלעמענס חלומות איין, און צווייטענס איז דאָך דאָס ביי חנה'ן געווען א חשבון גאָר פון אן אנדער סארט. און דערצו איז נאָך דאָס חתונה־האָבען מיט מאקסען ביי איהר געווען ווי א מין צוגעטראכטער שמייכעל, מיט וועלכען זי האָט זיך גענומען קוקען אויף ברוך'ן און אויף אונז אלעמען.... איהר האָט זיך צוגע־קוקט צו איהר שמייכעל? — פאראן אזא וואסער־היה'לע, וואָס האָט זעהר א שוואכען רוקען, נאָר א נישקשה'דיגען מויל און הערנער, און דערפאר, אלע מאָל, ווען דאָס קומט אין בעריהרונג מיט די אנדערע, וועלכע זיינען שטארקער פאר דעם, האלט עס פאר זיי שטענדיג גרייט דעם מויל און די הערנער, און דרעהט זיך די גאַנצע צייט אַזוי, אז מען זאָל חלילה ניט דערזעהן דעם שוואכען רוקען...

פון דעסטוועגען האָט איהר, ווייזט אויס, נאָך פארט ליעב חנה'ען!

— ווילט זיך ביילקען זאגען. אָבער זי דערזעהט, אז זיי זיינען שוין נעבען איהר הויז — עס קאן זיין, אז ביי איהר זיצט איצט לעווין — דערמאהנט זיך, און זאָגט:

— אַט דאָ וואוין איך, אויפ'ן צווייטען שטאָק, רעכטס.
בינעם קוקט זי אָן....
— גוד־ביי! — זאגט זי איהם, געבענדיג די האנד — קומט אין דעסטוועגען אמאָל ארויף צו מיר. אפשר....
אָבער בינעם האָט שוין מעהר ניט געהערט און איז אוועק....
ווען בײלקע איז ארויף, האָט זי ביי זיך געטראָפען לעווינ'ען.

קאַפּיטעל 10.

אין דער דאָזיגער נאַכט האָבען די איינוואוינער פון ניו יאָרק, זיך לעגענדיג אויף זייערע געלעגערס, דערפיהלט, אַז דער פראָסט קרעפטיגט זיך, קומט צו זיך אַלץ מעהר און מעהר, און אין־דער־פריה, ווען זיי האָבען זיך אויפגעכאַפּט, איז שוין איבער דער שטאָדט געלעגען אַ ווייסער ווינטער.

— כאַ־כאַ! ווי גוט דאָס איז, ווי גוט דאָס איז! — האָט חנה אויס־געשריען גאַנץ פריה אויפשפּרינגענדיג פון בעט און דערזעהענדיג דורכ'ן פענסטער די ווייסע שטאָדט.

— זעהסט, מאַקס, ווי שעהן עס איז צוליעב מיר געוואָרען אין דרויסען. גאָט ווייס, אַז היינט געה איך צו דער אַרבייט, נעהמט ער און שפּרייט פאַר מיר אויס זיין וועלט אין ווייסען, און ווי זאָגט אונזער ברוך: זיי געבענשט מיין גאָט, זיי געבענשט!

— חנה, אפשר וואָלסטו נאָך היינט ניט געגאַנגען צו דער אַרבייט. פּילייכט — — —

— אָ, הער מיר אויף דיינע נאַרישע שטיק! — זאָגט זי כלומר'שט אונגעדולדיג און נעהמט זיך אַנטהאָן — האָסט געהערט אביסעל, איך וויל אַרבייטען, לאָזט ער מיך ניט. וואָס מיינסטו בין איך דיר? הערסט!

— איך וויל ניט, אַז דו זאָלסט מיר גאָר מעהר איבעררעדען וועגען דעם. דו פערשטעהסט, מיר ווילט זיך פּשוט צוריק ווערען אַ מיידעל. שטעל זיך פאָר, ווי גוט דאָס איז. אין גאַס און אין שאָפּ איז מען אַ מיידעל און מען לעבט ווי אַ מיידעל און מען פיהלט ווי אַ מיידעל און אין דער היים האָט מען זיך אַ מאַן. אַזאַ גוטען, אַ וואוילען. דאָס איז דאָך אַ לעבעדיגע וועלט, מאַקס, ניט אמת?

מאַקס שמייכעלט, איהר צוליעב — — —

און חנה'ן פאַלט איין: וואָס איז דאָס! עפּעס איז זי, דאַכט זיך, היינט אין גאַנצען ברוך'יש געשטימט. רעדט, דאַכט זיך, אויף זיין אופן!... אָבער זי פערטרייבט דאָס באַלד.

— הערסט, וואָס מיר איז גאָר איינגעפאַלען, מאַקס? וועדליג די פענ־סטער זיינען פערפרוירען, איז ווייזט אוים אין דרויסען א גוטער פראָסט, און עס וואָלט געווען א יושר, מיר זאָלען היינט גאָר אריינכאַפּען א גליטש! (וויעדער דאַכט זיך איהר אוים, אַז זי רעדט ווי ברוך...) און ווייסטו וואָס איך וועל דיר זאָגען, דו וועסט זיך דאָך היינט זעהן מיט ברוך׳ן, איז, מאַך מיט איהם, אַז מיר זאָלען זיך היינט אבענד טרעפען אויפ׳ן סקייטינג רינג אין פּארק. ער וואוינט דאָך ניט ווייט פון דארטען. און דו נעהם מיר ארוים מיינע „סקייטס", שאַרף זיי אָן און מאַך מיר, אַז זיי זאָלען גלאַנ־צען, ווי די שפּיגעלעך, ווייל, פערגעס ניט, אַז איך בין דאָך היינט אויפ׳ן אייז דיין מיידעל! — וועסטו זעהן, ווי מיר וועלען דאָס היינט א לעב טהאָן!

— נו, און אויפ׳ן באָלל? ! — פרעגט מאַקס פערוואונדערט.

— עי, נאַר, ווער דאַרף דאָס האָבען דעם באָלל זייערען? ! זאָג ברוך׳ן אז איך האָב דאָס ביי איהם געבעטען, הערסט? און דו זאָלסט מיר נאָר קיין נאַר ניט זיין.

מאַקס שמייכעלט אונטער, ווען ער בעגעגענט זיך מיט איהרע אויגען. זי אָבער זעהט די געמאַכטקייט פון דעם. זי נעהמט זיך פּרואווען פערשיע־דענע אנדערע מיטלען, אָבער עס געהט ניט... און שוין אָן אנגעטהאָנענע צום ארויסגעהן, פאַלט זי פלוצים אויף א פלאַן: זי געהט ראש צו צו איהם, כאַפּט איהם אָן פאַר די הענט און נעהמט כלומר׳שט בייז פאָדערען:

— גיב א לאַך! גיב א לאַך!

מאַקס, וואָס האָט זיך געהאַט פון אנפאנג דערשראָקען פון איהר פלוצלינגען בייזען קעהר, דערהערענדיג, אז דאָס איז אין גאַנצען צוליעב א לאַך, האָט זיך טאַקע גאַנץ הארציג צולאַכט.

— העכער, העכער! — האָט זי גענומען שרייען נערוועז, זיך דער־מאָהנענדיג, אז אויך דער איינפאַל איז ברוך׳ס, ברוך׳ס! — „וואָס וויל ער פון מיר האָבען? !" — איז איהר דורכגעפלויגען אין קאָפּ — וואָס האָט ער זיך דאָס מיט אמאָל אריינגעזעצט אין מיין פלייש און בלוט? ! — —

און מאַקס לאַכט און לאַכט. און לאַכענדיג שרייט ער אוים, אַט דאָס איז איין אנפאַל פון א....

— מיידעל — כאַפּט זי אונטער.

— נו, גוט, זאל זיין א מיידעל, זאל זיין א מיידעל.
— נו, גיב מיר נאָך א קוש פאר'ן אוועקגעהן.
— וואָס הייסט? איך וויל דאָך דיך בעגלייטען צום שאפּ.
— ניין, איך וועל געהן אליין, ווי א מיידעל.
— וואָס הייסט?... וואס.... אדרבא.... איך מיין....
— ניין, איך וועל געהן אליין.

קאַפּיטעל 11.

פּאר ברוך׳ן האָט זיך דער מארגען אנגעהויבען „עפּעס אזוי מאָדנע״:

די לעצטע פּאָר נעכט איז ער ווענינ געשלאָפען, און די נאכט פּאר דעם מארגען האָט ער בלויז פארטאג געכאפּט א דרעמעל. גאנץ פריה האָט ער זיך אויפגעכאפּט און איז ארוים אינ׳ם ווייסען דרויסען און דערזעהן, ווי עס ווארט אויף איהם א גרויסע גאלדענע זון. ניט ווייט פון איהם אין פּארק ליגט אויפ׳ן שנעע צולייגט א גרויסע גאלדענע זון און ווארט אויף איהם, ווי זי וואלט זיינער א געטרייער הונט געווען. — און דאָס הארץ פארגעהט זיך אזש ביי איהם פון ליעבע און פרייד, און ער צושמייכעלט זיך ווי א דערוואקסענער פון א קינדערישען, חוצפּה׳דיגען איינפאל: — „די זון ווארט אויף איהם! און ווי זיינער א געטרייער הונט!״ און דער פּארק, און די בערג, און די בוימער זיינען ערשט אויפ׳ס ניי צוליעב איהם אויפגעוואקסען, אלע אין ווייסען. זיי וואקסען נאָך, זיי צעוואקסען זיך ערשט איצט פאר זיינע בליקען, און אָט, וויפיעל ווייסע בערג, וויפיעל פערשנעעטע בוימער! ווי זיי שפּרייטען זיך און בויגען זיך. דער ווינט בלאָזט שטאַרק און פראסטיג. און אויף א קליינעם ווייסען בער־געל ליגט זיין גרויסע גאלדענע זון און ווארט, און שיקט צו איהם אראנזש־גאָלדענע שאָטענס. די גאלדענע שאָטענס ציהען זיך צו איהם ציטערדיג — צופריעדען איבער׳ן צאַרט ווייסען שנעע און קושען זיינע פיס. — זיי געבענשט דו פרישער, זוניגער, ווינטער־פריהמארגען! זיי געבענשט!

ער לאזט זיך געהן צו דער סטאנציע פון דער אויבערשטער שטאדט־באהן, און דער שנעע שפּיעלט אוים אונטער זיינע פיס זיין יעדען טריט: טריט־טראָט, טריט־טראָט, טריט־טראַט! טריט־טראַט! און עס דאכט זיך נאָך, ווי פויגעל פּיסשען, ווי טויבען וואָרקען, פידלען שפּיעלען. און דער ווינד נעהמט ארום, האלזט און גלעט, וואשט און ווישט און קושט דאָס פּנים, די אויגען, די הענט. — זיי געבענשט! זיי געבענשט, פאר פראסט און ווינט, פאר שלאָף און שנעע. —

ער איז אריין אינ'ם עלעוויטעד־באהן.

דער באהן — א קייט וואגאנען אנגעשלאָסען איינער צום צווייטען — נעהמט זיך יאָגען אין דער הויך, אויף זיין אייזערנער בריק. די זון לויפט איהם נאָך פון צווישען די בוימער פון פארק, שפרינגט איבער די בערג, פערלויפט אַפּט אויפצופריהער... און עס זעהען זיך אונטער דער בריק פעלדער, הייזלעך מיט פערשנעעטע דעכער און זיין זון, זיין גרויסער גאָלדענער הונט שפרינגט איהם נאָך. זי שפרינגט און קאטשעט זיך איבער די ווייסע פעלדער, איבער די ווייסע דעכער — — — און אַט פאָהרט ער אריין אין די הויכע גאסען, וואס הויבען זיך נאָך מיט טויזענ־דער קעפּ העכער פון עלעוויטעד. ער פאָהרט צווישען גאסען, וואָס וואקסען אין הימעל אריין! — איהם נעהמט זיך דאכטען, אז ער פאהרט צווישען שטעדט, וואס היינגען אין דער לופטען — — — און די גרויסע, לאנגע בריק איז ווייס פערשנעעט, און איבער איהר ציהען זיך לאנג און וויט זעקס ריינע, אייזערנע פאסען, וואס בלאנקען אונטער דער זון אין גאָלד און אין זילבער. זיין באהן פאהרט אויף די מיטעלסטע צווי און מיידט אויס די אנדערע באהנען, וואָס טראגען זיך אָן פון ביידע זייטען. זיין באהן לויפט, ווי זי וואלט וועלען איינרייסען די וועלט, און די ווייסע בריק, דאכט זיך, נעהמט מיט שרעק לויפען אנטקעגען און שווינדט אונטער די רעדער. ער פאהרט פון צפון אויף דרום און אין דעם איי־נענעם וועג לויפט אויך, ניט ווייט, דער שטאָדטישער מזרח־טייך, וואס ווערט פערפראָרען בלויז ביי די ברעגען און אין מיטען איז ער, ווי עס וואָלט גאר קיין פראסטיגער ווינטער אויף דער וועלט ניט געווען. די זון און דער טייך פערשווינדען אַלע מאָל. און אין די עקען פון די גאסען, וואָס שניידען איבער די שטאָדט פון מזרח אויף מערב, שפּרינגען זיי ווידער ארויס. די זון זוכט אויף זיין פענסטער. שפּרינגט צו צו איהם און קושט איהם ליעב און דער טייך שמייכעלט דערביי ציטערדיג־פריש, ווי א גליקליך צופריעדענע מאמע. און באלד פערשווינדען זיי ווידער. זיי בלייי־בען ערגעץ אונטען, און ביי דער נעקסטער גאס שפּרינגען זיי ווייטער ארויס און ער שמייכעלט זיי אנטקעגען: — מיין שעהנע זון, און דו, שעהנער, גאָלדענער טייך! און פון זיינע אויגען נעהמען זיך רייסען גאָל־דענע פויגעל — א פינטעל מיט די אויגען, און עס פליהען ארויס א פּאָר גאָלדענע פויגעל, און אַט נאָך א פּאָר און אַט נאָך א פּאָר. די וואגאנען

זיינען פול און פול מיט מענשען, און זיי אַלע זיינען נאַר־וואָס אויסגעשלאָ־פענע, און אַלע זיינען זיינע ברידער און שוועסטער, זיינע זיהן און טעכ־טער — זיי שמייכלען אַלע מיט זיין שמייכעל — און אויך פון זייערע אויגען רייסען זיך גאָלדענע פויגעל. גאָלדענע פויגעל פילען אָן די וואַגאָנען, שלאָגען זיך אָפּ און פלאַטערען אויף די פענסטער פון די מויערען, וועלכע לויפען פערביי די וואַגאָנען. גאָלדענע פויגלען פליהען אַוועק, שפּרינגען אַריין און באָדען זיך אין טייך. און ווי מאָדנע די מיידלעך האָבען זיך דאָס גענומען אָנטהאָן היינטיגען ווינטער! — ווינטער רעק מיט'ן פוטער אַרוים! פון אמת'ען אָדער נאָכגעמאַכטען פוטער. און עס זעהט אויס אַזוי קינדעריש, ווי זיי וואָלטען גענומען דער מאַמע'ס פוטער'ס זיי איבערגע־קעהרט אויף דער לינקער זייט און זיי אָנגעטהאָן אויף זיך גלאַט אַזוי, פון קאַטאָוועס וועגען.... און היטלען האָבען זיי אָנגעטהאָן אַזעלכע מאָדנע — פון סאַמעט און פוטער האָבען זיי אויפגענעהט אַזעלכע הויכע, שפּיציגע קאַלפּאַקען. מיידלעך זאָל זיך דאָס פּלוצלינג פערגלוסטען אָנצוטהאָן קאַל־פּאַקען! — — — און אונטען איז די גאַנצע שטאָדט איבערגעפּלאַכטען מיט פאַרביגע ריהרעוודיגע מחנות. די גאַנצע שטאָדט, דאַכט זיך, געהט, די גאַנצע שטאָדט ריהרט זיך און געהט... און די מחנות זיינען מיט זון בעפּלעקט. — גאָטס ברכה אויף זייערע קעפּ, גאָט'ס ברכה.

נאָר ווען ער איז אַראָפּ אין גאַס און דערזעהן, ווי די מחנות בויגען זיך אַריין אין דער ברייטער גאַס און גיסען זיך דאָרט צונויף אין צוויי, נאָך ברייטערע, אונענדליך לאַנגע מחנות, וואָס ציהען זיך אויף ביידע זייטען פון דער גאַס, און די אונענדליכע ריהרעוודיגקייט פון אָט די טונ־קעלע קליידער, ליכטיגע פּנים'ער און אָט די היט, די קאַלפּאַקעס, און די מאָדנע רעק מיט'ן פוטער אַרוים, און צווישען די ביידע מחנות, די קאַרס, וואָס לויפען איבער דער לייננ פון דער גאַס, אַרויף און אַראָפּ, פול געפּאַקט מיט מענשען און קלינגען, און טומלען, און רודערען; און די פוהרען: גע־זונטע, גרויסע פערד, די אָנגעלאָדענע וועגען, וואָס גליטשען זיך און קלאַפּען אין זייערע אָנגעשמירטע רעדער, און די גרויסע, שווערע רעדער, וואָס קלאַפּען אָן שטיין; און די פערפּוצטע גלעזערנע פענסטער, וואָס שפּיגלען אין זיך אַריין אי די מחנות מענשען, אי די גרויסע פערד מיט זייערע אָנגעלאָדענע וועגען, אי די „קאַרס", און צושפּיגלען אַזוי די ברייטע גאַס אויף ביידע זייטען און מאַכען זי דורך דעם נאָך גרעסער,

ברייטער, אונענדליך ברייט און לאַנג, איז ברוך געבליבען שטעהן אַ פער־
ווירטער, אין הארצען האָט געגומען בריהען אַ פייער, אַ בייז, אַ ביטער
פייער: זאל ער בענשען, צו זאל ער שעלטען?

— וועמעס ארבייט איז דאָס? גאָט'ס צו דעם טייוועלס?

— און וויפיעל מענער בלאַסע, פערמאַטערטע? און וויפיעל מיידלעך
דארע, פערעלטערטע?

און ערגעץ דאָרט, וואו די לאַנגע גאַס לאָזט זיך אַראָפּ צום ים,
שטעהט דער גרויסער ריעז געפּאַנצערט אין שטאָהל און אין אייזען, וויים
אויסגעוואַקסען איבער אַלעמענס קעפּ און האַלט אין זיינע גרויסע, איי־
זערנע הענט די לייצעס פון אַט די אַלע מענשען און טרייבט און שרייט:
מיינע פערד! מיינע פערד!

אונגליקליכע! אין גאָט, וואָס קאָן זיין גוט ווי אַ גאָט און בייז
ווי אַ גאַט, האָט איהר זיך שוין באַלד פערגעסען. אי איהר, אי די בעלי־
בתים אייערע, איז ביי וועמען וועט איהר מאַנען אייערע אַלע טענות?

— — — ביי אַט דעם ריעז פון שטאָהל און אייזען? אונגליקליכע, פער־
שאָלטענע! ווער וועט לעשען אייערע פייערען? ווער וועט היילען
אייערע וואונדען?

— הי! גאָט מיינער! ווי אַ מענש פערטראַכט זיך דאָס אביסעל!
אַט דאָס הייסט אַ דיכטער! אוי, ווען איהר וואָלט נאָר ניט געווען אזא
שלעכטער — זענט איהר דאָך זעהר אַן אָריגינעלער מענש, אויף מיין
וואָרט.

ברוך קוקט זיך אום און דערזעהט נעבען זיך ביילקען:

— אַ גוטען מאָרגען, ביילקע!

— הערסט, ער האָט זיך ערשט דערמאַנט צו ענטפערען!

ברוך קוקט אויף איהר אַ שולדיגער.

— אָבער ווען איהר וואָלט נאָר ניט געווען אזא שלעכטער מענש.
ווי איהר זייט — — — איך וואָלט דאָך געפאַלען צו אייערע קניע, איך
וואָלט געקושט אייערע פיס.

געזאָגט האָט זי די ווערטער מיט אַ שפּאַסיגען טאָן. און האָט גע־
מיינט, אז עס וועט אוועקגעהן פאַר אַ שפּאַס, האָט זי זיך אָבער בעגעגענט
מיט זיינע אויגען און איז רויט געוואָרען.....

— איז מיט וואָס בין איך דאָס טאַקע אזא שלעכטער?

— פאַר וואָס לאָזט איהר אונז ניט לעבען? וואָס ווילט איהר פון אונז האָבען? וואָס ווילט איהר האָבען? — — —

— איהר זייט דאָך א קלוגע מיידעל, איז פאַר וואָס ערגערט איהר זיך אַזוי פון מיין ניט לאָזען אייך „לעבען"?

ביילקע שווייגט און ברוך רעדט ווייטער:

אפשר דערפאַר, ווייל איהר אַליין זייט אינעווענינג אין זיך ניט גאָר צופריעדען?... איהר פערשטעהט, איך רעכען, אַז יעדער מענש וויל זעהן זיין אייגענע געשטאַלט וואָס ריינער, און עס איז נויטיג פאַר יעדען מענשען צו פיהלען די רגע פאַר אַט דעם „לעבען" אייערען און נאָך דעם, כאָטש אפילו גאָר אונבעוואוסט, אַז עפּעס טהוט ער א זאַך, וואָס איז גרוים און לויטער... שטעלט זיך פאַר — א מענש עסט, איז דען עסען לעבען? ניין, עסען איז א מיטעל אויף צו לעבען.

ביילקע מאַכט זיך ניט וויסענדיג און פרעגט:

— וואָס הייסט?

ברוך קוקט זי אָן, ווערט אַביסעל בייז, כאָטש ער שמייכעלט, און זאָגט:

— ווען איהר עסט, איז דען עסען לעבען? איז דען דאָס עסען דער זין פון לעבען? וואָלט איהר וועלען מען זאָל אויף אייך זאָגען: איהר לעבט אויף דער וועלט, כדי איהר זאָלט עסען? — ניין; ווייל עסען איז בלויז א מיטעל אויף צו לעבען. און דאָס וואָס איז א מיטעל טאָר ניט און קאָן ניט געמאַכט ווערען פאַר א צוועק. און וואָס איז דער מענש, וואָס לעבט זיינע טעג אין פּוסטע ליידעגשאַפט אָהן א שום רעליגיעזען געפיהל, אָהן א שום צוועק?

— גוואַלד, וואָס פאַר א שלעכטער מענש איהר זייט! ווי איהר ווילט פון גאָר ניט וויסען, ווי איהר ווילט זיך מיט גאָרניט רעכענען. זעהט איהר דען ניט, אַז די אומשטענדען זיינען אַזעלכע, אַז מען קאָן ניט.

— אַז מען קאָן ניט — רייסט איהר ברוך איבער — לעבט מען ווי א ריינע, אידישע טאָכטער.

— כאַ־כאַ, — צולאַכט זיך ביילקע — „ווי א ריינע אידישע טאָכ־טער". איהר זייט דאָך נאָך א קינד, אויף מיין וואָרט. זעהט איהר דען ניט, ווי עס זעהען אויס די פערזעסענע מוידען, וואָס האָבען אָפּגעלעבט זייערע יאָהרען ווי ריינע אידישע טעכטער? דערשרעקט איהר זיך ניט פאַר

זייערע גרויע האָר, פאַר זייער צונויפגעפּרעסטע ליפּען, פאַר זייערע אויגען און פאַר זייער פערגעלטע און פערטריקענטע לייבער?

— דאָס איז דערפאַר, מיין פריינד, ווייל זיי האָבען דאָס געטהאָן אלס אַן אַפּקומעניש, און ניט דערפאַר, ווייל עס איז שעהן, ווייל עס איז אַן אידעאַל, און ווייל מען קאַן מיט מעהר שטאָלץ קוקען אויף דער וועלט, ווען מען איז אונשולדיג, ריין, ווי ווען מען איז פערשמירט אין זינד. און דאָס וואס איהר זאגט: אומשטענדען, יאָ, — די אומשטענדען דאָ אין שטאָדט זיינען זעהר שלעכטע, און דערפאַר שריי איך דאָך ראַטעוועט זיך, ראַטעוועט זיך פון אָט דעם פייער, וואס וויל אייך פערלענדען.

— נו, פרעג איך אייך, איהר ווילט, אז איך זאל ווערען א פאַרמערקע, איך זאל מיט אָט די הענט זיך נעהמען גראָבען ערד? — און דערביי שטרעקט זי איהם אוים איהר הענטעל מיט די לענגליכע ראָזעווע פינגער, און זי טראָגט איהם די האנד גלייך צום מויל — — —

ברוך שמייכעלט:

— ווי וועניג איהר פערשטעהט נאָך אלץ, ווי וועניג איהר ווייסט, און ווי פערלוירען איהר זייט.

— נו, נו, זייט ניט אין כעס אויף מיר. זאגט מיר בעסער, מען מעג דאָך אייך נעהמען אונטער'ן האנד?

— נו, געוויס מעג מען, פאַר וואס דען ניט?

זי לעגט אריין איהר האנד אין זיינער, און געהט מיט איהם אזוי א ווײַלע, און עס פאַלט איהר איין צו פרעגען:

— איך האָב געהערט, אז איהר האָט פיינט מיידלעך וואָס פּודערען זיך און וואָס קייען „טשואינג-גאם", און אז פאַרפומירען האָט איהר דוקא זעהר ליעב?

— איהר פּודערט זיך דען?

— זעהר זעלטען.

אין א ווײַלע ארום הויבט זי אויף איהרע אויגען ארויף צו איהם.

— ס'ארא מאָדנער מענש איהר זייט! מיין קאָפּ גרייכט דאָך אפילו ניט ביז אייערע אקסלען. און ס'ארא מאָדנע האנד ביי אייך! זאגט מיר, פיהלט איהר מיין האנד? — — — איך מיין — — — מיין האנד איז דאָך אזא ווארעמע? — — —

— וואָס מאַכט איהר זיך נאַרעש ווי א קינד, זעהט איהר דען ניט,

אַז איך געה אין אַ גראָבען ווינטער ראָק.... און דערצו גיט נאָר אַ קוק, ווי די לאַנגע גאַס מיט די מענשען לאָזט זיך דאָס דאַרטען בארג אַראָפּ און ארויף. זעהט דאָס דען ניט אויס ווי צוויי פאַנטאַסטישע בוימער, וועמעס צווייגען עס גיסען זיך צונויף אין טהאָל, ציהען זיך ביז אונז און נאָך ווייטער פון אונז, וועמעס צווייגען עס ציהען זיך אויף אין אַלע גאַסען, ס'ארא מאָדנע בוימער, ס'ארא מאָדנע בליהונג! ס'ארא מאָדנע שפּיעל פון פּנים'ער און קליידער. און פאַר וועמען איז אָט דאָס שפּיעל, אויב ניט פאַר'ן טייוועל? אונטער די פיס ביי זיי איז דאָך שוין לאַנג קיין שנעע ניטאָ, צו ווייסען זיי פון ווייסער צאַרטקייט, צו ווייסען זיי, אַז אונטערן שטאָדט שטעהען איצט ווייסע פעלדער, ווייסע בערג מיט ווייסע פערשנעעטע בוימער, וועלכע הויבען זייערע צווייגען צום הימעל? און וויפיעל פון זיי וועלען נאָך פּילייכט היינט פערברענט ווערען? און ווער זאָל דערויף אויפפּאַסען, די בעאַמטע? אָדער יעדער איינער פון זיי ווייס דאָך, אַז אויב ניט ער, וועט אַן אנדערער צונעהמען דעם כאַבאַר. — און ווייסט איהר ניט פאַר וואָס אַזאַ מיידעל ווי איהר, וואָס איז אין „דער היים" מן הסתם, ווי אַנדערע אַזעלכע מיידלעך, געווען אַן איבערגעבענע רעוואָלוציאָנערקע, פון וועמעס אויגען עס האָט געלויכטען אַ הייליג פייער, פאַר וואָס איהר האָט זיך דאָס דאָ מיט אַמאָל גענומען צו „לעבען"? איז דאָס אפשר ניט דערפאַר, ווייל אויך איהר האָט זיך ארומגעזעהן, אַז דאָס שפּיעל איז דאָ פאַר'ן טייוועל? פאַר'ן טייוועל, וואָס איז געפּאַנצערט אין שטאָהל און אין אייזען?

— אַזוי, אַזוי דרעהט איהר זיך דאָס ארוים פון מיין שאלה. — שרייט ביילקע אויס. — כאַ־כאַ — און עפּעס אַזוי פּלוצלונג רייסט זי ארוים איהר האַנד פון זיינער און גיט זיך אַ שטעל פאַר איהם:

— זאָגט מיר נאָר, וואָלט איהר ניט געהאַט קיין חשק מיך אויפצועסען אין גאַנצען? ! אָט איך וואָלט זיך פאַר אייך אויסגעטהאָן אַ נאַקעטע, אָט גלייך איצט, אין מיטען גאַס? — — —

— איהר וואָלט זיך דאָך חלילה פערקיהלען, זאָגט ברוך זיך בעהערשענדיג.

— ס'ארא גוטער איהר זייט! און איהם נעהמענדיג צוריק אונטער'ן אָרעם זאָגט זי — ניט אמת, איך בין עפּעס אַזאַ מאָדנע? — מען קאָן זיך נאָך פאַר מיר איבערשרעקען?

נו, געווים! עפּעס א קליינינקייט! — זאָגט ברוך סאַרקאַסטיש, זי אויסמעסטענדיג מיט די אויגען. — אבער ווי, איהר האָט נאָך ווייט צו געהן?

— איהר ווילט שוין פון מיר פּטור ווערען? — — —

נו, נארישקייטען! איך דארף נאָך באלד זיין ביי מאקס'ען. ער וואַרט געווים אויף מיר. איך דארף מיט איהם אין א בעשטימטער צייט צוגעהן אויף א פּלאַטץ, טאָמער וועט זיך פּילייכט דאָרטען עפּעס מאכען.

— איהר ווייסט? חנה געהט דאָך שוין היינט צו דער ארבייט?

— יאָ? — וואוהין? טאַקע אין דעם זעלבען שאַפּ וואו איהר אר־בייט?

— ניין, זי האָט דוקא געוואָלט אזא שאַפּ, וואו קיינער קען זי ניט. שאַט! אָט געהט זי דאָך!

ברוך האָט דערפּיהלט, ווי אין זיין הארצען וואָלט עמיצער שארף א ציה געטהאָן עטליכע אָנגעצויגענע פעדעם — — — יא, יא, אָט לויפט זי — — —

— חנה איז טאַקע כמעט ווי געלאָפען: זי האָט קיין צייט ניט. זי האָט זעהר קיין צייט ניט.

— וואס כאַפּט איהר אזוי? ס'איז נאָך פריה — זאָגט ביילקע.

— ניין, ביי אונז הויבט זיך דאָך אָן פריהער. און איהר, ברוך, זעהט זיך היינט מיט מאקס'ען, ער האָט אייך עפּעס צו דערצעהלען.

— וואס איז?

— זעהר א וויכטיגע זאַך — — —

— קאָנט איהר דאָך מיר איצט גלייך זאָגען — זאָגט ברוך, וועלכער דערקענט, אז די „וויכטיגקייט" איז א געמאַכטע.

— ניין, — זאָגט זי בלאַס, שמייכלענדיג — איהר מוזט זיך מיט איהם אליין זעהן — און זי מיידט דערביי אויס צו קוקען אויף ביילקען — — —

— וואס, איהר זייט ברוגז אויף ביילקען? — האָט ברוך בדעה צו מאכען שפּאַס, נאָר ער דערמאָנט זיך, אז חנה וועט דאָך געווים גלייך רויט ווערען, און ער פרעגט:

הייסט דאָס א סוד?

אָבער חנה איז גראַד דערפון ערשט רעכט רויט געוואָרען. די ליפּען

האָבען זיך שטיל צובויגען. עס האָט געזאָלט זיין א שמייכעל — — — עס האָט זיך בעוויעזען א שמאָל פּאַסיקעל איבער איהרע ווייסע, נערוועז־ווייסע צייהן. זי האָט זיך אבער קלוג א דרעה געטהאָן און אָפּגעזאָגט:

— עי געהט..... איך האָב קיין צייט ניט. גוד־באַי!

— אוי, וואָס פאַר שלעכטער מענש איהר זייט, ווי אַלע ווערען דאָס לעבען אייך דורט, מען קען דאָך נעבען אייך משוגע ווערען! גאָט מיינער! וואָס ווילט איהר האָבען?

ווען ברוך איז אריין אין די קלענערע אידישע גאַסען, האָט ער נאָך דאַרטען געטראָפען שנעע, און אויפ'ן שנעע — גרעסערע און קלענערע קור־פּעם מיסט און פּעסלאָך מיט מיסט און אַש. קינדער מיט ביכער אונטער די הענט האָבען זיך געאיילט אין „סקול". און ערגעץ איז א אינגעלע, פון היימליכקייט וועגען, איבערגעשפּרונגען איבער א קופּע מיסט, און גלייך נאָך דעם, איבער נאָך איינער. און אָט האָט א הוליע געטהאָן דער ווינד און זיך גענומען צוטראָגען די קופּעס איבער דער גאַנצער גאַס. די אַשעס האָ־בען זיך גענומען טראָגען אין דער לופט, איין פּעסעל איז געשטאַנען אזוי שלעכט, אז עס האָט זיך א דרעה געטהאָן א פּאָר מאָל און גלייך א פאַל געטהאָן, ארויסוואַרפענדיג די אַשעס. דער ווינד האָט זיי אויפגעכאַפּט און האָט זיי פאַנאַנדערגעבלאָזען איבער דער לאַנגער גאַס צוזאַמען מיט די שטיקלעך שמוציגע פּאַפּיר, וואָס ער האָט אויסגעריסען פון די קופּעס.

— און אָט דאָ וואוינען מענשען! — טראַכט ברוך מיט גאַל — און אָט דאָ וואוינען מענשען, און שפּייען זיך ניט איינער דעם צווייטען אין פּנים אריין! כאַ־כאַ, וואו זיינען מיר דאָס? אויף וואָס פאַר א וועלט?

און אָט שפּאַרט א אידעל מיט א אידישער באָרד א פּושקאַרט. דער ווינט רייסט זיין באָרד און די קינדער צולאַכען זיך הילכיג: „לוק עט דהאט שיני, לוק עט דהאט שיני!" — און אָט העלפט נאָך גאָט, אז דער ווינד רייסט אראָפּ דעם אידענ'ס היטעל. די קינדער צולאַכען זיך נאָך הילכיגער. דער איד שטעלט אוועק דעם פּושקאַרט און לאָזט זיך לויפען נאָך דעם היטעל. איינער א „סמאַרטער" אינגעלע פערלויפט אויפצופריהער כאַפּט אויף די היטעל און וואַרט, און ווען דער איד קומט צו, בעהאַלט דער אינגעלע די היטעל אויף הינטען און נעהמט פאַר איהם טאַנצען און

רייסט איהם פאר'ן באָרד און רייצט איהם און שרייט: „שיני־וויסקי, שיני־וויסקי".

— ווארט, ווארט די לויפער, איך וועל דערצעהלען דיין מאמען, — נעהמט דער איד שרייען, ציהענדיג זיך צו דעם היטעל.

— „שאַט־אַפּ" — שרייט אוים דער אינגעל און גיט א שליידער דאָס היטעל פון זיך. און אנדער בויטש־קעל לויפט צו. ער וויל אויך הנאה האָבען פון דער שמחה, אבער דער איד האָט שוין אין צייט אונטערגעכאַפּט די היטעל און זיך גלייך געלאזט צו זיין „פּושקארט", שעלטענדיג אמעריקא און די אידישע „ממזרים" און די וויסטע פּרנסות...

— נישקשה, נישקשה! — שמייכעלט ברוך — דעם אינגעל'ס טאטע, קאן זיין, טהוט אָן יעדען שבת טלית און תפילין, ווייל ער וויל, אז זיין קינד זאל וויסען, אז ער בעלאנגט צו א „סוירט'ן ניישאָן"....

קאַפּיטעל 13.

דעם גאַנצען טאג איז ברוך געווען זעהר נערוועז, און מיט וועמען ער האָט זיך נאָך דעם בעגעגענט, האָט ער געמוזט ענטפערען א תירוץ, אז ער האָט זיך די לעצטע עטליכע נעכט ניט אויסגעשלאָפען, און ערשט פארנאכט, ווען ער איז געקומען צו זיך אהיים, האָט זיך זיין אונרוהיגקייט גענומען איינשטילען. וואס נעהענטער עס איז געוואָרען צו נאכט האָט דער פראָסט גענומען ווערען אַלץ שטארקער און פרישער, און ווען די נאכט איז צוגעפאלען, איז ברוך שוין געווען אויף אזוי ווייט אין „אנדערער", אז ארויסקוקענדיג פונ'ם פענסטער, האָט ער גענומען טראכ־טען, אז די וועלט איז א לעגענדע, און אז איצטער, אין דער נאכט, איז זי א ווינטער נאכט לעגענדע. און אין קאָפּ האָבען זיך גענומען דרעהען נע־דאַנקען און בילדער וועגען „זיידען פראָסט" און דעם פּעטער שנייער, ווי אָט דער גרויסער ריעז־פראָסט מיידט אויס, דעם בלאָסען פּעטער שנייער, מיידט אוים זיינע בליקען, און דער פּעטער שנייער קוקט טאקע עפּעס אזוי מאָדנע, גלייכגילטיג, מיט בליקען פון ווייטע, אפענע פעלדער, און טאָמער בעגעגענט זיך מיט איהם דער שטארקער פראָסט, לאָזט ער אָפּ הענט און פיס — — — און ווי מאָדנע דער היינטיגער טאג האָט זיך אָנגעהויבען! — אויף יעדער גאס אַן אנדער זון, אויף יעדער גאס א נייע זון! און אָט זיינען איצט נעבען איהם אלע זונען! וויל ער — נעהמט ער זיי צונויף, נעהמט זיי צונויף אין זיינע הענט, אויף זיין ברוסט, און געהט מיט זיי ארויף איצט, אין דער נאכט, אויף א הויכען ווייסען בארג, און ווייזט זיך פאר די מענשען — א ריעז מיט אזוי פיעל רויטע און גאָלדענע זונען אין זיינע הענט — — — —

יאָ, א שעהנער מארגען איז געווען דער היינטיגער! און וואס עס איז געווען נאָכדעם, דאס היפּט ער איבער, דאָס וויל ער ניט געדענקען. און ער גיט זיך איבער צו בילדער, וואס וועבען זיך פאר איהם פון נאָהענט און פון ווייט, און פון הארצען שטייגען דערביי טענער, אזעלכע געזונגטע און

ליעבע, גוטע, געטרייע און צופריעדען־פערביינקטע. עס קומט אריין דער בעל־הבית׳טעם הונד. אָבער ברוך, א פערווי בטער, א פערזונגענער ריהרט זיך ניט פון ארט. דער ווייסער הונד געהט צו, קוקט איהם אָן. שמעקט זיינע טריט איין מאל און נאָך אמאָל, און ער לעגט זיך אוועק לעבען זיינע פיס.

און נאכדעם, אז ברוך האָט זיך אנגעטהאָן, האָט גענומען זיינע גליטשערס, און איז ארויס — האָט איהם בעגעגענט א בלויע, פרישע ווינ־טער־נאכט, א ווייסע ווייט, וואָס האָט זיך געצויגען אויף מיילען און מיילען, איבער בערג און טאָל און האָט אריינגעשטראהלט אין דער בלויער נאכט. — — —

און די נאכט האָט זיך געהויבען שטיל און זיכער ביז צום וויימען הימעל און האָט זיך צו איהם געצויגען און געפרעסט, און דער הימעל האָט זיך איבער איהר געשפרייט ווי א פערשטערנטער בלויער ים.

און דער פראָסט האָט געוועלטיגט אין דער נאכטס בלויער לופט, האָט פערכאַפּט דעם אָטהעם און געמאכט פידלען דעם שנעע אונטער די פיס. און האָט געשטאַרקט די אדערען, האָט אנגעצויגען די מוסקולען, געקרעפ־טיגט דאָס בלוט, און געמאכט פיהלען פראסטיג, ברענענדיג.

בערג ווייסע, מיט בוימער נאקעטע, פערשנעעטע האָבען זיך געהויבען דאָ און דארט, שטילע, לעבעדיגע און האָבען זיך צופריעדען גע׳חבר׳ט מיט דער קרעפטיגער, טיעפער בלויקייט, וואָס ארום זיי און וואָס איבער זיי: —

— זיי נעגריסט די קרעפטיגע, בלויע ווינטער־נאכט! זיי געגריסט!

און דער שטארקער ריעז, דער זיידע־פראָסט, קלאַפּט דערפאר אָפּ דעם ערשטען גרעסטען בארג אין פלייצע:

— וואויל, וואויל, מיין קינד! — וואויל, און שפּאַנט וויימער.

קאפיטעל 14.

ביילקע איז געגאנגען אהיים פון דער ארבייט א שמייכלענדיגע, א טאנצענדיגע. זי האָט אלץ געטראכט, ווי זי וועט זיך אנטהאָן, ווי זי וועט זיך פערקאמען, ווי זי וועט דאס היינט אויסזעהן אויפ'ן באָל, און זי האָט פון זיך הנאה געהאט, און איהרע אקסלען האָבען זיך פון מאָל צו מאָל אויפגעהויבען, זיך צונויפגעצויגען, ווי זי וואלט זיך געפיהלט ארומגענומען פון הנאה.

זי נעהמט פאר זיך זעהן דעם באָל. די טענץ, די בעקאנטע און אונ־בעקאנטע פנים'ער.... עס פערשטעהט זיך, אז ברוך וועט דארטען אויך זיין. און גוט וואס זי האָט איהם אין דער פריה גאר ניט געזאגט וועגען באָל. ווי ער וועט דאס איבערראשט ווערען!... און ווי, אז ער וועט דארטען ניט זיין? ער וועט שוין דארטען געווים יאָ זיין — בעשליסט זי מיט א שמייכעל אויף איהרע פולע, רויטע ליפען און מיט א צופריעדענעם גלאַנץ אין די אויגען. און חנה האָט דאָך נעכטען אויך געזאָגט, אז ער וועט זיין.

אָט דאָס איז אביסעל א מאָדנער בחור — טראכט זי ווייטער וועגען ברוך'ן. האסט געזעהן, א מענש זאל זיך דאס ביי איצטיגער צייט נעהמען רעדען וועגען גאט! און טאקע גאר ווי פון טייטש־חומש ארוים! און מעשה'לעך שרייבט ער, אז עס קומט איהם פאר זיי אויסקושען יעדען אבר! און ער איז דאָך אזא גרויסער, אזא שווערער, און פונדעסטעוועגען, ווען דו געהסט נעבען איהם, פיהלסטו, ווי איהם אָנצוכאַפּען פאר'ן פּאָלע. דיר דאכט זיך אלע מאָל אוים, אז אָט העבט ער זיך אויף און פליהט אוועק פון דיר. איהר פנים צושמייכעלט זיך נאָך פרישער. — מען דארף דאָס איהם טאקע אזוי זאגען: „איהר ווייסט ברוך, איהר זייט דאָך עפּעס אזא מאָדנער, ווען מען געהט מיט אייך, פיהלט מען, ווי אנצוכאפּען אייך פאר'ן פּאָלע. עס דאכט זיך אלע מאל אוים, אז האָט העבט איהר זיך אויף און פליהט אוועק“, — קאָן זיין, אז בינעם איז גערעכט, טראכט זי ווייטער,

זיך דערמאָהנענדיג, וואָס בינעם האָט איהר אַמאָל געזאָגט וועגען ברוך'ן: אז די אלע מעשיות וועגען גאָט האָט דאָס ברוך בלויז פאר'ן פּשוט'ען עולם, און פאר זיך האָט ער עפּעס א מין „רוים", „ווייטקייט" און „פייער, פייער!" — אָ, ווייסט זיי ביידען דער גוטער יאָהר!

פונדעסטעוועגען, אויגען האָבען זיי ביידע שעהנע, אי ברוך אי בינעם, עפּעס אזעלכע קינדערשע. זיי וואָלטען זיך נאָך ביידע געמעגט שפּיעלען אין זאמד — — — און וואָסער א פּראָסט עס איז היינט! — גיט זי א טראכט, זיך אומקעקענדיג, ווי עס פריהרט דער ווארעמער אטהעם, וואָס שפּארט זיך ארויס פון איהר נאָז, פון איהר מויל, און זי דערפיהלט זיך גוט און ווארעם אין ווינטער־ראָק.

פאר איהר און אונטער איהר ציהען זיך מענשען אהן אן אנהויב און אָהן א סוף. די בעלויכטענע קארס, וואָס לויפען ארויף און אראָפּ איבער די לאנגע גאסען, זיינען ערטערווייז פערשאָטען מיט שנעע. דער עלעוויי־טאָר, זיינע בעלויכטענע וואגאנען, וואָס זיינען געשלאָסען איינער אן אנ־דערען, טראגען זיך אויף די אייזערנע בריקען, איבער אלעמענס קעפּ, ווי גרויסע, זשיפּענדע שלאנגען, וואָס זיינען פערקאָוועט אין שטאָל און אין אייזען — — — די גרויסע פערפּוצטע פענסטער זיינען פול מיט ליכט און גיסען זייער ליכט אויף די כוואַליענדע מענשען־מחנות, וואָס טראגען זיך און טראָגען זיך פארביי; און די מענשען־מחנות ווערען אָבגעגאָסען מיט ליכט; און די מענשען־כוואַליעס ווערען פערשפּיגעלט און פער־פלעקט מיט ליכט.

ביילקע שטעלט זיך אָפּ נעבען איינעם פון די פערפּוצטע פענסטער. זי שטעלט זיך אָפּ און פערקוקט זיך אויף א בלוי זיידען העמד, וואָס איז שעהן פאנאנדערגעשפּרייט צווישען אנדערע שעהנע פרויענזאכען. זי קוקט אויף דאָס בלויע העמד און דערמאָנט זיך מיט א שמייכעל אין ברוך'ס ליעבע צו בלוי... און אָט דערזעהט זי נאָך אן אנדער, א געל־וויים מיט בלויע פּאסען ארום ברעג, — „זי זעהט אין גאנצען אויס ווי א אידי־שער טלית" — פאלט איהר איין. — אָי, אויף מיין ווארט, ער וואָלט דאָך פאר איהר משוגע געוואָרען.

און ביילקע איז אריין אין קראָם און געקויפט דאָס העמד. און ווען זי איז געקומען אהיים מיט דעם פערפּאקטען העמד אונטער'ן אָרעם,

האָט זי געהאַט א געפיהל, ווי זי וואָלט מיט זיך מיטגעבראַכט א טייערען אוצר.

די מיסעס האָט פאר איהר געעפענט די טהיר, געענטפערט אויף איהר גוט אבענד און זיך פערוואונדערט:

— וואָס, איהר האָט דאָ קיינעם ניט בעגעגענט?!

— ניין.

— דאָ האָט דאָך עמיצער געוואַרט אויף אייך, און ער איז נאָר וואס ארויסגעגאַנגען.

ביילקע איז געבליעבען שטעהן א פערוואונדערטע. זי האָט זיך דערמאָנט, איהר האָט זיך גענומען דאכטען, עמיצער האָט זי בעגעגענט אויף די טרעפּ, און האָט זיך ווי א שאָטען צוגעפּרעסט צו דער וואַנט, ווען זי איז פארביייגעגאַנגען.

ווי האָט ער אויסגעזעהן? — פרעגט ביילקע ביי דער מיסעס א פערוואונדערטע, כאָטש זי האָט שוין ביי זיך אין דער מינוט אפּגעמאַכט, אז דאָס איז געווים געווען בינעם.

— אזא בלאַסער, מיט רויטע ליפּען, און אזוי הויך — זאָגט די מיסעס, אויפהויבענדיג איהר האַנד, אביסעל העכער פון איהר אייגענעם קאָפּ — אָבער ס'איז גאָרניט — בערוהיגט זי די מיסעס, — ער האָט געזאָגט, ער וועט דאָ באלד זיין נאָכאַמאָל.

ביילקע איז אריין אין איהר צימערעל, אראָפּגעוואָרפען פון זיך דעם ווינטער־מאַנטעל און אנגעצונדען פייער. אויפ'ן טיש איז געלעגען א צעטעלע:

„איך בין דאָ ערשט געוועזן. איך וועל דאָ באלד ווידער זיין.
איהר געהט דאָך געוויס צום באלל“.

בינעם.

ביילקע האָט דאָס איבערגעלעזען און האָט זיך צולאַכט.

— איהר געהט באלד עסען, בעלאַ? — פרעגט זי די מיסעס.

— יאָ, איך וועל נאָר נעהמען א וואַנע.

— איהר וועט פריהער נעהמען די וואַנע?

— יאָ.

— וואס איז, איהר געהט היינט ערגעץ?

— יאָ. היינט איז דאָך דער ציוניסטישער באלל.

— אזוי, — ציהט אוים די מיסעס מיט א שמייכעל, אפּגעהענדיג פון דער טיר.

ביילקע האָט צופּאַקט און פון דאס ניי גענומען בעטראַכטען איהר איינגעהאַנדעלט זיידען העמד. דאָס העמד איז איהר נאָכאַמאָל זעהר גע־פעלען געוואָרען. און איצט האָט זי אויסגעדריקט איהר צופריעדענהייט דערמיט, וואס זי האָט פערשפּרייט דאָס העמד אויפ'ן בעט און זיך גע־נומען אויף איהם שפּריצען פּאַרפומען.

נאַכדעם איז ביילקע אריין אין באַד צימער, פון דאָס ניי אויסגעוואַ־שען די מילך־ווייסע וואַנע און אָפּגעדרעהט ביידע קראַנען. דאָס וואסער האָט מיט א פּאַטשעריי גענומען פאַלען אין דער וואַנע אריין. דאָס צימער איז באַלד געוואָרען פול מיט וואסער־גערויש, און וואס וויי־טער איז דער גערויש געוואָרען אלץ שווערער און טיעפער. זי האָט זיך אויף שנעל גענומען אויסטהאָן, און נאָך איידער אין וואַנע איז געווען גענוג וואסער איז זי שוין געשטאַנען אין גאַנצען אַן אויסגעטאָנענע אינ'ם ליכטיגען צימער. די פאַרע האָט זיך אין ווייסע, וואַרעמע וואָלקענדליך גענומען הויבען פון דער וואַנע, זיך שפּרייטען איבער'ן צימער. און זי, א וואַרעמע, א ראָזעווע, מיט א שוואַרצען געקרויזטען קאָפּ איז ארומגענומען געוואָרען פון ווייסע וואָלקענלעך.

א ווײַלע איז זי אזוי געשטאַנען, ביז זי האָט זיך מיט א שמייכעל דערמאַנט, אז זי זעהט שוין מן הסתם באַלד אוים, ווי איינע פון ברוך'ס זונען־טעכטער, וועלכע בעווייזען זיך ביי איהם אויפ'ן הימעל נאָכ'ן רעגען, האָט זי זיך געכאַפּט און אין גאַנצען פערדרעהט דעם הייסען קראַן. די ווייסע פאַרע האָט באַלד אויפגעהערט שלאָגען. זי האָט דעוויל גענומען און מיט האָרנאַדלען זיך העכער ארויף פערשטעקט איהרע געקרויזטע, שוואַרצע האָר. און אז זי איז אריין מיט די פיס אין וואסער, איז א גרויל אריבער איהר ליב, און זי איז געבליעבען שטעהן אן אויסגעצויגענע. דאָס וואסער איז געווען אביסעל צו קאַלט. די קראַנען זיינען שוין געווען פערדרעהט. אין באַד־צימער איז געווען ליכטיג און שטיל, נאָר אָט האָט זיך דערהערט דאָס קלינגען פונ'ם גלעקעל ביי דער אריינגאַנג־טיר. די טיר האָט זיך געעפענט און עס האָט זיך דערהערט אי בינעם'ס אי לעווין'ס שטימען. האָט זי נאָך א ציטער געטהאָן און גלייך דערויף אויך א שמייכעל גע־טהאָן און זיך מיט אמאָל אראָפּגעלאָזט און זיך אויסגעצויגען אין וואסער.

קאַפּיטעל 15.

נידריגער, צווישען די בערג, אויפ׳ן אייז־ראַנד, גליטשען זיך שוין חברה, פרישע, יונגע, וואַרפען זיך איבער מיט ווערטער, טומלען, לויפען, שוועבען איבער׳ן אייז. און עס קומען נאָך אָן אַלץ נייע און נייע, זעצען זיך צו אויף די בענק, וואָס אַרום ברעג, און טהוען אויף גיך אָן די שטאָלענע גליטשערס, און וואַרפען זיך אויפ׳ן אייז. און אז מען גליטשט זיך דורך דעם ערשטען ראַנד, ווערט מיט אמאָל וואַרעם — וואַרפט מען פון זיך אראָב די אויבערשטע ווינטער־קליידער און מען דערפיהלט מיט אמאָל אזוי לייכט. אזוי פערגעניגענדיג גרינג, כאטש פליה! לאזט מען זיך פליהען איבער׳ן אייז, אויף די גוט געשאַרפטע, בלאַנקע גליטשערס. מען נעהמט זיך טראָגען שנעל און שנעלער, איינע הינטער די אַנדערע, איינע פאַר די אַנדערע, און ווער גאַר צוזאמען: איינער אָן דעם צווייטען, איינער אָן דעם צווייטען, אין א לאַנגער, ריהרעווודיגער קייט, וועלכע טראַגט זיך שנעל און האסטיג, און ווער עס גליטשט זיך האַנד אין האַנד אין דער ברייט, ווי א לעבעדיגער פּאַרקאַן — — — און די בלוטען צוואַווארעמען זיך אַלץ פרישער, לעבעדיגער און וואַרימען צופריעדען די היזט פון די קרעפטיגע, יונגע לייבער. און עס ווערען צופלאַמטע באַקען ליידענשאַפטליך געקושט, געביסען פון דעם שטאַרקען פראָסט און די ברוסט אטהעמט פריי, פריש, גערן, און דאָס האַרץ נעהמט שלאָגען מו־טהיגער און אַלץ צורייצטער, ווילדער רייצט דער ווילדער פראָסט.

איז עמיצער צופריעדען, גילטשט ער זיך שטאַרק, איז עמיצער אויף עפּעס אין כעס, גליטשט ער זיך אויף צו־להכעיס, נאָך שטאַרקער.

אָט האָט עפּעס איבער׳ן אייז לויז א קלונג געטהון. דאָס איז ביי א מיידעל, אין מיטען יאָגען זיך מיט איהר חבר׳טע, אַרונטערגעפאַלען איין גליטשער. דאָס מיידעל פאַלט, די חבר׳טע פּראָוווט זי אונטערכאַפּען און ספּאַטיקעט זיך אליין, איין מאָל און נאָך אמאָל און לאָזט דערביי א פּאַר מאָל אַרויס א מיידלעשען קוויטש. צולאָזט די הענט אין דער לופט און

קאַן קוים כאַפּען דאָס גלייכגעוויכט. לויפט באַלד אונטער א בחור, כאַפּט אונטער די צווייטע און העלפט זיך אויפהויבען דער ערשטער.

— איהר האָט זיך א קלאַפּ געטהאָן? — פרעגט דער בחור.

— ניין, ניין! — ענטפערט זי מיט א לייכטען שמייכעל, — גאר ניט.

— אז איהר גליטשט זיך אליין.... ווערטעלט ער זיך.

— כאַ־כאַ־כאַ!

— כא־כא־כא!

צולאכען זיך די מיידלעך.

— איז עס דעריבער?!

— ס'הייסט! — — — געוויס! — מיידלעך. און אָט אין אזא נאכט, — און אויף אזא גוטען אייז — — — אליין — — — דארפען פאַלען — — —

— כא־כא־כא!

— כאַ־כאַ־כאַ!

און באַלד גליטשט זיך צו נאָך אן אנדער בחור, רויט, צופלאַמט, מיט'ן ארונטערגעפאַלענעם גליטשער אין האנד און מישט זיך גלייך אריין:

— נו, וואס איז דאָ צו לאכען?! — — —

— אָט האָסטו דיר נאָך אן אנדערען!

— אויך איהר אזוי?

— נו געוויס! — ענטפערט כלומרשט ערנסט דער ניי־צוגעקומע־נער. — איהר קענט דען צושרויפען א גליטשער ווי מען דאַרף? איך בין זיכער, אַז ביי אייך וועלען זיי אויך באַלד אַרונטערפאַלען — און ער גיט איבער דעם איינציגען גליטשער דעם ערשטען בחור און נעהמט זיך גלייך בעקוקען די גליטשערס פון דער צווייטער.

דער פראָסט ברענט, די מיידלעך לאַכען, בעהאַלטען זייערע הענד אין די מופטעס, די בחורים ארבייטען פלייסיג. — האַלט א בחור איין פוס אין האנד און שרויפט אָן דעם גליטשער, שטעהט דאָס מיידעל נאָר אויף איין פוס. גיט זי זיך א וויכנע און לאָזט ארויס א קוויטש. זי האָט מורא, זי זאָל ניט פאַלען — שפּארט זי זיך אָן מיט איהר ברוסט אינ'ם בחור'ס אַקסעל. און אז עס לויפט פון ערגעץ אָן א בעקאַנטער, אָדער גלאַט א כוואַט, שרייט ער אוים מיט א קנאה'דיגען ניגון: „אָה, יו קיד!" און פליהט פארביי שנעל, שניידענדיג דאָס אייז אַלץ ווייטער און ווייטער.

באַלד וואַרפען זיך די צוויי נייע פאַרלעך צווישען די גליטשערס, און עס הייסט — צוויי בלונדע בחורים האָבען זיך אויף אַ ספּאָרטישען אופן בעקאַנט מיט צוויי פרעמדע מיידלעך, וועלען אין איינעם פערברענגען אַ צופּריעדענעם אָבענד אויפ'ן אייז־ראַנד און וועלען זיך נאָכדעם צוגעהן און, קאָן זיין, אַז זיי וועלען זיך קיינמאָל מעהר ניט בעגעגענען, אָדער זיי וועלען אָפּמאַכען זיך צו טרעפען דאָ נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, ביז זיי וועלען נאָכדעם נעהמען „ארויספאָהרען" צוזאַמען. — — —

ברוך'ן איז דער פאַל זעהר געפעלען. קען זיין, אַז אַט אויף אַזאַ אופן האָט זיך אַמאָל חנה בעקענט מיט מאַקס'ן; זי האָט דאָך איהם דערצעהלט, אַז זיי האָבען זיך געטראָפען אויפ'ן אייז — — — און — — — און נאָכדעם האָבען זיי זיך אויפגעהויבען און זיינען אוועקגעפלויגען. — און פליהען — — — אַט זיינען זיי ביידע; האַלטען פאַר זיך געשלאָסען די הענד, ווי אין טאַנץ. ווי שעהן עס נעהמט זי אַרום איהר ווייסער, וואָלענער סוועטער! ווי רויט צופלאַמט זיינען איהרע ווייסע באַקען! און ס'בלישטשען מיט פרישער פייכקייט איהרע ווייטע אויגען. עטליכע טונקעלע האָר האָבען זיך ארויסגעשלאָגען איבער'ן שטערען פון אונטער איהר ווייסען, פוטערנעם הוט און זיינען בעדעקט געוואָרען מיט ווייסען פראָסט.
— חנה!! און ס'אַרא קלוגע, שלאַנקע בעוועגונגען זי מאַכט דאָס! — — גליטשער קוקען זיך אום, און לאָזען זיך נאָכ'ן פאַרעל: פערלויפען אויפצו־פריהער און בלייבען אויף אַ ווײַלע הינטען; פערלויפען פון רעכטס, פערלויפען פון לינקס, און עס שווינדעלט אין די אויגען דאָס בלאַנקע שטאָל פון אונטער אַלעמענס פיס, וואָס שלייפען אַרום איהר מיט אַ מאָדנעם געדודער דאָס יונגע, קרעפטיגע אייז, און דאָס אייז לאָזט פון מאָלצו־מאָל ארויס מורא'דיגע קלאַנגען, ווי עס וואָלט זיך דאָרט און דאָ אין שטיקער שפּאַלטען, אָדער פער'כשופ'טע, שטילע, ווי עס וואָלטען פּלוצלונגערנגע ביי אַ פידעל־שפּיעלער סטרונעס פּלאַצען. — — —

ברוך'ן טהוט דאָס הנאה, און אויך ער נעהמט אָן אַנטהייל אין דעם צולאָזטען געלויף, ווי אויך ער וואָלט צום ערשטען מאָל „דאָס מיידעל אין דעם ווייסען סוועטער" דערזעהן — — — און אַט האַלט ער שוין לענגער ניט אויס, פערלויפט פון לינקס, און הייסט זיך געבען איהר פרייע האַנד, און — מען לאָזט זיך אין דרייען.
באַלד ווערט ער קאַפּריזנע, ווי אַ צופּעסטשעטע קינד: — מאַקס זאָל

געהן אויף דער זייט און ער אויף יענער, און האָט גלייך חרטה און בייט זיך אָפּ צוריק — — — און אָט פאַלט איהם איין, און אין מיטען לויף גיט ער זיך מיט א מאָל א שטעל אָפּ, אזוי אז זיי שלאָגען זיך אַלע צונויף און פאַלען.

און זיי גיבען איהם אַלץ נאָך, פערגיבען איהם אַלעס. נאָך מעהר, — זיי בלייבען גליקליך, צופריעדען פון אַלץ, בעזונדער זי. — — —

— מיין גאָט, ווי צולאָזען איהר זיינט דאָס היינט! וואָס איז דאָס מיט אייך?! — זאָגט זי און לאַכט צופריעדען.

— אויף מיין וואָרט, ער איז היינט פּשוט משוגע! — צושרייט זיך מאַקס. — האָסט געהערט אזוינס! מילא, איין מאָל א חכמה!

— נעווער מיינד! אונזער ברוך איז אָלרייט! גערעכט — אז הוליען איז הוליען! און זי קוקט דערביי שעלמיש, קוקט דאַכט זיך מיט אין גאַנ־צען איהר שלאַנקען לייב, מיט איהרע ברוסטען, מיט אין גאַנצען איהר פערצאַפּעלטער נאַקעטקייט. — — —

— נו, אַלזאָ, רב ברוך, גענוג! אַצינד זייט שוין א מענש — — — גוט! — — און זי דערלאַנגט איהם איין האַנד, מאַכסען די צווייטע און שטעלט אַרוים אויף־צו־פריהער איהר ברוסט, בויגט אונטער א פוס און הויבט אָן:

— איינס, צוויי! איינס, צוויי! שטאַרקער!! איינס, צוויי! איינס, צוויי! און עס זעהט אוים: זי איז א ווייסער פויגעל, און זיי — איהרע צוויי שוואַרצע פליגעל. — — —

און עס שוועבט דער פויגעל אין דער בלויער נאַכט, צווישען ווייסע בערג און שטערען און שרייט: איינס, צוויי! איינס, צוויי! ווערט ווילד און שרייט: איינס, צוויי! איינס, צוויי! ווערט צורייצטער, ווילדער און צושרייט זיך: איינס, צוויי!! איינס, צוויי!! שטאַרקער! שטאַרקער! ס'אַרא פראַסט! אר־ר־הו — הוך! — וואָס איז מיט דיר, פויגעל? ווייסער, גוטער פויגעל? און דאָס אייז אונטער די פים הארטעוועט זיך, שטאַרקט זיך, וועט, דאַכט זיך, באַלד פּלאַצען פון שטאַרקייט.

און דאָ און דאָרטען ברענען אויפ'ן אייז־רונדע רויטע פייערלעך — אויף צו דערצעהלען, אז יענע פלעצער זיינען נעפּעהרליך. — קוקען די פייערלעך, ווי רויטע וואונדען, פון וועלכע עס ציהען זיך בלוט־רויטע פּאַ־

סען איבער'ן גרינליכען אייז — — — ברוך הויבט אָן פּיהלען חנה'ס האנד דורך די הענדשקעס. — ס'ארא האנד! סארא האנד! — — —

וואַרפט ער אָפּ פערביטערט די האנד, דרעהט זיך ארוים פון זיי, גליטשט זיך אָפּ אין א זייט צום ברעג און בלייבט דאָרט אליין... בערג און בוימער — — — ווייסע עלעקטרישע לאַמפּען, וואָס בלענדען דעם ווייסען שנעע ארום — שווארצע שטאַמען מיט נאַקעטע צווייגען, וואָס ציהען אוים זייערע שאָטענס ברייט און לאַנג איבער'ן צוקרעלטען אייז, אונטער די פים פון די גליטשער; אָט דאָרט לויפט וואָס אריבער פון איין בארג צום צווייטען, — א הינטעל? — — — און א לאַנגער בלויער שאָטען לויפט איהם נאָך איבער'ן קלאָרען שנעע... אָט איז דאָס שוין אויפ'ן צווייטען בארג. עס פערשווינדעט. און ווידער ש'א. — ווידער בוימער, ווידער ווייסע בערג און בלויער רוים, און ווייטע פייערלעך, און א גערויש, ווי מען וואָלט אויף שטיינערנע רעדער ברייטע און לאַנגע מעסערס שארפען — — — און אָט דערהערען זיך קלאַנגען פון א שטאָדט־זייגער: באַ־אַ־אַם; באַ־אַ־אַם — — — און עס צוקאַט־שען זיך, עס צוטראָגען זיך די קלאַנגען, צושווימען זיך אין דער פראָסטיגער לופט, באָדען זיך, טוקען זיך — באַ־אַ־אַם! באַ־אַ־אַם... — און אָט לאָזען זיי זיך אראָפּ, לעגען זיך ,אוים אויפ'ן שנעע, קיילעכדיגע, רויטע — — — און זיי קוקען צונליהט אין דער בלויער וועלט: באַ־אַ־ם! באַ־אַ־אַ־ם! — — און אָט פערגעהען זיי זיך, בע־האַלטען זיך שטיל אוים אינ'ם טיעפען שנעע, נאָר די לופט געדענקט נאָך לאַנג — באַ־אַ־אַ־ם! באַ־אַ־אַ־ם — — — — !

און אין הארצען נעהמט זיך צינדען פייער! עס ווערט איהם מיט א מאָל אזוי באַנג. — כאַטש ריים ארוים דאָס הארץ און שליידער דאָס אין ווייסען שנעע אריין! און זאָל אויפ'ן שנעע שטעהן דער רויטער פלעק, און זאָל ער רייצען און שרייען: פייער, פייער!.. — — — און דער טונקעל־בלויער הימעל איז פערשאָטען מיט גאַנצע קופּעס שטערען, און זיי קוקען אלע אראָפּ אזוי אָנגעשטעלט, אז עס פיהלט זיך ווי אָט, אָט... אָט־אָט, און עס נעהמט רעגנענען מיט שטערען... און דער ווייסער שנעע ווערט פערדעגנעט מיט שטערען — — —

ער דערמאָהנט זיך:

— ווי האָט איהר דאָס אויפגעכאַפּט אָט דעם בחור, חנה?

— מיר האָבען זיך געטראָפפען אויפ׳ן אייז.

— אזוי !...

— וואָס אזוי ?

— גאָר ניט !...

און חנה׳ן האָט א קלונג געטהאָן דער „גאָר ניט”. ער געדענקט נאָך, ווי זי האָט צועפענט איהרע בלויע אויגען... און באַלד האָט זי די אויגען צועפענט ברייטער... און נאָכדעם — א קלונגער קוק פון אויבען־אראָפּ און אַן ענטפער: — הו־הו !!! — — —

פון הימעל רייסט זיך פּלוצלונג אָפּ א גרויסער שטערען און לאָזט זיך מיט אמאָל אראָפּ פאר ברוך׳ס אויגען, ווי א צורייצטע, ווייס־צור־גליהטע שלאַנג.

ברוך ציטערט אויף און דערפיהלט א ריס אין הארצען און, דאַכט זיך — א ביטערקייט אין נאָז. און נאָך איידער ער קוקט זיך אום, גיט וואָס, מיט א מאָל, א שרעקליכען קלאַפּ ! — — —

— פּף — פּפּפּאַף ! — עס דערהערט זיך א מורא׳דיגער גערודער, און א רעווע ווי פון א ווילד־צורייצטען לייב — — — אויף איינעם פון די ווייטערע בערג שפּרינגט מיט א מאָל ארויף א שווארצער לאָקאָמאָטיוו. א ווייסער שיין פון א רעפלעקטאָר לויפט צושראָקען פאר׳ן לאָקאָמאָטיוו, פון קוימען זעצט א ווייסער רויך מיט עטיקער דיקע, גאָלדענע פלאַמען — שווארצע וואַגאָנען ; ליכטיגע פענסטער ; פּנים׳ער טאַנצען, שפּרינגען — — — עס האַלט זיך איין וואַגאָן אָן אנדערען, איינער אָן אנדערען אין א צוצויגענער, לאַנגער קייט, און איבער זיי פליהט און קנייטשט זיך א ווייס־גרויער, מיט גאָלד־געמישטער פּאַס פון קוימען׳ס האסטיג־שלאַ־גענדען רויך, און אָט גיט זיך די ראשיגע קייט מיט׳ן פּאַס רויך א שלייַ־דער אהער, אהין — — — עס דערהערט זיך ווידער אַן אויפגערייס־טער רעווע און — — — עס בלייבען צווישען די נאַקעטע בוימער בלויז עטליכע ווייסע וואָלקען רויך. — און ברוך צושמייכעלט זיך פון די איבערגעבליענע וואָלקען רויך. — — —

— קאַלט. וואָס, צום טייוועל, האָב איך זיך דאָ אָוועקגעשטעלט ! זיינע גליטשערס זיינען צוגעפרוירען צום אייז.

ער רייסט זיך אָפּ, לאָזט זיך צוריק אריין צווישען די גליטשערס. ער איז אויסגערוהט און וואָלט וועלען לויפען, אנטלויפען פון זיך אליין ;

צויאָגט ער זיך שנעל און שנעלער, און דערפיהלט באַלד יענע גוטע וואַרעמקייט. — ווידער בריהט דער פראָסט זיין צופלאַמטען פנים, ווידער אָטהעמט זיך מיט חשק און כח. און ער סטאַרעט זיך צו האַלטען נאָר צווישען פרעמדע, קוקט אויף פרעמדע פאַרלעך, אויף פרעמדע מיידלעך — — — באַלד אָבער נעהמט ציהען אַן אַנדער ווינט. עס ווערט לינדער, און עס נעהמען פאַלען פוכקע, ווייסע שנייען — — — „דאָס האָט מיין גלייכגילטיגער פעטער־שנייער זיך גענומען שפּרייטען זיין נעץ", — גיט ברוך אַ טראַכט, און עפּעס מיט אזא געפּיהל, ווי ער וואָלט דאָס אויסגעשריען הויך, אַז אַלע זאָלען דאָס הערען און זיי געוואָרענט:

„היט זיך פאַר מיין גלייכגילטיגען פעטער שנייער! דאָס איז דער פעטער שנייער!"

די גליטשערס נעהמען זיך יאָגען פלייסיגער און ווערען אַלץ מעהרער פערפּלאָנטערט אין דער ווייסער נעץ. עס ווערט שווער צו זעהן עטוואָס ווייטער פון זיך — — — לויפסט, לויפסט, און פון דער ווייסער נעץ איז זיך ניט אַרויסצורייסען! — — —

די שנייען, דאַכט זיך, בעפאַלען ברוך'ן:

„ברוך! דאָס, וואָס דו האָסט געוואָלט האָבען, פון וואָס דו האָסט זיך אָפּגעזאָגט, וואָס מען האָט ביי דיר צוגענומען, בלייבט אויף אימער און אייביג דיינס. עס לעבט, וואַקסט און צובליהט זיך אַלץ ליעבער און שעהנער, פאַר דיר.

„זיי ווייט — זיי גלייכגילטיג".

„קורצזיכטיג, נאַריש איז די ליידענשאַפט".

„מיר שנייעלעך, מיר — דאָס געשפּין פון דיין בלאַסען, גלייכגילטיגען פעטער־שנייער...

ברוך'ן אָבער האָט דאָס ווידער גענומען טראָגען צו חנה'ן... און אויפ'ן וועג, זי זוכענדיג צווישען דעם געוועב פון שנעע און מענשען, דערמאָהנט ער זיך: „און ווי זי האָט דאָס היינט אין דער פריה אויסגעמיטען, אַז ביילקע זאָל נאָר ניט וויסען, אַז היינט פאָהרען זיי זיך גליטשען! — — — און אָט דאָס פּאַסיקעל איבער איהרע צייהן — — — אַך, חנה, חנה!

ער האָט זיי געטראָפען וואַרטענדיג:

— האַלאָ, ברוך! זעה נאָר, אַט איז ער דאָך, דיין פערלאָרענער.
— וואו זיינט איהר דאָס פערפאַלען געוואָרען?
— אַ צום טייוועל! ווי דער שנעע פּאַטשט אין די אויגען אריין!
— און דער הימעל איז כמעט אין גאַנצען ליטער! — — —
— ס'האָט דער ווינד, מן הסתם, ערגעץ אָפּגעריסען אַ בוואַליע שנעע און טראָגט זיך מיט איהר אַרום.
— און ס'קאָן נאָך לאַנג אַזוי אָנהאַלטען?
— עס וועט באַלד אריבערפליהען. אַט, עס ווערט שוין שיטערער.
— און דאָס אייז איז דערוויילע געוואָרען ווי בעשמירט מיט בוימעל!
— איך האָב בעסער ליעב, ווען דאָס אייז איז טרוקען. דאַן הערט זיך געזונטער, ווי פּיס שניידען אַזוי געשמאַק דאָס אייז — זאָגט ברוך.
— און דערביי וואָלט נאָך געפּאַסט, — כאַפּט אונטער חנה, — אַז איהר זאָלט נאָכמאַכען מיט'ן צונג: הוררה, הוררר! — — —

אַזוי זיינען זיי אָפּגעשטאַנען אַ ווײַלע, און ס'האָט אויסגעזעהן, ווי זי וואָלט געוואָלט פּערלמאַרשאַל. זיי — ברוך, מאַקס און נאָך אַ פּאָר אַנדערע בעקאַנטע, זיינען איהרע פליגעל־אַדיוטאַנטען, מיט וועלכע זי וואַרפט זיך גוטמוטהיג איבער מיט אַ וואָרט. — און זי איז אַזוי גוט, אַז זי קלינגט פאַר זיי אויך אויס, פון מאָל צו מאָל, איהר כשופ'דיגען: כאַ־כאַ־כאַ און כאַ־כאַ־כאַ! און דאָס אייז־פעלד פאַר זיי איז פול מיט בע־וועגונג, מיט טומעל און געזאַנג:

שרייענדיג, רעדענדיג און זינגענדיג טראָגט מען זיך אום אין פער־שיעדענאַרטיגע פיגורען.

מענשען יאָגען זיך, פאַלען און שפּרינגען באַלד וויעדער אויף, טרייס־לען פון זיך אָפּ דעם ווייסען שטויב און לאָזען זיך וויעדער. — — —

און אָט דערזעהט ברוך, ווי דער לאָק האָר, וואָס האָט זיך ארויסגע־שלאָגען איבער חנה'ס שטערען, איז פערשנעעט, און אַ כוואַליע בלוט שלאָגט איהם צו צום האַרצען. די ליפּען רייסען זיך צו די שנעעלעך פון אָט דעם לאָך, אָדער כאָטש איהם אָננעהמען מיט דער האַנד און איהם פערלעגען אונטער'ן אויער.

— פאַר וואָס טראַמפּלען זיך ביי אייך די האָר? — פרעגט ער, זיך איינהאַלטענדיג.

— וואָס איז? איהר ווערט שוין נערוועז? — פרעגט זי און צו־שמייבעלט זיך מיט איהר שמייכעל. — — —

און אָט בויגט זי זיך צו צום ברעג, נעהמט אָן אין האַנד אַ ביסעל פרישען שנעע, פערדרייסט דעם קאָפּ ארויף און נעהמט זיך שיטען דעם שנעע אין מויל אריין. און בשעת זי שיט דעם ווייסען שנעע אויפ'ן רויטען, צושפרייטען צונג, ציהט זי זיך אזוי קלוג, ווי זי וואָלט געוואַקסען ארויף, אינ'ם שיין פונ'ם עלעקטרישען לאָמפּ, וואָס פאַלט אויף איהר פריש־ווייסען פּנים און צייכענט אויס אַ גרויסע, שיינענדע ראָד ארום איהר און ארום זיי אַלעמען. און דערביי האַלט זי די אויגען נאָר אַ ביסעל אָפען און שמייכעלט. — — —

מאַקס לויפט צו צו איהר:

— נו, פרעג איך דיך, חנה, איצטער, אז דו ביזט אזוי צוהיצט. נו וואָס, אדרבא, זאָג שוין דו, ברוך, וואָס? — — —

— נאַ דיר אויך אַ ביסעל און זיי ניט אין כעס! — רופט זי זיך אָפּ און טראָגט צו אַ האַנד מיט שנעע צו מאַקסעס מויל.

דער עולם צושמייכעלט זיך. עפּעס אַ פרעמדער בחור, וואָס שטעהט ניט ווייט פון זיי — ווייזט אויס, צוליעב חנה'ן — צולאַכט זיך גאַנץ הויך. חנה קוקט זיך אום אויף דעם פרעמדען — — —

— אָה! איהר ווילט אויך אַ ביסעל?! — פרעגט זי ביים פרעמדען, זיך דערביי אויסציהענדיג, ווי זי וואָלט געשטאַנען ניט אויף איהרע גלי־טשערס, נאָר אויף אַזעלכע מין פויגעל־פיס. — — —

— אָה! געוויס! — זאָגט דער בחור, צוקומענדיג נעהנטער. [illegible] אָבער איך וויל ניט „אַ ביסעל“, נאָר אַ גאַנצען „לאָט“.

— מיין מאַן אָבער האָט שוין צוגענומען אין גאַנצען, — זאָגט זי, אָנווייזענדיג אויף מאַקס'ען.

דער בחור „פערשטעהט“, אז דאָס וואָרט „מאַן“ איז בלויז צוליעב „שפּאַס“, און ספּאָרטיש שמייכלענדיג לויבט ער זי פאַר דעם געלונ־גענעם שפּאַס — — — און באַלד דערויף לאַדט ער זי איין:

— קומט, לאָמיר כאַפּען אַ לויף.

ברוך'ן איז דעם ספּאָרט'ס וואגען דוקא געפעלען, נאָר ער האָט עפּעס

קיין חשק ניט, אַז די קאָמפּאַניע זאָל זיך נאָך פערנרעסערען, דרעהט ער זיך אוים און זאָגט צו איהם שמייכלענדיג:

— סעי, קיד, מיר דאַכט, אַז דיין מאַמע זוכט דיך דאָרטען...

דער בחור קוקט זיך ארום, אַז ער האָט ניט געטראָפען... ער ענטפערט ברוך'ן מיט אַ שמייכעל, און שמייכלענדיג שרייט ער אוים צו חנה'ן:

— גוד־באַי! — און טראָגט זיך אָפּ.

דער עולם צולאַכט זיך. חנה ענטפערט איהם זיין „גוד־באַי" און שרייט איהם נאָך לאַכענדיג. — זי ווינשט איהם, אַז ווייטער זאָל דאָס איהם בעסער גליקען!

פאַר'ן אוועקגעהן ווערט דער גליטש־פּלאַץ ליעבער, בעט זיך ממש ביי יעדען: — נעהם כאַפּ אריין נאָך אַ גליטש! נאָך אַ מאָל גליטש זיך דורך דעם גאַנצען ראַנד! גוט? — טהו עס נאָך אַ מאָל! — אַ? — צו דער פראָסט ווערט דען נאָך לאַנג אָנהאַלטען? און ביז מען דערלעבט זיך דאָ צו אַזאַ פראָסט — — — קום, אָט אין יענער זייט, צו די בוימער — דאָס אייז איז דאָרט אַזוי גלאַט — בלויז אַ צוויי־דריי שטאַרקע בעוועגונגען און נאָכדעם טראָגט דאָס שוין אליין — ס'איז אָנטקעגען ווינט? נו, איז וואָס? — עס איז דאָך נאָך בעסער, העלדישער! און דערפאַר צוריק־וועגס טראָגט דאָך דאָס ווי אויף פליגלען. — — —

דאָך ווערט דער עולם שיטערער, מען מוז מאָרגען פריה אויפשטעהן, און די פיס ווערען זיין שווער. און עס ווערט אַלץ לעדיגער, פוסטער און דעם ווינט ווערט פון דעם אַלץ גראַמער, היימליכער, און ער נעהמט זיך אָפּקעהרען דעם שנעע פון אייז, קעהרט ווי מיט ברייטע ווייכע בעזימער. עס הויבט זיך אויף אַ שטויב און טראָגט זיך מיט אַ לייכטען בייזער. — — —

און אָט האָט ערגעץ אַ פּאָליסמאַן צוגעלעגט זיין פייפעל צום מויל און ארויסגעלאָזען אַ לאַנגען פייף. דער פייף האָט זיך אַ צוויי, דריי מאָל צובראָכען און איז נאָכדעם ווידער אוועק גלייך. און באַלד האָבען אויך אַלע אַנדערע פּאָליסלייט, וואָס אויף דער וואַך אַרום אייז, גענומען פייפען. עס האָט זיך צוטראָגען אַ טומעלדיג פייפען אין דער נאַכט און האָט

זיך גענומען ציהען איבער אַלעמענס קעפּ און געשמיסען ווי מיט בייטשען:

— אהיים! אהיים א־א־אהיים!!!

דער עולם איז געוואָרען ווילד, צושראָקען און זיך גענומען מיט אימפּעט ארייַנכאַפּען נאָך און נאָך א ראנד. האָט ברוך אָנגעכאַפּט חנה'ן ביי די היפּטען און א קאָמאַנדעווע געטהאָן: א קייט! שנעל! האָט מאקס זיך אָנגעכאַפּט אָן ברוך'ן פון הינטען, אָן מאקסען זייערער א בעקאַנטער, אָן דעם בעקאַנטען נאָך אָן אנדערער, און אזוי האָט מען זיך אַלע אינאיינעם א לאָז געטהאָן אינ'ם לעצטען, אינ'ם שנעלסטען לויף.

קאַפּיטעל 16.

דער זאַל, וואו דער באַל איז פאָרגעקומען, איז איינער פון די גרעסטע אין ניו יאָרק. אָפט קומען דאָרטען פאָר פּערשיעדענע אויסשטעלונגען, און עס קען זיין, אז איבער דעם האָט דער זאַל קיין סופיט ניט און ער הויבט זיך פון די פיס ביז׳ן הויכען רונד־געבויגענעם דאַך, וואָס איז געמאַכט פון מאַטען גלאָז, דורך וועלכען דער גרויסער הויכער זאַל ווערט בייטאָג אָנגעפילט מיט הימעל־ליכט.

איצט אָבער זיינען הויך איבער אַלעמענס קעפּ פּערצווייגען טעפּיכער פון פּערשיעדענע פאַרבען און פּערשיעדענע געזעצטע קוויטען. איין טעפּיך איז אָפּגעטהיילט פון צווייטען אזוי, אז צווישען איינעם און דעם צווייטען זיינען געבליעבען ברייטע פּאַסען לעדיגער רוים, און דער לעדי־גער רוים האָט אויך אָנגענומען דאָס אויסזעהן פון א פּערשפּרייטונג...

דער טאַנץ־פּלאַץ איז פּערשטראַהלט מיט א שאַרף־ווייסען עלעק־טרישען ליכט. און די פּנים׳ער און די פּערשיעדען־פאַרבינע, עלע־גאַנטע און קלוג־גענייהטע דאַמען־קליידער, די שוואַרצע מענער־קליי־דער און זייערע כשוף׳דיג־ווייסע פּריש־געפּרעסטע העמדער, זייערע גלאַנ־ציגע שיך, — און זייערע אַלעמענס שמייכלען שווימען אום אין ליכט, נעהמען אין זיך אריין און שלאָגען פון זיך אָפּ דאָס ליכט אויף פּערשיע־דענע אופנים... צעהנדליגע און צעהנדליגע פּאָרלעך הויבען זיך אויף די שפּיץ פינגער, בויגען זיך און דרעהען זיך, נעהמען זיך ארום און צו־וואַרפען זיך, שווימען און טאַנצען אין ליכט... און ביי די מראַמאָרנע זיילען, וואָס זיינען צושטעלט רונד ארום דעם גרויסען טאַנץ־פּלאַץ, שטע־הען טויזענדער מענשען אין א בונט־פאַרביגען ראָד און קוקען אויף די צאָהלאָזע טאַנצענדע פּאָרען, אויף זייערע קליידער, אויף זייער טאַנצען, אויף זייער האַלטען זיך און אויף די הונדערטער קלאָרע אויגען, וואָס לויכ־טען ווי בלויע און שוואַרצע פינקלענדע שטערען אין דער אונענדליכער ליכטיגער ווייסקייט... און אזוי קוקען טויזענדער אידישע אויגען אויף

אידישע אויגען און ווערען פעראַגפּט, און צופּעפּענען זיך נאָך ברייטער און צושיינען זיך נאָך העלער און ליכטיגער — — — און דער אָרקעסטער גיסט פון זיך אַלץ נייע און נייע כוואַליעס טענער אונטער די פיס, און די טאַנצענדע הויבען זיך אויף די כוואַליעס פאַר־ווייז, וויגען זיך, שפּיעלען זיך און גליטשען זיך איבער זיי. און אָפּט נעהמען זיי זיך אויף זיי טאַנ־צען ווי אויף פייער, ווי אויף הייסע קויהלען — — — און די כוואַליעס נעהמען זיך אָן מיט פאַרפומען, מיט וואַרעמקייט פון לייבער, מיט פאַרבען פון די קליידער, מיט'ן גלאַנץ פון טויזענדער און טויזענדער בליקען און ווערען מיט אַמאָל אזוי גרויס, אז די טאַנצענדע ווערען פון זיי איינגאַנצען פערטרונקען. דאַן נעהמען זיך די פּאָרלעך פעסטער ארום, ווי זיי וואָלטען זיך וועלען ראַטעווען, ווי זיי וואָלטען זיך געזעגענען... און לאָזען זיך גראַציעז אַראָפּ צו דער ערד, נאָר די כוואַליע גיט זיי אָבער מיט אַ מאָל אַ הויב אַרויף, און זיי ציהען זיך אויס, טהיילען זיך ערשטווינט פאַנאַנ־דער און כאַפּען זיך באַלד ווידער אָן פאַר די הענד. און הונדערטער פּאָר־לעך נעהמען זיך טאַנצענדיג טראָגען איינע געגען די אַנדערע און מישען זיך און בייטען זיך און רייכען זיך פרעהליך די הענד, און אָט פלעכט זיך פון זיי אויס אַ גרויסער, בונטער ראָד — — — אַ ראָד פון שעהנע אויגען, אַ ראָד פון שעהן און רייך געקליידעטע מענער און פרויען, אַ ראָד פון שעהנע הענד, אַ ראָד פון שעהן־טאַנצענדע פיס, און דאָס טאַנ־צענדע ראָד ציהט זיך און דרעהט זיך ווי אַרום אַ קעסעל־גרוב. און באַלד נעהמען זיך גיסען גאָר אַנדערע טענער. דאָס ראָד ווערט גלייך צוריסען. עס ווערט אַ נערוועזער טומעל פון טענער, וועלכע נעהמען זיך ווילד דרעהען, און דרעהענדיג נעהמען זיך די טענער מיט פערשיעדע־נע בייגונגען און ווענדונגען אַרומיאָגען אין איילעניש, און די מענער כאַפּען אויף זייערע פּאַרען און נעהמען זיך אַלץ שנעל און שנעלער אַרומ־טראָגען איבער'ן זאַל, און עס ווערט אַ ווירבער פון מענשען און פּנים'ער, פון קליידער און פאַרבען. און שטעהט וואו אַ בחור נעבען אַ מיידעל און שמועסט מיט איהר וועגען אַ יום טוב'דיגען צו אַפילו וועגען אַ וואָכעדיגען ענין, איז ווי נאָר ער דערהערט אָט דעם צורייצטען טומעל פון טאַנץ, פערגעסט ער איהר פלוצלונג צו ענטפערען אויף איהר שאלה, זיין האַנד גיהט זיך אַ ציה צו איהר טאַליע, איהר האַנד צו זיין אַקסעל און זיי וואַרפען זיך אַריין אין טאַנץ. און שטעהט וואו אין אַ זייט אַ

מאַן מיט אַ פרוי, קומט צו זיי אונטער דער וויכער פון טאַנץ, ווערען זיי מיט אַ מאָל אויפגעציטערטער, איננער; עפּעס שווימט פון זיי מיט אַ מאָל אַוועק און עפּעס שווימט צו זיי גלייך צו און נעהמט זיי אַרום און וואַשט זיי מיט אַ שעהמעוודיגער רויטקייט, צינדט אָן זייערע אויגען מיט אַ וואַרימען גלאַנץ, און זיי נעהמען זיך אַרום, ווי גאָר, גאָר אַ מאָל... און זיי וואַרפען זיך אַריין אין טאַנץ.

בינעם איז דעם גאַנצען אָבענד אַרומגעלאָפען פערביטערטער און נערוועזער ווי אַלע מאָל: — צו פיעל זיינען געווען די בעלנים, וואָס האָבען זיך אָנגעשלאָגען צו טאַנצען מיט ביילקען, און כמעט יעדער ספּאָרט, וואָס האָט זי איינגעלאַדען צום טאַנץ, איז צוגעקומען מיט אַ טענה, אַז זי קומט איהם דעם טאַנץ, אַז זי האָט דאָס איהם צוגעזאָגט נאָך צוריק מיט אַ מאָנאַט אָדער צוויי, ווען ער האָט זיך מיט איהר גע־טראָפען דאָרטען און דאָרטען; און אַנדערע ווייעדער האָבען געמאָנט, אַז דאָס קומט זיי נאָך פון לעצטען באַל און אַז זי מוז אָפּצאָהלען איהר חוב. און ביילקע האָט מיט זיי אַלעמען פרעהליך גערעדט און פרעהליך־לאַכענדיג זיך געפּרואווט דערמאָהנען אָן זייערע טענות, און ערשט נאָכ־דעם יעדען פון זיי מיט אַ פּול־דייטיגען געלעכטער אָפּגעשיקט:

— שטעלט זיך אין דער ליין!

ביילקע איז דין, כמעט קינדיש, אָבער דאָך רייצענד־שעהן געבויט, און איהר טאַנצען איז אַלע מאָל לייכט, לופטיג. און ווען דער טאַנץ־פּלאַץ ווערט צו געדיכט, קאָן זי זעהר קלוג און לייכט באַלאַנסירען, אויס־מיידען שטערונגען, פון מאָל צו מאָל זיך אַ ציה טהאָן, זיך לייכט אַרי־בערבויגען איבער דער האַנד פון איהר קאָמפּאַניאָן, אָדער זיך צוטוליען, זיך כמעט אָנקלעפּען אָן איהר קאָמפּאַניאָן...

און דערצו האָט נאָך ביילקע'ן זעהר שעהן געפּאַסט דאָס שוואַרצע, סאַמעטענע קלייד, און דאָס וואַסער פון דער וואַנע, וואָס זי האָט ניט לאַנג גענומען, האָט איהר פון מאָל צו מאָל געמאַכט פיהלען די איינגענע הויט אויפ'ן לייב, ווי די הויט וואָלט געוואָרען אַ גאָר נייע, אַ נאָר וואָס אַנגעצויגענע. — — — און זי האָט כמעט אַליין געזעהן, ווי זי בליהט, ווי זי וואַקסט אונטער יענעמ'ס בליקען. — — —

נאָר בינעם האָט פון איהר געהאַט צרות.

ווי נאָר ער האָט זיך מיט איהר געטראָפּען, נאָך ביי איהר אין צימער, האָט זי איהם ביי די ערשטע עטליכע ווערטער געפרעגט:

— ברוך וועט זיין אויפ'ן באַל?

— געוויס וועט ער זיין! — האָט ער געענטפערט.

און איצט האָט זי זיך צו איהם דעם גאַנצען אָבענד פערהאַלטען עפּעס אַזוי נערוועז — אָט איז זי נעבען איהם, און באַלד בלייבט זי ניט — — — און זוכען זיי זיך וויעדער אויף, פרעגט זי איהם גלייך מיט אַ פערדעכטיגען שמייכעלע:

— נו, וואו איז דאָס אייער ברוך? — — —

פּונקט ווי זי וואָלט איהם חושד געווען, אַז ער האָט זי דאָס איבער עפּעס אַ סיבה אומיסטען אָפּגענאַרט.

און קיין איין טאַנץ האָט זיך איהם נאָך ניט איינגעגעבען אויסצו־טאַנצען מיט איהר ביז צום סוף.

און ניט נאָר זי, נאָר איבעראַל, וואו נאָר בינעם האָט זיך געדרעהט, וואו נאָר ער האָט זיך געשטעלט, האָבען זיך באַלד געפונען פרעגער:

— וואו איז ברוך?!

— וואָס? ברוך איז נאָך ניטאָ?

— ברוך איז נאָך ניט געקומען?!

— וואָס איז דער מעהר מיט ברוך'ן?

און די מעהרסטע פון די פרעגער זיינען אַלץ מיידלעך און פרויען, און זיי פרעגען עפּעס אַלע מיט דעם טאָן פון ביילקע'ס טענה, און בינעמ'ען האָט זיך גענומען דאַכטען, אַז ביילקע שיקט זיי דאָס אַלע אָן אויף איהם...

און אָט קומט אָן ביילקע מיט נחומ'ען אונטער'ן אָרם. נחום ווענדט זיך גלייך צו בינעמ'ען מיט אַ גאַליגען געלעכטער:

— וואָס־זשע, אייער ברוך'ן שטעהט שוין גאָר אינגאַנצען ניט אָן צו ווייזען זיך צווישען אונז? צי ער האָט נאָך אפשר אינמיסטען אויף היינט אָבענד אַראַנזשירט אַ מיטינג פון זיינע „פרייע דערפער"? —

— ער האָט אויף היינט ניט קיין מיטינג, — ענטפערט בינעם, און מיט אַזאַ קלאַנג אין זיין שטימע, ווי ער וואָלט אין זיך דערשטיקען אַ געפעהרליך פייער.

— וואָס דען? — פרעגט נחום.

— אפשר האָט ער זיך אויסגעבראָכען אַ פוס, — ענטפערט בינעם האַרט און שאַרף.

און דאָ האָט מיט אַ מאָל אַ יאָג געטהאָן דער וויכער פון טאַנץ און מיט אַ מין שטילען און שווער־ברוויזענדען פייער זיך גענומען דרעהען אונטער די פיס. בינעם האָט גענומען קוקען אויף ביילקע'ן. פון ווייטען אָבער האָט ער באַלד דערזעהן לעווינ'ען, מיט וועלכען ער האָט זיך גע־טראָפען ביי ביילקע'ן נאָך פאר'ן געהן צום באַל. און ער האָט בעמערקט, אז אויך ביילקע האָט איהם דערזעהן... אבער ווי נאָר ביילקע האָט דער־זעהן לעווינען און פערשטאַנען נאָך זיין שמייכעל, אז ער געהט זי איינ־לאַדען צום טאַנץ, האָט זי זיך אַ נייג געטהאָן צו בינעם'ען... און בינעם האָט גלייך ארומגענומען איהר דינע סאַמעטענע טאַליע, און ניט קוקענדיג מעהר ניט אין נחום'ס און ניט אין לעווין'ס זייט, איז ער טאַנ־צענדיג אוועק מיט ביילקע'ן איבער'ן זאַל, זיך געמאַכט אַ וועג צווישען עולם און איז אריין אינ'ם פארבינען קאָך פון מענשען און טענער.

ווי נאָר ביילקע און בינעם האָבען דורכגעמאַכט אַ צוויי־דריי פיגור־רען, האָבען זיך פּלוצלונג און מיט אַ מאָל אויסגעלאָשען אַלע עלעקטרישע לאָמפּען און עס איז איבער'ן גאַנצען זאַל געוואָרען שטאָק־פינסטער. די מוזיק אָבער האָט געהאַלטען די מענשען ווי פערכשופ'ט אין טאַנץ, און באַלד האָט איבער אַלעמענס קעפּ אויסגעשאָסען אַ שמאָלער, ווייסער שיין פון אַ רעפּלעקטאָר. דער שיין איז געלאָזט געוואָרען פונ'ם אויבערשטען באַלקאָן און זיין שמאָלער עלעקטרישער שטראָם האָט פון אָנפאַנג דער־גרייכט די בלומיגע טעפּיכער, וואָס זיינען געהאַנגען הויך איבער אַלע־מענס קעפּ, און זיך גענומען שפּרינגען פון איין טעפּיך אויפ'ן צווייטען, און אין דער טיעפער פינסטערניש האָבען די טעפּיכער הויך איבער אַלע־מענס קעפּ מיט אַ מאָל אויפגעבליהט און אויפגעבליצט מיט זייערע רייכע, אָריענטאַלישע בלומען און פארבען... נאָכדעם האָט זיך דער ווייסער שיין אראָפּגעלאָזט צווישען די הונדערטער טאַנצענדע פּאָר, וואָס האָבען אָנגעפילט דעם גרויסען טאַנץ־פּלאַץ... אָט האָט זיין שיין ארומגענומען בלויז איין טאַנצענדיגע פּאָר, און אָט עטליכע פּאָר אויף איין מאָל. און די פּאָרען האָבען אין דער פּלוצלונגער פינסטערניש גענומען אויסזעהן ווי ליכטיגע, לייכטענדיגע... און אַזוי האָט דער שטראַהלענדער פּאַס זיך

גענומען אַרומדרעהען צווישען די טענצער און זיך אויפגעזוכט אַלץ נייע און נייע פּאָרען. אַט האָט דער פּאַס דערגרייכט ביילקע'ן און בינעמ'ען און זיי האָבען זיךביידע מיט אַ מאָל דערזעהן לויכטענדיגע, אויפגעשטראהלטע, און זי האָט זיך נאָך דערביי אָפּגעבויגען פון איהם, איבער זיין האַנד, איהם אָפּוועדענדיג פון אַ פּאָר, וואָס האָט זיך געטראָגען אויף זיי. בינעם האָט זיך מיט אַמאָל דערפיהלט לייכטער, ליכטיגער. און איהר האָט ער דערזעהן פאַר זיך, אַזאַ לאַנגליך־בויגיגע, אונענדליך שיינענדיגע, איהרע האָר, איהרע אויגען און דאָס שווארצע סאַמעטענע קלייד זיינען מיט אַ מאָל בלענדענד און שיינענדיג שוואַרץ געוואָרען און האָבען אַזוי שעהן אַרויסגעפּרעסט די בלאַסער געוואָרענע ראָזקייט פון איהר פּנים, פון איהר דעקאָלטירטען האַלז... און זי איז געווארען אַ דורכזיכטיגע... און איהרע שעהנע פיס און די שווארצע סאַמעטענע שיכלעך, און די שוואַרצע זיידענע זאָקען האָבען געטאַנצט אין ליכט... בינעם האָט פעסטער ארומגענומען איהר טאַליע, זי צוגעצויגען צו זיך... דער שיין פון רעפלעקטאָר האָט מיט אַמאָל גענומען בייטען זיינע פארבען, ווי עטליכע פערשיעדענע פארביגע זונען וואָלטען זיך גענומען ראַנגלען צווישען זיך. די מענשען און זייערע קליידער האָבען אויך גענומען בייטען זייערע פאַרבען און האָבען גענומען אויסזעהן ווי אַ געדיכטער ראַי פון טויזענדער פערשיעדען־קאָלירטע שמעטערלינגען — — — און בינעם האָט דערזעהן נעבען זיך ביילקע'ן — אַט אַ רויטע, אַט אַ בלויע, אַט איז זי אַ גרינע און אַט אַ געלע, אַ גאָלדענע, אַט אַ הימעל־ראָזעווע, און אַט מיט אַמאָל ווידער דורכזיכטיג־ווייס און שטראַהליג־שוואַרץ, און אַלע מאָל אַזאַ בויגיגע, אַ לייכטע, אַ לופטיגע, — און ער האָט זיך פערלאָרען, האָט זי ציטערדיגער, פעסטער אַ ציה געטהאָן צו זיך און זי אַ קוש געטהאָן.

האָט זיך ביילקע אַ דרעה געטהאָן, זיך אַרויסגעגליטשט פון זיינע הענד און איהם געלאָזט אין מיטען טאַנץ מיט צוויי ליידיגע הענט אין דער לופט.

קאַפּיטעל 17.

אויפ׳ן וועג אהיים פון גליטש האָט מען זיך גענומען וואַרפען מיט „קולקעס" שנעע.

אַט פליהט אַ ווייסער קנויל פון חנה׳ס האנד און טרעפט ברוך׳ן גלייך אין פנים אריין. לאָזט זיך ברוך נאָך איהר, יאָגט זי נאָך איבער דעם ווייס־געבעטען פעלד. די שווארצע פאָלעס פון זיין לאַנגען ראָק צופליהען זיך ווי פליגעל. און זי אנטלויפט, לאַכט און שרייט:

— ברוך! ברוך! מעהר ניט! אויף מיין וואָרט — ניט!

— אז ווער דאַרף דאָס אייערע תירוצים?!

— ברוך!! אָה! הא־הא! — שרייט זי אויס שוין אין זיינע הענד.

— אָט איצט, בחור׳טע, וואָרט! — מיט איין האנד האלט ער זי פעסט ארומגענומען, מיט דער צווייטער נעהמט ער אָן שנעע און נעהמט איהר איינרייבען דאָס פנים. זי וועהרט זיך, רייסט זיך פון איהם און טוליעט זיך און פרעסט זיך צו איהם... איהר ליִב, דאכט זיך, נעהמט מיט אַ מאָל גרעסער ווערען, צוזאַמען זיך אונטער זיינע הענד — — — און זי רייסט זיך און שרייט צופריעדען, פערשייט. און מאקס און זיינע בעקאַנטע שרייען צו פון דער ווייטענס:

— אָט אזוי! גוט, גוט! הורא! הורא!

האָט ער זי אָפּגעלאָזט — — — —

זי האָט זיך גענומען אָפּווישען דאָס פנים, פערריכטען די, האָר אויפ־געהויבען איהרע אויגען און זיך בעגעגענט מיט זיינע.

— נעהמט צום טייוועל! — האָט זי אָפּגעזאָגט מיט אַ כלומר׳שטען כעס און אראָפּגעלאָזט איהרע לאַנגע ברעמען...

— איז צו וואָס דאַרפט איהר נאָך רויט ווערען?

— נעהט צום טייוועל!...

— ניין, איך מיין גאַנץ ערנסט — — — וואָס פאר אַ פנים האָט דאָס? אזא ווייסע נאַכט, און אויפ׳ן בלויען הימעל וואָלגערען זיך דאָך

איצט אַזוי פיעל פרישע שטערען און אַלע קוקען — — — און דאָרטען שטעהט דאָך מאַקס אַליין, אַזאַ געזונטער, שעהנער — — — נעהמט פּלוצלונג אַ ווייסע חנה מיט לאַנגע ברעמען און ווערט זיך רויט — — וואָס? — — —

— ברוך!...

— וואָס איז?

עס בלייבט שטיל — — —

שנעעלעך פאַלען, איינציגע, ווי צוגעצעהלטע.

דאָס האַרץ איז ביטער פערקלעמט.

עס בענקט זיך.

וואוהין?

עפּעס ווילט זיך.

עפּעס ווילט זיך?

ס'ווילט זיך גאָר ניט.

גאָר ניט?

מאַקס און זיינע בעקאַנטע געהען אויף־צו־פריהער און שמועסען וועגען אייז, וועגען גליטש.

— אַך, איז דאָס געווען אַ גליטש!

— און אַזוי, כמעט אונגעריכט.

— נו, ווער וואָלט זיך דאָס געקענט ריכטען נעכטען, אַז היינט וועט פּלוצלונג ווערען אַזאַ אייז?

— אַזאַ אייז געדענק איך שוין ניט פון פאַר צוויי־יאָהרען אָן.

— אָ! דו מיינסט יענעם מאָל, ווען דער אייז האָט געפּלאַצט?

— יאָ. דו געדענקסט נאָך, ווי פּלוצלונג, מיט אַ מאָל, אין סאַמע „ראָש“, אַז עס גיט ניט אַ שאָס, ווי פון אַ האַרמאַט: — טראַך!! און דאָס וואַסער ניט מיט אַ מאָל אַ פליוך אַרויס.

— און ס'אַראַ געוואַלד! ס'אַראַ קוויטשעריי עס איז געוואָרען! וואָס?...

— אַ געוואַלד! עפּעס אַ קלייניגקייט? איך אַליין האָב זיך דאָך אַזאַ טרייסעל געטהאָן, אַז איך האָב געמיינט, איך ווער אַ צושאָטענער.

מאַקס'ען אָבער נעהמט באַלד בווערען אין קאָפּ דער געדאַנק,־ אַז מאָרגען וועט חנה מן הסתם ווידער אויפשטעהן צו דער ארבייט. און

וואָס איהר קען נאָר איינפאַלען! איצטער, אין אזא צייט, ווען דער קאָפּ איז אַזוי ז׳ער׳הרג׳עט, פערגלוסט זיך איהר צו גליטשען, ס׳איז דאָך פּשוט א בזיון פאַר לייט — — — נאָר פון דעסטוועגען, מן הסתם אז זי וויל אַזוי, מן הסתם — — — איך וויים?

חנה און ברוך געהען הינטען און שווייגען שטום, נאָר איבער זייערע קעפּ טראָגען זיך רעיונות... טענות, וואָס טענה׳ן זיך אַליין:

— האָלסט נאָך אַלץ פון דיין „אונזער אונטערגאַנג"?

— יא.

— און וועסט טאַקע קיינמאָל ניט חתונה האָבען?

— בעסער קוק איך דעם אונטערגאַנג גלייך אין די אויגען אריין.

— און האָסט מיך ליעב?

— חנה!

— וואָס? — — —

— ?... דיין ווייסע בלאַסקייט, און דאָס, וואָס אָפּט זיינען אַזש דיינע ליפּען בלאַס. און דאָס, וואָס אָפּט קוהסטו ווי א געטרייע שוועס־טער, ווי א מאַמע, און אָפּט ווי א געהאַרכזאַם קינד.

און וואָס דו מאַכסט זיך נאַריש, און וואָס דו פרעגסט אזא נארישע שאלה. און וואָס דיינע בלויע אויגען קוקען אַזוי מאָדנע ווייט, וויי־טער ווי דו אַליין קענסט דאָס גאָר פע׳שטעהן.

און דאָס וואָס דו ביזט אַזוי שעלמי׳ש קלוג.

און דיין לאַכען, וואָס קלינגט ווי גאָלדענע רינגען, וואָס קושען זיך אין דער לופטען איינער מיט׳ן צווייטען. דיין לאַכען, וואָס שווימט אַזוי לייכט איבער: פון כאַ־כאַ־כא אין כאַ־כאַ־כאַ! און וואָס דו ווערסט פּלוצ־לונג רויט און עס צינדען זיך בלייכע רויזען אויף דיינע ווייסע באַקען.

און דאָס ציטערען פון דיינע רונדע בריסט.

און דיין שלאַנקען צאָפּעל, חנ׳קע! דער צאָפּעל, וואָס האָט אַזוי ליעב מיינע ברייטע אַקסעל, מיינע אומגעלומפּערטע הענט.

— איז וואָס־זשע ביזטו אוועקגעפאָהרען אויף אַזוי לאַנג, און אַזוי ווייט, און פון זיך גאָר ניט געלאָזט וויסען? און געקומען צוריק אַזוי שפּעט? — — — איבער דיין „ערד־ארבייט"? אַלץ איבער אָט די „פּרייע דערפער" דיינע? — אָ, ווי איך וואָלט דיך דערפאַר וועלען! —

— און איך האָב געמיינט, אז דו וועסט זיין מיין האדידזשאַ — !
— און דו, הייסט דאָס, ביזט שוין אַ נעזאָלבטער מאהאמעד!
—חנה!
— און פּלוצלונג דרוקסטו אָפּ אזעלכע ווילדע ליעדער! — דו וואָלסט דאָך פּשוט זיך אליין אויפגעגעסען. — ס'אַרא ליידענשאַפטליך־ווילדען זיידע־פּראָסט דו האָסט דאָס אויפגעמאָהלען און גליך מיט איהם דיין קאַלטען, גלייכגילטיגען פּעטער־שנייער.
— חנה!...
— און אין ווילדסטען ברען קומט דיין פּעטער שנייער און הויבט אויף זיינע גלייכגילטיגע בליקען, לאָזט דער פּראָסט אָפּ הענד און פיס, ווי אַן אַלטער, וועמען מען כאַפּט ביי עפּעס אַ אינגעלשען נארישקייט.
— אַז איך האָב אָבער דאָס נאָך גאָר ניט אויפגעשריעבען! — — — איך האָב דאָס נאָך דערוויילע ניט אויפגעשריעבען. — — — —
— כאַ־כאַ־כאַ־כאַ! כאַ־כאַ־כאַ־כאַ! — — — — —
— חנה!! — — — — —
— „חנה, חנה! דו וועסט נאָך אַ מאָל קריצען מיט די צייהן און שרייען: חנה, חנה!
— און חנה?
— חנה האָט אַ היים, חנה האָט אַ גוטען, עהרליכען מאַן. חנה וועט שוין ביז דאַן האָבען אַ קינד, אַ אינגעלע מיט שווארצע — — — —
— און ברוך?
— וועט זיך וואַלגערען, ווי אַ היימלאָזער הונט.
— ווי אַ איד!?
— ווי אַ ברוך!
— און ווען אמאָל אין אַן אבענד שפּעט, וועט ער אָנקלאַפּען אין דיין טהיר, דו וועסט עפענען און דערזעהן: ברוך! — — — — — אַ מיעדער, אַן אַלטער — — — אויך דו וועסט שוין דאַן האָבען גרויע האָר. וואָס פאַר אַ פייער וועט זיך דאַן אויפכאַפּען אין דיין הארצען? — — — — ווי וועסטו מיך דאַן אָנרופען? — — — — וואָס וועסטו זאָגען? — — — וועסטו זיך דערמאָהנען אין אַ מעשה'לע פון אַ ברוך'ל מיט אַ חנ'קע, וואָס זיינען געוואקסען אמאָל ערגעץ ווייט, אויף יענער זייט ים, אין אַ שטאָדט, אין אַ דאָרף ביי אַ וואַלד? און ווי ס'האָט

אַמאָל ברוך׳ל אַ נעץ פערשפּרייט און האָט אַ פויגעל געכאַפּט, און איז מיט שמחה אַהיים געלאָפען, — ער וועט איהם זיין חנ׳קען ברענגען. און אַז ער איז אַהיים געקומען, און אַז חנ׳קע האָט אַ פערציטערטע גענומען בעטען: — אוי, ברוך׳ל! ברוך׳ל! לאָז מיר האַלטען דעם פויגעל! כאָטש נאָר אַ קליין ביסעלע, אָט־אַזאַ קליין־קליין ביסעל! נו, איז כאָטש אַ גלעט טהאָן, נאָר אַ גלעט טהאָן איבער די פעדער׳לעך. אוי, ברוך׳ל! ברוך׳ל — איז ברוך׳ל פּלוצלונג צוגעגאַנגען צום צועפענטען פענסטער און אַ געשריי געטהאָן: נאַ! און דערביי אַוועקגעשטעלט דעם פויגעל אויף זיין צו־עפענטער האַנד — — — דער פויגעל האָט זיך אין איין רגע, צוגעזעצט, אַ פּאַטש געטהאָן מיט די פליגעל און — — — ווען חנ׳קעס מאַמע איז אַריין, האָט שוין חנה ביטער געוויינט: מאַמעניו, מאַמעניו! דער פויגעל! ער האָט אַפּגעלאָזט דעם פויגעל, דעם פויגעל! — — —

און אין די אַלע פויגעל, וואָס איך האָב אַפּגעלאָזט און אַפּגעלאָזט צוליעב דיר, צוליעב מיר, ווערסטו זיך דערמאָהנען דאָן? — — — און אין אונזערע שטענדיגע קריגערייען וועגען מיין הונט באָקסער און דיין שוואַרצען קעצעל? און אין מיין ליעבע צו דער בת־מלכה, וועלכע דו פלעגסט קיינמאָל ניט ליידען און וועלכע האָט, דאַכט זיך, אויף אייביג אַוועקגעלעגט אַ שאַרפען רים צווישען מיר און דיר? — — — און ווי איינמאָל האָסטו אויסגעפלאָכטען אַ קראַנץ פון בלויע פעלד־בלומען, און איידער דו האָסט איהם אָנגעטהאָן אויף מיין קאָפּ, האָסטו געפרעגט: — און דו וועסט איהם נאָכדעם ניט אַוועקשענקען דיין בת־מלכה?... מיר זיינען שוין דאַן געוועזען דערוואַקסענע קינדער. עס איז געווען „קאַניקול“־צייט. איך בין צומישט געוואָרען — — — און דו ביזט געשטאַנען פאַר מיר אַ ווייסע, אַ שיינענדע אין דיין ברוינעם גימנאַזיום־קלייד מיט׳ן בלויען קראַנץ אין דיין האַנד, ביי דיין שלאַנקען, לינקען פוס. און איך מייד אויס דיין שאלה און פרעג:

— וואָס? — דו ווילסט מיר איהם ניט אָנטהאָן?

— לאָמיר איהם בעסער ביידע צורייסען, — ענטפערסטו.

— טהו איהם אָן אויף זיך.

— ניין, — ענטפערסטו. — איך האָב איהם געפלאָכטען פאַר דיר

חנה קאָן לענגער ניט אַריבערטראָגען אָט די שטומע טענות, און זי רייסט איבער:

— וואָס איז מיט אייך, ברוך? — — —

— הא?! — — —

— וואָס האָט איהר זיך אַזוי פערטיעפט? וועגען וואָס טראכט איהר עס?

ברוך אָבער ענטפערט:

— הם! איך טראכט? יאָ — — — ווי מיינט איהר א שטייגער — — — אַזא פּלאַן — — — אָרגאַניזירען א פעראיין פון גליטשער, ס'הייסט אַרויסרייסען עטליכע חברה פון אָט די „וועלט־פערזאָרגער", וואָס האַלטען זיך אויף אין קרויזקאָפּ'ס קאַפע: — גענוג שוין, קינדער, קומט, לופטערט זיך דורך א ביסעל!... הא?...

חנה שווייגט.

? — — —

— מערקווירדיג, ווי עס ווערען ביי אייך געבוירען די פּלענער! — רופט זיך אָפּ חנה אין א ווייל ארום. — עפּעס אַזוי פּלוצלונג! — — האָט איהר דען וועגען דעם געטראַכט די גאַנצע צייט? — — — און מאָרגען קאָן זיין, זאָל אייך נאָך איינפאַלען צו פערווירקליכען אָט דעם נייעם פּלאַן.

— נו, יאָ.

— אָבער, וועגען וואָס האָט איהר געטראַכט אָט די גאַנצע צייט?...

— איך רעכען, אַז מיר האָבען, מן הסתם,ביידע געטראַכט וועגען סענטימענטאַלע נארישקייטען. — — —

— אָבער וועגען וואָס האָט איהר געטראַכט? — — —

— ווי נייגעריג איהר זיינט דאָס! נו, וואָס וועט שוין אייך אַרויס־קומען, ווען איך וועל אייך דערצעהלען, אַז געטראַכט האָב איך וועגען דעם, ווי איהר וועט זיך מאָרגען פערשלאָפען און זיך אויפכאַפּען מיט א מאָל, ווי פון א פּלוצליכען פייער, — ווי עמיצער, א פעררויכערטער, מיט צופּאַטעלטע האָר און מיט אויסגעשטשירעטע, געלע צייהן וואָלט זיך אָנגעבויגען איבער אייער בעט מיט א פּלוצלונגען אויסגעשריי: פייער! פייער! — — — און ווי איהר וועט זיך דאָס נאָכדעם אין איילעניש נעהמען יאָגען צום שאַפּ, און ווי פאַר'ן שאַפּ נעהמט איהר שוין בעציי־

טענס שלעפּען די שפּילקעס פון הוט, און נאָך איידער איהר וועט אריבער־טרעטען די שוועל, וועט איהר שוין האָבען אויסגעטהון איין ארבעל פון ווינטער־ראָק, דעם הוט אין די הענט — זאָל די פּאַרליידע זעהן, אז איהר פיהלט זיך שולדיג. און וועט דאָס אָפּגעהן גלאַט, איהר וועט אָפּקומען בלויז מיט'ן ביסעל הארץ־קלאַפּעניש, וועט איהר זיך דאָס צוכאַפּען צום מאשין און זיך נעהמען יאָגען, יאָגען — — —

— ברוך !! — — —

— ניט ברוך, נאָר אָט דער פּעררויכערטער, מיט די אויסגעשטשי־דעטע, געלע צייהן שטעהט פאר די אויגען און שרייט: פייער! פייער!! — — — צום טייפעל, חנה, ווי דאָס ברענט: — פייער, פייער! ווי א קאַלטער גיפט וואָלט זיך אריינגעגאָסען אין די ביינער און צינדט זיך און ברענט: — פייער, פייער!

— דעמאָן!

זיי בלייבען שטיל — — — ברוך דערזעהט די צוויי לאַנגע שאָ־טענס, וואָס ציהען זיך פון זיי איבער'ן ווייסען שנעע — — — זיינער איז א לאַנגער, א ברייטער, און איהרער איז ווי זיינס א קינד... און עס בעוויזט זיך א שמייכעל אויף זיינע דיקע ליפען און זיי צוציהען זיך ברייטער, און פּלוצלונג גלאַנצען אויף זיינע אויגען שווארצער, טיעפער — — — עפּעס ווארעמעס, בלוטיגעס שלאָגט זיך אָפּ אין זיין הארצען: אר־ר־ר! — — — צורייסען, צופליקען אויף איהר די קליידער, זאָל זי בלייבען אין גאנצען נאַקעט! צופּאַטלען איהרע האָר, זיך איינבייסען אין איהרע ליפען ביז בלוט, זיך איינבייסען אין איהרע בריסט, אין איהר ווארימען לייב ארויפכאַפּען זי צו זיך אויף די הענד א נאַקעטע, זי איינ־הילען אין זיין ווינטער־ראָק און בייסען, בייסען! — — —

און דער שמייכעל אויף די ברייטע ליפען צושפּרייט זיך נאָך ברייטער — — — עס שמייכלען די ליפען — — — און דאָס הארץ ווערט דערביי געגעסען פון א בלוטיגען פייער.

זי הויבט אויף די אויגען, גיט א קוק אויף איהם און זאָגט:

— מיר דאכט... איהר וואָלט מיך איצט אויפגעגעסען? — — —

— יא, — ענטפערט ער מיט א בלוטיגען פייער־גליה.

האָט זי א שטאַרקען ציטער געטהאָן, און אין א ווילע ארום גע־שמייכעלט — — — און נאָכדעם מיט א מאָל שטאַרק רויט געוואָרען.

— ווידער רויט ? — פרעגט ער. — איך זאָל גען צום טייוועל ! — זאָגט דאָס ! עס קומט דאָך ביי אייך ארויס אזוי שעהן.

— גועהט צום טייוועל !

— ווי גוט דאָס קומט ביי אייך ארויס ! ווי גוט ! זאָגט דאָס נאָך איינמאָל. נו ?!

חנה איז שטיל און אויך ברוך איז אנטשוויגען געוואָרען.

מאקס מיט זיינע בעקאַנטע זיינען געגאַנגען אין פּאַראויס און שוין גערעדט צווישען זיך וועגען דעם קומענדען „פּרייז פייט״ : —

— געווינען וועט דער נעגער.

— אין לעבען ניט !

— איך וועט.

— דער נעגער איז „סמארט״ און פלינק ווי א טייוועל.

— דזשעפּערים איז שטארק ווי אַן „אינדזשען״.

— נאָר ער בעוועגט זיך ווי א בער.

— ער האָט מיט איין קלאַפּ אוועקגעלעגט א פערד.

— פינף צו איינס !

— איך וועט.

און עס האָט געסקריפּעט דער שנעע אונטער די פיס, און ווי א פייער האָט זיך געשפּאַרט דער אָטהעם פון מויל און די גליטשערס וואָס זיינען געהאַנגען אויף רימענס אין די הענד, האָבען זיך געקלאַפּט איינס אָן צווייטען, ווי אויך זיי וואָלטען צווישען זיך געפיהרט א געשפּרעך.

פּלוצלינג איז חנה'ן איינגעפאַלען און זי האָט מיט א צו־להכעיס געפיהל זיך א ווענד געטהאָן צו ברוך'ן :

— ווי קומט דאָס, וואָס איהר זיינט היינט ניט געגאַנגען צום באָל ?

ברוך האָט זיך אויף איהר אומגעקוקט... האָט א שמייכעל געטהאָן, און געענטפערט :

— פון רחמנות וועגען.

חנה האָט פון דעם ענטפער אויפגעציטערט... און א צושראָקענע און בעליידיגטע האָט זי אויסגעשריען :

— אויף וועמען ! ? — און זי האָט זיך גלייך געכאַפּט און צוגעגעבען — אויף נחום'ען ?

ברוך האָט א קניטש געטהאָן מיט די אַקסלען :

— חלילה, וואָס פאַלט אייך איין! רחמנות איז זעהר אַ ביליגער פּרייז, און די נחום׳ס וואָס לעגען אויף אַ חלום אַזוי פּיעל ענערגיע און וואָס דרעהען זיך דאָרט איצט אין זאַל אַרום פערארבייטע, מיט אויפ־געצויגענע שטערנס, מיט אויפגעגלאַנצטע אויגען — זיי פערדיענען געוויס ניט אַזאַ ביליגען פּרייז, כאָטש איך זעה שטענדיג אין זייערע אויפ־געגלאַנצטע אויגען אַ בעהאַלטענעם וועהטאָג, אַ מורא, אַז די אַרבייט איז פאַר׳ן טייוועל. און די אַלע וואָס טאַנצען אויפ׳ן באַל זעהען מיר אָפּט אויס ווי גייסטער פון אַן אונטערגעגאַנגענעם פאָלק, וואָס זיינען איבער עפּעס אַ סיבה אויפגעשטאַנען אין מיטען דער נאַכט און זיך צוטאַנצט. — — — און מיר דאַכט זיך אויך, אַז אין דעם לאַנד וואו עס געפינען זיך שוין איצ־טער אידען וואָס טהוען אום שבת אָן טלית און תפילין, כדי מיט דעם צו דערצעהלען זייער אָבשטאַמונג, וועלען מיט דער צייט אָט די ציוניסטישע בעלער מיט ביבלישע בילדער בלייבען דער איינציגער זכר פון אידישקייט.

— אָבער אויף וועמען איז דאָס געווען אייער רחמנות? — רייסט איהם חנה איבער אונגעדולדיג.

— ווען איך האָב לעצטען יאָהר — ענטפערט ברוך — דערזעהן, ווי אין דעם לאַנגען זאַל וואָס נעבען טאַנץ־פּלאַץ דרעהען זיך אַרום די פערעלטערטע מיידלעך, וואָס ערשט ווען זיי קומען צו אַ באַל זעהען זיי זיך אַרום, אַז זיי זיינען שוין אויסגעשפּיעלט, איז מיר פּשוט ניט גוט געוואָרען. עס איז אויסגעקומען ניט אַנדערש, כאָטש נעהם און שטעל זיך מיט זיי טאַנצען פאַר רחמנות!... בעזונדער אָט די עלעגאַנטע מיס פינקעל. זי האָט הפנים ערשט דאָ דערפיהלט, ווי שלעכט עס איז פאַר אַ אידישער טאָכטער צו פיהרען אַ לעבען נאָכ׳ן שניט פון פראַנצויזישע ראָמאַנען. און די לעווינס, און אויך בלומענקראַנץ, וואָס האָבען זיך צו יענער צייט געדרעהט אַרום איהר, האָבען זי דאָ מיט אַמאָל אַזוי שאַרף גענומען אויס־מיידען. און מיך האָט דער טייפעל אַ שטופּ געטהאָן צו איהר און איך האָב זי איינגעלאַדען צום טאַנץ.... און נאָך ביז אויף היינטיגען טאָג, ווי נאָר איך דערמאָן זיך אָן דעם, דערפיהל איך, ווי אַ מיאוס׳קייט ליעגט מיר אין גאָרגעל און ווארגט מיך צום ברעכען. גאָט מיינער, ווי מיאוס עס איז רחמנות צו האָבען אויף מענשען! איך פלעג אין דאָרף רחמנות האָבען אויף פערד, אויף עזלען, וואָס פלעגען זיך פערמוליען, אָדער פערמאַטערט ווערען...

— הייסט דאָס, אויף פערד, אויף עזלען, מעג מען יאָ רחמנות האָבען, און אויף מענשען ניט! — שרייט חנה אויס בייז, ווי זיך קריגענדיג מיט ברוך׳ן.

ברוך ענטפערט שאַרף:

— אויף פערד און עזלען מעג מען, ווייל דאָס וואָס אַ מענש הויבט זיך אויף העכער פון אַ בהמה, דורך זיין רחמנות און ליעבע צו זיי, האָט ער ווענינסטענס ניט געזינדיגט נעגען זיין אייגענעם מין. אָבער רחמנות האָבען אויף אַ מענשען, דאָס הייסט כמעט ווי אויסצונוצען די געלעגענהייט פון יענעמס פאַלען, כדי זיך אויפצוהויבען איבער איהם.

דער ענטפער האָט נאָך מעהרער אויפגערייצט חנה׳ן: — „ער וואַרפט זי איצט צו זיינע פיס! ער איז ניט געגאַנגען אויפ׳ן באַל אויס רחמנות!... און ער וויל איהר איינרעדען אז דאָס האָט ער געמיינט די מיס פינקעל!...“ און דער געדאַנק, אז אויס רחמנות צו איהר איז ער דאָס ניט געגאַנגען אויפ׳ן באַל, נעהמט זי ברענען און שטיקען און זי פאַלט איהם וויעדער אריין אין די רייד, ניט טראַכטענדיג וואָס זי טהוט און צו וואָס זי דאַרף דאָס:

— כאַ, כאַ! און אָט די גאַנצע קריסטליכע וועלט, וואָס פערנעטערט רחמנות און ליעבע!?

חנה האָט דערמיט אויפגערייצט ברוך׳ס שווערסטע וואונד. ברוך אָבער ווייסט און פיהלט אין וואָס חנה איז איהם חושד, ער זעהט ווי זי ערגערט זיך פון דעם, און זיין האַרץ נעהמט זיך וואַרעמען מיט אַלץ מעהר און מעהר ליעבע צו איהר. און כאָטש ער קוקט גאַר איצט ניט אין איהר זייט, זעהט ער זי פאַר זיך אַ ווייסע, אַ ליכטיגע, וואָס ווערט אַלץ ווייסער, דורכזיכטיגער.... און אינגאַנצען זיין בלוט נעהמט זיך איצט ציהען צו איהר:

— חנה! — ווענדעט ער זיך צו איהר מיט אַ געענדערטער שטימע, אין וועלכער עס האָט שוין אָפען געציטערט זיין ליעבע צו איהר — וואָס פאַר אַ ביישפיעל איז פאַר דיר די קריסטליכע וועלט? די קריסטליכע רעליגיאָן איז נעגעבען געוואָרען פון אידען צו דער ניט־אידישער וועלט — צו מענשען, אויף וועלכע זיי האָבען געקוקט ווי אויף הינט! ווי אויף מיאוס׳קייטען! פאַר אידען אָבער איז דאָס געווען אַ רעליגיאָן, וועלכע זיי

האָבען פון זיך אַרויסגעשטויסען מיט'ן גאַנצען כח, וואָס זיי האָבען נאָר געהאַט אין זיך!...

נאָר ביי די לעצטע ווערטער האָט ברוך שוין דערפיהלט ווי אין איהם פערנעהמט זיך אַ העליש פייער, גאַל און גיפט נעהמט זיך רייסען פון הארצען, אָבער ער שטאַרקט זיך, און מיט זיין אויסגעאַרבייטער פעהיגקייט — ניט צו טראַכטען פון זאַכען, וועלכע ער וויל ניט געדענקען, האָט ער אין זיך דערשטיקט דאָס גיפטיגע פייער און איז געבליבען שטיל. פון חנה'ס בליקען האָט ער דערקאָנט, אַז זי האָט חרטה אויף'ן גאַנצען געשפרעך, און דאָס האָט איהם געהאָלפען זיך צו בערוהיגען און אויף'ן אָרט פון צו טראַכטען וועגען פּאָגראָם און אַנדערע קריסטליכע מערדערייען, האָבען זיך ביי איהם ווידער גענומען וועקען קינדערשע עראינערונגען.

חנה'ן האָט שוין ניט נאָר באַנג געטהאָן, נאָר אויך וועה געטהאָן, וואָס זי האָט אַזוי פּלוצלינג דערמאָנט די קריסטליכע וועלט. אין איהר אייגענעם אונגליק וואָס איז פערבונדען מיט'ן פּאָגראָם האָט זי ווי פערגעסען, נאָר איהר האָט זיך גענומען דאכטען, אַז דאָרטען אַרויף אויף'ן שניי־פעלד שטעהט איצט ברוך'ס מוטער, אַ נאַקעטע, פערשאָמטען ביז'ן האַלז אין שנעע, אַזוי אַז עס זעהט זיך נאָר אַרויס איהר פּנים און די צו־שויבערטע שוואַרצע האָר... פּונקט ווי די גוים פון זייער דאָרף האָבען מיט איהר געטהאָן נאָכדעם ווי זיי האָבען זי פערמושטעט ביז משוגעת.

און חנה נעהמט זיך צושראָקען און שולדיג טוליען צו ברוך'ן.... און אָט דאכט זיך איהר — זי זעהט ערשט איצט ווי דער סטודענט וואַסיל, ברוך'ס בעסטער חבר, פאַלט ברוך'ן צו די פיס, קושט איהם די הענד און ברוך — שטעהט פאַר איהם אַ גרויער, שטויסט איהם פון זיך און רעדט צו איהם מיט גאַל: „דו קומסט צו מיר ווי אַ קריסט און איך שפּיי דיר אין פּנים. — היינט ווען זיי דאַרפען דאָס — האָבען זיי דאָס געטהאָן; מאָרגען, ווען דו וועסט דאָס דאַרפען, וועסטו דאָס טהאָן, ווייל איהר זיינט אַלע הינט. הונט, אַרויס פון מיין הויז!!" און ווי ברוך האָט דאָס נאָכ'ן אונגליק פאַר קיין פאַל ניט געוואָלט פאַהרען אין דאָרף. און ווען מען האָט די מאַמע געבראַכט אין שטאָדטישען משוגעים הויז, איז ער שוין אויך אין שטאָדט ניט געוועזן....

אָבער דאָס פעלד פאַר די אויגען ציהט זיך וויט, ציהט זיך ווייס. און ברוך רייסט איבער חנה'ן:

— חנה! איהר געדענקט נאָך ווי מיר פלעגען קאַטשען שנעע־קוילען? גרויסע קנוילען שנעע....

און ברוך מעסט דערביי מיט די אויגען דאָס ווייסע פעלד... עס שווימט אַרום דאָס דאָרף און צוזאַמען מיט'ן דאָרף — די וועסט מיט איהרע ברייטע סטעפּען, וואָס פערשפּרייטען זיך אונטער אַ ווייטען אונ־ענדליך בלויען רוים... רוים און ווייטקייט, רוים....

און אַט קאַטשען זיי ביידע אַ הויפען שנעע, וויקלען איהם איבער'ן ברייטען פעלד. דער הויפען ווערט אַלץ גרעסער און גרעסער, פערוואַנ־דעלט זיך אַט אין אַ רונדען קנויל און אַט אין אַ ווייסען קלאָץ. און זיי אַרבייטען פלייסיג, ווערען פערפלאַמט. עס זעצט פון זיי אַ פּאַרע; עס שלאָגט זיך אַרויס אַ לאָק האָר איבער איהר פּנים, עס שלאָגט זיך אַרויס אַ שוואַרצער טשוב איבער זיין שטערען און זיי שפּאַרען דעם הויפען אַלץ פעסטער, איבערגעבענער. ערגעץ ווייזט זיך אַ וואַלד, באַלד און זיי זיינען מיט'ן קנויל נעבען וואַלד. און הינטער זיי בלייבט אַ לאַנגער, לעדיגער פּאַס, און דער לעדיגער פּאַס צושניידט דאָס ווייסע פעלד אויף צווייען. — — —

— באַלד וועסטו זעהן, חנ'קע! אַט קייקעל נאָך אַ ביסעל. — ניטאָ קיין זאַך אומזיסט... אַך, ווי שעהן עס פּאַסט דיר דער לאָק, און ווי שעהן עס איז דיין צופלאַמטער פּנים! — — — און ווי דו קייקעלסט דאָס אַזוי פלייסיג, מיין גוטע חנ'קע! — קייקעלסט און פּרעסט זיך דערוויילע צו מיר — — — האָסט זיך ליעב פּרעסען צו מיר?... — קייקעל, קייקעל! — — —

— גענוג שוין, חנ'קע! — שרייט ער אויס מיט אַ פריידיגען פייער אין האַרצען.

— וואָס ווילסטו טהאָן?!

— באַלד! דו וועסט זעהן. איך וועל אויפשטעלען די קלאָץ.

— וואָס ס'טו מאַכען, אַ מענש?

— ניין, מיין קינד! באַלד ס'טו זעהן, אַז ניטאָ איז קיין זאַך אומזיסט.

און ער נעהמט אָן די קלאָץ פון איין זייט און ווי נאָר ער שטעלט זי אויף, דערהערט זיך באַלד אַ פּלעסק פון פליגעל, אַ קוויטש, און — עס פליהט אַרויס מיט צופריעדען נאַכגעלאַזטע פליגלען דער פויגעל, וואָס

ער האט א מאל אפגעלאזט — — — און נאך איהם פאטשט ארויס א גאנצע מחנה און גיבען זיך א הויב אויף אין דער לופטען, דרעהען אויס א פאר רעדער און לאזען זיך צוריק אראפ אויף ברוך'ן. און ברוך ווערט אפגעשאטען מיט פויגלען און אלע פיסטשען זיי און פלאטערען און גלע־טען מיט די פליגעל. מיט די צועפענטע שנאבעל קושען זיי זיך איינער מיט'ן צווייטען פאר פרייד. און דער אלטער פויגעל רופט פון קלאץ אלץ נייע און נייע — די יונגערע, די גאר יונגע; און דאס פיסטשען און דער פליגעל־פלעסק ווערט אלץ גרעסער, רוישיגער.

— חנה, מיין חנ'קע, זעה נאר! זעהר נאר, ווי עס ווערט גאר ניט פערלוירען. — אמאל, אמאל אפגעלאזט א פויגעל — — — געדענקסט? — — — און איצט זעה וויפיעל? — — — נא, קענסט זיי איצט אלע גלעטען, אלע קושען — — — און וואו איז דיין קראנץ? — — — — — חנה, חנ'קע!... —

— —

ברוך ציטערט אויף — — — מאקס מיט זיינע בעקאנטע, מיט זייערע שאטענס געהען אויף־צו־פריהער אויפ'ן ווייסען שנעע און שמוע־סען נאך וועגען דעם פרייז־פייט. —

— טפו, צו אלדע טייוועל! — שרייט ברוך אויס. — העי, מאקס, צו וועלכען טייוועל האסטו זיך דארטען פערדרעדט! דו ווייסט, אז איך בין ניט געשלאפען די לעצטע עטליכע נעכט, געהסטו און לאזט מיך איבער אליין מיט חנ'קען.

— כא־כא־כא! — צולאכט זיך חנה. — וואס האט זיך איך גע־חלום'ט? — — — —

מאקס לויפט צו:

— ד'וויים?... וואס — — — איך מיין אדרבה — — — — איהר דערדט דאך מן הסתם... — וואס? — — — אויף מייןווארט.

— ביזט א נאר! מיר קלעפען זיך די אויגען.

קאַפּיטעל 18.

בינעם האָט נאָך דעם לאַנג אַרומגעזוכט בײלקע'ן אין זאַל און האָט זי שוין מעהר ניט געקענט געפינען. פאַר כעס האָבען זיך ביי איהם פון מאָל צו מאָל צונויפגעקריצט די צייהן און דערצו האָט מען איהם נאָך איצט גענומען רייצען פון אַלע זייטען מיט'ן נאָמען — בײלקע!!

נחום כאַפּט איהם אָן אַ צופּריעדענער:

— מיר רעכענען, אַז דער היינטיגער באַל זאָל אַריינטראָגען אַ דריי טויזענד דאָלאַר. איהר קענט זיך גאַר ניט פאָרשטעלען ווי גוטיג דאָס איז פאַר אונזער צייטונג. איצט מעג מען דאָך שוין זאָגען דעם אמת: מיר האָבען מיט גרויס מאַטערניש דערצווינגען ביז'ן איצטיגען באַל די „אידישע פאָהן". און מיר טהוט טאַקע זעהר באַנג, וואָס ברוך איז ניטאָ אויפ'ן באַל. נאָך אַלעמען, קיין שונא איז ער דאָך ניט, און איך גלויב, עס וואָלט איהם זיכער הנאה געטהאָן, ווען ער זעהט וואָסער אַ שעהנעם עולם מיר האָבען צונויפגענומען. קיין איינער פון די בעלער, וואָס זיינען געווען היינטיגען יאָהר, האָט ניט געהאַט אַזאַ גרויסען און אַזאַ אינטעליגענטען עולם, ווי מיר. דאָס בעווייזט אייך, אַז די בעסערע פון אונזער פאָלק פיהלען, אַז מיר זיינען זייערע, און ביי זיי איז רעכט צוליעב אונזער באַל איבערוואַרטען אַלע אַנדערע בעלער. און וואו איז דאָס ערגעץ בײלקע אַהינגעקומען?

לאה, אין איהר עלעגאַנטען קלייד פון דין־דראַזען זייד, פערפּוצט מיט אַ דינעם ווייסען געוועב, איבערגעבונדען אויפקאָס, פון איין אַקסעל צו דער טאַליע מיט אַ ברייטען פּאַס זייד פון ווייס און בלוי, אויף וועלכען עס איז מיט גאָלדענע ווערטער אויפגעשריעבען: „לעזט „די אידישע פאָהן!", לויפט אָן צו בינעמ'ען מיט בילעטען פאַר'ן בופעט אין האַנד און שרייט צו איהם אויס, ווי צו אַ ווילד־פרעמדען:

„טשעקס פאַר דהי באַר!"

בינעם קויפט ביי איהר טשעקס, און זי פרעגט:

— און וואָס איז דאָס עפּעס מיט אַ מאָל ביילקע ניט געוואָרען?

— יאָ, עפּעס זעהט מען ניט ביילקע׳ן! — לויפט אַן נאָך אַן אַנ־דערע, אויך מיט טשעקס אין האנד.

די טענץ זיינען אויף אַ ווײלע איבערגעריסען געוואָרען. אין זאַל איז געוואָרען פינסטער — אויף דער בימה האָט מען גענומען בעווייזען לעבע־דיגע בילדער:

„ירמיה אויפ׳ן שטיין" און ארום איז אומעטיג־גרוי און פארנאכטיג באנג און ווייט — — — און דער אָרקעסטער נעהמט צואוועהטאָגט־שטיל און ביטער־בייז צוציוגען שפּיעלען „א נ י ה ג ב ר", און דער כאָהר, וועלכען מען זעהט ניט, נעהמט שטיל מיטזינגען, און ביסלעכווייז ווערען די קולות אַלץ העכער און דריקענדער, קומען זיך צונויף און מישען זיך אוים מיט׳ן אָרקעסטער, און באלד ווערען זיי ביידע פערלאָרען. עס דאכט זיך אוים, דער אָרקעסטער שפּיעלט, נאָר זיינע כלים גיבען קיין טענער ניט ארוים... הינטען שטעהט אַ כאָהר מיט צועפּענטע מיילער, נאָר זיי זינגען ניט... און אז אָט דער גאנצער ברייטער געמיש פון שפּיע־לען און געזאנג, איבער וועלכען עס שווימט אום אַ טיעפער, טויזענד־יאָהריגער, הארציגער אומעט, עטראָמט ארוים פון דעם נביא׳ס הארצען, פון זיין נשמה, פון זיינע ביינער, פון אָט דער גרויסער טראגישער גע־שטאלט, וואָס זיצט איצט אויפ׳ן שטיין, טיעף פערטראכט און שווער געבוינגען. און באלד נעהמט זיך בינעמען דאכטען: — ארום דעם נביא ווערט אַ ראָד מיט מענשען, און אונטער דעם ראָד נאָך אַ ראָד, און אַזוי אַלץ ווייטער און ווייטער, איין ראָד אונטער דעם אנדערען, איינס אונ־טער דעם אנדערען, און וואָס ניעדעריגער איין ראָד איז, אַלץ גרעסער און מעהרער איז די צאָהל מענשען. ביז עס ווערט אַ גרויסער הויכער בארג. און אויבען אויפ׳ן שפּיץ פון בארג זיצט די גרויסע געשטאלט פון׳ם נביא. זיינע ארייננגעגראָבענע גרויסע אויגען קוקען טיעף אין זיך און ווייט, ווייט פאר זיך, נאָר זיין גרויסער צער ניעדערט און גיסט זיך אריין אין די הערצער און אין די אָדערען פון די דורות, וואָס רינגלען ארום דעם בארג, און זייער אַלעמענס בלוט נעהמט מיט געשריי און מיט ביטערניש מיטזאָגען:

איך בין דער מאַן וואָס האָט געפיהלט דעם פּיין, די רוט פון זיין צאָרען — — — !

מיך האָט ער געפיהרט און איך בין געגאַנגען איבער פינסטערניש אָהן ליכט — — — !

מיינע וועגען האָט ער פערצאַמט מיט געבראָכענע שטיינער און מיינע אויסוועגען — פערקרימט — — — !

אַנגעצויגען האָט ער זיין בויגען און מיך געשטעלט פאַר אַ ציעל צו זיין פייל — — — !

עפּעס אַ מין טיעפער בעדויערען האָט דערביי גענומען עסען בינעם'ס האַרץ, און פונקט דאַן איז צו איהם צוגעקומען לעווין און איהם מעשה גוטער־ברודער אָנגעכאַפּט פאַר'ן האַנד:

— וואו איז זי ערגעץ אַהינגעקומען? — — — — —

דער נאַרישער, באַלעבאַטישער טאָן, מיט וועלכען לעווין האָט זיך צו איהם געווענדעט, און דער וואָרט „זי" האָבען בינעמ'ען נאָך מעהר אויפגערעגט און זיין בליק האָט זיך מיט פעראַכטונג אָפּגעשטעלט אויף די צוויי ברייטע פאָדערשטע צייהן, וואָס האָבען זיך אַרויסגעזעהן פון צווישען לעווין'ס ווייכע ליפּען, און זיין רעכטע האַנד האָט זיך צונויפגעמאַכט אין אַ שטאַרקען פויסט אויף צו דערלאַנגען לעווינ'ען אין די צייהן אַריין.

— פוי, צום טייוועל, וואָס פאַר אַ נאַרישען נאָז איהר האָט! — שרייט צו איהם בינעם אויס אָן אויפגעבראַכטער.

— איך פרעג אייך אויף איהר, אויףביילקע'ן, — זאָגט לעווין, זיך פערליערענדיג, און ער צועפּענט דערביי די אויגען. — וואָס איז מיט אייך? וואָס? — — —

— וואָס מיט מיר איז, איז ניט אייער טאַטענ'ס עסק!

— איהר זיינט שכור?! — רופט זיך אָפּ לעווין, שטעלענדיג אַ פוס אויף צוריק.

אַלע אַדערען האָבען זיך אין בינעמען אָנגעצויגען און האָבען איהם אַ בריה געטהאָן, ווי זיי וואָלטען געווען פון צוגליהטען אייזען. ער האָט דערפיהלט, ווי אָנצוכאַפּען דעם לעווינ'ען פאַר'ן האַלז און איהם אַ שלייַדער טהאָן צו דער ערד. צום גליק אָבער איז לאה פאַרביינגעגאַנגען און האָט זיך געוואָלט ווענדען מיט עפּעס צו בינעמ'ען, נאָר דערזעהענדיג, וואָס דאָ קומט פאָר, האָט זי גלייך אָנגעכאַפּט בינעמ'ען פאַר דער האַנד:

— בינעם! וואָס איז מיט אייך? וואָס קומט דאָ פאָר?... — און

דערביי האָט זי צוגעוואָרפען אַ פּעראַכטענדען בליק אין לעווין׳ס זייט.

לעווין איז געווען צופריעדען, ווען ער האָט דערזעהן עמיצען פאַר־ביינעהן, אָן ווענען ער האָט זיך געקענט אַנטשעפּען און מיטגעהן.

אַ ווײַלע איז נאָך בינעם געשטאַנען און לאה האָט איהם ניט געקענט ריהרען פון אָרט. נאָכדעם האָט ער גענומען שמייכלען און איז מיט איהר אַוועק צום בופעט און אויפ׳ן וועג צו איהר גערעדט:

— נו, גאָר ניט. וואָס האָט איהר זיך דערשראָקען? איך ווייס? ער איז אַ נארישער בחור. און איך האָב פיינט זיינע צייהן. נו, און איהר ווייסט דאָך, ווי מיך קאָנען אויפרעגען צוויי נארישע ברייטע לאַפּעטעס.

— אָבער ווי ווערט מען דאָס אַזוי אין כעס אויף יענעם?

— וואָס פערשטעהט איהר ניט, ווי מען נעהמט און מען ווערט אין כעס? — רעדט צו איהר בינעם שמייכלענדיג.

דער בופעט איז געווען פול מיט אויפגעראַמטען עולם, וועלכע זיינען געווען יום־טוב׳דיג צוזעצט אַרום די פולע, רונדע מראַמאָרנע טישלעך.

בינעם מיט לאה׳ן האָבען פאַר זיך אויסגעזוכט אַ טישעל.

— לאַנג אָבער וועל איך מיט אייך ניט קענען זיצען, — וואָרענט איהם לאה, אָנווייזענדיג איהם אויף די טשעקס, וועלכע זי האָט צו פערקויפען.

— וועל, — ענטפערט בינעם מיט אַ שמייכעל. — וועל איך נאָך אָן איבעריגען מאָל זיין פון די רייכע, וואָס בענונענען זיך מיט אַ ביסעל. און וואָס וועט איהר הייסען בעשטעלען?

— לעמאָנאַד, — זאָגט לאה.

דער קעלנער איז צוגעקומען. בינעם האָט ביי איהם בעשטעלט פאַר לאה׳ן לעמאָנאַד און פאַר זיך ביער.

— צו וואָס דאַרפט איהר איצט ביער? איהר זיינט דען איצט נאָך ווייניג אויפגערעגט? — פרעגט לאה.

— ווער ווייס, אפשר נאָך ווייניג?! — שמייכעלט בינעם.

ווען דער קעלנער האָט צוגעטראָגען די בעשטעלונג, האָט דאָס גלאָז ביער, ביים אַוועקשטעלען, געגעבען אַ מאַסיווען קלאַפּ אָן דעם מראַמאָר... די גלאָז איז געווען אַ שווערע און האָט געהאַט אַ הענטעל, אין וועלכען עס האָבען געקענט אַריין אַלע פינגער פון אַ מענשליכער האַנד. בינעם

האָט מיט זיין האנד פעסט אָנגענומען דאָס הענטעל און דערפיהלט ווי אויפצוהויבען דאָס גלאָז און מיט א מאָל און מיט'ן גאַנצען כח מיט איהם א קלאַפּ טהאָן אין דעם גלאַטען מראַמאָרנעם טישעל, נאָר ער האָט א שמייכעל געטהאָן פון דעם איינפאַל און זיך גענומען דאָרשטיג טרינקען דאָס קאַלטע ביער. פון העפּליכקייט וועגען האָט ער געוואָלט ניט אויס־טרינקען דאָס גלאָז ביער אין איין מאָל, אָבער ווען ער האָט שוין געהאַט אַראָפּגעשלונגען א טהייל פון דעם ביער און דערפיהלט ארום זיין הארצען די קאַלטע'ן פייכטקייט, וואָס האָט מיט זיך געטראָגען קיהלקייט, וואַרעמ־קייט און עפּעס א מין ברייטע גראַמקייט, האָט ער ניט אויסגעהאַלטען און אָהן אַן אָפּהאַלט אויסגעטרונקען אין גאַנצען דאָס ביער מיט איין מאָל.

און נאָכדעם האָט ער מיט א פערשולדיגטען שמייכעל גענומען קוקען אויף לאה'ן.

לאה האָט דורך א לאַנגער שטרוי געצויגען אין זיך דעם לעמאָנאַד פון איהר דינעם גלאָז, וואָס איז געשטאַנען אויף א הויכען, גלעזערנעם פינגער־פיסעל, און כאָטש זי האָט זיך עטוואָס דערשראָקען פון דעם אופן, ווי בינעם האָט אויסגעטרונקען דאָס ביער, האָט זי זיך געמאַכט, אַז זי האָט דאָס גאָר ניט בעמערקט. און אָט האָט זי נאָך אויף א ווייל׳ע אויפגעהערט טרינקען, מיט דער שטרוי גענומען דרעהען די שטיקלעך אייז אין גלאָז און געפרעגט:

— און ווי געפעלט אייך: ניט ברוך, ניט חנה! פאַר וואָס זיינען זיי היינט ניט געקומען?

בינעם ענטפערט ניט, נאָר ער שמייכעלט.

לאה האָט ווידער אריינגענומען די שטרוי אין מויל.

און בינעם קוקט אויף איהר און זעהט, ווי שעהן עם ציהען זיך צונויף איהרע באַקען פון אָט דעם זויגען דעם לעמאָנאַד דורך דער שטרוי, און אַז איהר לאַנגליך פאַרמירטע מאָרדעטשקע איז עהנליך צו חנה'ס און אַז איהרע אַקסלען זיינען ביי איהר אַזוי רונד און שעהן צוגעוואַקסען ווי ביי חנה'ן...

— און וואו איז דאָס פאַרט מיט אמאָל ביילקע אהינגעקומען? — ווענדט זיך צו איהם ווידער לאה.

בינעם'ען איז מיט א מאָל דורכגעפלויגען א געדאַנק אין קאָפּ, אַז לאה ווייסט, וואָס אין איהם קומט איצט פאָר, נאָר זי מאַכט זיך ניט

וויסענדיג און שפּיעלט זיך מיט איהם ווי מיט אַ אינגעל... זיין אויפ־רעגונג האָט מיט אַ מאָל ווידער גענומען שטייגען, זיין פּנים איז געוואָרען פינסטערער, די אויגען שאַרפער, און ער האָט אַ קלאַפּ געטהאָן מיט'ן גלאָז אָן טיש, אַזוי אַז דאָס גלאָז האָט זיך שיער ניט צובראָכען. דער קעלנער איז צוגעלאָפען און בינעם האָט בעשטעהט נאָך אַ גלאָז ביער.

לאה האָט זיך אויפגעהויבען.

— איך דאַרף שוין געהן.

— וואָס איילט איהר זיך? איהר האָט ניט, וואָס מורא צו האָבען; איך וועל שוין די איצטיגע גלאָז ביער ניט אויסטרינקען פאַר איין מאָל...

— פון מיינעטוועגען! — שרייט זי אויס, אויפציהענדיג די אַקסעל.

— נאָר איהר ווייסט דאָך, — זאָגט זי, איהם אָנצייגענדיג אויף די טשעקס. — אָבער אין וועל נאָך אפשר באַלד זיין צוריק.

לאה איז אוועק. ווען מען האָט בינעמען דערלאַנגט דאָס גלאָז ביער האָט עס ווידער מיט איהר שווערען גלאַטען דנאָ אַ מאַסיווען קלאַפּ געטהאָן אָן דעם מראַמאָר, און ווידער האָט בינעם ביים אָננעהמען די גלאָז דערפיהלט די פריהערדיגע ליידענשאַפט — צו צוקלאַפּען דאָס גלאָז אָן דעם מראַמאָר.

— וואָס בין איך דאָס, משוגע?! — גיט ער זיך אַליין אַ בייזען פרעג, ווי ער וואָלט אויף זיך אָנשרייען פאַר די נאַרישע איינפאַלען, און ער גיט מיט פערדראָס און כעס אַ הויב דאָס גלאָז און!... — דאָס האַרץ האָט זיך אין איהם אַ קאַלטען ריס געטהאָן. ער אַליין איז מיט שרעק אויפגעשפּרונגען. מיט אַ געשריי און קוויטשעריי זיינען אויפגעשפּרונ־גען מענער און פרויען פון די אַרומיגע טישלעך. און באַלד האָט ער אַרום זיך דערזעהן אַ ראָד פון פערפּוצטע מענער און פרויען, וואָס האָבען אויף איהם געקוקט מיט ווילד־צושראָקענע בליקען. און אָט האָט ער צווישען זיי דערזעהן ביילקע'ן, און באַלד האָט ער זיך איבערצייגט, אַז ער האָט אַ טעות... און אויפ'ן נאַסען טישעל, וואָס נעבען איהם ליגען שטיקלעך גלאָז... און ער קוקט אויפ'ן עולם און שמייכעלט... און אָט זיינען באַלד אָנגעלאָפען לאה, נחום, דער מאַלער — מענדיל, אַ פּאָר קעלנער. עפּעס אַ בעקאַנעט מיידעל האָט פון זיך אַראָבגעריסען איהר זיידענעם שאַרף און מיט איהר איהם גענומען ווישען דאָס בלוט פון זיין האַנד... — — —

קאַפּיטעל 19.

ווען ברוך איז געקומען צו זיך אהיים, האָט ער דערזעהן, אז אין זיין צימער איז ליכטיג. ווער זאָל דאָס זיין?

— א! — קלעהרט ער. — געוויס פון פּעראַיין. און ווי שפּעט יענער זיצט און וואַרט דאָס אויף מיר. עס קען געוויס זיין דער איבער־געבענער בינעם.

נאָר ווען ער האָט אויפגעעפענט די טהיר, איז איהם אנטקעגען גע־קומען ביילקע!

— גוטען אבענד, ביילקע! — שרייט ער אויס ערשטוינט, זיך בע־מיהענדיג צו זיין פרעהליך. — ווי קומט איהר אהער אזוי שפּעט?

אויפ'ן טיש שטעהען אין וואַסער פרישע בלומען, און ברוך האָט זיך שיער ניט ארויסגעבאַפּט: „און וואַסערע שעהנע בלומען איהר האָט דאָס מיט זיך געבראַכט!" נאָר ער דערמאַנט זיך, אז עס קאָן דאָך זיין, אז די בלומען זיינען לאה'ס...

ביילקע, דערזעהענדיג איהם מיט די גליטשערס אין האַנד: —

— וואָס? איהר האָט זיך נאָר געגליטשט?! היינט זעהט, וואָס פאַר א שלעכטער מענש איהר זייט! פאַר וואָס האָט איהר מיר ניט געזאָגט, אז איהר געהט זיך היינט גליטשען?

— ווען איך האָב זיך מיט איך געזעהן, האָב איך דאָס נאָך אליין ניט געוואוסט. — ווי קומט איהר אהער אזוי שפּעט?

— איך בין געוועזן ביי מיינער א מומע. זי וואוינט דאָ, אין יאָנ־קערס. אויפ'ן וועג צוריק, קלעהר איך: מען דאַרף זיך אריינכאַפּען צו אייך — — — און ווען וועט דאָס איינפאַלען, אז איהר וועט אויף זיך לאָזען אזוי לאַנג וואַרטען?!

— טאַקע, טאַקע. ווי מאָדנע דאָס איז? נעה ווייס, אז מען וואַרט אויף דיר! אז עמיצער איז צו דיר געקומען?!

ברוך נעהמט זיך ארומדרעהען איבער'ן צימער נערוועז...

— זאָגט דעם אמת, זיינט איהר צופריעדען פון דעם, וואָס איך בין צו אייך געקומען?

— וואָס רעדט איהר?... וואָס הייסט!... — נעמט זיך ברוך פּלאָנ־טערען — איצטער איז דאָך ווינטער... און אָט דער שניי און אָט די בערג און וועלדער, זיי שפּיעלען דאָך אויפ'ן הארצען ווי אויף א פידעל — — — ערגעץ איבער ווייסע פעלדער געהט זיך איצט דער פעטער־שנייער אין זיין גרויסען, ווייסען טלית. ער געהט זיך אזוי לייכט, פערטראַכט. זיין באָרד איז ווייס און שימער, און ער קוקט אַזוי ווייט, אזוי קאַלט און גלייכגילטיג. — — — און ערגעץ צווישען וועלדער אין א וואַלד ציגדען איצט ווינד־מיידלעך, בלויע פייערען, און אז עס שטאַרקען זיך די בלויע פייערען, שטאַרקט זיך דער פראָסט. און דער זיידע ברעכט בוי־מער און וואַרפט זיי אין פייער. ער שפּאַלט מיט זיינע הענד די שטאַרק־סטע דעמבעס, שפּאַלט זיי אין שטיקער, און די ווינד־מיידלעך כאַפּען זיי אונטער און וואַרפען זיי צופריעדען אין פייער, און צולייגען נאָך אַלץ נייע און נייע פייערען. און די בלויע פייערען קנאַקען; עס קנאַקען די שטיקער, די בוימער. עס קנאַקט און הילכט דער גאַנצער שוואַרץ־ווייַ־סער וואַלד, און דער זיידע געהט אוועק אין זיין ארבייט אַלץ ווייטער און ווייטער. און אין טהאָל, ביי דעם אייז, בעוויזט זיך דער פּיעדעל־שפּיעלער, א צורייצטער, א בלאַסער. ער שפּאַרט זיך אָן ביי דעם בוים, וואָס וואַקסט, ווי אויף אומצופאַלען, און נעהמט זיך שפּיעלען אויף דער דינער סטרונע, און עס צוטראָגען זיך שאַרפע, רופענדע טענער — — — און עס בעווייזט זיך פריש־שמייכלענדיג א שעהנע ווינד־מיידעל אין א העל־בלויען זיידענעם העמד, און דאָס העמד ציטערט אויף איהרע רונדע, ווייכע גליעדער, אויף די בריסט, און זי ניט א קוק אויפ'ן פיעדעל־שפּיעלער און דערקאָנט, אז ער מיינט ניט זי... — איהר פערשטעהט, ביילקע? — ער מיינט ניט זי... איז זי אָבער א גוטע און הויבט זיך אויף אויף די באָרוועסע פיס, אויף די שפּיץ פינגער ציהט זי זיך אויס און ווערט נאָך לענגער און שלאַנקער, הויבט אויף איהר שעהנעם קאָפּ, איהר נאַקעטע רעכטע האַנד, און רופט און העלפט איהם רופען. קומט אָן נאָך א מיידעל, און נאָך א מיידעל. אַלע ווייסע, ציטערדיגע, שפּרינ־גענדיגע, אַלע אין בלויע, זיידענע העמדער, אָבער זיין פּיעדעל רופט שוין איצט קלאָר: — דזין דזין!!

„דזין־דזין" הייסט דאָס מיידעל, פאַר וועלכער דער זיידע־פּראָסט האָט אוועקגעגעבען שטאַרקע דרייצעהן וועלדער. זי איז איהם טהייער, ווי דער שוואַרץ־אַפּעל פון אויג. זי — האָט אָבער ליעב דעם בלאָסען שפּיעלער; זי האָט ליעב צו טאַנצען אונטער זיינע טענער, צו בויגען איהר קערפּער, פּונקט ווי זיי וויעגען זיך; און דערהערט זי אין מיטען טאַנצען, ווי זיין פידעל ציהט אויס — דזין־דזין! — ווערט זי אַן אויפגעציטערטע און פאַלט אין גאַנצען אריין אין זיין מאַכט.

איצט אָבער שרייט זיין פידעל — דזין־דזין! די מיידלעך ווילען איהם אַרויסהעלפען, — לויפען זיי אום איבער'ן אייז און שרייען און רופען: דזין־דזין! דזין־דזין! — — —

דזין־דזין אָבער קומט ניט. זי האָט היינט מורא מעהרער ווי אַלע מאָל, ווייל זי וויים, אַז דעם זיידען געהט דאָס היינטיגע נאַכט זעהר גוט, און נאָכדעם, ווי ער וועט אָנברעכען אַ סך בוימער אין אָנשפּאַלטען אַ סך האָלץ, ווען די בלויע פייערען וועלען שוין זיין צושפּרייט איבער'ן גאַנצען וואַלד און עס וועלען אַרום זיי טאַנצען די ווילדע מיידלעך, וועט זיך איהם פערוועלען האָבען נעבען זיך זיין דזין־דזין, פאַר וועלכער ער האָט אוועקגעגעבען דרייצעהן וועלדער.

דער שפּיעלער אָבער וויל פון גאָר ניט וויסען. די פידעל רופט און רופט. — גליטשען זיך די מיידלעך אַהין, אַהער און רופען, רופען. און אַז די טענער צורייצען זיך, רייסען פון זיך די מיידלעך אַראָפּ די בלויע העמדער און נעהמען זיך אַרומלויפען איבער'ן אייז נאַקעטע. און אָט קלעטערען זיי אַרויף אויף די דערבייאיגע בוימער און שטעהען הויכע, פערציטערטע אויף די פערשנעעטע בוימער און קוקען צושראָקען אין אַלע זייטען, איבער'ן ווייט־צוצווייגטען, ווייסען וואַלד, מיט די אויגען זוכען זיי און רופען: — דזין־דזין! דזין־דזין!! ברענגט דער ווינט צוטראָגען נאָך כוואַליעס און כוואַליעס ווינט־מיידלעך, ווערען זיי אַלע פערכאַפּט פונ'ם „דזין־דזין!" און וואַרפען פון זיך באַלד אַראָפּ די ווייסע שנעעאיגע שלייערס, שפּרינגען אַרוים אין די בלויע, זיידענע העמדער און קוקען זיך איבער צושראָקען — — — דזין־דזין איז צווישען זיי ניטאָ! — — — טאַנצען זיי אַלע פערצווייפעלט אַרונטער, שלאָגען זיך אַלע צוזאַמען, פּלעכטען זיך איבער, נעהמען ווילד בייסען איינע די אַנדערע און שטשירען אויף דער בלויער נאַכט מילך־ווייסע פערבלוטיגטע צייהן. און ווייסע

שפּיציגע צייהן זיינען פּערבלוטיגט פון זייערע אייגענע לייבער, און זיי נעהמען מיט זיי בייסען די לופט, ציהען אויס זייערע קעפּ און צובילען זיך ווי ביטער־פּערצווייפּעלטע הינט. — קען שוין די שעהנע דזין־דזין לענגער ניט אויסהאַלטען און לאָזט זיך קייקלען און שפּרינגען איבער באַרג און טהאָל, טאַנצט און שפּרינגט אַ פּערצאַפּעלטע איבער בוימער און בוי־מער און בעוויזט זיך אויפ'ן אייז. — — —

און ווי נאָר זי בעווייזט זיך אויפ'ן אייז, דערהערט זיך באַלד אַ שטאַרקער, פּראָסטיגער בייזער; עס ציטערט אויף דער אַלטער וואַלד, עס שלאָגט זיך אויף אַ ווייסער שטויב, אַ צורייצטער, ווילדער שטורעם. — עס קנאַקען צווייגען, עס פּלאַצען בוימער, דאָס אייז נעהמט זיך אין שטי־קער רייסען. עס ציטערען אויף שטעדט און דערפער, עס בעווייזט זיך אין זיין ווילדען כעס דער זיידע־פּראָסט.

ברוך, וואָס איז געוואָרען אין דער צייט פון זיין דערצעהלען, אַלץ מעהרער און מעהרער נערוועז, בלייבט מיט אַ מאָל שטעהן אַ בלאַסער. ביילקע שפּרינגט אויף:

— און וואָס איז געוואָרען? וואָס איז געוואָרען?! — — —

— נאַרישע מיידעל. וואָס האָט איהר זיך אַזוי דערשראָקען? — ערגעץ איבער וויימע, ווייסע פעלדער געהט דאָך איצט צום וואַלד דער פּעטער־שנעער — — — בלאַס, פּערטראַכט, אין אַ גרויסען, ווייסען טלית, און שטעלט צום וואַלד־צו זיינע טריט, אַזעלכע רוהיגע, אַזעלכע גלייכגילטיגע. —

אָך, וואָסער אַ שלעכטער איהר זייט, וואָסער אַ שלעכטער איהר זייט! — שרייט זי אויס, צוגעהענדיג הארט צו איהם.

ברוך נעהמט אָן מיט זיינע ביידע הענד איהר קאָפּ. ווי שעהן עס שמעקט איהר שעהנער, שווארצער קאָפּ, און וואָס פאר אַ שעהנער איינ־פאַל עס איז צו קעמען אָט די שעהנע האָר אין צוויי כוואַליעס, און נאָכ־דעם זיי ערשט איבערבינדען פון אויבען מיט אַ שווארצער סטענגע. און וואָסערע שעהנע, אידישע אויגען! קליינע פולע ליפּען, און די קליינע רונדע בריסט פּרעסען זיך ארויס פון אונטער דעם שווארצען, סאַמעטענעם קלייד. ווי זי האָט זיך דאָס פּערפּוצט! און וויפיעל חן עס גיט צו איהר דינער פיגור די אָנגעשפּיליעטע פרישע רויז. אויפ'ן גאַנצען שווארצען

קלייד — בלויז איין רויז. און די רויז איז רויט ווי בלוט, און די רויז איז רויט, ווי פייער. — — — —

— קינד, ווי קען איך נאָר היינט זיין אַ שלעכטער? איהר זאָלט וויסען וואָסער אַ שעהנע זון עס האָט מיך היינט פריה בעגעגענט, און ווי דער שנעע האָט אונטער מיינע פיס געשפּיעלט, ווי עס פּיסטשען פויגעל, ווי עס וואָרקען טויבען. און ווי נאָכדעם, ווען איך בין געפאָהרען אין „עלעווייטעד“, איז אויף יעדער גאַס צו מיר אַרויסגעשפּרונגען אַ נייע זון, און נאָכדעם, ווען עס איז שוין צוגעפאַלען די נאַכט, האָב איך מיט אַמאָל פאַר זיך דערזעהן די אַלע זונען. און איך האָב זיי צונויפגענומען אין מיינע הענד און האָב זיי געפּרעסט צו מיין האַרץ, און אַזוי האָב איך געוואָלט אַרויפגעהן אויף אַ הויכען באַרג און זיך מיט זיי ווייזען פאַר מענשען, פאַר קינדער, — זאָלען זיי הנאה האָבען, זאָלען זיי זעהן, ווי גליקליך מען קען זיין אין דער וועלט. אָך,ביילקע, וויפיעל גליק עס איז פאַראַן אויף דער וועלט. וויפיעל גליק! און וואָס זיינען דען די צרות פון יאָהרען אנטקעגען דעם אונענדליכען גליק פון איין מינוט? — אַ זעמדעל אין אַ לויטערען ים, ביילקע!

— אָך, ברוך, ברוך! איהר זייט דאָך עפּעס אַזא מאָדנער? — — — אין וואָס פאַר אַ וועלט לעבט איהר? — — — — ברוך! — — — —

— קינד, איך לעב אין דער אמת׳ער וועלט. זיי — די גאַנצע שטאָדט לעבט אין אַ פאַלשער, אין אַן אויסגעטראַכטער וועלט.

— ברוך; ברוך!! ברוך!!! — שרייט זי פּלוצלונג אויס. — נעהמט מיך אויף די הענד, דריקט מיך צו צו זיך, פּרעסט מיך אַריין אין זיך, לאָזט מיך בלויז איין נאַכט זיין מיט אייך. קיינער וועט זיך צו מיר מעהר ניט צוריהרען. איך וועל זיין בלויז אייערע. איך האָב זיך גע־וואַשען, גע׳טובל׳ט, מיין גאַנצער לייב שמעקט איצט. איך וויל זיין אייער כלה. איך וויל זיין אַ כשרה, אייערע, ברוך; ברוך! — — — — גאָט מיינער! ווי איך פערליער זיך נעבען אייך! וואָס זיינט איהר פאַר אַ מענש? פון וואַנען האָט איהר זיך גענומען?! איך וועל דאָך לעבען אייך משוגע ווערען. איך האָב זיך דאָס היינט אָנגעטהאָן אויף צו געהן צום באָל, און אַלע זאָגען, אַז מיט מיר איז אַזוי גוט צו טאַנצען. איך בין דאָך אַזוי לייכט, אַזוי דין. איך האַלט זיך אַזוי לייכט אויף די פיס. און אַזוי פיעל האָבען דאָך נאָך געוואַרט, אַז איך זאָל מיט זיי היינט

טאַנצען, און איך האָב גאָר איבערגעלאָזט דעם באָל און בין אוועק צו אייך און — — — צום סוף זיך איך דאָ די גאַנצע צייט און וואַרט. און טאָמער האָב איך דערהערט טריט, בין איך דאָך אַלע מאָל אויפגע־שפּרונגען ווי אַ משוגענע... און איהר האָט זיך גאָר געגליטשט די גאַנצע צייט! — ווען איך וואָלט דאָס געוואוסט, וואָלט איך דאָך געלאָפען אייך אויפזוכען אויפ׳ן אייז. חנה איז דאָך דאָרטען אויך געווען — — — אָבער איך האָב פאַר איהר קיין מורא ניט. זי ווייס, אַז איך האָב אייך ליעב; אַז איך וואָלט געקושט אייערע פיס, אַז איך וואָלט זיך געלאָזען פון אייך אויפעסען; אַז איך וויל ווערען אייער כלה. און טאָמער האָב איך געזינדיגט, דאַרפט איהר מיר מוחל זיין, ווייל ווי לאַנג קען מען נאָך דאָ, אין דער גרויסער שטאָדט, זיין יונג?... ברוך! — — — דער שאַפּ זוינגט דאָך אויס דעם מאַרך פון די ביינער. איהר זאָלט מיך געזען אָנ־קוקען, ווי שעהן איך בין געווען, נאָר־וואָס ווען איך בין אַהער געקומען צו פאָהרען — — — אַך, ברוך! ברוך!... און ווער האָט אייך געבראַכט אָט די בלומען? זאָגט: איהר האָט זיי אליין געקויפט?...

און אָט איז זי געבליעבען שטעהן. טרעהרען האָבען זי גענומען שטיקען אין האלז, און באַלד איז זי צוגעפאַלען מיט׳ן קאָפּ צו זיין ברוסט און גענומען וויינען, זיך צאַפּלענדיג אין זיינע הענד.

— ביילקע! קינד! פיהלט איהר כאָטש איצט, אַז גאָט איז מיט אייך?

— וואָס ווילט איהר מיט אייער גאָט? וואָסער גאָט?! וועלכער גאָט!! ניטאָ קיין גאָט! ניטאָ!

— דער אידישער גאָט. אָט דער גאָט, וואָס איז זיך איצט אַזוי שטאַרק נוקם אין דיר, פאַר וואָס דו ווילסט פון איהם ניט וויסען. קעהר זיך איצט אום צו איהם און ער וועט דיר מוחל זיין, ווייל ער איז דאָך דער, פאַר וועמעס פייערדיגען צאָרן עס ציטערט אויף דאָס מענשליכע הארץ. און ער איז אָבער אויך פול מיט רחמים, ביילקע. און ער פערגיט און ער הייל'ט. מען קען זיך צו איהם אומקעהרען, ווי אַ קינד צו אַ טאַטען. ער איז אַ גוטער, ער איז אַ גרויסער און גוטער, ביילקע. קוק זיך אום און זעה, — ווי ער וואַכט, ווי מען קען זיך פון איהם ניט בעהאַלטען!

— פאַר וואָס זעה איך ניט?! פאַר וואָס ווייס איך ניט?! — טענה'ט זי דורך טרעהרען.

— צו זעהסטו דיין אייגען הארץ? און פאַר וואָס ווייסטו, אַז דו האָסט אַ הארץ? — — — צו זעהסטו דיינע געדאַנקען? און פון וואַנען ווייסטו, אַז דו האָסט אַ געדאַנקען? — גאָט, דאָס זיינען די בעסערע פערלאַנגען פון דיין הארצען, דאָס זיינען די ריינערע געדאַנקען פון דיין קאָפּ. הער, וואָס איך זאָג דיר. קוק זיך איין אין דעם. און אַז דו וועסט זיך אין דעם איינלעבען, וועסטו דערזעהן, וועסטו דערפיהלען, אַז דאָס איז בלויז דער טהייל פון גאָט אינ'ם מענשען, ווייל ער אַליין איז גרויס, — „עס איז פול די גאַנצע וועלט מיט זיין כבוד“, אָבער ער איז נאָך גרעסער, נאָך גרעסער פון טויזענדער און טויזענדער וועלטען צוזאַמענגענומען. עס שפּרייט זיך זיין ריינקייט און שעהנקייט איבער הימעל און שטערען, אָבער ער איז נאָך גרעסער און שעהנער פון טויזענד און טויזענדער פערשטערענטע הימלען צוזאַמענגענומען, ווייל ער איז גאָט, ווייל ער איז דער איין און אייינציגער גאָט, און עס איז ניטאָ מעהר קיין גאָט אויסער איהם. און געבענשט איז דער מענש, און ווי וואויל איז איהם, ווען ער דערפיהלט אין זיך אַ טהייל פון אָט דעם גרויסען גאָט. און וואו איז דען דער מענש, אין וועמעס הארצען עס וואוינען שוין גאָר ניט קיין גוטע פערלאַנגען, אין וועמעס קאָפּ עס זיינען שוין גאָר ניטאָ קיין ריינע געדאַנקען. ביילקע! פערשטעה, אַז דורך דעם, וואָס דאָס זינדיגע שלעפּט אַראָפּ דאָס לויטערע צו זיך, ווערט דאָס ניט געלייטערט, נאָר דורך דעם, וואָס דאָס זינדיגע הויבט זיך אויף צו דער לויטערקייט, הויבט זיך אויף צו גאָט. ערגעץ אין דיר איז פאַראַן אַ לויטערער מאָרגענשטערען. לאָז איהם אויפגעהן, ביילקע, און זאָל ער אויפשטראַהלען אין דיר, און זאָל ער אַרויסשטראַהלען פון דיינע אויגען אין זיין גאַנצער לויטערקייט. — — — ווי שעהן דאָס וועט זיין, ביילקע, ווי שעהן! אַ רוים, אַ ווייטקייט וועט זיך עפענען פאַר דיינע אויגען, און דו וועסט נעהמען קוקען גרוים און ברייט און וויים. — — —

אַזוי האָט נאָך ברוך לאַנג גע'טענה'ט, רעדענדיג און מאָלענדיג.

און דורך דער הארציגקייט פון איהרע טרעהרען און פון דער איבערגעבענער ווארעמקייט פון זיין שטימע, האָט ביילקע גענומען פיהלען אין זיך עפּעס נייעס, ווייטעס, עפּעס אַזעלכעס, אַנטקעגען וועלכען עס עפענט

זיך ציטערדיג אויף דאָס האַרץ, די נשמה. זי ליעגט אַ פערוויינטע, איינ־געגורעט מיט איהר קאָפּ אויף זיין ברוסט און פאַר די פערוויינטע אויגען שפּרייטען און ברייטען זיך פערשטערענטע הימלען — — — און עס קלינגט נאָך אין די אויערען ברוך'ס אויסגעשריי: „טויזענדער און טויזענדער פערשטערענטע הימלען, אָבער ער איז נאָך גרעסער, ער איז נאָך שעהנער!“ — — — — פון וואַנען האָט זיך ברוך גענומען מיט זיינע טענות? — — — — און וואָס וויל ער פון איהר האָבען? — — — — און ווי גוט עס איז צו ליעגען איינגעגורעט אין איהם! — — — — און זי פּרואווט זיך פון דעסטוועגען און פרעגט מיט אַ מין מורא און שטילקייט, ווי זי וואָלט ניט וועלען אויפרודערען די שטילקייט:

— פאַר וואָס זאָרגט איהר זיך אַלץ פאַר דער נשמה?!

און ברוך לעגט אַרויף זיין האַנד אויף איהר קאָפּ, ווי אויפ'ן קאָפּ פון אַ קינד און נעהמט צו איהר רעדען מיט אַ גוטער, בערוהיגענדער שטימע, ווי עס רעדט אַ טאַטע צו אַ קינד, ווען ער מוז פאַר'ן קינד אויך פערנעהמען דעם פּלאַץ פון אַ מאַמע:

—ביילקע, לייב אָהן אַ שום העכערען פערלאַנג, אָהן אַ שום רעליגיעזען געפיהל, — דאָס איז פון וואָס דו ליידסט איצט אַזוי שטאַרק! ווען דאָס וואָלט אָבער געווען פערבונדען כאָטש נאָר מיט קינדער־האָבען, ווי ביי חנה'ן, למשל — — — — אָדער עס וואָלט גלאַט געווען ריין, און דו וואָלסט הנאה געהאַט פון דעם, וואָס דו ביזט ריין! קענסטו זיך דען פאָרשטעלען, ווי ווייט גליקליך דו וואָלסט געווען? — — — און אַז דו האָסט זיך שוין יאָ געוואַשען און גערייניגט, — איז פון וועמעס־וועגען האָסטו דאָס געטהאָן: צוליעב גאָט אָדער צוליעב דעם טייוועל?

— צוליעב דיר, צוליעב דיר! — ענטפערט זי מיט אַ מאָל. — און דו ווייסט, — זאָגט זי מיט אַ געענדערטער שטימע. — איך טראָג דאָך איצט אויף זיך אַ בלויע־זיידען העמד. דו האָסט דאָך ליעב בלוי — — אַט האָסטו דאָך איצטער אויך גערעדט פון בלויע זיידענע העמדער — — ברוך! ברוך!! — — — איך האָב זיך דאָך צוליעב דיר געוואַשען און גערייניגט, זיך אָנגעטהאָן אין סאַמעט און אין זייד, זיך געשפּריצט און געזאַלבט, און אַלץ געציטערט און געטראַכט: אַט אַזוי, אַט אַזוי דאַרף מען טהאָן, ווען מען וויל ווערען ברוך'ס כלה.

— און מיט וואָסערע געדאַנקען דערביי? דו ווייסט נאָר ניט, ווי

דער אידישער גאָט שטראָפט אפילו פאר שלעכטע געדאנקען.

— וואָס הייסט?

— עס הייסט, — זאָגט ברוך, — אז מיט ניט גוטע געדאנקען פער־פאָהרט מען צום ניט גוטען. — אָט הער א מעשה, וואָס האָט געטראָפען שוין לאנג צוריק: — — —

די וועלט איז געווען וויים — עס איז געווען ווינטער.

און ערגעץ אויף א פעלד איז געשטאַנען א ווייסע קרעטשמע.

און אין דער ווייסער קרעטשמע האָט געוואוינט א איד מיט זיין ווייב.

און זיי האָבען געהאַט אן איין־איינציג קינד, א שעהנע טאָכטער, אויף וועלכער גאָט און לייט האָבען זיי מקנא געווען.

די טאָכטער איז געווען א כלה און איהר חתן איז געווען א קאַסיר אין וואלד.

און איינמאָל פארנאכט ברענגט מען דעם חתן א בריוועל פון איהר, און מיט א ציטערדיגער האנד איז דאָרט אָנגעשריעבען — — — „די מאמע בלייבט אין שטאָדט אויף נאכט און דער טאַטע — — — קום!... — ער שלאָפט, א מיעדער נאָכ'ן מארק“.

און דער חתן האָט געוואוסט, עס זאָל ווערען פינסטער, אז ער זאָל קומען, ווען דער טאַטע וועט שוין שלאָפען, און אז אוועקפאָהרען זאָל ער, ווען קיין האָהן וועט נאָך ניט קרעהען...

און ווען די נאכט איז צוגעפאלען, האָט ער אָנגעזאָטעלט זיין שוואר־צען פערד. און אז עס איז שוין געווען גוט פינסטער, האָט ער זיך ארויפגעכאַפט אויף איהם און זיך גענומען טראָגען דורכ'ן וואלד.

זיין שווארץ פערד האָט זיך געטראָגען, האָט זיך אויסגעצויגען און געשוואומען דורכ'ן גרויסען, ווייסען וואלד, און דער חתן האָט זיך אַלע מאָל צוגעבויגען צום פערד'ס קאָפּ און איהם צופריעדען געפּאַטשט אין זיין ברייטען האלז, ווי ער וואָלט איהם וועלען זאָגען: — באלד רייסען מיר דורך דעם וואלד, באלד וועלען מיר ארויס אויף די אָפענע ווייסע פעלדער צו דער קרעטשמע, צו מיין כלה.

די צייט אָבער ציהט זיך און די נאכט ווערט אלץ גרעסער, טיעפער און שפּעטער — — — און ארום איז נאָך אלץ וואלד און וואלד...

נעהמט זיך דער חתן נאָך שטארקער יאָגען דאָס פערד. — איהם טהוט באנג די גוטע צייט. און ער פאָהרט און פאָהרט, און קוקט זיך

אום. — פאַר איהם איז נאָך אַלץ וואַלד... אַלץ וואַלד און וואַלד — — — —

אָבער אַט דערזעהט ער, ווי דאָרטען אַרויף ענדיגט זיך שוין דער וואַלד. דאָס הארץ ציטערט אין איהם אויף פון פרייד, די אויגען ווערען איהם ליכטיגער, ער שפּאַרעט שטאַרקער אונטער זיין פערד, אָבער ווי נאָר ער קומט צו יענעם אָרט, הויבט זיך גאָר פון דאָרטען ערשט אָן גרויסער וואַלד... גרויסער וואַלד און וואַלד... אָבער ער מאַכט זיך אַ הארץ און שמייכעלט: —

איהם דוכט זיך, אַז ער זעהט דורך די פערשנעעטע בוימער די ווייסע קרעטשמע. אַלע פענסטער זיינען פינסטער, נאָר פון איינעם קוקט אַרויס זיין ווייסע כלה — און ער שרייט צו איהר:

— באַלד קומען מיר פון וואַלד אַרויס!

און ער נעהמט זיך נאָך שטאַרקען צואיילען זיין פערד. — ער שטעלט זיך אַזש אויף די אייזענס פון זאַטעל:

— מיין פערד! געשווינד!!

און דער שוואַרצער פערד נעהמט זיך טראָגען אַן אויסגעצויגענער אויפ׳ן ברייטען וועג צווישען די פערשנעעטע בוימער, אַזוי אַז ער ריהרט כמעט אָן די ערד מיט זיין בויך. ווערט דעם חתן אַ ביסעל היימליכער: פאַר זיינע אויגען שוועבט איהם אַרויס זיין שעהנע כלה, ווי זי שמייכעלט און ציטערט און שרייבט:

„...מאַמע בלייבט אין שטאָדט אויף נאַכט און טאַטע — קום!... — ער שלאָפט אַ מיעדער נאָכ׳ן מאַרק...“

און ער דערמאָהנט זיך אָן איהר שלאַנקען, פרישען ציטער און עס שרייט פון איהם:

— קינד, באַלד ביזטו געבען מיר! און איך דאַנק דיין טאַטען, און איך דאַנק דיין מאַמען, און, מיין פערד, איך דאַנק אויך דיר!

מיט אַמאָל אבער ווערט דאָס פערד אונרוהיג! — עס שמעקט און ניסט... און דער וואַלד ווערט איינגאַנצען פרעמד... ניט היימליך גרויס... דער חתן ציטערט אויף, אַז ער ווערט שיער ניט פערפרוירען פון שרעק, און אין קאָפּ בליצט ביי איהם אויף:

— ס׳האָט מיר ווער פערפיהרט מיין פערד! קום איך וועט פון וואַלד אַרויס? — — — קום איך וועט פון וואַלד אַרויס? — — — —

און פלוצלונג דערזעהט ער, ווי טיעף אין וואלד צינדט ווער בלויע פייערן — פייער, פייער! — שרעק און פייער צינדט זיך אין זיין האַר־צען. ווילד הילכען פעסטע, טעמפע טריט. — ווילד טרייבט ער אום אין וואלד זיין פערד.

און פאַר די אויגען שוועבען בלויע פייערן און עס טראָגט זיך ווילד און פרעמד דער ווייסער וואלד.

— האַ־הו! האַ־הו! — שרייט ער אויס, און פון ערגעץ ווייט שרייט עמיץ צוריק: האַ־הו! האַ־הו! — — — און עס דאכט זיך דעם חתן, אז אין דעם ווידער־געשריי שפּרייט זיך איבער'ן וואלד דער כלה'ס ציטער... — זי ציטערט, ווייל איהר טהוט אויף באַנג די גוטע צייט. און ווידער נעהמט זיך איהם דאכטען, אז אַט ענדיגט זיך דער וואלד. אַט ענדיגט ער זיך דאַ, און אַט ענדיגט ער זיך דאָרטען... און אַט ענדיגט ער זיך אין עטליכע פלעצער אויף איין מאָל. — — — אָבער וואוהין נאָר ער פאָהרט אָן, פערשווינדען די צייכענס... און דער וואלד ווערט נאָך אַלץ גרעסער און פרעמדער, און פאַר די אויגען שפּרינגען און טאַנצען ציטער־דיגע, בלויע פייערן און די טריט פון דעם אייגענעם פערד הילכען משונה'דיג, און שרעקען.

ביז מיט אמאָל, דערזעהט ער פאַר זיך אַ וועג, וואָס פיהרט צו אַ ווייסער, אָפענער ווייטקייט, וואָס מישט זיך אוים מיט'ן בלויען הימעל, און ער פאַלט צו צום פערד, נעהמט ארום זיין האלז און שרייט אויס:

— מיין פערד! מיין געטרייער פערד!

גיט דאָס פערד אַ הירזשע, ציהט זיך אוים נאָך לענגער און נעהמט זיך טראָגען איבער דעם וועג, ווי אַ פייל פון בויגען — — — פלוצלונג אָבער גיט דאָס פערד אַ שפּרונג אָפּ צוריק, שפּיצט אויף די אויערען, שפּרינגט־אויף אויף די הינטערשטע פיס מיט אַ צועפענטען מויל, מיט אויסגעשטשירעטע געל־ווייסע צייהנער. די נאָז־לעכער האָבען זיך ווילד צושפּרייט און די אויגען בליצען גרין! — — —

ביילקע ציטערט אויף און דערפיהלט, ווי אַ שפּרונג־צו־טהאָן אונ־טער'ן פערד'ס פיס. — זאָל ער זי צוטרעטען! זאָל ער זי צוטרעטען! און ברוך ענדיגט:

— און עס האָט געטראָפען, אז די מאַמע איז שוין מעהר פון

שטאָדט ניט געקומען און דער טאַטע האָט זיך שוין מעהר פון שלאָף ניט אויפגעכאַפּט, און די טאָכטער איז שוין אויף שטענדיג ביים פענסטער פערבליבען, און דער חתן איז שוין מעהר קיין מאָל פון וואַלד ניט ארויס.

און די, וואָס פאָהרען אַמאָל פאַרביי יענעם וואַלד, זאָגען, אַז ביי דער נאַכט, אין אַ געוויסען שעה, דערהערען זיך מיט אַמאָל פעסטע, טעמפּע טריט.

עס טרייבט ווער אום איבער'ן וואַלד ווילד זיין פערד. כאָטש מען זעהט ניט קיינעם. דאָס פערד, הערט זיך, לויפט, לויפט און שטעלט זיך אָפּ פון מאָל צו מאָל... און איבער'ן וואַלד צוטראָגט זיך דעם חתן'ס פערביינקטער געשריי:

— קום איך ווען פון וואַלד ארויס? קום איך ווען פון וואַלד ארויס?

און דער קלאַנג פון ברוך'ס שטימע רעדט נאָך מעהר פון די ווערטער, און עס קלינגט אַזוי טיעף און ווייט פערביינקט:

קום איך ווען פון וואַלד ארויס? קום איך ווען פון וואַלד ארויס? —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אַ לענגערע צייט איז שטיל. ביילקע ליגט אַ פערגעסענע. פּלוצלונג אָבער דערהערען זיי איבער זיך אַ צורייצטען געלעכטער. ביילקע האָט צושראָקען אַ הויב געטהאָן איהר קאָפּ פון ברוך'ן. איהרע צושויבערטע האָר, האָבען גענומען פאַלען צו די אַקסלען, צו איהר סאַמעטען קלייד.

— בינעם! — — — —

אין טהיר איז געשטאַנען בינעם אַ בלאַסער מיט אַ פערבונדענער האַנט. ער איז אויף זיין אופן אריין אין צימער ניט פרעגענדיג, ניט קלאַפּענדיג, און ווי ער האָט זיי אַזוי דערזעהן, איז ער נאָך בלאַסער געוואָרען און ער האָט זיך ניט געקאָנט איינהאַלטען און ער האָט זיך צולאַכט. און ווען די קליינע ביילקע האָט זיך אַ צושראָקענע אַ הויב געטהון, אַ צושויבערטע, מיט פערוויינטע אויגען און האָט אויסגעשריען — בינעם! איז זיין געלעכטער גאָר משוגע געוואָרען. און אַזוי משוגע לאַכענדיג איז ער אַראָפּ פון אַלע טרעפּ און אַוועק.

ביילקע איז אויפגעשפּרונגען אויף די פיס.

— בינעם!

ברוך האָט זיך ניט געריהרט פון אָרט.

*

אויף מאָרגען, אין דערפריה, ווען ברוך האָט צועפענט זיינע אויגען איז שוין אויף זייער בעט געזעסען בינעם:

כאַ־כאַ! — האָט בינעם אָנגעהויבען מיט זיין הילצערנעם געלעכטער — יאָ, ער ווייסט, אפשר וועט דיך דיין נאַרעשקייט פּאַרט ערגעץ ברייִנגען. אָבער ווי איז מען אַזאַ'ן עזל? ! אַ יונגע, אַ לעבעדיגע, אַ צאַפּעלדיגע מיידעל קומט צו דיר און וואַרפט זיך אין דיינע הענט, נעהמסטו זיך איהר דערצעהלען באָבע מעשיות! טהוסטו דאָס טאַקע אַלץ דערפאַר כדי צו ווייזען, אַז עס האָבען זיך נאָך ניט אויסגעלאָזט קיין נאַראָנים פון דער ערד? צי איבער עפּעס אַן אַנדער שוואַרצען יאָהר? אפשר רעכענסטו גאָר, אַז כדי אויפצובויען אַ פּאָר דערפער פאַר עטליכע הונדערט אידען, דאַרף מען זיך אָפּזאָגען פון ערדישען לעבען? כאַ־כאַ־כאַ! — איך וואָלט פונדעסטוועגען וועלען וויסען פאַרוואָס עס געפינען זיך פרויען וואָס דרעהען זיך אַרום דיר. וואָס צו אַלדי שוואַרצע יאָהר מאַכט זיי זיך אויפרעגען און רויטלען נעבען דיר? איז דאָס דערפאַר וואָס צווישען אַלע אַנדערע אונזעריגע געפינען זיי אפילו קיין איין ריכטיגען עקשן ניט, צי דאָס זיינען פּשוט דיינע נאַרעשע הונגעריגע בליקען מיט וועלכע דו קוקסט אויף זיי... דו קוקסט אויף אַ פרוי מיט אַזוינע בלענדענדיגע בליקען, ווי איינער וואָס קאָן די אויגען ניט אויפהויבען. דו הויבסט אויף דיינע אויגען אויף אַ פרוי, ווי אויף אַ צוגליהטער זון, און אין דער אייגענער צייט נעמסטו מיט איהר לערנען קו הישר פילאָזאָפי... דו צוטומעלטער, דו אָפּגעריסענער נאַר. — עס קאָן דאָך זיין, אַז אין דיין נאַרעשקייט מיינסטו, אַז דו טראַגסט אין זיך דאָס איבערבלייבאכץ פון דעם אַנטרונענעם, און דו ווילסט דאָס מיט זיך מיטברייִנגען גאַנצערהייד אַהין אין די „פרייע דערפער" דיינע. — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

ברוך איז נאָך נאָכדעם לאַנג געלעגען אין בעט און ווען ער האָט זיך אויפגעהויבען איז שוין בינעם ניט געווען.

דריטע טייל:

רעגעו

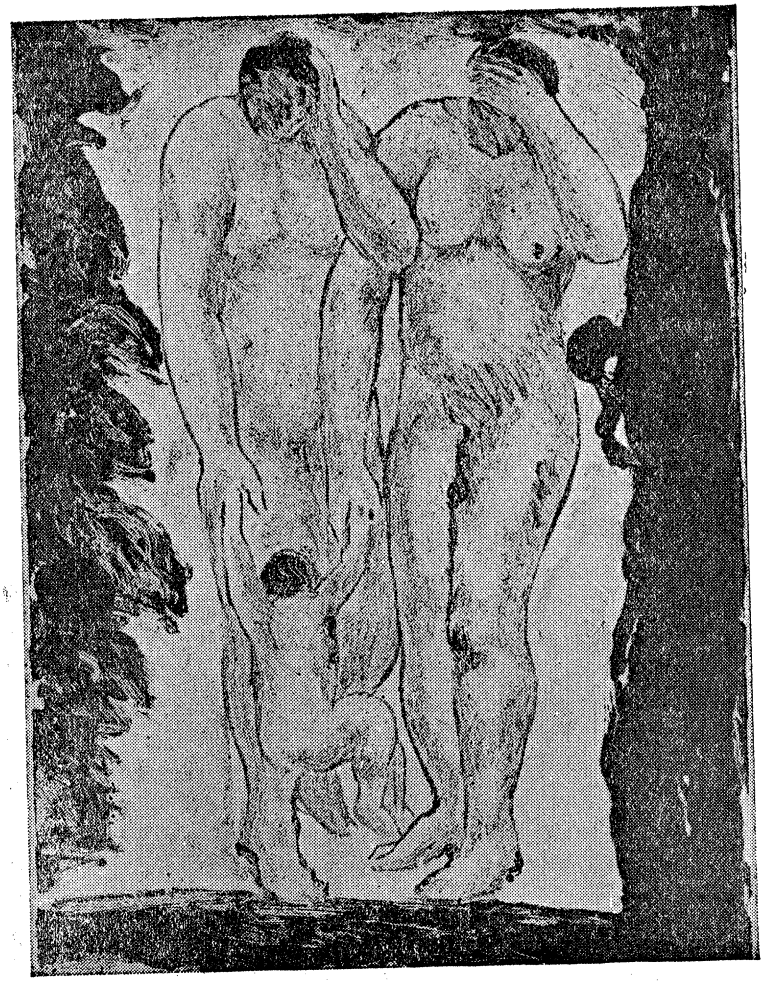

קאַפּיטעל 20.

פון זינט אַן חנה האָט זיך געשטעלט ארבייטען איז זי נאָך שעהנער און שטאָלצער געוואָרען.

— עס איז טאַקע גאָר ניט שלעכט צו זיין צוריק א מיידעל, — האָט זי אַליין גע׳טענה׳ט — יאָ. — עס איז גאָר ניט שלעכט צו זיין צוריק א מיידעל און אינטריגירען די בחורים, וואָס שיקען צו איהר ליעבעס־שמייכלען דורך די פענסטער פון די אַנדערע שעפּער, וואָס שטעהען אַנטקעגען איהרען.

פּלוצלונג אָבער האָט זי זיך ארומגעקוקט, אַז זי שוואַנגערט! — —

פאָרגעקומען איז דאָס עפּעס אַזוי מאָדנע. — זי האָט זיך אויפגעכאַפּט איין מאָרגען עפּעס צו־פריה — — — מאַקס איז שוין ניט געווען, ער איז שוין אוועקגעלאָפען זוכען ארבייט נאָך די מאָרגען־צייטונגען. איז וואָס? — — — נאָר אָט דערפיהלט זי, — עס איבעלט... עס קנייטשען זיך די פליגלען פון נאָז, עס קערט די גאַל, עפּעס שפּארט אונטער׳ן הארצען אַזוי עקעלדיג — — — אָט לאָזט דאָס אָפּ אויף א ווייל׳ע — — — פון וואָס זאָל דאָס זיין? און אָט ווידער! עס ווילט זיך ברעכען! — — — וואָס האָט זי דאָס נעכטען געגעסען?

אין שאָפּ ביי דער ארבייט האָט זי ווידער דערפיהלט, אַז עס

איבעלט, זי האט זיך געוואלט אויפהויבען פון ביינקעל, אבער — — — עפעס איז זי אזוי מיעד, אפגעשוואכט — — — און ס'ווילט זיך ניט צו־שיידען מיט'ן ווענטיל פון ביינקעל — — — זי נעהמט קוקען ארום זיך צושראקען — — — באלד איז דער איבעל אריבער. די מיעדקייט נור איז פערבליבען אין אלע גליעדער, די הענט זיינען ווי פער'חלש'ט און ס'ווילט זיך ניט אוועקנעהמען די אקסעל פונ'ם ווענטעל — — — און אט פערגלוסט זיך איהר גאר, אז דאס ווענטעל פון ביינקעל זאל זיך נעהמען בויגען — — — זאל זיך אויסציהען מיט איהר — — — זאל זיך דאס ציהען, ציהען — — — און אט הויבט איהר צונג אן זויגען די סליונע, נעהמט לעקען דעם גומען, אבער דער גומען האט עפעס גאר קיין טעם ניט... עס וואלט, זיך וועלען עפעס... זויערס!.. וויינינגס! אט!.. א? — ניט איהר מיט אמאל א שלאג אין קאפ — פאסטאווקעס! — — — אזוי גאר! א קינד — — — א קינד! — — — א מאדנע קעלט גיט זיך מיט אמאל א לאז איבער איהר גאנצען לייב, טאפט איבער איהר יעדען צאהן אין מויל, די האר פון קאפ. — א קינד! — — — און באלד, אין א ווייל'ע ארום ווערט איהר מיט אמאל ווארעם, אזוי ליעב, און גוט — א קינד! א אינגעלע! עס גלאנצען אויף גליקליכע טרערען אין די אויגען, א צופריעדענע רויטקייט אויף די באקען — — —

נאר אט ווערט זי בלאס, נערוועז, אויפגערעגט: — וואס הייסט דאס?!.. גראדע איצט, פלוצלונג, אין מיטען דערינען. און אז די מיידלעך וועלען זיך דערוויסען — — — און זיי מיינען דאך נאך אז זי איז א מיידעל. צו וואס האט זי דאס געטהאן? — — — ס'ווילט זיך זיין א מיידעל? קיינער זאל ניט וויסען, אז מען איז ניט און מען איז?.. כא־כא!

זי נעהמט זיך קוקען אויף די מיידלעך, וואס זיצען אויסגעזעצט איינע נעבען די אנדערע ארום די לאנגע טישען — — — די פענסטער פון די ווענט האבען זיך אויפגעשפיעגעלט אויף די מיידעלשע קעפ, אויף די אקסלען — — — אט גיט עפעס איין מיידעל א זאג צו דער צווייטער, און די מיידלעך צולאכען זיך אלע הילכיג, פרייליך. פון וואס לאכען זיי־? — — — אט, האט זיך איינע אומגעקוקט, זיך בעגעגענט מיט חנה'ס אויגען, זיך אפגעקעהרט און עפעס א זאג געטהון, און מען האט זיך נאך שטארקער צולאכט. — — —

— דאָס דאַכט זיך מיר אויס! — ס'איז גאָר ניט. דאָ לאַכען זיי זיך גלאַט אַזוי.

זי הייבט זיך אויף, געהט אריין אין טואַליעט צימער, כאַפּט אַ קוק אין שפּיגעל: בלויע רעדער אַרום די אויגען! — — זי וועט געהן אַהיים. ניין, — די מיידלעך וועלען זיך אַלע אַ הויב טהון פון די פּלעצער, וועלען זי אָנקוקען, און קאָן זיין, אַז זיי וועלען וויעדער ארויספּלאַצען מיט געלעכטער — — — נו, איז וואָס? — — — נאַרעשקייטען. זי וועט גלאַט איצט ניט געהן אַהיים.

— אַ קינדעלע, געוויס אַ אינגעלע. ס'איז דאָך אַזוי גוט. ס'וועט האָבען שוואַרצע הערעלעך, וועט זיין געראָטען אין — — — אין ברוך'ן! — פאַלט איהר איין.

שאַ — זי וועט דאָס — — — גאָר אַ נאָמען געבען נאָך איהם — ברוך!

ברוך, ברוך! — ברוך!

ס'וועט נאָך זיין אַזוי:

זי'ט זאָגען — איך טראַג! מאַקס וועט ניט וויסען, וואָס פריהער — וויינען צו לאַכען. ער וועט זיך ארויסדרעהען און אַוועקלויפען צו ברוך'ן, וועט ברוך אַ צוטומעלטער צושפּרייטען זיינע אויגען: — „וואָס רעדסט דו?!" — און ער וועט זיך אַ כאַפּ טהון פאַר די האָר: — „אַזוי?!" — און ניט קיין געלד און ניט קיין ארבייט — — — וועל! מע מוז זיך געבען אַן עצה. און ברוך פערגעסט זיין אידעע וועגען „אונזער אונטער־גאַנג", אַז „אויף וואָס דאַרפען מיר דאָ גאָר געבוירען קינדער ווען זיי וואַקסען אויס ניט אונזערע?" און ער וועט זיך לאָזען אין גאַס — זיך געבען אַן עצה. און אַט אַזוי וועט ברוך ארומלויפען די גאַנצע צייט פון איהר שוואַנגערען און זיך זעהען געבען אַן עצה. און וועט ער זי דער־זעהען וועט ער קוקען אויף איהר אַ גוטער, ווי ער וואָלט זי וועלען איינ־שפּינען אין זיינע בליקען — — — און זי דערפיהלט שוין, ווי עס וועבט זיך אויף איהר לייב אַ העמד פון זיינע וואַרעמע בליקען — — — אַ העמד פון ברוך'ס קושענדיג צושטראַהלטע בליקען וועבט זיך איבער איהר לייב, אין וועלכען עס וואַקסט אַ קינד פון מ אַ ק ס'ען גאָר — — — וואָס וועט הייסען נאָך איהם — ברוך.

ווי ער וועט דאָס פון דעם אויפציטערען: — חנה! — — —

— זיין נאָמען איז — ברוך — וועט זי זאָגען שאַרף — א נאָמען נאָך דיר — — —

— אָבער, חנה. ביזט דאָך פון זינען. חנה! מיר זיינען דאָך אידען.

און חנה וועט שמייכלען — ליגען אין קינפּעט, אַן אָפּגעשוואַכטע, קוקען אויף דעם הויכען שטאַרקען ברוך׳ן, ווי ער שטעהט פאַר איהר אַן אויפגעטרייסעלטער — און זי וועט איהם שמייכלען גלייך אין זיין צו־טראָגענעם פּנים אריין: און דאָס קינד וועט טאַקע הייסען — ברוך.

און ס׳ווילט זיך איהר אַזש צובויגען זיך צום אייגענעם בויך, און איהם אליין קושען — — זי האָט דאָך אויף דעם אַזוי לאַנג געוואַרט — — — ארויפשפּרינגען אויף ברוך׳ן ווי א ווילדע קאַץ, ווי א טיגער — — — — —

— —

אָבער, אַט צוליעב דעם דען האָט זי דאָס די גאַנצע צייט געוואַרט?!

—— — זי האָט דאָך געוואָלט א קינד גלאַט אַזוי זיך — — — — ווייל נאָך דעם — זאָגט מען — פערגעסען זיך אַלע נ א ר י ש ק י י ט ע ן — — — מען האָט ליעב דאָס קינד, האָט מען אויך ליעב דעם קינד׳ס ט א ט ע — — — אָבער פאַר וואָס־זשע איז דאָס געקומען אין אַזאַ אונ־מעגליך שלעכטער צייט. כדי געבען ברוך׳ן די מעגליכקייט פאַר איהר צו זאַרגען?! — — — און ווי איז, אַז נאָכדעם וועט איהם גאָר ניט אַרען, וואָס זי וועט דאָס קינד א נאָמען געבען — ברוך? — — — אַז עס וועט איהם נאָך גאָר הנאה טהון? — — — אַז ער וועט זיך מאַכען: עס טהוט איהם הנאה?.. יאָ. אויף איהם איז דאָך דאָס צו גלויבען. יאָ. דאַן ווי — — — אַז ס׳איז נאָר א מיידעלע?!.. און ברוך האָט דאָך גאָר ליעב קליינע קינדער! — — — און דערצו נאָך א קינד פון „זיין״ חנ׳קען — — — און אַז זי וועט גאָר שטאַרבען פון קינפּעט?! — — — יאָ. שטאַרבען און איהם איבערלאָזען א נייע חנה׳קע — — — שטאַר־בען? — — — וואָס הייסט? וואָס פאַר א נארישקייטען!

נאָר גלאַט אַזוי, וואָס דאַרף זי איצט דאָס קינד? — — — זאָל זיין שפּעטער, אַן אנדער מאָל. און אויף וואָס דאַרף מען גאָר אין גאַנצען קינדער? כדי מען זאָל זיך ניט קאָנען קיין קעהר טהון? — — — וואָס איז דען שלעכט, אַז מען איז א „מיידעל״ און מע האָט א מאַן, און מע קאָן זיך פאָהרען גליטשען און צו א באַלל, און צו פּיק־ניקס און גלאַט־

אז מע איז א פרייער מענש... און ווי וואלט זי דען איצטער אויסגעזעהן, ווען זי האט א קינד?..

אז זי האט זיך צוריק גענעצט ארבייטען, האט זי וויעדער דערפיהלט די מאדנע מיעדקייט; ס'האט זיך וויעדער פערוואלט, אז דאס ווענטעל פון ביינקעל זאל זיך אויסציהען מיט איהר — — — זיך ציהען, בויגען ביז זי וועט זיך אראפקאטשען אויף דער ערד. זאלען די מיידלעך וויסען, זאלען זיי אלע וויסען, און — אז, דאכט זיך, ערשט נעכטען איז זי א מיידעלע, א חנה'קע געווען — ערגיץ דארט אין א היים, נעבען א מאמע, צווישען היימישע — און אז, ווען זי וואלט אפילו דארטען געשטארבען, וואלט דאס ניט געווען אזוי אין דער פרעמד — — — צווישען ווילד־פרעמדע, וואס האבען גאר קיינמאל קיין צייט ניט — — — און ברוך איז א ברוך'ל געווען, און פלעגט זיך מיט איהר שפיעלען — — —
היינט איז ער א שרייבער, דער שרייבער פון די „רעגען מעשה'לעך".

אין דער היים איז ער געווען א בעוואוסטער רעוואלוציאנער, האט ער שלעכט אויסגערעכענט — איז צו א פאגראם געקומען. און איך האב נאך ביז דאן געהאט א טאטען מיט א מאמען. און זיין מאמען האט מען נאכדעם צוגענומען אין משוגעים הויז. יא. און איצט וויל ער פון זיין זיידען, פון זיין טאטען, פון זיין מאמען גאר ניט וויסען. ער וויל ניט. און מיך האט ער ליעב. נאר ער וויל ניט וויסען. ער וויל ניט. און איך האב איהם ליעב, און איך וויל זיך אין איהם נוקם זיין, איך וויל זיך אין איהם נוקם זיין, יא. איך האב חתונה געהאט פאר מאקס'ען. מאקס איז א פשוט'ער, אן עהרליכער, און ער האט מיך ליעב. ער האט מיך זעהר ליעב, יא — — — יא. און פאר וואס מעגען אינטעליגענטע מענער יא חתונה האבען פאר איינפאכע, פשוט'ע פרויען? פאר וואס מעגען זיי יא? פאר וואס האבען זיי זיך אויף אלעם צוגענומען דאס רעכט?!

גאט מיינער! אבער וואס, בין איך משוגע?!..

און אט נעהמט זי זיך דערמאנען און עס פאלט איהר איין, אז דאס קינד, קאן זיין, איז שוין אלט דריי מאנאט, נאר זי איז א „נאר" — האט זי ניט געוואוסט — — — און צוליעב וואס האט זי דאס חתונה געהאט? צו וואס האט זי דאס געדארפט? אויף צו להעכים ברוך'ן? צו אפשר, ווייל עס האט איהר פשוט דערעסען דער שאפ? — — — געהט מען, הייסט דאס, און מע כאפט אויף אן אונשולדיגען בחור, א מאקס און

מע שמייכעלט... נאַט מיינער, וואָס איז דאָס מיט מיר? — פרעגט זי און שמייכעלט — — — און אַט הויבט זי אויף דעם קאָפּ צום פענסטער, ווייטער מיט אַ פּאָר דעכער הויבט זיך אויף אַ גרויסער, שטיינערנער מויער, ביי אַ פענסטער פון איינעם פון די העכערע עטאַזשען וואַרט אויף איהר אַ בחור מיט פערליעבטע בליקען און צופריעדענע שמייכלען — — — דער בחור האָט זיך אין איהר „פערליעבט" ווי נאָר ער האָט זי דאָ דערזעהן ארבייטען. און אַט ווייזט ער מיט די פינגער, אז היינט, זעקס אוהר אָבענד, וועט ער וואַרטען אויף איהר ביים שאַפּ — — — איז ווען זי וויל — הייסט דאָס, קאָן זי דאָך נאָר טהון אַ נייעם שרוך! — טראַכט זי און קוקט אויף׳ן בחור און שמייכעלט — — —

קאפיטעל 21.

די נאכט האט חנה ניט געקענט איינשלאפען, אלץ געטראכט און געטראכט — — —

פון מאל צו מאל איז פאר איהר ארויפגעשוואומען ברוך'ס פנים, בלאס, פארברענט, עטוואס מיעד, די האר צושויבערט, די אויגען קוקען גרויס, שטארק. זי קוקט אויף איהם און ווערט ווי עלעקטריזירט פון זיינע בליקען — — — הויבט ביסלעכווייז אונטער איהר קאפ פון קושען — — אויפהויבענדיג לאנגזאם דעם קאפ, האבען זיך צולאזט איהרע לאנגע האר און זיך גענומען נאכשלעפען איבער'ן ווייסען קישען, און זיינען איהר נאכגעקראכען ווי שלאנגען, האט זי פון דעם א ציטער געטהון און דער ציטער האט זיך ווי א קאלטער נעץ ארומגעוועבט ארום איהר ווארעם לייב — — — א פערציטערטע האט זי זיך שטיל אויפגעזעצט און גע־קוקט אויף ברוך'ס געשטאלט. דאס געשטאלט האט זיך געוויעגט אין דער פינסטער, אויף יענער זייט בעט צופוסענס, נעבען שלאפענדיגען מאקסען און געקוקט אויף איהר און געקוקט — — — אט האט ער געקוקט אויף איהרע נאקעטע הענט, אט — אויף איהרע אקסעל און אט — אויף איהר ברוסט — — — האט זי נאך אמאל דערפיהלט דעם ציטער ארום איהר לייב און א הויב געטהאן די דעק אויף זיך ביז'ן האלז:

— וואס קוקסטו אויף מיר?! וואס ווייסטו? — — — דו ווייסט גאר ניט! דו ווייסט גאר ניט! יא. איך בין עפעס ניט געזונט. דאס אלץ. איך געה מארגען צו א דאקטאר — — — יא. און איך לאך פון דיר. יא.

ברוך קומט צו צו איהר:

— חנה, זאל שוין זיין גענוג. דו מיינסט טאקע מיט אן אמת'ען — דו ביסט שוין א גרויסע? דו ביסט דאך נאך א חנה'קע, א קליינע חנה'קע. געדענקסט? אט, ווי נאך דארטען אין דער היים, און מיינע מעשה'לעך — — — ווייסט, עס איז דאך היינט א מאדנער ווינטער...

און — מאָרגען וועט געהן אַ רעגען. — פון׳ם ים, פון אין מיטען דעם גרויסען ים, וועט זיך אויפהויבען די גרויסע געשטאַלט אין׳ם שוואַרץ־גרויען קלייד מיט׳ן ליכטיגען פנים, און מיט ווייט־צושפּרייטע הענט וועט זי זיך רייסען ארויף — — — טייכען וועלען רינען פון איהרע נאַסע, ברייטע ארבעל און זי וועט זיך הויבען אַלץ העכער און העכער, צום ווייטען הימעל, און די פאַלדען פון איהר שוואַרץ־גרויען קלייד וועלען זיך האַלטען טייכען וואַסער און אַז די געשטאַלט וועט צוטראָגען איין האַנט צום פּנים און וועט איהם פאַרשטעלען, וועט באַלד ווערען טונקעל... און פון דעם ארבעל וועט זיך ארויסגיסען אַ טייך וואַסער, וועט איהם דער ווינד אין ברעקליך צוטראָגען און די ערשטע טראָפּען וועלען זיך אָפּשלאָגען אין די פענסטער. און נאָכדעם וועט זיך די שוואַרצע געשטאַלט מיט אַמאָל פערנעהמען ארויף אויף׳ן הימעל און אַז זי וועט שוין שוועבען איבער׳ן הימעל, וועלען מיר מיט נאָך אַנדערע קינדער, אומלויפען אין די גאַסען און שרייען און רופען, ווי גאָר אַמאָל:

גאָט, גאָט! גיעב אַ רעגען,
פון די קליינע קינדערס וועגען,
ניט קיין סך, ניט קיין ביסעל,
נאָר גיס אָן אַ פולע שיסעל.
גאָט, גאָט, גיעב אַ רעגען — — —

און נאָכדעם וועלען מיר אומלויפען אין די קאַליוזשעס, זיך פּאַליור־זשען, מיט די באָרוויסע פיסלעך. אַ יאָ, חנה׳קע? — — — וואָס? — דו שלאָפסט נאָך אַלץ ניט?.. ווייסטו וואָס? — קום און מיר׳ן זיך וויע־גען אויף דער „הודאלקע“. וואָס? דו האָסט מורא? איך וואַרף צו שטאַרק? און אַז דו בעטסט זיך ביי מיר, בין איך אַ שלעכטער, און וואַרף אויף צו להכעיס נאָך שטאַרקער? איך בין אַלע מאָל אַ שלעכטער? ס׳זאָגט דיין מאַמע, איך בין אַ רוצח? איך וואַקס אַ וואַלד־גזלן? — — — אָבער איצטער, דעם מאָל, הודעסט דו זיך מיט מיר? יאָ? גוט. קריך ארויף. האַלט זיך אָן שטאַרק, שטאַרק. אָט אַזוי־אָ. גוט. מיר הויבען אָן:

אַמאָל — איז געגאַנגען — אַ איד — אין וועג.
האָט ער געוואָלט פערדרויבערען זיין ליולקע.
האָט — ער ניט געהאַט — קיין פיי—׳ער—
ז׳ער געקומען אין דער ערשטער קרעטשמע?

— ניטאָ קיין פּייער.

ז'ער ער געקומען אין דער אַנדער קרעטשמע ?

— ניטאָ קיין פּייער.

ז'ער געקומען אין דער דריטער קרעטשמע ?

— ניטאָ קיין פּייער.

איז ער געקומען אין דער פערטער קרעטשמע ?! —

— פּייער !! פּייער !!

— פּאַמעלאַך, פּאַמעלאַך ! ברוך !

— פּייער ! פּייער !

— אוי, אוי, ברוך ! איך פאַל ! — מאַ—אַ—אַמ—ע ! — — —

— פּייער ! פּייער !! — —

זי האָט צועפּענט די אויגען —

און וואָס וויל ער פון מיר האָבען ?! וואָס ? — — — און דאָס פענסטער מיט'ן גארדין האָט זיך אויפגעשפּיעגעלט איבער'ן בעט. און דאָס בעט זעהט פון דעם אויס, ווי אָפּגעשאָטען מיט בלומען — ציטערט זי אויף: — מאַקס ! און עס קאָן זיין, פאַלט איהר דערוויייל איין, אז מאָרגען וועט טאַקע געהן אַ רעגען ! — — און דאָס הייסט דאָ — ווינ־טער ! און וואָס וויל ער האָבען ? וואָס וויל ער האָבען ?

מאַקס וואַרפט זיך דורך.

— וואָס איז ?! וואָס ? דו שלאָפסט נאָך ניט ?! חנה ?!

— ניין, גאָר ניט — — —

— מאַקס ! פלעגסט טאַקע אָפט, זעהר אָפט געהן אין די — — — הייזלעך ? ס'האָט דיר דערעסען ? — — — און אייגענע ווייב איז בע־סער, אַ יאָ בעסער ? מאַקס ! דו שלאָפסט ? נאַ, נעהם מיך ארום — — — — איך האָב עפּעס מורא, אַזוי מ־ו־ר־א — — — פאַר וואָס גלעטסטו ניט מיין ברוסט ? — — און זי פרעסט זיך איינגאַנצען אַריין אין איהם. נעהמט אַליין אָן זיינע אַ האַנט און טראָגט זי צו צו איהר ברוסט — — — און דאָס, וואָס ביי אַ זייט שטעהט ברוך און קוקט, איז זאָל ער קוק־קען. און דאָס, וואָס ברוך איז נאָך ביז איצט אַ בחור, אַ דיינער, אַן אונשולדיגער בחור, לאַכט זי פון איהם, לאַכט זי פון איהם — — — יאָ. זאָל ער קוקען — — —

קאַפּיטעל 22.

מאָרגען אין אָבענד, אַז ברוך איז אריינגעקומען צו מאַקסען געוואָהר צו ווערען — וואָס הערט זיך, איז איהם אַנטקעגען געקומען חנה אין איהר בלויער פּרינסעס.

— אַ, ברוך! זעהר גוט.

און ברוך האָט צו איהר אויסגערופען מיט אַ לייכטען שמייכעל:

— שלום עליכם, חנה!

און ער האָט אריינגענומען איהר הענטיל אין זיין האַנט. און זיינע אויגען האָבען זיך צופריעדען צושפּיעלט. — עס איז איהם געפעלען, וואָס זי איז איצט עפּעס אַזוי שוואַך — און צוגעלאָזען — — — און וואָס זי איז גראַדע איצט אין דער בלויער פּרינסעס, און וואָס זי האָט אויפ'ן אָרט פון דער דעקאָלטע, אַ ווייס הערצעל מיט אַ ווייסען, הויכען קאָלנער, און וואָס דער קאָלנער נעהמט אַזוי ווייס אַרום איהר קלאָרען האַלז, און עס זעהט זיך אַזוי שעהן איהר קלאָרער, לענגליך־פאַרמירטער קין — — — — און ווי שעהן עס איז די ליכטיגע בלויקייט פון איהר קלייד, וואָס נעהמט זי אַרום אַזוי ליעב און אַזוי שלאַנק — — —

— וואָס איז דאָס מיט אייך, חנה. עפּעס זעהט איהר מיר היינט אויס צו בלאַס. איהר האָט אַפּנים שלעכט געשלאָפען? וואָס? — — — —

און ער לאָזט אָלץ ניט אַרויס איהר האַנט פון זיינער און פיהלט ווי צו־צוּ־ציהען זי צו זיך, זי אַרומנעהמען, זי אַוועקזעצען צו זיך אויף די קניע, צובויגען איהר קאָפּ צו זיין ברוסט און גלעטען איהרע האָר:

— וואָס־זשע איז מיט אייך? זאָגט.

קוקט זי אויף איהם מיט איהרע ווייטע אויגען און בעהאַלט זיך אוים — — —

— און וואָס איז דאָס מיט א י י ך היינט?! — פרעגט זי.

— ווייס דאָס דער טייוועל! עפּעס פיהל איך, ווי אין הארצען טאַנצען מיר אום זונען. ס'איז דאָך נאַר־וואָס נאָך אַ רעגען.

— מיינט איהר מן הסתם, אז דער עולם דערמאָהנט זיך אין אייערע רעגען־מעשהלעך — פאַלט איהם חנה אריין אין די רייד.

— נו, נאַרישקייטען. איהר האָט דען ניט עפּעס קלוגערס צו דער־צעהלען ?!

— יאָ... — רעדט זי ארוים עפּעס מיט אמאָל, צושראָקען...

— און וואו איז דאָס מאַקס ?! — פרעגט שוין ברוך פערדעכ־טיגט — — —

— ער וועט ערשט זיין צוריק אין א פּאָר שטונדען...

— אזוי ?.. — איהר ווילט, דאכט זיך מיר, עפּעס זאָגען ? — — —

— איהר זיינט דאָך אַלע מאָל א גזלן. — זאָגט חנה עפּעס אזוי אָפּ־געהאַקט.

— נו ?! — — — פרעגט ברוך.

— איהר פערשטעהט, איך בין עפּעס ניט מיט אַלעמען, איך קאָן דורך די נעכט ניט שלאָפען, בין איך געוועזען ביי א דאָקטאָר, האָט ער מיר געגעבען פּילען, זיינען זיי דאָך מן הסתם ביטער, וויל איך, אז איהר זאָלט זיי מיר איינגעבען מיט גוואַלד.

— ווי קינדעריש איהר זיינט נאָך, חנה'קע.

— נו, איהר גיט מיר איין ?! יאָ ?... טרעט זי צו צו איהם...

— נו גוט, נו גוט. — ענטפערט ברוך.

— טאַקע ! — אָי, ס'אַרא וואוילער גזלן איהר זיינט דאָס !

און זי דערלאַנגט איהם די פּילען, א גלאָז וואסער, און ווען ער נעהמט זיך צוגרייטען, דערשרעקט זי זיך עפּעס ווידער פּלוצלונג. —

—ברוך !.. — שרייט זי אוים — און טרערען גלאַנצען איהר אין די אויגען.

— נו — — — חנה. איהר מאכט זיך דאָך פּשוט נאַריש.

— ברוך, ברוך ! איך האָב עפּעס אזוי מורא, אזוי מורא — — —

— קינד וואָס איהר זיינט. קומט אהער. זעצט זיך איצט צו מיר אויף די קניע. גוט. דעם קאָפּ בויגט צו, אָט אזוי־אָ. איצט ליגט איהר ווי א פויגעל אין נעסט, און איך נעהם אייך נאָך ארום מיט אָט דער האַנט — — —

— דערצעהלט מיר פריהער עפּעס ! — — — יאָ ? זאָל דאָס זיין פון ערגעץ ווייט, ווייט — — — ברוך ! — — —

— נו, יאָ. פון דער ווייטער ווײסט...

און ווייל דאָס דערצעהלטע וועט שוין זיין ניט פון דער קינדערשער הײם, האָט זי אין זיינע הענט אַ ציטער געטהון — — —

ברוך האָט דאָס דערפיהלט, נאָר ער האָט זיך ניט געמאַכט וויסענדיג און דערצעהלט.

— שטעל זיך פאָר — אַ זומער־פאַרנאַכט. נאָר־וואָס נאָך אַ רעגען. עס איז פייכט. גרוי. שטעקסט אַרויס דעם קאָפּ פון פענסטער. ווילסט דערזעהן די פוסטע, ווילד־ווייטע סטעפּ, אָבער זי איז אין אַ שווער־רע גרויקייט פערשוואומען. פערטראַכסטו זיך שווער — — — גאָלדענע בליצען כוואַליען פון מאָל צו מאָל דורך די פייכטע גרויקייט און נאָך זיי דערהערט זיך אַ דונערדיגער בײזער — — — און ווידער ווערט אַלעס טעמפּ, ענג. פאַר'ן פענסטער שפּרייט זיך אַ גרויסע קאַליוזשע; אין דער זייט שטעהט די רויט־געפאַרבטע שטאַל. ס'וועט נאָך אפשר ווידער רעגענען — — — פּלוצלונג אָבער צושרייט זיך פון שטאַל דער יונגער אייזעל און עפּעס אַזוי עטאַרק, ווי ער וואָלט אין זיינע געדערעם צו־זאַמען, אַ הונגעריגען לייב און אַ פערבענקטע קאַלב געטראָגען — — —

און די גרויקייט נעהמט ווערען אַלץ בלייכער און בלייכער, די סטעפּ ווערט מיט אַמאָל ברייטער, ווייטער און דאַרטען ווייט — אויף'ן מערב פּראַלט מיט אַמאָל אַרויס אַ גרויסע זון! — — — און באַלד שלאָגט זיך די זון אָפּ אין פענסטער, פון ערגעץ אַ פאַרמער'ס הייזעל און אָט אין נאָך און אין נאָך אַ הייזעל! — — — די הייזלאַך זוכען זיך אויף. אַנדערע, וואָס שטעהן זיי ערגעץ ווייט אַנטקעגען און צינדען אויף דאַרטען אָן זונען און דו הויבסט פאַר זיך אָן זעהן זונען אין אַלע זייטען, וואוהין נאָר דו קעהרסט זיך, זעהסטו פאַר זיך אַ ווייטע, ווילדע סטעפּ, איבער וועלכער עס קאַטשען זיך אום זונען, רויטע, גאָלדענע; באָדען זיך — — — אין די קאַליוזשעס, אין די פייכטע, ווילדע גראָזען אין די ווילדע פּלאַנצען. און עס צורוישען זיך זומערדיג, הילכיג די אָנגערעגענטע וואַסערען און עס וואַקסען נאָך זונען און זונען, שווימען אום, טיקען זיך — — — און אָט נעהמען זיי זיך שפּרינגען — — — און עס דערהערט זיך דאָס מרי־קען פון אַ קוה, דאָס קרעהען פון אַ האָהן — — — די אייגענע הינט יאָגען נאָך איינער דעם צווייטען, כאַפּען זיך, נעהמען זיך אַרום, פאַלען אויף'ן פייכטען גראָז, קאַטשען זיך און בייסען זיך פאַר פרייד. פאַר

פרייד, חנה. פאַר פרייד האָט זיך די סטעפּ מיט אַמאָל אַזוי ווייט צו־שפּרייט און זיך פערהאנגען מיט אַזוי פיעל זונען. פאַר פרייד שמיי־כעלסטו ווי אַ קינד און דאָס הארץ פּראַלט אויף צו דאַנקען און צו לויבען, חנה, חנה.

און ברוך האָט דאָ פעסט אַנגעכאַפּט חנה׳ן פאַר די באַקען. זי האָט זיך אַ שטאַרקען צאַפּעל געטהאָן, זיך גענומען ווארפען, אָבער דאָס מויל איז שוין געווען איבער געוואלד צופּעפּנט, די פּילען אינעווייניג, און ברוך האָט געגאָסען, געגאָסען — — — — — — — — — — — — — —

— וואָס האָט איהר געטהאָן — !! — האָט זי נאָכדעם אויסגע־שריען, ווי זיך ווארגענדיג, אראָפּשפּרינגענדיג פון זיינע הענט.

— נו, נאַרישקייטען.

— איהר האָט דאָך דער׳הרג׳עט אַ קינד!!

האָט ברוך מיט אַמאָל ברייט צועפּענט זיינע אויגען, און האָט דער־זעהן, ווי חנה שטעהט פאַר איהם אַ בלאַסע אין איהר בלויען קלייד מיט׳ן ווייסען קאָלנער, מיט די פערטרעהרטע און בייז־צושראָקענע בלויע אויגען, און ער האָט פערשטאַנען, אַז זי זאָגט אַן אמת — — — ! — — — — —

— — ער האָט דאָס אָבער נאָך פריהער געוואוסט, דערמאָהנט ער זיך פּלוצלונג — — — נאָך נעכטען — — — עהער נעכטען — פאַר־אַ־יאָהרען — — —

און עס בעוויייזט זיך אַ שמייכעל אויף זיינע ליפּען: — ניט אומ־זיסט, הייסט דאָס, איז מען איהם אַ פּאָר מאָל פערלאָפען די וועג מיט לעדיגען... און טאַקע אַ־דאָ גאָר פאַר׳ן ארויפגאַנג — — — און אַט אַזוי שמייכלענדיג זאָגט ער איהר אָפּ:

— איך האָב דאָס נאָך פריהער געוואוסט.

— ס׳אַ ליגען. אַ ליגען! — שרייט זי אויס און ווערט דערביי בלאַס פערציטערט, ווי אַ ווייס צוגליהטער פּייער — — —

— מיין גאָט, ווי איהר זעהט איצט אויס, חנה!? — — — —

— ליגנער! ליגנער!

— אייער מאַמע האָט אייך דערצעהלט מעשה׳לעך, וואָס זי האָט פון איהר מאַמען געהערט. מיט דעם אייגענעם ליעדעל אייך פערוויעגט. גע־הערט פון אייך זינגען דאָס, וואָס זי האָט אליין אַלס קינד געזונגען, אָבער איהר? — — — אויף וואָס דאַרפט איהר אַ קינד? נאַרישע חנה, צו

וואָס? — — — בעסער קוקט דעם אונטערגאַנג גלייך אין די אויגען אריין — — —

— אונגליקליכער! ווי איך ווילט זיך דאָס שטענדיג שפּיעלען די ראָלע פון אַ זיעגער — — — האָט זי ארויסגעשמייכעלט גיפטיג, און געדאכט האָט זיך, אַז אָט־אָט ברעכט זי אויס אין אַ היסטערישען געוויין אָדער גאָר אין אַ משוגע־ווילדען לאַכען — — —

— חנה — האָט ער זי אָנגענומען פאַר אַ האַנד העכער פון עלענבויגען — חנה! געגנוג שוין. טרייסעלט אָפּ פון זיך די אַלע אָנשטעלען, קומט, זעצט זיך אַוועק, איך דערצעהל אייך אַ מעשה'לע, אויף מיין וואָרט.

און זיין שטימע קלינגט איצט פאַר איהר, ווי נעכטען, ווען ער איז געווען ביי איהר בעט... און ס'פאַלט איהר פּלוצלונג איין, אַז ער איז טאַקע מיט אַן אמת'ען געווען... זי בעגעגענט זיך מיט זיינע אויגען און מיט שרעק דערזעהט זי אין זיינע אויגען צוויי שוואַרצע אָפּגרונטען, וועלכע שלינגען זיי איין...

ער נעהמט פעסטער דריקען איהר האַנט.

— חנה! נו געגנוג שוין. קוק ניט אויף מיר אַזוי. אָט הער.

חנה'ן נעהמט אָבער אַלץ מעהרער און מעהרער שרעקען דער געדאַנק, אַז ער איז טאַקע נעכטען געשטאַנען ביי איהר בעט און דאָ נעהמט נאָך ברוך דערצעהלען:

אַמאָל איז געגאַנגען אַ איד אין וועג, איהר געדענקט דאָך נאָך... יאָ?.. חנה!.. חנה! — — —

האָט חנה מיט אַמאָל אַ שטאַרקען ציטער געטהאָן — — — — זי האָט פערביסען די צייהן און געוואָלט עפּעס אין זיך, מיט געוואַלד, איינהאַלטען...

ברוך איז גלייך אַוועקגעלאָפען אין קיך נאָך וואַסער. ווען ער איז אריין צוריק, איז ע'ין דאָס צימער געווען פול מיט היסטעריש־נאַיענדיגע שלענג און די שלענג האָבען זיך אַלע אַ לאָז געטהאָן צו איהם, צו דער גלאָז וואַסער, צו זיין פּנים — — —

חנה'ס קאָפּ איז געלעגען איינגעגראָבען אין קישען און די אַקסעל האָבען זיך פיבערהאַפט געטרייסעלט.

חנה! חנה!

קאַפּיטעל 23.

ווען מאַקס איז אָנגעקומען, און עס האָט זיך ארויסגעוויזען, אַז מע מוז שיקען נאָך אַ דאָקטאָר, האָט חנה געגומען פּאָדערען, אַז ברוך זאָל אוועקגעהן, ער זאָל גלייך אוועקגעהן. זי וויל ניט ער זאָל דאָ זיין. זי וויל ניט, זי וויל ניט.

ברוך איז אוועקגעגאַנגען. ער האָט נאָך געהאַט צו פערזאָרגען אַ מיטינג.

ביים מיטינג האָט ער זיך געהאַלטען כמעט געוועהנליך, אויסער, וואָס איין מאָל האָט ער זיך אָנגעשלאָגען אָן דער פראַגע „אידיש לעבען“ און האָט מיט אַ צורייצטער ליידענשאַפט גענומען ווידערהאָלען „אידיש לעבען“, וואָס איז דאָס אַזוינס אונזער אידיש לעבען! אונזער היגע אידיש לעבען. — דאָס איז דאָך אַ מיאוס'ע קאַליושע מיט ווערעם, ווערעם! ווערעם! — — —

און נאָכדעם, ווען ער איז ארויס אין גאַס האָט ער געבען זיך דער־זעהן אַ יונגען מאַן. אַ לאַנגע צייט איז איהם יענער נאָכגעגאַנגען שוויי־גענדיג, און ברוך האָט זיך געמאַכט ניט וויסענדיג און געקוקט פאַר זיך אויף דער לאַנגער שוין איינגעשלאָפענער גאַס, אויף די לאָמפּען, וואָס קר־קען אין דער נאַכט, ווי גרויסע צוגליהטע אויגען פון אַ וואַהנזיניגען און אויף די פעסלאַך און קופּעס מיסט, וואָס ליגען צולייגט און צושטעלט אויףביידע זייטען פון דער הויכער, לאַנגער גאַס. אַרום יעדע קופּע שטע־הען עטליכע פערשיעדענקאָלירטע קעץ און שאַרען און זוכען. די גאַנצע גאַס איז פול מיט מיסט און מיט קעץ. און וואָס איז דער וואונדער? — געהמט ברוך טענה'ן — אַז יעדער מויער האָט דאָך פינף און זעקס עטאַזש. יעדע עטאַזש האָט צו פיער וואָהנונגען, דאָס מאַכט אויס, אַז אין יעדען מויער וואוינען צו צוואַנציג און מעהרער משפּחות. יעדע משפּחה האָט זיך איהר אַש, איהר מיסט און איהר קאַץ. און אָט געהט איהר אייך איבער אַ לאַנגער, טיעפער גאַס, און האָט דאָס פערגעניגען צו

זעהן פאַר זיך אַזוי פיעל קעצענע אויגען: — קץ, קץ, קץ! — נעהמט ער זיך שרייען, עטליכע קעץ קוקען זיך אום און ער בויגט זיך צו צו דער ערד, מיט איין האַנט, נעהמט ער מיט די פינגער מאַכען, ווי ער וואָלט אין זיי עפּעס געהאַלטען און שרייט — קץ, קץ, קץ!

אַ סך קעץ הויבען אויף זייערע קעפּ, קוקען זיך אום, עטליכע לאָזען זיך געהן צו איהם, אָן די עטליכע שליסען זיך נאָך אָן עטליכע און ער רופט זיי אַלץ און רופט, און לאָזט ניט, קיין איינע זאָל צוקומען נאָהענט צו זיינע פינגער און זיי געהען אַרום איהם און זעצען זיך צו אַלץ נידעריגער, שטילער, ציהען צו איהם די קעפּ, דרעהען די ווידלען און וואַרטען — קט!!! — גיט ברוך מיט אַמאָל אַ געשריי אויף זיי אַזוי, אַז אַלע קעץ גיבען זיך צושראַקען אַ כאַפּ צוריק און נעהמען פריסקען, מיאַוקען. ער נעהמט זיי אָבער באַלד ווידער רופען און זיין שטימע, און זיינע בעוועגונגען זיינען אַזעלכע, אַז די קעץ לאָזען זיך צו איהם ווידער. אָט דערזעהט ער צווישען זיי איינע אַ שוואַרצע מיט ווייסע לאַפּקעס, גיט ער זי מיט אַמאָל אַ כאַפּ; זי נעהמט זיך דרעהען, שרייען, די אַנדערע צולויפען זיך און ער נעהמט די קאַץ צו זיך אויף די הענט, גלעט זי, בערוהיגט זי — אַ, דו נאַריש קינד! וואָס האָסטו זיך דערשראָקען? פאַר מיר דאַרף מען דען זיך שרעקען? נאַריש קינד וואָס דו ביסט; און וואָסערע שעהנע, ווייסע לאַפּקעס דו האָסט! און דיין בויך איז דאָך אַזאַ ווייסער, אַ ריינער און דיין וויים נעזעל, און די ווייסע לאַנגע וואָנסען, און ס'אַרא שוואַרצע אויפגעשפּיצטע אויערען, און אַנו נאָר דיינע צייהן; אי, ס'אַרא ווייסע, שפּיציגע! און דאָס פלייש אַרום זיי גלאַנצט וויישליך־ראָז, און ס'אַרא גלאַנציג־גרויע אויגען! גיט נאָר אַ קוק — זאָגט ער צו דעם מאַן, וואָס געהט איהם אַלץ נאָך און ערשט איצט דערזעהט ברוך, אַז דער מאַן איז — נחום...

נחום, אָבער, האָט אַפּנים בלויז געוואַרט, אַז ברוך זאָל זיך צו איהם אַ ווענדט טהון, און ער האָט זיך אויף איהם גלייך אַרויפגעוואָרפען מיט גיפט און היץ:

— איהר זענט אַ בן סורר ומורר! איהר זענט נאָך פאַר אונז ערגער פון ערגסטען וואָרעם! ווייל פון די אַלע, וועמען איהר האָט היינט אָנגערופען ווערעם, קאָנען מיר נאָך ערוואַרטען, אַז ווען מיר וועלען זיי די אויגען עפענען, וועלען זיי ווערען מענשען, ריעזען — אויב איהר

ווילט. א פאָלק פון ריעזען וועלען מיר ווערען, ביי אונז אין דער היים, אויף אונזער אייגען לאַנד; און אייך וועלען מיר אַרויסוואַרפען דורך דער הינטערשטער טהיר, ווייל א פערפוילטער גליעד זייט איהר אויף אונזער לייב. ווער דארף אייך האָבען? ווער דארף אייך מיט אייערע משוגע־נע „רעגען־מעשה׳לעך“, וועלכע קיינער פערשטעהט ניט? — אויסער אייך מיט נאָך א פּאָר משוגעים ווי איהר. פאַר וואָס שרייבט איהר ניט וועגען דעם, אין וואָס דאָס פאָלק נויטיגט זיך? פאַר וואָס אינטערעסירט איהר זיך ניט מיט׳ן פאָלק? איהר האָט דאָך א מאָל געברענט א וועלט פאַר א פרעמדען פאָלק. און איצטער, אז יענע האָבען אייך אַרויס־געשטעלט א פייג, האָט איהר זיך גאָר גענומען רעדען וועגען „אונזער אונטערגאַנג“ אָדער איהר נעהמט זיך פלאַמפּלען וועגען אַזעלכע נאַריש־קייטען, ווי אייערע „פרייע דערפער“. פאַר וואָס ווילט זיך אייך שלעפּען די אידען דוקא אין דער וועסט?! פאַר וואָס געפעלט אייך ניט פּאַלעס־טינע?! פאַר וואָס זיינט איהר אליין שוין אַזוי פיעל מאָל געפאָהרען אין דער וועסט און אפילו ניט איין מאָל אין פּאַלעסטינע?

— ווייל — ענטפערט ברוך — קיין פּאַלעסטינע רעכען איך פאָהרען ערשט דאַן, ווען מיר וועט זיך וועלען צושלאָגען דעם קאָפּ אָן א שטיין — — — וואַרט, וואַרט נאָך א ווײַלע, איך ענדיג באַלד. — און פון מיי־נע „פרייע דערפער“ דאַרפט איהר זיך ניט אָפּעסען די האַרץ, איך פער־זיכער אייך, אז עס וועט זיך פון דעם גאָר ניט אויסלאָזען — — —

— ?!...

— כאַפּט זיך ניט, כאַפּט זיך ניט. איך בין נאָך ניט פאַרטיג.

— אָבער, רבונו של עולם! וואָס הייסט מען אַרבייט אויף א זאַך, און וועלכער — — —

— אָט דאָס, זעהט איהר, איז דער חלוק פון מיר ביז אייך. — איהר פערשטעהט? — איך האָב אַמאָל בעלאַנגט צו א פרייוויליגער פייער קאָ־מאַנדע, און מיר פלעגען אָפּט אויפשטעלען א בנין, כדי איהם נאָכדעם אליין אונטערצינדען. האָט איהר אַמאָל פערזוכט אַזא פערגניגען? א? — איהר קוקט מיך אָן, איהר פערשטעהט ניט, ווי דערצעהלט דאָס א מענש אויף זיך אליין אַזעלכע אונגלויבליכע זאַכען? — ביי אייך, ווען איהר קוקט זיך אַרום, אז די געביידע ברענט, צועפענט איהר מן הסתם די אויגען ווי א הילפלאָז קינד: — עס ברענט, מאַמע, עס ברענט! און איהר ווייסט

ניט דעם געפיהל פון אַן אונטערצינדער, ווען אַלץ אין איהם גיסט זיך צונויף אין איין אויסגעשריי: פייער, פייער! !

נחום קוקט איהם אָן מיט פאַנאַנדערגעעפענטע אויגען: — — —

— אָבער, וואס פאר א מאָדנער מענש איך בין! — רעדט ברוך ווייטער. — איך האָב היינט אפגעטהאָן א זאַך, פון וועלכער איך וויל ניט טראַכטען. און דערויף בין איך אַלע מאָל אַ בריה. איך נעהם טראכטען פון אַלץ און פון גאר ניט און פון וואָס איהר ווילט אַליין, אָבער ניט פון דעם, וואָס איך וויל ניט טראַכטען, און דאָס טהוט זיך שוין ביי מיר אַליין, און וויל איך ניט זיין אַליין, איז מיר נאָר געגוג דער קלענסטער קנייטש מיט׳ן שטערען און איך האָב געבען זיך ווענדען נאָר איך וויל. — אָט למשל איצט אייך...

— — — ?!

— וואָס קוקט איהר מיך אַזוי אָן? — איהר פערשטעהט, נחום, איהר שלאָפט דאָך גאר איצט גאַנץ געשמאַק אין אייער בעטעל, און אַז מיר האָט זיך פערוואָלט, זיינט... וואָס, איהר ווילט שוין פון מיר אוועק־געהן? איהר ווילט שוין פון מיר אנטלויפען? דאָס אָבער וועט זיך אייך ניט איינגעבען, ווייל איך וויל ניט. וואָס? איהר ווילט זיך איבערצייגען? אייך ווילט זיך בלויז צוגעהן צו אייער בעטעל, זעהן צו ס׳איז ריכטיג, צו ס׳איז אמת, אַז איהר שלאָפט? נו, נארעשקייטען! ווי נאָר איהר וועט זיך א ריהר טהאָן פון ארט, וועט איהר זיך באלד אויפכאַפּען — — — נו, און דאַן וועט איהר אָננעהמען, אַז איהר האָט גע׳חלומ׳ט וועגען מיר. איז, וואס וועט איהר דאַ געווינען? אָט, בעסער קומט מיט מיר נאָך אביסעל, איך קאָן אייך נאָך א סך משונה׳דיגע זאכען דערצעהלען.

און ווי מיר געפעלט דאָס, וואס איהר זאגט, אַז מיך וועט מען ארויס־ווארפען! — — — און נאָך אַזוי, דורך דער הינטערשטער טהיר! — — — אַך, צו אַלדע טייוועל! איהר זייט דאָך נאָך אַלעמען אַן אינטע־רעסאַנטער מענש, אויף מיין ווארט! אַזוי גאָר פּשוט — ארויסוואַרפען!?

און מיינע מעשות, זאגט איהר, אַז דאָס פאָלק פערשטעהט ניט. און דאָס, זעהט איהר, איז דאָך טאקע זעהט ניט גוט. אמת, איך האָב גע־רעכענט, אַז איך גיב דאָ בלוז א צווייג, בלויז עטליכע בלעטער פון מיין וואַלד, בלויז עטליכע טראָפען פון מיין ים, אָבער איך זאג דאך זיך אַלע מאָל: אַז ווילסט עפּעס שרייבען, זאָלסטו ניט שרייבען, און ווילסטו עפּעס

זאָגען — זאָלסטו ניט זאָגען, סיידען דו פּיהלסט, אז דו מוזט, סיידען דו גלויבסט, אז מיט דיין זאָגען צו מיט דיין שרייבען, וועסטו כאָטש אביסעל בעהעפטען די צוהערער מיט דיין וועלט — — — אַך, צו אלדע טייוועל! ווי אלץ לאזט זיך אויס קאַפּויר — — —

אָבער איהר קענט דאָך מיינען, אז פון דעם טאָקע, בין איך דאָס איצט אזוי צוטראָגען? ניין, איהר האָט א טעות. אָט הערט!

איהר קענט דאָך בינעמ'ען — אָט דעם בלאַסען בינעם מיט די רויטע ליפּען. ניין, איהר קאַנט איהם ניט. אָבער דאָס אַרט מיך ניט. נאָר שטעלט זיך פאָר, אז דער בחור איז געווען פערליעבט אין א מיידעל, וועלכע ער האָט געדענקט — ער וועט שוין פיליכט מעהר אין לעבען ניט זעהן, נאָר ער איז געווען פערליעבט און איז געווען צופריעדען, ווייל, פלעגט ער זאָגען, ווען איך וואָלט פאַר איהר חתונה געהאַט, קען דאָך זיין, אז מיין ליעבע וואָלט שוין פיליכט ביז איצט פער'אונרייניגט געוואָרען, אזוי אָבער בין איך דאָך ביז איצט פערליעבט. — און ליעבע! ליעבע! — שרייט אויס בינעם — ווייסטו, וואָס איז ליעבע? ווייסטו דעם טעם פון ליעבע, וואָס איז שטענדיג, וואָס איז אייביג? — — — דאָס איז די ליעבע פון א מענשען וואָס איז צוויי... א מענש, וואָס איז ווילד פון ליידענשאַפט און וואָס קעמפפט, ווי א ווילדער עקשן געגען זיין אייגענער ליידענ־שאַפט. ווייל ער וויל בלויז דאָס שעהנע, דאָס ריינע, ער וויל בלויז די ליעבע — — —

איצטער שטעלט זיך פאָר אזא מעשה, אז אין איין שעהנעם פריהמאָרגען פאַלט אַהער אראָפּ אונזער בינעם'ס געליעבטע. בינעם איז דאַן גראָדע ניט געווען, און דורך א צופאַל בעקאַנט זי זיך מיט א פשוט'ן בחור, מיט נאָמען קאַפּלאַן. און דער קאַפּלאַן ווערט פאַר איהר פשוט משוגע. ער וואָלט זי טראָגען אויף די הענט, ער וואָלט קושען איהר יעדען טראָט, און כאָטש ער ווייסט אפילו, אז זי איז „א גאַנצע גימנאַזיסטקע" און אז ווי קומט ער צו איהר! ? — — — נאָר עס העלפט ניט. ער פּיהלט, אז ער ווערט משוגע. און טאָמער פאָרט — — — זי איז דאָך ניט אין „יוראָפּ" — — — דאָ איז דאָך אמעריקא, דאָ זיינען דאָך אלע גלייך. אמת, ער שעהמט זיך פאַר איהר און ווען זי הויבט אויף איהם אויף איהרע בלויע אויגען, מוז ער אראָפּלאָזען זיינע — — — און אָפט ווערט ער אזש רויט, נאָר וואָס זאָל ער טהאָן? — — — ער וועט זיך אפשר צוגע־

וואוינען. און זי איז דאָך אזא גוטע, זי איז דאָך אזא גוטע און א קלוגע — — — און זי, פערשטעהט זיך, בײנקט נאָך איהר בינעמ'ען, קוקט זיך די אויגען אויס, פּילײכט קומט ער הײנט, פּילײכט קומט ער מאָרגען, פּילײכט איז ער שוין געקומען — — — אָבער דאָך — װעלכע פרוי װעט זיך דאָס אפּזאָגען פון דעם פערגעניגען צו זעהן, װי ארום איהר דרעהט זיך אַ מאַן, װאָס איז פאַר איהר משוגע? — — — אַ מאַן, װאָס װאָלט מיט פערגניגען לאָזען, אז זי זאָל שינדען די הויט פון זײן לײב, זאָל זי איהם נאָר זאָגען, װעט ער אלײן גרױסשפּרינגען פון זײן הויט — — —

און אז בינעם איז געקומען און זי האָט דערזעהן, אז ס'איז דער אײנענער פערפאַנצערטער בינעם װאָס אַמאָל — — — נאָר אַז בינעם װיל זעהר ניט לײדען פאַר װאָס זי „שפּיעלט" מיט קאַפּלאַנען.... האָט זי זיך דוקא גענומען נאָך מעהרער צולאָזען צו קאַפּלאַנען.... און אזוי איז אװעק אַלץ װײטער און װײטער. איז בינעם פּלוצלינג אװעקגעפאָהרען — — — און אז ער איז צוריקגעקומען איז שוין געװען צו שפּעט — — —

דאַ האָט זיך בינעמ'ען גענומען דאַכטען, אז עמיצער האָט דאָס איהם אין מיסטען אונטערגעשטעלט אָט דעם קאַפּלאַן, אז קאַפּלאַן זאָל דאָס איהם ארױסשטעלען אַ צונג. און ער האָט מיר גענומען נאָכגעהן, װי אַ שאָטען.

װאו נאָר איך דרעה זיך אױס, דערזעה איך פאַר זיך אַ בלאַס געזיכט, מיט רױטע ליפּען און פרעגענדע אױגען.

— בינעם — זאָג איך, — עס זײנען נאָך דאַ אזױ פיעל שעהנע, ליעבע פרױען, עס זײנען נאָך דאַ אזױ פיעל שעהנע, ליעבע פרױען!

— נײן, ברוך — ענטפערט ער — עס איז דאַ בלױז אײן פרױ און אַלע אנדערע זײנען גאָר ניטאָ. — זײ זײנען נאָר אַן אױסשטראַהלונג פון איהר, זײ זײנען בלױז אױף צו דערמאַהנען, אז זי איז דאַ; אז זי פערמאָגט דאָס אזױ פיעל פערשיעדענע געשטאַלטען, אזױ פיעל פערשיעדענע פאַרבען, אז איהר שמײכעל קאָן דאָס אױף אזױ פיעל פערשיעדענע שמײכלען צוטהײלט װערען, אז — — — אז זי איז די אײנציגע, אז זי איז די אײן־און־אײנציגע; אז אױף דער װעלט איז בלױז דאַ אײן פרױ, אײנע, ברוך, אײנע.

און ער גֵעהט מיר ווייטער נאָך, ווי ער וואלט מיינער א שאָטען געווען.

דרעה איך זיך איינמאָל אום צו איהם און זאָג:

— בינעם, דו ווייסט דאָך די אידעע פון א מענש, וואָס איז צוויי — — — — נו, איצט שטעל זיך פאָר, אז אי דו, אי קאפלאן זיינט איהר ביידע — איך... ברוך — — — —

צועפענט בינעם אויף מיר א פּאָר גרויסע, צושראָקענע אויגען און ווערט נאָך בלאסער און פרעגט:

— איז וואס מוטשעסטו מיך אזוי ? ! — — — —

האָב איך אויף איהם א בייזען קוק געטהאָן, האָט ער אראפּגעלאזט די אויגען און איז ניט געבליעבען.

א לאנגע צייט נאָך דעם האָב איך מיט בינעמ׳ען וועגען דעם קיינע בעזונדערע געשפּרעכען ניט געהאט, היינט אָבער קומט ער צו מיר ווידער א צוטראָגענער:

— ווייסט — זאָגט ער — איך האָב נאָר וואס דער׳הרג׳ט איהר קינד.....

— ווי אזוי ? — פרעג איך צושראָקען — אונגערען ? !

— ניין — זאָגט ער — איך האָב דאָס פריהער געוואוסט.

— וואס הייסט ? !

— וואָס וואונדערסטו זיך — זאָגט ער מיר — דו ווייסט דען ניט. עס טרעפט זעהר אָפט, אז מען קומט צו אונז ניט איינמאָל און מען זאָגט אונז אָן: וויים פּלוני בן פּלוני, אז דו וועסט טאָהן דאָס און דאָס. — הערען מיר ניט און מיר פערשטעהען ניט, אָדער מיר מאכען זיך ניט הערענדיג און ניט פערשטעהענדיג, ביז עס קומט, ווען מיר טהוען עוין אָפּ, דערמאנען מיר זיך ערשט דאן, אז מיר האָבען דאָס שוין לאנג געהערט און געזעהן און געוואוסט. — אבער — שרייט ער אוים — ס׳איז נארעשקייטען, נארעשקייטען.

— וואָס נארעשקייטען ? !

— ס׳איז היינט אזא מאָדע — זאָגט ער מיר — ס׳איז היינט אזא מאָדע. איך גלויב ניט, אז דו וועסט אפילו געפינען איין מויער אין ניו יאָרק, וואו מען זאָל ניט האלטען פון אָט דער מאָדע — — — —

און ער צולאכט זיך מיר גלייך אין פנים אריין, און בלייבט ניט. — — —

און איצט שטעלט זיך פאַר, מיין פריינד, אז ווען איך געה דאָ מיט אייך איבער אָט דער לאַנגער שמוציגער גאַס, זעה איך שוין ניט נאָר גרויסע, שמוציגע שטאַלען, גרויסע אויסגעלאָסענע הייזער, נאָר מיר דאכט זיך, אז איך זעה, ווי פון אָט די הונדערטער און הונדערטער פענ־סטער קוקען ארויס אונשולדיג־דער'הרג'טע קינדערלעך; אז אָט די קעץ, וואס זוכען דאָ אין די קופּעס מיסט, זוכען פּילייכט שטיקלעך קינדער, און ווען ביי א קאַץ נעהמט עפּעס קנאַקען אונטער די צייהן, דאכט זיך מיר, אז דאָס קנאַקען קינדערשע ביינדלעך. און מיט שטיינער אין די הענט ווילט זיך מיר וואַרפען אויף אָט די פענסטער, זיך אריינרייסען אין זייערע וואוינונגען, בעפאַלען די מיאוס'ע זינדער אויף זייערע געלעגערס, און שפּאַלטען זייערע קעפּ: —

— פערלאָזט! פערלאָזט דעם זומפּ! ראַטעוועט זיך, איהר עקעלהאַפּ־טע, פערשאָלטענע! איהר, וואָס מאכט אייער בעט צו דעם געלעגער פון א זונה, זאָלט פערשניטען ווערען!

ערגעץ ארויף שניידט א קאַר איבער די גאַס, א גרינע קאַר מיט ווייסע, זילבערנע ווערטער, מיט ליכטיג־שיינענדיגע פענסטער — די קאַר איז פול מיט עלעקטרישען שיין און מיט מענשען — — — דער עולם איז פער־פּוצט; מען פאָהרט, ווייזט אויס, פון טהעאַטער. פון אונטער די רעדער שפּרינגט פון מאָל צו מאָל ארויס א בלויער עלעקטרישער פייער.

— דאכט זיך אייך ניט אויס, מיין פריינד, אז די רעדער פון אָט דער קאַר לאַכען?... אז זיי לאַכען פון אייך מיט אייער ווייטען פּאַלעסטינא. פון מיר מיט מיינע נאָהענטע פרייע דערפער; אז זיי לאַכען פון אונז מיט אלע אונזערע חלומות, אז זיי לאַכען, לאַכען — — —

א ווײַלע איז אונבעשטימט שטיל, און נאָכדעם פּסק'ענט ברוך:

— וועלל — — — איך רעכען, אז עס וועט שוין זיין גענוג פאַר היינט, א גוטע נאכט, מיין פריינד. א גוטע נאכט. און דו, קאַץ, מעגסט זיך שוין אויך אראָבקלייבען פון די הענט. א גוטע נאכט. א גוטע נאכט.

ווי נאָר ער האָט אראָבגעלאָזט די קאַץ פון די הענט, איז זי גלייך אוועק. נחום אָבער איז נאָך געבליעבען נעבען איהם — — —

—וואָס איז מיט איך, מיין פריינד? — פרעגט איהם ברוך פער־וואונדערט. — איך ווילט זיך פילייכט מיר נאָך אמאָל זאגען, אז איך בין א פערפוילטער גליעד אויפ'ן אידישען קערפער? און אז איהר וועט מיך ארויסווארפען דורך דער הינטערשטער טהיר? דאן זאָגט דאָס אָפּ און ווערט פארטיג.

— ניין, — ענטפערט יענער מיט א פלוצלינג געענדערטער שטימע, וועלכע האָט מיט אמאָל געגומען קלינגען און ברענען מיט פייער — איך וויל איך זאגען, אז ווען מיר וועלען בעזעצען דאָס לאנד, וועלען מיר אויסבויען א גרויסען טריאומפאלען טויער, און א יום טוב וועלען מיר דאן מאכען א נייעם, דער יום טוב פון אונזער נאציאָנאלער ווידערגעבורט! און אין דער נאכט פון דעם יום טוב וועלען מיר ארום דעם טריאומפאלען טויער צולעגען גרויסע פייערען. אונזערע זיהן און טעכטער אויסגעפוצט אין זייערע שעהנסטע קליידער, וועלען ארויסגעהן אנטקעגען דעם טויער מיט פויקען און מיט טענץ, דאָס וועלען זיי געהן בעגעגענען די אלע אנטרינענע, פערשטויסענע און פערוואגעלטע. די אלע, וואָס מיר האָבען פאר דער לאנגער צייט פון אונזער שווערען גלות, צוזעעט און צושפּרייט צווישען פעלדער און פעלקער, צו די אלע וועלען מיר דאן רופען: קומט אריין, איהר זייט אונזערע! קומט אריין און זייט בעגריסט, און זייט געבענשט אין דעם נאָמען פון דעם איינציגען גאָט, אין נאָמען פון זיין ענערגישען, אלט־יונגען פאָלק! מיר וועלען איך אויפנעהמען, ווי עס נעהמט אויף א טאטע זיינע קינדער אין דעם טאג פון זיין פרייד, און אין יענעם טאָג וועט איהר זיך אומקעהרען צוריק צו אייער פאלק. איהר וועט זיך אומקעהרען און איהר וועט געטרייסט ווערען; איהר אלע איינזאמע מידע, פערמאטערטע. אונזערע צולעגטע פייערען וועלען ברענען אין דער נאכט און זיי וועלען איך צייגען דעם וועג, און איהר וועט קומען צו אונז מחנות־ווייז דורך דעם טריאומפאלען טויער, ווייל איהר זייט אונזערע. ווייל „ווי פלאַמען פייער בעלאנגען צו דעם ברען־מאַטע־ריאל, פון וועלכען זיי קומען ארויס אפילו דאן, ווען זיי רייסען זיך פון איהם אָפּ", אזוי בעלאנגט איהר צו אונז. איהר זייט אונזערע! — פלאַמען פון אונזער הארצען! פלאַמען, וואָס האָבען זיך אפּגעריסען און קאָנען ניט פערלאשען ווערען און טראגען זיך ארום ווי בלאָנדזשענדע שטערען. בלאָנדזשען וועט איהר אָבער בלויז ביז דאַן, ווייל אין יענעם טאָג וועלען

מיר זיך צוריק צונויפגיסען אין איין פייער. דאָס וועט זיין דער גרעסטער, דער שעהנסטער פייער, וואס הימעל און ערד האָבען ווען געזעהן. טויזענ־דער און טויזענדער דורות וועלען דאן אויפשטעהן און צוקוקען, מיט וואס פאַר א פרייד דאָס אידישע פאָלק נעהמט צוריק אויף אין זיין שוים זיינע אנטרינענע קינדער. — — — — — — — — — — — — — —

—איהר זייט דאָך גאר א וואוילער בחור — רופט זיך אפּ ברוך און וויל דערביי ארויפלעגען זיין האנד אויף נחום'ס אקסעל, אָבער די האנד טרעפט קיינעם ניט. — — — — — — — — — — — —

— בינעם, בינעם! — — — —

און א צואוועהטאָגטער שמייכעל בעווייזט זיך אויף ברוך'ס ליפּען.

— בינעם! — — — —

קאַפּיטעל 24.

שפּעט אין דער נאכט, ווען ברוך איז געווען ביי זיך אין צימער, ווען ברוך איז אומגעגאנגען פון איין וואנט צו דער צווייטער, ניט ווי־סענדיג אפילו צו ער געהט, האָט זיך דערהערט א קלאַפּ אין טהיר אוןביילקע איז אריין.

— האלאָ!

— האלאָ!

ביילקע איז געבליעבען שטעהן אין טהיר און האָט איהם אויסגעמאס־טען מיט אויגען פון א פריינד, פון א גוטען, איבערגעבענעם פריינד.

— איהר דארפט מיך אפשר האָבען? — האָט זי געפרעגט און איהר שטימע, איהרע אויגען און אין גאנצען איהר האלטונג זיינען פערענדער־טע... גאָר אן אנדער ביילקע — —

ברוך האָט זי אנגעקוקט פערוואונדערט, און א קנייטש געטהאָן מיט די אַקסעל:

— וואס איז מיט אייך, ביילקע?! — — —

ביילקע שווייגט. און קוקט איהם אָן ווי פריהער.

— איהר ווילט אפשר איך זאל אייך וואָס דערצעהלען? — — —

ביילקע אבער איז נאָך אלץ פערבליבען ביי דער טהיר און געקוקט אויף איהם געטריי און איבערגעבען. און אַט האָט זי א פריינדליכען שמייכעל געטהאָן.

— זעצט זיך, — האָט ברוך געזאָגט, ניט וויסענדיג וואָס צו טהאָן מיט איהר.

זי האָט זיך אוועקגעזעצט, ניט אראָבנעמעהנדיג פון זיך דעם אויבער־רעקעל.

ברוך האָט דאָס פון אָנפאַנג ניט בעמערקט און זיך ווידער גענאָזט שפּאַנען איבער'ן צימער. נאָר אַט האָט ער זיך אפּגעשטעלט פאר איהר:

— וואָס איז דאָס היינט מיט איך? פאַר וואָס האָט איהר ניט אויס־געטהאָן דאָס רעקעל?

— נישקשה, ס׳איז א לייכט רעקעל. נאָר — פערכאַפּט זי זיך באַלד — אויף וואָס טאָקע זיץ איך אין דעם, ווייס איך אליין ניט. און זי הויבט זיך אויף און נעהמט זיך דאָס אויסטהאָן.

פון רעקעל איז זי ארויס אין א העל־בלויען קלייד, מיט א ווייסען אָפּגעלעגטען קאָלנער. — — —

— איהר קומט איצט פון חנה׳ן? — פאַלט איהם פּלוצלינג איין זי צו פרעגען. — — —

— יאָ, — ענטפערט זי קורץ.

— וואָס הערט זיך דאָרט?

— מ׳האָט זי צוגענומען אין האָספּיטאַל.

— און וואָס?

— מען וועט איהר מוזען מאַכען אן אָפּעראַציע.

— אן אָפּעראַציע?! — — —

— יאָ.

ברוך האָט זיך ווידער גענומען שפּאַנען הין און צוריק. נאָכדעם איז ער צוגעגאַנגען צו ביילקען, זי בעטראַכט. איהרע הענד, איהרע קליי־נע אקסעל פּרעסען זיך אַזוי רונד ארוים פון אונטער דעם בלויען קלייד — — — און דער אויסדרוק פון איהר פּנים און פון איהרע אויגען איז פּונקט, ווי זי וואָלט איהם קומען אָנזאָגען, אז חנה איז נעשטאָרבען...

ער האָט זיך אוועקגעזעצט נעבען איהר, און גענומען קוקען פאַר זיך. אָט האָט ער דערזעהן דעם לאָמפּ און האָט זיך אָנגעשטעלט אויף איהם מיט די אויגען. פון׳ם לאָמפּ שפּאַרען זיך דורכזיכטיגע, גאָלדענע ווע־לען — — — גאָלדענע וועלען פילען אָן דאָס צימער — — — — זיי ציצען פערטרונקענע אין דורכזיכטיגע, גאָלדענע וועלען — — — —

— איינמאָל, ביילקע, בין איך געזעסען אין א ליכטיגען זומער־טאָג, ביים ברעג פון האַדסאָן און געזעהן ווי ער קנייטשט זיך פערשיע־דען, ווי ער וואָלט געווען אָנגעפילט מיט פערשיעדענע שטיקער וואַסער, וואָס ווילען זיך ניט אויסמישען, און יעדע שטיק שפּיגעלט זיך מיט דער זון אויף איהר אייגענעם שטייגער: עס שווימען אום שטיקער וואַ־סער מיט צושטראַהלטע האַלבע זונען, שטיקער מיט רונדע זוניגע פּאַסען,

די פּאסען ווארפען זיך אום איבער'ן וואסער אין אלע זייטען, ווי צו־רייצטע גאלדענע שלאנגען. און עס שווימען אויך אום שטיקער וואסער, אין וועלכע עס נעסטען זיך צו דריי פיער זונען אויף איין מאָל. און שטיקער, וואס קנייטשען זיך אין צוהאקטע קליינע וועלען און די קליינע וועלען ברעקלען די זון אויף שטיקלעך.

און אזוי האָט מיר אריינגעשווינדעלט אין די אויגען א זוניגע וואַ־סער־נעץ, וואָס האָט זיך געצויגען ברייט און ווייט אויף לינקס און נאָך ברייטער און נאָך ווייטער אויף רעכטס, און עס האָט זיך גערואכט, אז דער צושטראָהלטער טייך גיסט זיך ארויס ערגעץ דאָרט פונ'ם בלויען רוים און לאָזט זיך אוועק אהין ווייט, ווייט אינ'ם בלויען רוים אריין.

און אָט האָב איך איבער עפּעס א סבה א פינטעל געטהאָן מיט די אויגען און דערזעהן, אז דער גאנצער האדסאָן איז פול מיט גאָלדענע קינדער — — — אזוי פיעל גאָלדענע קינדער אויף איין מאָל! — חידוש איך זיך און קוק, ווי זיי טוקען זיך און שפּיעלען זיך. אָט כאַפּען זיי זיך אלע אָן פאר די הענטלעך פּאָרווייז און גיבען זיך אלע א הויב ארויס אויף אריבער האַלב, מיט א פערשייטען קינדערשען לאַכען. און זיי שטעהן אזוי א ווייל — — — און אָט טיקען זיי זיך אלע אונטער און ניטא זיי — — — און דער האדסאָן נעהמט זיך ווידער קנייטשען אויף פערשיעדענע אופנים, ווי ער וואלט געווען אָנגעפּילט מיט פערשיע־דענע שטיקער וואסער.

די היץ איז געוועזען אונערטרעגליך. די לופט — כאָטש בייס זי מיט די ציינער. דער הימעל א פערשמאכטער, א בלאס־בלויער, און אויפ'ן סאַמע מיטען פון הימעל איז דורכגעשלאָגען א רונדער לאָך, ערגעץ אין א זונען וועלכ' אריין פון וואנען עס שטראָמט אָהן אויפהער מיט היץ און מיט זון.

איך האָב זיך פערקוקט איבער'ן האדסאָן. אויפ'ן אנטקעגענדיגען בארג. דו ווייסט דאָך די „פּאליסייטס", נעבען וועלכע מען דעפיהלט זיך אזוי מילביג קליין, נעבען, וועלכע מען עפּענט אזוי משוגע'נדיג ברייט די אויגען, ווי מען וואלט פּלוצלינג אויפגעוועקט אין מיטען א פער־ז לום'טען שלאָף און מיט אמאָל מגלה געווען עפּעס אזעלכעס, וואס דו ווייסט ניט ווי דאָס אנצורופען. און איך קוק. און דער בארג שטעהט מיר פאר די צועפּענטע אויגען אין זיין גאנצער דריקענדער גרויס און קוקט אויף מיר אזוי געוואַלדיג פון אונטער זיין גרויסען שטיינערנעם

שטערען, וואָס ציהט זיך ארויף מיילען — דער שטערען פון פעלזען, וואָס מאכען א מחיצה צווישען די וועלדער פון אונטען און די וועלדער, וואָס וואקסען אויבען, אויפ'ן בארג'ס קאָפּ. און דעם בארג'ס קאָפּ, מיט זיינע וועלדער, רייסט זיך אין דער וועלט'ס הימעל אריין. אָבער פּלוצלינג דערהער איך נעבען מיר:

— אַלץ קליינינגקייטען, אַלץ נארישקייטען! דאָס איז אַלץ אין מיסטען געמאכט, כדי איך זאל ניט איינפאלען צו קוקען אין רוים, אין דער ווייטקייט, כדי איהר זאלט ניט זעהן דאָס גרויסע, דאָס גרעסטע, כדי איהר זאָלט ניט זעהן דעם רוים, דעם רוים! — — —

און איך דערזעה נעבען זיך א הויכען, ברייט־פּלייציגען מאַן. זיין פּנים איז ברוין־פּערברענט. ענערגישע געזיכט־ציגען, א צוויי דריי שארפע קארבען אויפ'ן שטערען און צוויי ווייטע פרעמדע אויגען. — —

מיך — דאכט זיך — בעמערקט ער גאָרניט.

אין זיין רעכטער האלט ער א שטארקען שטיין, ווי ער וואלט זיך געקליעבען מיט איהם ווארפען דעם קאָפּ פּלעטען. — — —

און ער קוקט, אזוי ווי ארויסרופענדיג ערגעץ איבער'ן האָרזאָנט, מורמעלט וואָס מיט די ליפּען און אָט הויבט ער אויף זיין רעכטע האנד און גיט האסטיג א שליידער דעם שטיין.

דער שטיין פאלט אינ'ם גאָלדענעם וואסער און עס דערהערט זיך פון דאָרט ווי א הינטישער ביל. — — — ווארפט ער אהינצו נאָך א זידעל־וואָרט און ווענדט זיך צו מיר, מיט אַזאַ טאָן, ווי ער וואָלט מיט מיר פארטגעזעצט אן אָנגעהויבענעם געשפרעך:

— איהר פערשטעהט, אָט א די אלע קליינינגקייטען ציהען דאָס אָפּ אונזער אויפמערקזאמקייט פון דעם רוים! עס קאָן דאָך זיין, אַז מיר וואָלטען זיך שוין ביז איצט צוגעוואוינט צו קוקען גלייך אינ'ם רוים, ווען ניט אָט די אלע קליינינגקייטען.

קוק איך אויף איהם אזוי... און קנייטש מיט די אקסלען, ער הויבט אויף מיר אויף זיינע גרויסע, פרעמדע אויגען — — — זיי קוקען עפּעס אזוי ווילד און מאָדנע ווייט.

— וואָס — פרעגט ער— איהר פערשטעהט מיך ניט?! — האָט איהר ווען געפּרואווט צו קוקען אינ'ם בלויען רוים?

איך האָב ווידער א ציה געטהאָן מיט די אקסלען.

— איך וויים, אז ניט — זאָגט ער.

איהר האָט געווים זיך ניט איינמאָל פערקוקט אויף דעם אדער יענעם וואָלקען, אויף דעם אָדער יענעם מענשען, אויף דער אדער יענער נאַטור־ערשיינונג אויף אזא צו אנאדער זאַך, וואס פערנעהמט פּלאַץ אינ'ם רוים, פיליייכט אויף דער זון אליין זיך ניט איינמאָל פערקוקט, נאָר אין דעם רוים איז אייך, ווי אלע איבריגע ניט אויסגענומען אריינצוקוקען. און דער־פאַר טאַקע איז, אז ווען עפּעס זאָל איצט קומען צו אייך און אייך פּעסט אָנכאַפּען פאַר'ן קאָלנער, אָדער פאַר דער קוטשמע פון אונטען און זאָל אייך צווינגען צו קוקען אינ'ם בלויען רוים אריין, דאָס הייסט: בלויז אין דער בלויער בלויקייט אריין, וואָלט איהר דאָך געווים פערבלענדט און צומישט געוואָרען, איהר וואָלט זיך דאָך מן הסתם גענומען בריה'ען מיט אלע אייערע כחות צו געפינען כאָטש עפּעס א פּינטעל, אבי זיך אויסצודרעהען פון צו קוקען אינ'ם רוים, ווייל צו שטאַרק, צו גרוים איז פאַר אייך די טיעף, די ברייט, די גרוים פונ'ם רוים. און איהר זייט דאָך א קינד פון א פאָלק, וואָס איז ביי זיין געבורט ארומגעפיהרט גע־וואָרען אין דער מדבר פערציג יאָהר. פערציג יאָהר האָט זיי זייער פיהרער געלערענט צו קוקען בלויז אין רוים און אין ווייטקייט, פערציג יאָהר....

צועפּען איך די אויגען און נעהם קוקען פאַר זיך, אין דער בלויקייט און ווער א פערציטערטער: דער רוים איז דאָך עפּעס א מין פייער, א מין געדיכטע, פלאמיגע בלויקייט, וועלכע עסט ממש די אויגען אוים! — —

ער בעמערקט דאָס און צולאַכט זיך משוגע'נערווייז: — כאַ־כאַ־כאַ־כאַ־כאַ־כאַ! קליינינקייטען, קליינינקייטען דאַרפט איהר. איהר מוזט האָבען א קליינינקייט, וואָס זאָל פון אייך פערשטעלען דאָס גרויסע, דאָס נרעסטע, כאַ־כאַ־כאַ! ווי בלינד איהר זייט דאָס, פאַר'ן גרויסען, פאַר דעם ווייטען.

און ער האָט זיך אזוי צורעדט גאַנץ ברייט, און אַלץ ברייטער און ווייטער און אַלץ וועגען רוים און וועגען ווייטקייט.

איך האָב אָפּטמאָל געשטוינט און אָפט געקנייטשט מיט די אקסלען, אָבער ער האָט מיך שוין גאָר ניט בעמערקט. זיינע אויגען האָבען גע־קוקט קלאָהר און וויים פאַר זיך, אינ'ם רוים, אין דער בלויקייט, ווי ניט איך, נאָר דער רוים וואָלט דאָס נעדאַרפט פערנעהמען, וואס ער זאָגט.

אז ער איז שטיל געבליעבן — איז די לופט שוין געווען א געענדערטע.

און פון איבער דעם בארג האָט גענומען וואקסן א גרויסער פער־רויכערטער הימעל. בייז און פארביסען האָט זיך אָט דער נייער פון ערגיץ אָפּגעשפּאלטענער הימעל, גענומען שפּארען אויף דעם דורכזיכטיגען מאַט־בלויען הימעל און אז ער האָט דערגרייכט די זון האָט די לופט אויפ־געציטערט, די פערשכור'טע לופט האָט זיך מיט אמאָל אויסגעניכטערט און אראָפּגעווארפען פון זיך איהר פערשטראַהלטען שלייער. דער טייך האָט בעקומען א געוועהנליכען וואסער־קאליר, האָט זיך צונויפגעגאסען אין איין שטיק און איבער זיין גאנצען לענג און ברייט האָט א ווינטעל גענומען בינדען און קייטלען אלץ־איינע, קליינע, האלב־רונדע וועלען.

דער בארג איז צוגעקומען נעהענטער און האָט זיך גאנץ פּשוט ארויסגעפּרעסט מיט זיינע וועלדער און מיט זיינע גרויע פעלזען. און האָט גענומען עפּעס אזוי וואקסען גלייך אין פּנים אריין: די בוימער האָבען זיך גענומען וויעגען און עס האָט אויסגעזעהן, אז זיי בעוועגען זיך אין גרויסע טש׳ערעדעס, וואס לאזען זיך אראָפּ פון הימעל איבער׳ן בארג און איילען זיך צום וואסער. און דער שווארץ־גרויער הימעל האָט זיך גענומען טראָגען אלץ העכער און העכער. די זון האָט פערשטראַהלט מיט גאלד זיין פעררויכערטען ברעג. אָבער ער איז צוגע־קומען פעסט צו דער זון און האָט זיך מיט בייזקייט אריבערגעטראָגען איבער איהר גאלדענעם רייף. דאן איז מיט אמאָל די גאנצע לופט געוואָ־רען ערנסט־גרוי און פול מיט ווינט. די בוימער נעבען אונז האָבען זיך אויפגעטרייסעלט און זיך גענומען וויעגענדיג, בויגען אלע אויף איין זייט. די צווייגען האָבען גענומען פּאטשען מיט די בלעטער, ווי זיי וואלטען זיך ווילען אפּרייסען און אוועקפליהען פון די בוימער. און דער ווינט האָט אין זיי געפּרעסט און אויסגעבויגען די בלעטער מיט די לינקע, כמעט ווייסע, זייטען ארויף. מאָדנע האָט גענומען אויסזעהן דער וואלד נעבען אונז: א וואלד מיט ווייסע בלעטער, וואס וויעגט זיך און רייסט זיך. און אויפ׳ן טייך האָבען גענומען אומלויפען גרעסערע, פערשוימטע וועלען, ווי אין דעם האדסאן וואלטען מיט אמאָל פון ערגעץ אנגעשווימען ווילדע, ווייסע פערד, מיט גרויסע, ווייסע גריוועס און דער ווינד רייסט

די גריוועס אין דער לופטען און ווארפט זיי און פלאנטערט זיי איבער׳ן טייך.

אנטקעגען דעם נייעם שווארץ־גרויען הימעל, וועלכער איז נאָך אלץ געוואקסען פון אריבער דעם באַרג, האָבען זיך בעוויזען נאָך וואלקענס און וואלקענס, מחנות־ווייז, אייניגע האָבען זיך געטראגען העכער, אייניגע נידריגער. די זון איז שוין לאנג ניט געווען, אָבער איהרע שטראהלען האָבען זיך נאָך ארויסגעשפארט פון אונטער דעם נייעם שווארצען הימעל אין ברייטע פאסען און האָבען געפארבט די אָנגעקומענע וואָלקענס; די וואס זיינען געהאנגען העכער זיינען דורך די שטראהליגע פאסען געווארען דורכזיכטיג־ווייס, די אנדערע זיינען געווארען ווייסראָז, נאָר די וואלקענס, וואס זיינען געהאנגען נידריגער, זיינען געבליבען ערענסט און פערביסען גרוי.

ניט ווייט פון אונז האָט דער ווינד אויפגעכאפט א בויגען צייטונגספאפיער, און זיך דערמיט א לאז געטהאָן אריבער די בוימער. איבער׳ן באַרג איז מיט אמאָל געווארען שטארק פינסטער. די אויבערשטע וועלדער זיינען אין גאנצען פערשוואונדען. דער באַרג האָט זיך צונויפגעגאסען מיט די וואָלקען און עס האָבען זיך פון דארטען גענומען טראגען דונערדיגע קולות, ווי געשרייען פון ריעזען, צווישען וועלכע עס האָט אויסגעבראכען א געשלעג, א שלאַכט, אויף טויט און אויף לעבען. אויפ׳ן שווארצען הימעל האָבען זיך באַלד בעוויזען צוריסענע, אין שטיקער צובראָכענע, פייער־פאסען. עס האָט זיך גענומען הערען, ווי מען שליידערט פעלזען, פעלזען שלאָגען זיך אין דער לופטען אָן מיט פעלזען, מען ברעכט וועלדער, מען רייסט דעם באַרג אין שטיקער. און אָט איז א ריעז אריינגעפאלען אין פלען. עס איז געווארען א ווילדער טומעל: עס האָבען גענומען אויפפלאקערען לאנגע בליצען איינס נאָכ׳ן אנדערען. די לופט האָט זיך אנגעצונדען אויף מינוטען און גענומען ברענען א פערציטערטע, און דער געפאנגענער ריעז רייסט און ראנגעלט זיך דאָרט, ביז צולעצט לאָזט ער ארויס אזא ווילדען געשריי, פון וועלכען די שטארקסטע בוימער, וואס שטעהען אויפ׳ן וועג פון זיין קול נעהמען זיך ברעכען ווי שפענער.

די כוואליעס האָבען זיך גענומען שפרינגען אין דער לופטען. אויף יענער זייט ווייזט מיר אויס גיסט שוין א שלאקס רעגען; און איך דערמאָהן זיך אין מיין שטרויענעם הוט, איך האָב איהם נאָר וואס געקויפט און

איך האָב זעהר נים קיין חשק געהאַט, אז ער זאָל צואווייקט ווערען, כאָטש איך דעם הוט און לאָז מיך לויפען. אויפ'ן וועג האָבען מיך אַנגעיאָגט עטליכע שווערע רעגען־טראָפּען, האָב איך אראָבגעכאַפּט דעם הוט אין האַנד און זיך געלאָזט לויפען נאָך שטאַרקער. און אַזוי בין איך נאָך אין צייט אַנגעלאָפען צו מיין וואוינונג. נאָר ווען איך האָב אָ נעהם געטהאָן דאָס הענטיל פון מיין טהיר, האָב איך זיך צולאַכט אַליין, ניט ווייסענדיג פון וואָס. — — — און באַלד דערויף האָב איך זיך רויט פערשעהמט — — — — ווען איך בין אַריין אין צימער, האָב איך זיך געפּרואווט דערשטיקען אָט דעם מאָדנעם געפיהל. אַ גרויסער, שווערער רעגען האָט באַלד גענומען קלאַפּען אין די פענסטער. איך בין צוגעגאַנגען און האָב צוּעפענט די פענסטער. דער רעגען האָט גענומען שפּרינגען אין מיין צי־מער, מאַכענדיג נאַס אַלץ, וואָס איהם איז געקומען אין וועג. איך האָב גענומען קוקען דורך די פענסטער, פיליבט זעה איך איהם, דעם מאַן פון'ם רוים, אָבער ניין, מיינע אויגען בעגעגענען בלויז — רעגען, ווינט און בוימער — גרינע בלעטער און נאַסע צווייגען, וואָס רייסען זיך און שלאָגען זיך מיט'ן ווינט. איך דרעה זיך אויס, און נעהם זיך געהן איבער'ן צימער הין און צוריק, און באַלד נעהם איך נאַריש שמייכלען פון זיך אַליין: זיך בעגעגענט מיט'ן מאַן פון רוים און אַנטלאָפען צוליעב אַ שטרויענעם הוט!

און עס שפּרינגט אין מיר מיט אַמאָל אויף אַ צורייצטער כעס, און, ווי איך וואָלט זיך פון קייטען אָבגעריסען, בין איך צוגעשפּרונגען, אַ כאַפּ געטהאָן מיין הוט און איהם גענומען ברעכען, גענומען בייסען און רייסען מיט די צייהן; איהם אַ שליידער געטהאָן אַן דער ערד און איהם נאָך גע־נומען טרעטען מיט די פיס. און אין מיטען מיין כעס האָב איך ווידער גענומען שמייכלען, שמייכלען פון דעם, וואָס איך פערנעהם זיך מיט אָט אַזאַ קליינינקייט — — — איך האָב זיך פערשעהמט און ארויסגעוואָרפען דעם הוט דורכ'ן פענסטער. פאַר מיינע אויגען האָט דער טונקעלער הימעל מיט אַמאָל געפּלאַצט אין עטליכע שטיקער, מיט אַ געוואַלדיגען קראַך. בליצען האָבען גענומען שפּרינגען אויף רעכטס און אויף לינקס, בעווייזענ־דיג אויף רגע'ם דעם טייך, דעם ריעזיגען ווייטען באַרג מיט זיינע אויבער־שטע און הינטערשטע וועלדער. און נאָך דעם איז דער רעגען געוואָרען נאָך שווערער, אָבער מיר האָט דאָס אַלעס שוין אויסגעזעהן, ווי אַ כעס

צוזאַמען מיט אַ שמייכעל — — — דאָס איז אַלץ איבער אַ קליינינקייט! — — — עס איז פאַראַן גרעסערעס, גרויסעס און גאָר גרויסעס.

און נאָך דעם, פאַרנאַכט, ווען עס האָט זיך געליטערט, דער הימעל איז געווען צובראָכען אין טויזענדער שטיקער, און ניט נאָר איינער, נאָר עטליכע הימלען פון פערשיעדענע פאַרבען זיינען געהאַנגען צובראָכענע, צוריסענע איינער איבער'ן צווייטען. איינער אונטער'ן צווייטען. און שטיקער הימעל, גרויע, מילך־ווייסע, געלע, גאָלדענע, ראָזעווע, פיאָלעטעווע און נאָך אַנדערע זיינען אין טשערעדעס ווייט געשוואוּמען איבער דעם לאַנגען און ברייטען האָדסאָן. און דער האָדסאָן האָט זיך געגרויסט, זיך געטראָגען אַ צופריעדענער מיט זיינע פאַרביגע טשערעדעס און דערביי זיך אַזש געהויבען אַרויף. „ווי שעהן, ווי רייך דו ביסט דאָס איצט, מיין ליעבער, גוטער האָדסאָן — האָב איך אויסגעשריען — אָבער דו ביזט דאָס ערשט אַ קליינינקייט, עס איז פאַראַן נאָך גרעסערס, גרויסעס און גאָר גרויסעס. — איך הויב אויף מיינע אויגען און זעה — איבער מיין קאָפּ ציהט זיך אָט דער פאַנטאַסטישער הימעל אויף מיילען און מיילען, און צווישען די פערשיעדען־פאַרביגע שטיקער שלאָגט זיך דורך פון ערגעץ גאָר הויך, אַן אונענדליכע, צאַרט־שפּיעלעוודיגע בלויקייט. און איך שפּרייט מיינע הענט צום הימעל. איך שיק איהם מיין ברכה, דערפאַר וואָס ער האָט מיר אַזוי ברייט אַ'ן ווייט מיין האַרץ פערשפּיענעלט — — גליקליך בין איך פון דעם געפיהל און נאָך גליקליכער בין איך דערמיט, וואָס איך ווייס דערביי, אַז דאָס איז נאָך ערשט אַ קליינינקייט, אַז עס איז נאָך פאַראַנען עפּעס, וואָס איז גרעסער, עפּעס, וואָס איז גאָר גרויס. — — —

און פון דאַן אָן בין איך געוואָרען גאָר אַן אַנדער מענש, פון זינט איך האָב צוריסען די שטרויענע הוט, האָב איך זיך אויסגעלערענט צו צורייסען מיט אַ סך קליינינקייטען און נאָך דערביי שמייכלען.

אין ביילקעס אויגען בעווייזט זיך אַ ניט־הימלעך פייערל. — ווי שלעכט ער איז! — זיין האַרצען עסען איצט ווערעם. און ער זעהט דאָס און פיהלט דאָס, און ער שמייכעלט נאָך דערויף, עס שמייכלען זיינע ליפּען, עס שמייכלען זיינע אויגען, עס שמייכעלט זיין פּנים, ער שמייכעלט אין גאַנצען — גאָט מיינער, ווי שלעכט ער איז!

און זי זאָגט:

וואָס-זשע, איהר ווילט איינרעדען, אז דאָס איז ביי אייך א קליינינ־קייט, אז איהר קאָנט נאָך דערביי שמייכלען. איהר שמייכעלט און מיינט, אז איהר פערשטעלט פון זיך דערמיט און זעהט ניט, ווי טיעף איהר ליידט דערביי. ווי שווער איהר נעהמט אלץ אן, און מיט וויפיעל ביטערקייט איהר פרעסט אלץ צום הארצען. — ווי שלעכט איהר זייט דאָס צו זיך אליין! נאָט מיינער!

— נו, וואס מאכט איהר איהר זיך נאריש, ביילקע, — ענטפערט ער איהר מיט א געלעכטער. — וואָס נאָך פאַר א פערגניגען איז דען דאָ?...

ביילקע האָט פון דעם ענטפער א ציטער געטהאָן און האָט אויפגעהויבען אויף ברוך'ן א פאָר צושראָקענע אויגען — — —

און ברוך האָט זיך שמייכלענדיג אפגערופען צו ביילקען:

— אָ, איך האָב דאָך אייך נאָך ניט דערצעהלט, אז ביי דער נאכט, ווען איך בין געזעסען ביים ברעג פון האָדסאָן א מיעדער פון גליק און פון רייכקייט, איז דער האָדסאָן ווידער געוועזן זנגעפילט מיט פערשיעדענע שטיקער וואסער און אין יעדען שטיק האָט זיך די לבנה אריינגעשפיגעלט אויף א בעזונדער אופן. און עס זיינען איבער'ן האָדסאָן אומגעשוואומען גרויסע לבנה־פעלדער. און בייטען און גערטנער מיט בליציגע לבנה־בלומען און וואסערען מיט טאנצענדיגע לבנה־פונקען און וואסערען מיט פערשיעדענע, ריהרעוודיגע לבנה־קנייטשען. און דער אנטקעגענדיגער בארג האָט זיך קלאָהר אויסגעשפיגעלט אינ'ם וואסער מיט זיינע פעלזען און מיט זיינע וועלדער. ווייט און טיעף האָט זיך דער בארג אראָפגעשפיגעלט און געוואקסען אינ'ם וואסער, נאָר זיינע אויבערשטע וועלדער האָבען ניט געקאָנט דערלאנגען דעם הימעל, וואס האָט זיך נאָך ווייטער און טיעפער געשפיגעלט אינ'ם וואסער. איך האָב דאָס אלץ צו־געזעהן, כאָטש איך האָב דערויף כמעט גאָר ניט געקוקט, ווייל מיינע אויגען האָבען געקוקט אין דער ווייט און אין דער ברייט, און אלץ, וואס זיי האָבען דאָרט בעגעגענט האָב איך דערויף, דאכט זיך, גאָר ניט גע־קוקט, נאָר אלץ האָט זיך אין מיר לייכט אריינגעשפיגעלט, כמעט גאָר אָהן מיין וויסען. און איך האָב אלץ ברייטער און ווייטער געקוקט אין דעם רוים, אין דער ווייטקייט. אזוי האָב איך געקוקט און איך בין אלץ רייכער און רייכער געוואָרען מיט בילדער און מיט ווייטקייט און איך בין אזוי געזעסען ביז איך האָב א ציטער געטהאָן. — איך האָב פאָר זיך

מיט אמאָל דערזעהן דעם מאן פון רוים; ער איז געגאנגען צו מיר, און ער איז צוגעקומען, און ער האָט זיך אנגעריהרט אָן מיר, און ווען איך האָב זיך אויפגעהויבען, האָב איך דערפיהלט, אז איך בין שוין ניט אליין, אז דער מאן פון רוים איז מיט מיר. אז ער איז אין מיר, אז ער קוקט ארוים פון מיר.

*

א לענגערע צייט איז שטיל. דאָס צימער איז אָנגעפילט מיט א הימליבען, גאלדענעם שיין. ברוך און ביילקע זיצען ביידע, איינס נעבען אנדערען און אויפ'ן וואנט אונטער זיי שלאָגען זיך אָפּ זייערע שאָטענס.

— פאַר וואס לאכט איהר פון אלעס, אזוי בייז און אזוי ביטער? — פרעגט ביילקע נאָך א לענגערען שווייגען.

— נו, נארישקייטען, ביילקע — ענטפערט ער איהר אין א גאנץ מונטערען טאָן. — איהר זייט דאָס געקומען אויף מיר רחמנות האָבען? צו איהר זייט מיר געקומען עפּעס זאגען?....

— וואס פאר א רחמנות? — רופט זיך אָפּ ביילקע צומישט — איך בין געווען ביי חנה'ן און דערזעהן, אז דאָס אונגליק איז אזוי גרויס און אז איהר זייט דאָרט ניטא, ווייל זי וויל ניט, אז איהר זאָל דארטען זיין, האָב איך גערעכענט, איך וועל צו אייך אראָפּפּאָהרען. איך ווייס? — — איך האָב געטראכט: איהר ווילט פיליכט נעבען זיך איצט האָבען א לעבעדיגען מענשען. און איך בין דאָך שוין דאָ היינטיגען אבענד דעם צווייטען מאָל — — —וועמען וועט דאָס גאָר איינפאלען, אז איהר וועט אין אזא צייט אין זינען האָבען מיטינגס? — — —

ברוך שמייכעלט אלץ. און ביילקע דערקאנט פון זיין שמייכעל, אז איהם רעגט דער טאָן פון איהרע רייד און זי געהט מיט אמאָל איבער פון דעם געשפּרעך אויף אַן אנדערען:

— שאַ, איך האָב זיך גאר פערגעסען. — איך האָב געהערט זאָגען, אז איהר זייט א בודהיסט. און איך האָב אייך דאָס אלץ אין זינען צו פרעגען. וואס, ס'איז טאקע אמת?

ברוך איז צופריעדען פון דער עצה, וואס זי האָט זיך גענעבען, נאָר פון דעסטוועגען פרעגט ער:

— וואס עפּעס אין מיטען דערינגען?!

ביילקע ווערט רויט; —

— וואָס איז, דאָס טאָר מען אויך ניט פרעגען?...

— נו, נארישקייטען,ביילקע. איהר ווערט שוין אין כעס אויף מיר?

— ניין, מיין פריינד, איך בין ניט קיין בודהיסט, ווייל איך האָב א גאָט, און ווייל מיר איז איבערהויפּט דערווידער די אלע רעליגיאָנען, ביי וועלכע בעטלען און ליידיג געהען איז א טוגענד. — און ווער האָט דאָס דיר גע־זאָגט? — פרעגט ברוך.

— בינעם — ענטפערט זי — ער ערקלעהרט דאָס מיט אייער ליעבע צו פייער און מיט דיין...

זי דערענדיגט ניט.

— ער האָט אייך, ווייזט אויס, שטארק ליעב. — זאָגט ברוך.

— איך ווייס — — — — ? —

עס דערהערט זיך א דראפּען אין טהיר.

ברוך שפּרינגט אויף און עס שפּרינגט מיט איהם אויך אויף זיין שאָטען. ברוך עפענט די טהיר און עס קומט אריין דעם בעל־הבית'עס וויסער הונט.

— האלאָ, פריינד! האלאָ! — שרייט אויס ברוך בעגריסענדיג דעם הונט.

דער ריין־געוואשענער הונט שפּרינגט ארויף מיט די פאדערשטע פיס צו ברוך'ן. ברוך נעהמט אָן דעם הונט'ס קאָפּ מיטביידע הענט. — וואס מאכסטו עפּעס, מיין פריינד? א דו גוטער לאַלא! ווי שעהן דו ביסט עס היינט. קום אהער! — לאָמיר זיך אוועקזעצען. אָט א דא אָ.... אָט אזוי! נא! נעהם מיך ארום. אָט אזוי גוט. גוט. ע! דו ווילסט מיך גאר איינבאָ־רען?! נו, גוט, באָרע מיך איין. הא! כאָ־כאָ! — — — — נו, אָט, אצינדער ליגען מיר ביידע. אָבער דו וועסט זיך שוין ביי מיר אזוי גיך ניט אויפ־הויבען. ניין. א דו פערשייטער בחור דו! א! — — — —

און דאָס צימער איז פול מיט דורכזיכטיגע, גאלדענע וועלען. ביילקע זיצט נאָך אויפ'ן סאָפקע. דעם עלענבויגען פון איין האנד אויף דער קניה און מיט דער האנד שפּארט זי אונטער דעם גוידער. איהר דינע פיגור איז אינ'ם בלויען קלייד עטוואָס שלאנגיש אויסגעבויגען, און אזוי שאָטענט זי זיך אויס אויפ'ן וואנט. אויפ'ן שאָטען זעהט זיך אויך אָן דער אפּגעליינטער קאָלנער פון איהר קלייד, און זי קוקט צו שמייכלענדיג,

ווי אויף דער ערד ליעגט ברוך א געזונטער, גרויסער, מיט א געזונטען, שטארקען קאָפּ האָר, און שפּיעלט זיך מיט׳ן ווייסען הונט.

און וויפיעל וועהטאָגען ער פערשטעלט דערמיט!

און וויפיעל מיידלעך וואלטען זיך געפיהלט גליקליך, ווען ער וואלט זיך מיט זיי אזוי געשפּיעלט!

אין די אויגען גלאנצען ביי איהר אויף טרעהרען, אבער זי פערליערט זיך ניט. זיצט אין איהר פריהערדיגער פּאָזע, קוקט אויף ברוך׳ן און אויפ׳ן הונט און שמייכעלט. איהר נעהמט זיך דאכטען, אז אין ברוך׳ן האָבען זיך איצט צושטראהלט זיינע טייכען, עס האָבען זיך צושפּיעלט זיינע הימלען. עס האָבען זיך צובליהט זיינע וועלדער, און אז אפילו זיינע בייזסטע ריעזען האָבען זיך אין איהם איצט איבערגעבעטען און זיך גענומען שפּיעלען ווי קינדער.

און אָט הויבט זיך ברוך אויף. דער הונט שפּרינגט אויך אויף און נעהמט זיך טאנצען ארום איהם, און טאנצענדיג לאזט ער ארויס אזעלכע צופריעדענע האלבע קלאנגען. ברוך גיט א קאָמאנדעווע, שפּרינגט דער הונט ארויף אויף א ביינקעל.

— אראָפּ לאָלא, אראָפּ! — שרייט ברוך אויס. דער הונט שפּרינגט גלייך אראָפּ.

— אויפ׳ן טיש, לאָלא! אויפ׳ן טיש! —

דער הונט בלייבט שטעהן א ווײלע, קוקט זיך אום צו ברוך מיינט עס ערנסט, און באלד דערויף זעצט ער זיך צו און שפּרינגט ארויף אויפ׳ן טיש.

— גוט, גוט.— זאָגט צו איהם ברוך, און ער געהט צו צו איהם, נעהמט אָן זיינע צוויי פאָדערשטע פיס, פערלייגט זיי צו זיך אויף די אקסעל און מיט איין האנד גלעט ער א ווײלע זיין ווייסע, גלאטע פעל.

— ה מ מ ן, ה מ מ נ ן! — מינטשעט דער הונט אן אויסגעצויגע־נער.

און אָט זעצט איהם ברוך גאָר ארויף צו זיך אויף דער האנד. דער הונט זיצט אן אויסגעצויגענער, איין לאַפּע האלט ער אויף ברוך׳ס אקסעל, די צווייטע נעהמט ברוך אין זיין פרייער האנד, און אזוי לאזט ער זיך געהן מיט איהם איבער׳ן צימער און רעדט צו איהם:

— וועל, לאָלא, ווי איז דאָס דיר געגאנגען היינטיגער טאָג? א? זאג!

און דער ווייסער הונט אויף זיינע הענט, זעהט אוים א ווייסער, א נאַקעטער.....

ביילקען ווערט ניט היימליך. עס דוכט זיך איהר, אז איצט איז זי שוין גאר אין גאנצען איבעריג.... — די אויגען ווערען ביי איהר נאָך פולער מיט טרערען. זי הויבט זיך אויף, נעהמט דעם רעקעל און לאזט זיך צום טהיר. נעבען דער טהיר בלייבט זי שטעהן א ווייַלע, די אויגען זיינען פול מיט טרערען און אויף די ליפּען און אויפ׳ן גוידער שטעהט א גוטער, נעטרייער שמייכעל. — — —

ברוך געהט צו צו איהר, לאזט אראַפּ דעם הונט. דער הונט שטעלט זיך אוועק נעבען זיי און ווארט. — — — און אויף דער ערד ציהט זיך אוים אויף א ווייַלע, א גרופּע פון זייערע דריי שאָטענס — — — ברוך נעהמט קוקען מיט שטוינען אויף ביילקען, אויף איהר דינער, שלאַנקער פיגור אויף דעם בלויען קלייד, אויף דעם קלאָהר־ווייסען אפּגעלייגטען קאָלנער, און אויף דעם ווייסען שניפּס, וואס הענגט פון קאָלנער אראָפּ אויפ׳ן מיטען פון דער ברוסט, אויף דעם פרייען ווייס־ברונעם האלז און די טהיילען עטוואס נידריגער פון האלז — — — און ער דערפיהלט א ווארעמקייט אין הארצען. עפּעס ווארעמעס נעהט ארום דאָס הארץ, און די אויגען גלאַנצען איהם אויף. ער אליין פיהלט, ווי די אויגען האָבען איהם אויפגעגלאַנצט — — — און דאָך איז פון אלע פרויען בלויז פּאַ־ראָנען איינע, וועלכע ער געדענקט אפילו דאן, ווען זי איז ניטא נעבען איהם!... פליהט איהם דורך אין קאָפּ, אבער עס וואָלט זיך דאָך אזוי שטארק וועלען ביילקען כאָטש נאָר ארומנעהמען, זי א קוש טהאָן, זי קושען! — — — און ער נעהמט אריין אין זיין האנד אלע פינגער פון איהר האנד און נעהמט זיך לאַנגזאַם און מיט א גוטען שמייכעל טראָגען די האנד צו זיין מויל. זי קוקט אויף איהם, וועהרט זיך ניט, און אזוי טראָגט ער צו די האנד צו זיינע ווארעמע ליפּען, ריהרט מיט די ליפּען אָן די שפּיצען פון איהרע פינגער, וואס קוקען ארוים פון זיין האנד און האלט זיי אזוי א קורצע צייט — — — די טרערען פון איהרע אויגען גיבען זיך דאן א קאַטשע אריבער די ברעמען. דער שמייכעל אויף די ליפּען און אויפ׳ן גיידער ווערט נאָך איבערגעבענער, ליעבער.... ברוך לאזט לויז די האנד.... זי עפּענט אויף די טהיר און ווי נאָר זי פערמאַכט זי אונטער זיך, גיבען זיך ביי איהר די טרערען א לאָז מיט אמאָל. ווארעמע, הייסע

טרערען נעהמען זיך שליינגלען אין צוויי שטראַמלעך איבער איהרע באַ־קען. זי לויפט אראָפּ פון די טרעפּ. לויפענדיג נעהמען זיך די טרערען גיסען נאָך שטאַרקער און פון מויל נעהמען זיך רייסען פּערשטיקטע, האַלבע קלאַנגען, זי פּערקריצט מיט צייהן, און די קלאַנגען רייסען זיך נאָך צוצוי־גענער: המן! המן! — אזוי ווי דער הונט — דערמאַנט זי זיך....

ווען זי האָט אויפגעעפענט די טהיר פון קארידאָר, האָט אויף איהר אַ יאָג געטהאָן אַ נאַסער, קאַלטער ווינט. זי האָט אויף זיך אַרויפגעשלעפּט איהר רעקעל און זיך געלאָזט געהן. עס האָט, ווייזט אויס, נאָר וואָס געדרעגענט — דער אספאַלט איז נאַס און עס שפּיגעלט זיך אויף איהם אויס דער שיין פון די עלעקטרישע לאַמפּען; דער פּארק, די בערג, די בוימער זעהען זיך קוים דורך דעם רעגענדיגען, גרויען נעבעל. דער וועג איז ברייט און זי געהט זיך איינע אליין און וויינט. און אַט שטעלט זי זיך אָפּ, דרעהט זיך אויס אויף צוריק — — — אַרום איז וויסט, לעהר, נאַכט און צוויי שורה'ס עלעקטרישע לאַמפּען, וועלכע צו־שפּיגלען זיך אויפ'ן ברייטען, נאַסען וועג — — — עס נעהמט ווידער רעגענען — — — דער רעגען האָט זיך איצט אַ לאָז געטהאָן מיט אַמאָל און פון עפּעס אַ גרויער, ברייטער ווייט, און האָט זיך צורעגענט אזוי מאָדנע, ברייט און ווייט. — — — עפּעס רעגענדיגעס האָט זי דורכגענו־מען. זי האָט דערפיהלט די האָר אויפ'ן קאָפּ, די הויט אויפ'ן לייב איז מיט אַ מאָל קאַלט געוואָרען — האָט זי אויפגעציטערט און די טרעהרען האָבען זיך מיט אַמאָל גענומען גיסען נאָך וואַרעמער, האָט זי זיך אויס־געדרעהט און זיך געלאָזט געהן איהר וועג.

און מיט וויפיעל ליעבע ער האָט דאָס געהאַלטען דעם הונט אויף די הענט! — דערמאַנט זי זיך פּלוצלינג — — —

גוט און בייז איז דער געדאַנק, און זי שטעלט זיך ווידער אָפּ, און זי בלייבט שטעהן אליין אין מיטען פון אַט דעם גרויסען רעגען....

*

ווען ברוך איז געבליבען אליין, איז ער א לאנגע צייט געשטאַנען ביים טהיר, ווי ביילקע האָט איהם איבערגעלאָזט, ניט ווויסענדיג, פאַר וואָס, צוליעב וואס און איבער וואס, ביז ער האָט זיך גאַר אין גאנצען פערגעסען צו ער שטעהט. — — —

דער הונט, וואס האָט זיך גענומען נאָכדעם לייגען נעבען זיינע פיס, האָט איהם דערמאהנט, אז ער שטעהט. האָט ער זיך אפגעריסען פון פּלאץ און זיך גענומען געהן איבער'ן צימער. דער הונט, וואס איז שוין געלעגען ביי דער מהיר צונויפגעדרעהט אין א ווייסען בייגעל, האָט אויפ־געהויבען זיין קאָפּ מיט די געל־ראָזע אויגען און האָט איהם גענומען נאָכ־קוקען. א לענגערע צייט האָט ער איהם אזוי נאָכגעקוקט ביז ער האָט זיך אויפגעשטעלט און איז א לאַנגער, אַן אויסגעצויגענער, מיט אַן עטוואָס ארונטערגעבויגענעם קאָפּ צוגעגאַנגען צו ברוך'ן.

— וועל, לאָלא — ווענדט זיך ברוך צום הונט — דו מאכסט מיר איצט אביסעל צו ענג. און ער געהט צו צום טהיר, עפענט זי אויף און לאָזט ארוים דעם הונט, דערביי דערהערט ער, אז אין דרויסען רעגענט. אין קארידאר איז שטאַק פינסטער און אין דרויסען רעגענט — — — און וואס איז עפּעס מיט אמאָל פינסטער אין קארידאר?.... ער האָט פערמאכט די טהיר און איז צוגעגאנגען און זיך געזעצט אויף א ביינקעל נעבען פענסטער.

אין דרויסען רעגענט — — — עס רעגענט! — — — — אין א זייט פון איהם שטעהט דאָס ווייס־געבעטעטע בעט. אין צימער איז ליכטיג און דער שווערער דרויסען קלאפּט מיט זיינע נאסע טראפּענס אין פענסטער.

— עס רעגענט!

פּלוצלינג ציטערט ברוך אויף, — עמיצער דראפּעט די טהיר!.... ער שפּרינגט אויף א פערציטערטער. — דער רעגען דראפּעט דעם דאך, די פענסטער און עמיצער דראפּעט די טהיר ——— — !

— טפו! צום טייוועל! — שרייט דאָס פון איהם אוים — דאָס איז דאָך לאלא, לאָלא!

עס דראפּעט אָבער ווידער — — — ביי ברוך'ן צינדען זיך אזש די אויגען אָן פון שרעק — דאָס איז ניט לאָלא'ס דראפּען. — ס'איז א נאכגעמאכטער דראפּען.... — ביילקע! — דערמאהנט ער זיך און גיט פון דאָס ניי א ציטער....

— אָבער וואס פאלט מיר איין! כאפּט ער זיך צוריק — מיט א גע־מאכטען שמייכעל — דאָס איז לאלא, לאָלא! און פאר וואס איז ביי מיר נאָך ביזט איצט ליכטיג?!

ער געהט צו ראש צום לאָמפּ און פערלעשט איהם מיט אמאָל. דאָס צימער ווערט גלייך אנגעפילט מיט פינסטערניש. — — — דאָס דראפּען הערט אויף. אויף א וויילע — — —

ברוך קוקט אין דער פינסטערניש און הערט זיך איין — עמעס שטעהט, ניין, עמעס ליגט ביי דער טהיר. דאָס איז לאלא, דאָס איז לאלא. עס דערהערט זיך ווידער דאָס פערדעכטיגע דראפּען...

— לאָז שלאָפען, לאָלא! לאָז שלאָפען! — שרייט ער אוים מיט כעס צום טהיר.

דאָס דראפּען הערט אויף. נאָכדעם געהט אוועק אלענגערע ווײלע. עמעס נעהמט זיך דערווייטערען פון דער טהיר. עמעס לאזט זיך אראָפּ פון די טרעפּ.

— א גוטע נאכט, מיין געטרייער פריינד! א גוטע נאכט!

*

נאַכט.

אין צימער איז שוין לאַנג פינסטער, ברוך ליגט אין בעט און אין דרויסען רעגענט — — —

— ווייסט — זאָגט ער צו חנה׳ן — מיר דאַכט, אַז די גאַנצע וועלט זינקט איצט אין אַזאַ עקעלהאַפטען, ברודיגען זומפּ. און שלענג, עקדי־שען און אַנדערע זומפּיגע בעשעפענישען, בעפּאַלען איצט אונזערע דעכער, גריזשען אונזערע ווענט, קלאַפּען אין אונזערע פענסטער — — — הערסט, ווי זיי פּאַטשען אין פענסטער? ! — — —

גיט חנה אַ ציטער און פּרעסט זיך אוים נעבען איהם אין איהר גאַנ־צען לענג, נעהמט פּעסט אַרום זיין האַלז מיט איהרע צוואַווארעמטע הענט און בייסט זיך איין אין זיינע ליפּען ביז בלוט. ציטערט ברוך אויף, צוע־פּענט די אויגען — — — און עס ווילט זיך איהם ניט גלויבען, אַז ס׳איז אַ חלום — — —

ברוך זעצט זיך אויף אויף׳ן געלעגער. און אין דרויסען רעגענט. אַ רעגען גרויל גיט זיך אַ לאָז איבער זיין לייב, אַראָפּ און אַרויף, אָבער ער שמייכעלט. — — — און באַלד דערהערט ער חנה׳ס קלינגענדען לאַכען.
— ער קוקט זיך אום און דערזעהט זי פאַר איין מאָל אין אַלע פיער ווינק־לען פונ׳ם פינסטערן צימער, אַ ווייסע, אַ שיינענדע, איהרע קלאָרע, גרויסע אויגען, איהר שעהנער קאָפּ האָר — — — — — און אָט לאָזט זי זיך צו איהם, מיט אַמאָל פון אַלע פיער ווינקלען — — — נעהט און לאַכט — — — און אָט זיצט זי שוין נעבען איהם, און לאַכט, זי לאַכט דאָס פון איהם, פאַר וואָס ער האָט געמיינט, אַז ער חלום׳ט דאָס בלויז וועגען איהר — — —

— ווייסט, חנה — זאָגט ער צו איהר — איך בין אַזוי רייך. איך בין אַזוי רייך. איך בין אַזוי געוואַלדיג רייך! — — — און ער צועפּענט פאַר איהר זיין האַרץ און ווייזט איהר, אַז ער פערמאָגט אַגאַנצען אוצר

מיט ציטערדיג־פינקלענדע דימענטען. און איך וויל — זאָגט ער איהר — איבערוועגען דיין גלעלכטער — — —

צולאַכט זיך חנה נאָך הילכיגער. און ער נעהמט ארויס פון אונטער'ן קישען אַפּאַר וואַג־שאָל; אויף איין שאָל לעגט ער הויפענס מיט דימאַנ־טען און אויף דער צווייטער פאַלט איהר קלינגענדיג לאַכען. און פוןביידע שאָלען נעהמען שפּרינגען פערשיעדען־פאַרביגע פייער־פלעמלעך, און עס צושפּיעלען זיך אַזעלכע ווייכע שטראַהלען. און זי שיט אַלע מאָל אוים מיט אַ פרישען געלעכטער און ער שלעפּט פון זיין צועפּענטען האַרץ אַלץ נייע און נייע דימאַנטען. אָבער די שאָלען גיבען זיך בלויז אַ וויעג אַהין, אַהער און די פלעמלאַך און די שטראַהלען ציהען זיך דערביי און ציטערען און שפּיעגלען זיך ציטערדיג אריין אין דער געדיכטער שווארצער פינסטערניש מיט זייערע פיעלע קאָלירען. — — —

ברוך פּרוואווט לייגען אַלץ נייע, אַלץ גרעסערע הויפענס, נאָר עס העלפט ניט. פערדריסט דאָס איהם, און ער נעהמט הילפלאָז שמייכלען:

— אבי איך האָב געמיינט, אַז איך בין רייך! — — —

צולאַכט זיך חנה ערשט פון דאָס ניי:

— דאָס לאַך איך דאָך פון דיר — זאָגט זי — פאַרוואָס דו האָסט פערגעסען, אַז מיין געלעכטער איז דאָך אויך דיינער, דיינער; פאַר וואָס דו קאָנסט קיינמאָל ניט געדיינקען, פאַר וואָס דו קאָנסט קיינמאָל ניט בענעהמען, אַז איך בין דיינע. און אַז אַלעס, וואָס אין מיר איז דיינס. דיינס — — —

און ס'איז נאַכט און עס רעגענט. און זייערע הערצער זיינען פול און פאר זייערע אויגען וויעגען זיך צוויי פולע וואַג־שאָלען, — צוויי ליכ־טיגע זונען, — צוויי ליכטיגע זונען פון טויזענדער, פלאַטערדיגע קאָלירען, פון טויזענדער פאַרביגע פייערלאַך, און זיי קוקען אויף די זונען און וערען פון זיי פערשטראַהלט און פיהלען ווי צוויי גליקליכע קינ־דער — — —

ברוך צועפּענט די אויגען. אין צימער איז פינסטער און אין דרויסען רעגענט. עס רעגענט.

עס עפענט זיך די טהיר און עס קומט אַריין חנה אין איהר ליכטיג־בלויען קלייד מיט די גרויסע פערלמוטערנע קנעפּ, וואָס ציהען זיך אויף דער לינקער זייט פון קלייד, פון אויבען ביז אַראָפּ. און וויפיעל שלאַנקער

זי זעהט דאָס אויס אין דעם בלויען קלייד מיט דער שורה ליכטיגע קנעפּ מיט די האַלב־רונדע, וויים־בעזוימטע פּעטליעס, וואָס בויגען זיך איבער איהר לינקער רונדער ברוסט, איבער דער לענגליכער טאַליע ביז אראָפּ איבער דער שלאַנקער, לינקער פוס. און ווי גוט עס איז פון דיר, וואָס דו ביזט איצט געקומען!... חנה, מיר דאַכט, דיין קינד וויינט. חנה, דו הערסט ניט? פאַר וואָס לאָזטו דאָס וויינען? וואו וויינט דאָס? וואו האָסטו דאָס געלאָזט? דאָס געוויין וואַשט זיך דאָך אין מיין בלוט, חנה. חנה! — — — — — און עס זיינען דאָך פאַראַן אַזוי פיעל אונ־שולדיגע וואָס זינדיגען — — — — — — און וויפיעל עס זיינען נאָך דאָ אונשולדיגע, וואָס וועלען זינדיגען, בלויז דערפאַר, ווייל זיי ווייסען ניט פון גאָט, דעם גאָט פון אמת און ריינקייט. חנה! די ווייטע וועסט, און ערד ארבייט, ערד ארבייט, חנה! דאָס קאָן אונז נאָך ראַטעװען. דאָס קאָן אונז נאָך צוריק אומקעהרען צו גאָט, און מיין גאַנצער פּלאַן וועט דאָך באַלד פאַלען מיט אַ גוואַלדיגען קראַך און איך ארבייט נאָך, אַז דער קראַך זאָל זיין וואָס שטאַרקער, וואָס הילכיגער — — — און דו האָסט אפּנים געמיינט, אַז מע קאָן חתונה האָבען מיט מאַקסען און דאָס קינד זאָל געבוירען ווערען פון ברוך'ן. איאַ אַזוי האָסטו געמיינט?.. דו האָסט געמיינט, אַז דאָס קען געשעהן אַזוי, דורך אַ נס.

חנה געהט פון טהיר צו זיין בעט, כמעט שוועבענדיג, אָבער דאָס צימער צו־ציהט זיך פאַר איהר, ווערט אַלץ לענגער און לענגער — — — און אין דער פינסטערניש פון דעם לאַנג־צוצויגענעם צימער, לויכט זיך די בלויקייט פון איהר קלייד, די קלאָרקייט פון איהר פּנים און די לויטערקייט פון איהרע גרויסע, ווייטע אויגען — — — און ווי שלאַנק און בויגיג זי איז. און ווי שעהן איהרע הענט זיינען! אָט די ווייסע הענט וואָס בליהען מיט פריש־ראָזע רעדעלאָך. — דיינע הענט שמעקען דאָך מיט אַזאַ צאַרטער ליעבער ווארימקייט! און פאַר וואָס פארגעס איך אין אַלע אַנדערע פרויען, ווי נאָר זיי געהען אוועק פון מיר? און פאַר וואָס געדיינק איך דיך אפילו דאַן, ווען דו ביזט ניט נעבען מיר? און פאַר וואָס איז מיר איצט אַזוי שווער מיין קאָפּ? איך וואָלט דאָך איהם איצט אַזוי גערן געוואָלט צושלאָגען אָן אַ שטיין — — —

און דאָס צימער ציהט זיך נאָך אַלץ לאַנג און לענגער און חנה געהט און געהט. — — —

חנה! דו גערדיינקסט. — איך און דו — צוויי קליינע קינדער זיצען אויף דער ערד און שפּיעלען זיך מיט פאַרביגע, הילצערנע אייער? צוויי קליינע קינדער און אַזוי פיעל פאַרביגע אייער! כאַ־כאַ־כאַ! ווי שעהן און ווי קלוג דו פלעגסט דאַס נאָך לאַכען אַלס קינד!.. חנה. וואָס איז מיט דיר, דו וויינסט. — — — ער פערמאַכט די אויגען און נעהמט זיך אַ מיעדער וויעגען, זיצענדיג אויפ'ן בעט. אין דרויסען רעגענט. חנה קומט צו. זעצט זיך שטיל אַנידער אויף'ן בעט נעבען איהם. נעהמט אַרום מיט איהרע גוטע הענט זיין מיעדען קאָפּ בויגט איהם צו איהר ברוסט. פון איהרע אויגען גיסען זיך טרערען, דאָס זיינען טרערען פון אַ שטילער שוועסטער, פון איין גוטער מאַמע. זיין קאָפּ וואַרעמט זיך איין אין איהרע הענט אויף איהר ברוסט. נאָך דעם לאָזט זי איהם שטיל אַראָפּ אויף איהר שויס. זיינע אויגען־דעקלעך זיינען שווער און ווילען זיך מעהר ניט עפענען. שלאָפט ער איין. ער שלאָפט איין... און אָט דערפיהלט ער אויף זיין פּנים צולאָזענע האָר... ער דערפיהלט אַ גרויל איבער'ן לייב. און באַלד דאַרויף צוטראָגט זיך אַריבער זיין קאָפּ אַ משגע'נער געלעכטער. דאָס לאַכט זיין משוגע'נע מאַמע! — — — ער ליגט דאָס גאָר אין שויס פון זיין מאַמע — — —

ער שפּרינגט מיט אַמאָל אויף ווי אַן אָנגעצונדענער. — פון דעם וויל ער ניט טראַכטען. ניין, ניין!

ער געהט אַראָפּ פון בעט. ער וועט אָנצינדען דעם לאָמפּ, פייער, פייער! ער וועט אַריינרופען לאַלא'ן — — —

ער בלייבט אָבער שטעהן אין מיטען פון דעם פינסטער'ן צימער, ער דערמאָנט זיך: — עמיצער האָט געדראָפּעט די טהיר — — — עמי־צער האָט געדראָפּעט די טהיר!... דאָס איז ניט געוועזן לאַלא'ס דראַפּען. ניין, ניין.

ערשטער עפּילאָג:

דאס פֿארבּלוטיגטע אינגעלע

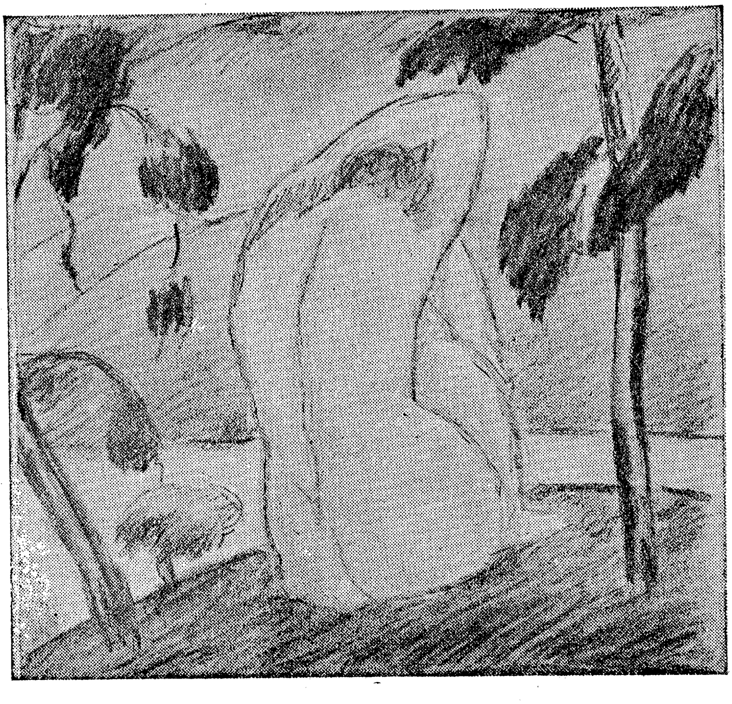

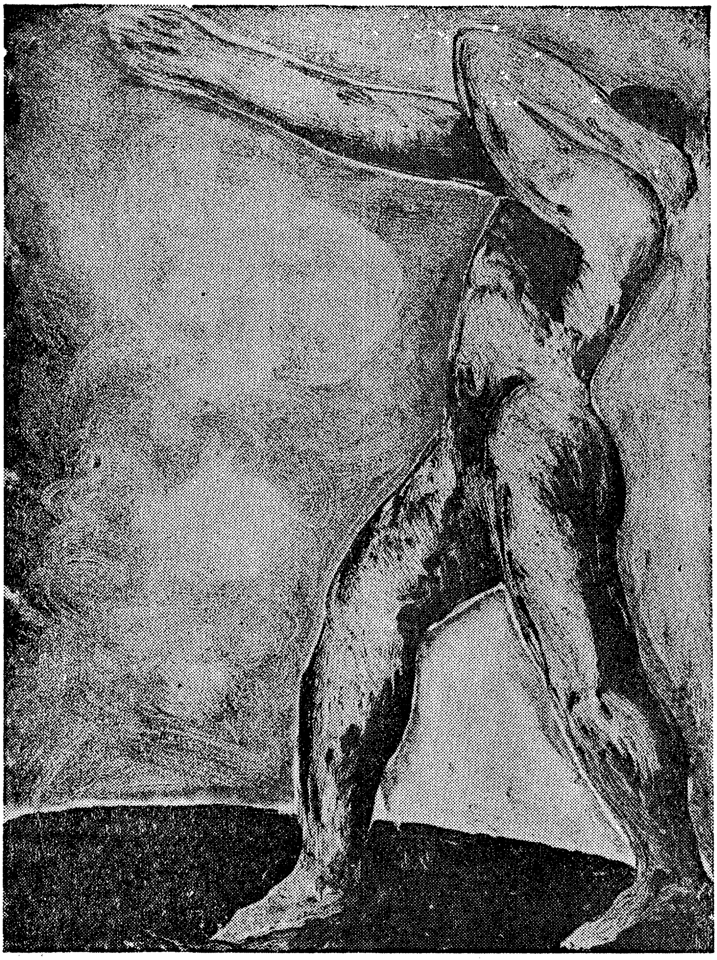

פארנאכט

אויפ׳ן הימעל, אויף מערב, איבער א פעלד פון טורעמס און דעכער, איבער טיעפע, לאנגע גאסען, דורך וועלכע דער גרויסער, אין שטאהל און אייזען געפאנצערטער ריעז, פיהרט זיינע מחנות פון דער ארבייט — צו־ברענען זיך פייערען, ברענען און שפרייטען זיך איבער וואלקען און וואלקען. וואלקען נאך וואלקען קומען אן גרויע, מיעדע און ווערען פער־נאפט פון דער פייערדיגער רויטקייט, ווערען יונגער, פרישער, בלוטיגער.

קאן ברוך ניט איינזיצען אויף זיין ארט און ער נעהמט זיך שפאנען איבער׳ן צימער. ס׳איז אבער ניט דאס. — ——

געהט ער ארויס.

וואוהין?

גלאט אזוי.

אין מיטען זעהט ער זיך ארום, אז ער איז אויף׳ן וועג צו חנה׳ן —— מאדנע...

אין קאפ נעהמען זיך בלעטערען געדאנקען, וועגען דעם ווי חנה איז דאן קראנק געווארען. ווי מע האט געמאכט די אפעראציע. איין מאל און נאך אמאל און ווי געצויגען האט זיך לאנג־לאנג ביז זי איז אריינגעפאלען אין א געפעהרליכער, היציגער קריינק. און האט א לאנגע צייט געשוועבט צווישען לעבען און טויט און נאך דעם האט זיך די שעהנע חנה אויפגע־

הויבען פון בעט, מיט אן אויסגעצויגען־פערמאטערטען געל־שאוורצען פּנים. די באקען זיינען שוין אויף שטענדיג געבליבען איינגעפאלען און מיט געלע פלעקען; און אז זי האלט זיך נאָך ביז איצט אין איין דאָק־טאָרען. אָפט הינקט זי אונטער און פאראן א סברה, אז זי איז אין געפאהר געליימט צו ווערען. און אז קיין קינדער, זאָגען די דאָקטוירים, וועט זי שוין מיין ניט קאָנען האָבען. און ווי שרעקליך זי זעהט איצט אויס! — ווי א מכשפה... ווי שרעקליך עס שלאָגען זיך איצט ארויס איהרע האָר און עס סטאַרטשעט ארויס איהר נאָז, אָט דער געוועזענער שעהנער נאָז! און ווער איז אין דעם שולדיג? אפשר דער שווארצער אָדלער, אויף וועל־כען איך בין מיט איהר אָלס קינד ארומגעפלויגען דורך די בלויע נעכט, צווישען הימעל און שטערען? אָבער, צו בין איך דען שולדיג פאר דעם, וואָס דער אָדלער איז שווארץ געווען? צו האָב איך איהם דען אויף שווארץ געפארבט? — — — א קינדערשע נארעשקייט, א מעשה מיט א בת מלכה, א שלאָס, אריעז און חנה... אָט אזוי ווערט דאָס א מענש געבוירען אויף דער וועלט, קומט אָן פון ערגעץ א וו־יטקייט, שפּאַציערט זיך דורך אויף דער וועלט, טרוימט, פּלאָנט, בויט — — — און אזוי לעבט ער און לעבט, ביז ער טראָגט זיך אָפּ ערגעץ אהין אין רוים, אין דער ווייטקייט אריין. — — — — — — — און צו וואָלט דען געווען בעסער חתונה האָבען און געבוירען קינדער, — קינדער וואָס זאָלען וואקסען פאר אָט דעם ריעז פון שטאָהל און אייזען? און זיי וואָלטען געווען ניט קיין אידען און ניט קיין גוים. זייער אייגענע שפּראך וואָלט ביי זיי דער ריעז צוגענומען און וואָלט זיי דערפאר געגעבען מיטלען געגען קינדער האָבען — — — און אָט דער רעדאקטאר בערגער, וואָס האָט איהם ערשט נעכטען אָנגעבאַפט מיט טענות: — „וואָס ווילט איהר נאָך אלעמען האָבען מיט אייער מאָראל פרעדיגען?" „אָט דאָ ניט לאנג צוריק איז צו מיר אין רעדאקציע געקומען א יונג ווייבעל און איבער אייך געוויינט מיט ביטערע טרערען". „נאָכדעם ווי זי האָט אייך געהערט דרשנען... האָט זי, נאָך איהר מיינונג, גענומען פערשטעהן, אז זי האָט די גאנצע צייט געזינדיגט מיט איהר אייגענעם מאַן. איצט אָבער פיהלט זי, אז זי קאָן ניט ווייטער.... געהן האָבען קינדער קאָן זי אָבער ניט „אפּאָרדען", ווייל דער מאַן איז אן ארימער ארבייטער" און ס'האָט מיר גענומען א היבש ביסעל צייט ביז איך האָב זי געבראכט צוריק צום

שכל — — — אָבער ס׳איז נאָך אַלעמען זעהר ניט פיין פון אייך, געהן צו פערפינסטערן יענעם דעם לעבען. וואָס מאַכט אייך אויס, אז מענשען האָבען הנאה...״ און איבער דעם רעדאַקטאָר׳ס לעצטער ציניש‏ער בעמערקונג קומען ברוך׳ן באַלד אַרויף אויף׳ן זינען לאה און נחום, וואָס האָבען שוין לאַנג חתונה געהאַט, וואוינען צוזאַמען און האָבען קיין קינדער ניט. און ווי אומנאַטירליך לאה איז געוואָרען!.. איהר גאַנצער אויסזעהן און איהר שטענדיגער אונטערשמייכלען — — — אזוי ווי זי איז עפּעס אַלעמען שולדיג — — — וואָסער אַ מאָדנע שטראָף עס איז אָט דער שמייכעל, וואָס בעווייזט זיך ביי פּרויען נאָכדעם ווי זיי הערען זיך אויף צו פּיהלען ריין, נאָכדעם ווי זיי זיינען מיט זייערע מענער צוליעב גאָרניט! — — — כאָטש קיינער דאַכט זיך האָט צו זיי קיין טענות ניט, און זיי אַליין מיינען, דאַכט זיך, אויך, אַז זיי זיינען אין גאָר ניט שולדיג, נאָר זייערע אויגען פערליערען די מעגליכקייט צו קוקען נאַטירליך פאַר זיך — עס פעהלט זיי אויס רוים — שמייכלען זיי — — — עפּעס אַ פּוסטקייט בעווייזט זיך פאַר זייערע אויגען — שמייכלען זיי — — — עפּעס וואַרגט זיי — און זיי שמייכלען — — און ווי לאַנג לאה האָט איהם שוין ניט געבראַכט קיין בלומען! — — אָבער — טראַכט ברוך ווייטער — אויב זי וועט דורך אַ צופאַל אָנהויבען שוואַנגערען, וועט זי געוויס צוריק ווערען נאַטירליכער, האַרציגער, פאַר איהרע אויגען וועט זיך ווידער בעווייזען אַ רוים, אַ ווייטקייט און דאַן וועט זיך איהר אפשר ווידער פערוועלען ברייגנען ברוך׳ן בלומען — — — און ביילקע איז אַוועק. וואו? ווער ווייס? — — — חנה האָט ניט געקאָנט פערטראַגען ביילקעס ריינקייט, ביילקעס שעהנקייט, און ביילקע האָט ניט געקאָנט און ניט געוואָלט פאַרטראָגען חנה׳ס אייפערזוכט — — — זי איז ערגעץ אַוועק און דער בלאַסער בינעם איז פון דאַן פערפאַלען געוואָרען! אַך, קינד! ווי לויטער געלויטערט דו ביזט. און דו, חנה? דו שמייכעלסט נאָך אַלץ?.. מיין חנה, מיין גוטע, שלעכטע חנה.

און אָט איז שוין זייער הויז. ער הויבט זיך אויף אויף די טרעפּ, קלאַפּט אָן אין טהיר. חנה קומט איהם אנטקעגען:

— אָ, ברוך! אזא גאַסט! אזא לאַנגע צייט! וואָס איז דאָס מיט אייך געוועזן?!

עפּעס האָט ער דערויף געענטפערט — — — האָט אויפגעהויבען

די אויגען, — און דערזעהן פאַר זיך איהר אויסגעצויגען־פערפלעקט פּנים מיט די צוגליהטע, גרויסע אויגען... און אַז דער קנויל פון איהרע האָר איז אַזוי נאַכלעסיג פערדרעהט אויף אַ זייט... מן הסתם דיענט ניט איי־נע פון איהרע הענט — יאָ, די רעכטע האַנט, דאַכט זיך, העננט טאַקע ווי אַ געליימטע — — —

— חנה!..

האָט זי מיט אַמאָל אָראָפּגעלאָזט די ברעמען און זיך דערמאָהנט:

— מאַקס איז אין דרויסען, אויף׳ן דאַך — — —

— חנה! — — —

האָט זי אויפגעהויבען די ברעמען און אַ שמייכעל געטהון. — — —

—חנה!

איז איהר שמייכעל נאָך שאַרפער געוואָרען, דאַכט זיך, גיפטיגער. און אַזוי שמייכלענדיג האָט זי זיך אויסגעדרעהט, איהם איבערגעלאָזען אין מיטען צימער און איז הינקענדיג אוועק צום פענסטער. — — —

— חנה, חנה! — האָט אין איהם אויסגעשריען — — און פאַר וואָס זיינען דיינע האָר אַזוי שרעקליך צושויבערט? חנה! און פאַר וואָס שמייכעלסטו אַזוי? פאַר וואָס טהוט עס דיר אַזוי פּיעל הנאה, דיין שרעקליכער אויסזעהן? און פאַרוואָס הינקסטו? חנה! צו איז דאָס טאַ־קע אמת, אַז דו ביזט אין געפאַהר געליימט צו ווערען? און פאַרוואָס שמייכעלסטו דערביי פּונקט ווי די וואָלסט צובראָכען ניט זיך, נאָר עפּעס מיינע אַ זאַך? — — —

און ער איז אַרויס און אַרויף צו מאַקסען.

— וואָס איך זעה! — ברוך! ברוך! ווי קומט דאָס? אַזאַ לאַנגע צייט?! זעץ זיך. אָט איך טראָג פאַר דיר אַרויס אַ ביינקעל. אַי־אַי־אַי אַזאַ־אַ גאַסט.

ווען זיי האָבען זיך געזעצט, האָט זיך מאַקס גענומען קלאָגען:

— אַן אונגליק! אויף מיין וואָרט. מען זעהט קיין לעבעדיגען מענ־שען אין די אויגען ניט אָן! און פרעג וואָס? — האָב איך דען וועמען שלעכטס געטהון? אויף׳ן שטייגער, דאַכט זיך, אַלע מאָל געוועזן אַ גוטער ברודער, יעדען דער בעסטער פריינד און איך ווייס? אדרבא, זאָג דו אליין — פאַר וואָס זאָל מען צו מיר ניט אַריינקומען, פאַרוואָס מיידען אונז אַלע אוים אַזוי ווי אַ — איך ווייס וואָס? — — — אָט למשל דו אליין,

איך ווייס — — — דאכט זיך, די בעסטע, גוטע פריינד. נון. — — — נאָר גאָרניט. אזוי איז דאָס. ס'איז נאָר א פערדראָסיגע זאַך. דו פער־שטעהסט? צוליעב וואס לעבט א מענש — ניט קיין פריינד, ניט קיין בעקאנטע, ניט גאָר ניט — — — גלאָט אזוי אין דער וועלט אריין? —

די ווערטער נעהמען פאַלען אויף ברוך'ן ווי שווערע שטיינער, ער פּרואווט זיך פערענטפערען, גיט איהם צו פארשטעהן, אז עס דאכט זיך איהם נאָר אזוי, אז ער קוקט זיך איבערהויפּט צו פיעל צו, צו אזעלכע נארישקייטען. ס'איז דאָך אמעריקא. מענשען האָבען קיין צייט ניט. — — — און וואָס איז גלאָט דער קומען? עפּעס רעדט ער דאָך גלאָט ווי אקינד. — — —

און עס ציהט זיך אזוי אוועק זייער געשפּרעך. און מיט יעדען וואָרט און מיט יעדען פינטעל פון אויג ווערט אלץ נאכטיגער, פינסטע־רער און די שטימען נעהמען קלינגען אלץ פער'חלומ'טער, הארציגער, און ווי מיט אן אָנגעשפּאָלטענעם אָפּקלאַנג — — — און די לופט ווערט אלץ פולער און פולער מיט פארנאכטיגע קינדער־ליעדער. דאָס האָט דער גרויסער ניו יאָרק אויסגעשאָטען זיינע יונגע קינדער אין זיינע טיפע, שטיינערנע גאסען, צושטעלט די מיידלאך אין קלענערע און גרעסערע רע־דער און זיי זינגען איהם אמעריקאנער פאָלקס־ליעדער. טראָגען זיך די ליעדער פון פיעלע יונגע העלזער. און וואָס דונקעלער עס ווערט דער דרויסען, אלץ ערנסטער, פערבענקטער ווערען די געזאנגען. אלץ פולער ווערט מיט זיי די לופט. די לופט שפּינט זיך איבער מיט א נעץ פון אונשולדיגע פאָלקס־ליעדער, און ברוך'ן דאכט זיך, אז, אָט־אָט, רייסט זיך אָפּ די נעץ — — — און עס נעהמט רעגענען מיט ליעדער.

„חברה שקצים" פער'גנב'ענען זיך פון מאָל צו מאָל, רייסען זיך פּלוצלונג אריין אין א ראָד, די מיידלאך ווערען כלומר'שט צושראָקען, צו־לויפען זיך מיט א קוויטשעריי. עס דערהערט זיך א קריגען פון קינדער מיט קינדער. אין מאקסען ציטערט דערביי אויף עפּעס א געפיהל: — קינדער!... אָט... ווי די קינדער וואָלטען, זיך קריגענדיג, צו איהם ארויפּ־געשריען: — אָט זעה, מיר זיינען קינדער. אזוי פיעל קינדער — — — און באלד ווערט די ראָד אויפ'ס ניי געשלאָסען און עס ציהען זיך ווייעדער די קינדערשע געזאנגען. און די לופט ווערט פון זיי, ווי מיט גאָלד גע־שפּינען.

אַט ווערט שוין גאָר טונקעל. און גאָר אַנדערש צווינגען זיך די מייד־לאַך, די פערשייטע אינגלאַך פערלירען דעם חשק זיי צו שטערען — — —
אַ טייל נעהמען מיטזינגען, אַנדערע — האָבען פּלוצלונג פון ערגעץ גע־בראַכט צו שלעפּען, מיט גרוים פּאַראַד, אַן אַלטע מאַטראַץ, איהם צולייגט אין מיטען גאַס, בעגאָסען מיט קעראָסין און אונטערגעצונדען עס פּראַלט ארויף אַ רויטער פייער, עס שפּריצען פונקען. און באַלד האָבען חברה נאָך ערגעץ אַ הילצערנעם קאַסטען בעקומען, איהם אין שטיקער צובראָכען און נאָך אַפּייער צולייגט. די פייערען שפּרינגען אויף און שפּיעגלען זיך אויס אין די פענסטער פון די נידעריגע עטאַזשען. קינדער זינגען און שפּרינגען ארום די פייערען. — קינדער! אַזוי פיעל קינדער — — —
ברוך און מאַקס זיינען ווי פער׳כשופ׳ט, פערוויעגט געוואָרען. דאַכט זיך, דער דאַך, די הויז, האָט זיך אפּגעריסען, שווימט, שווימט מיט זיי איבער דער נאַכט, ווי איבער אַ ים, אַ שוואַרצען — — — און רעיונות שווערע, פערביינקטע קריכען אין קאָפּ, פרעסען דאָס האַרץ.
מאַקס טענה׳ט נאָר עפּעס אַזוי... אווטאָמאַטיש. ער טענה׳ט וועגען דעם, ווי קלוג ברוך האָט דאָס דורכגעפיהרט דעם סטרייק: — — — דאָס איז דאָך געווען אַזוי קלוג, אז די „באָסעס" קאָנען זיך ביז נאָך איצט ניט אפּחידושען. און איך ווייס... עפּעס גאַר אַ קליינינקייט אויסצורעדען!
— בעטראַכט נאָר אַליין — אַזוי פיעל ארבייטער און זיי האָבען דאָך שוין די לעצטע צייט געגומען אונטערעדען, אַז דו ביזט אַן אונטערגע־קויפטער פון די „באָסעס" אויף מיין וואָרט. און איך ווייס — — — ס׳האָט דאָך געהאַלטען ביי איך ווי וואָס? — — — און היינט וואָס פאַר אַ יוניאָן מיר האָבען דאָס איצט! ס׳איז פּשוט אַ פערגעניגען, אויף מיין וואָרט. און איך ווייס? — מען זאָגט, אַז דו ווילסט גאָר איצט אוועקפאַהרען, דאָס איז דאָך טאַקע פּשוט אַ פערדראָסיגע זאַך. איך מיין אדרבה, בערעכען נאָר אַליין — — — און וואָס איז גלאַט דער „פּאָה־רען"? אדרבה, בעטראַכט זיך אַליין. און ביז וואַנעט איז דער שיעור ניט קאָנען איינזיצען אויף איין פּלאַץ? און וואָס איז דער תכלית? הערסט, ברוך, אויף מיין וואָרט — — — נאָר וואָס איז שייך? — — — איך ווייס. איך מיין, נאָר גאָר ניט, אַ? — — —
מאַקס שטימע ווערט דאַכט זיך ווי פערשטיקט.
ברוך הערט און הערט ניט. — און טראַכט — — — און אַט דער־

מאַהנט זיך בריך, אז ווען ער האָט נאָכגעקוקט חנה'ן, ווען זי איז מיט איהר שמייכעל אוועק צום פענסטער, האָט ער דערזעהן זיין געשטאַלט אין שפּיגעל. — זיין געשטאַלט שטעהט נאָך דארט און ווארט.... — זיין געשטאַלט איז נאָך דארט פערבליעבען, אין צימער מיט איהר — — — און ברוך גיט א שמייכעל צום געשטאַלט. דאס געשטאַלט פערשטעהט איהם און ענטפערט אָפּ מיט א שמייכעל און פערלאזט גלייך דעם שפּיעגעל און געהט שמייכלענדיג צו צו חנה'ן, ווי זי שטעהט אזוי פערטראַכט ביים פענסטער און קוקט ארויס צו דער גאַס, צו די קינדער... און דאס געשטאַלט נעהמט ארום איהר קאָפּ, בויגט איהם צו צו זיך און קושט איהם.

— חנה! חנה'קע! וואָס טראַכטסטו אזוי פיעל? וואס מאַכסט זיך נאַריש? ביזטו דען א שלעכטע? דו ביזט דאָך א גוטע. דו ביזט דאָך מיין גוטע חנה'קע.

חנה! אַלע מאָרגען, ווען איך שטעה אויף, אַלע נאַכט, ווען איך לייג זיך, זאָג איך צו זיך: „דאָס, וואָס דו האָסט געוואָלט האָבען, פון וואָס דו האָסט זיך אָפּגעזאָגט, וואָס מען האָט ביי דיר צוגענומען, בלייבט אימער און אייביג דיינס. עס לעבט, וואַקסט און צובליהט זיך אַלץ ליעבער און שעהנער פאר דיר.

ליעבע? — איז דער גרעסטער ליגען, וואָס די וועלט פערמאָגט.

ליעבע? — איז דער שעהנסטער ליגען, וואָס די וועלט פערמאָגט.

ליעבע? — איז א נאַשעריי אין א פּאסטקע.

און דער וואס וויל די נאַשעריי, זאָל צו איהר ניט צוגעהן נאָהענט. זאָל ער בעסער פאר וועהטאָג מיט די אייגענע ציין דאָס אייגענע הארץ בייסען.

דער, וועמעס מארך איז גרעסער ווי ביי א מויז, זאָל ניט צוגעהן צו דער נאַשעריי גאָר נאָהענט.

מען דארף קאָנען זיין וויים. מען דארף קאָנען זיין גלייכגילטיג.

חנה'ס אויגען נעהמען דערביי שפּריצען מיט שמייכעל און גיפט. און זי שרייט אויס:

מען דארף קאָנען ניט מורא האָבען פאר'ן לעבען. מען דארף קאָנען ניט זיין קיין פייגלינג! מען דארף קאָנען ניט זיין קיין פיינלינג!

— יאַ, חנ'קע! ביזט גערעכט, מען דאַרף קאָנען ניט זיין קיין פּייגלינג. מען דאַרף קאָנען זיין אַליין — — — מען דאַרף נאָר קאָנען, אָהן מורא קוקען דער אייביגקייט גלייך אין פּנים אַריין. דאַן הערט מען אויף צו זיין איהר קנעכט, דאַן ווערט מען איהר גלייכען.

עס קלינגען אין פענסטער אַריין קינדער־ליעדער; — וואָלסטו כאָטש איין ליעד געהערט, וועלכע דיין מאַמע האָט געהערט פון איהר מאַ־מען — — — חנה!.. און די קינדער זיינען דאָך דערפאַר ניט אנגע־קניפּט אין די מאַמעס. און עפּעס וועט דאָך דערפאַר אין זייערע הער־צער בלייבען ניט צוואַווארעמט... און וואָסערע מאַמעס וועלען אָט פון די קינדער אויסוואַקסען? — מאַמעס, וואָס קייען „טשואינג־גאָם“, ווען זיי זויגען דאָס קינד, מאַמעס, וואָס קייען „טשואינג־גאָם“... און וויפיעל פון אָט די קינדער זיינען דאָס געבוירען געוואָרען דורך א צופאַל? — טאַ־טע־מאַמע האָבען ניט געוואָלט, נור עס האָט געטראָפען אַן אונגליק...

חנה'ס אויגען גלאַנצען פּלוצלינג אויף: — זי וועט איהם טרעפען אַזוי, אַז ער וועט אַזש פערציטערט ווערען פון וועהטאָג! — זי וועט איהם פרעגען:

— פאַר וואָס ווילסטו ניט געדענקען דיין מאַמען?.. דיין... וואָס?

— דו ביזט א העלד? — האָסט א שטיינערנע האַרץ און אַן אייזערנעם ווילען ניט צו טראַכטען וועגען זאַכען, פון וועלכע דו ווילסט ניט! דו קאָנסט געהן אַ ר ו ם דער פּאַסטקע? קאָנסט מיט די אייגענע ציין דיין אייגען האַרץ בייסען? כאַ־כאַ־כאַ! — מיט די אייגענע ציין דאָס אייגען האַרץ בייסען, כאַ־כאַ־כאַ! — — —

אָבער זי הויבט בלויז אויף אויף איהם איהרע גרויסע, צוגליהטע אוי־קען, קוקט איהם אָן א וויילע און גיט א שמייכעל.

דאָס געשטאַלט בעמערקט דאָס, פערשטעהט וואָס דאָ האָט געזאָלט קומען, אָבער... — דאָס קוקט זי דאָך אַזוי אויף זיינע גרויע האָר אין קאָפּ, — דאָס איז נאָר ניט. זי געדיינקט דאָך נאָך דאַן אין דער היים, ווען ער איז פּלוצלונג אין איין נאַכט גרוי געוואָרען— — — יענע נאַכט... ביי איהר אין צימער, נאָך האַלב נאַכט. דאָס לעמפּעל האָט געברענט אַזוי טונקעל — — — און ער האָט אָהן אויפהער געשפּאַנט איבער'ן צימער א שטומער, א שטומער. זי האָט מיעד איינגעדרימעלט אין די קליידער, זיצענדיג אין שטוהל. אַז זי האָט זיך אויפגעכאַפּט, האָט זי פּלוצים דער־

זעהן, עמיצער א הויכער, א גרויער שפּאַנט אום איבער'ן צימער!... ברוך! — שרייט זי אויס. געהט צו איהר צו אָט דער הויכער, אָט דער גרויער — — — זי דערקאַנט איהם — — שפּרינגט אויף פערצווייפעלט און פאַלט איהם אויפ'ן האַלז. — ברוך! ברוך! ברוך! — און ברוך שווייגט, ער מיינט: מן הסתם האָט זי ערשט אין חלום דאָס שרעקליכע אומגליק געזעהן... נאָר אָט דערזעהט ער זיך אין שפּיעגעל און ציטערט אויף, ווי די הויט אויפ'ן לייב וואָלט איהם גענומען שטיינערען... און אין א ווײַלע ארום זאָגט ער פערביסען: ניש־קשה, א אידען פּאַסט אזוי — אידען דאַרפען געבוירען ווערען גרויע, גרויע — — — —

אויסגעקראָכען זיינען אין א צייט ארום זיינע האָר און ווידער איז דער קאָפּ שוואַרץ געוואָרען. איצטער אָבער קלייבען זיך די גרויע האָר נאָר אויף אַן אנדער אופן — איינציגווייז — — — — אָט זי קאַן אריינ־לייגען די האַנד אין קאָפּ און זיי איבערצעהלען. און ער קלייבט זיך אויפ'ס ניי פּאָהרען אין דער וועסט. צו וויים זי דאָס? איהם פלעגען דאָרטען ליעב האָבען די פערד, די עזלען. טאָמער פלעגט אַן אנדער ארבייטער פערמולירען א פערד, אַן עזעל, פלעגט איהם דער בעל הבית אוועקנעהמען פון יענעם ארבייטער און איהם איבערגעבען צו ברוך'ן אין אַקער. ביי ברוך'ן פלעגט ער זיך היילען. — וואָס, דו שמייכעלסט נאָך אַלץ? חנה'קע! דאָס איז דאָך שלעכט פון דיר. דו מיינסט: איך אנטלויף... גלויבסט — איך בין בעזיעגט, חנה. איך בין דאָך דער נאַר וואָס האָט זיך אָנגעבונ־דען אַן דער אייביגקייט... פון מיר געהט דאָך קיין זאַך ניט פער־לאָרען. נו, זאָל שוין זיין גענוג. זעץ זיך אַוועק. אָט אזוי. איך צולאָז דיר דיינע לאַנגע האָר. איך וועל זיי דיר פערקעמען אזוי, אז דער קנויל זאָל ליגען אויפ'ן ריכטיגען פּלאַטץ. עס זאָל זיין אזוי ווי דו האָסט ליעב. דו מיינסט, אז דו ביזט שוין מעהר ניט שעהן?... פאַר וואָס מיינסטו אזוי שלעכט? — דו געדיינקסט דאָך נאָך דאָס פאַרביגע איי, מיט וועלכען מיר האָבען זיך אַמאָל געשפּיעלט? — צועפּענט מען דאָס גרויסע, רויטע איי, ליגט אין דעם א קליין איי פון אַן אנדער פאַרב, צועפּענט מען דאָס אַנדערע איי, ליגט אין דעם א קליין איי פון נאָך אַן אַנדער פאַרב, און אויך דאָס איי צועפּענט זיך! און אזוי אַלץ ווייטער און ווייטער — — — און ווען עס האָט זיך אביסעל אָפּגעריבען דאָס פאַרב פונ'ם ערשטען, גרויסען איי, איז וואָס? — — — — מיר האָ־

בען דאָך אבער ביידע געוואוסט, אז אין דעם ליגט א גאנצער אוצר פון שעהנע, ריינע אייער — — — אייער, אייער און אייערלאָך.

און ווען כ׳האָב אמאָל פּלוצלינג גענומען און פאר דיר אין די אויגען אריינגעוואָרפען דאָס איי אין פייער — — — ווי דו האָסט דאָס אויף מיר אנגעשטעלט א פּאָר ווילדע אויגען! האָסט זיך באלד צוואויינט און אין מיטען געוויין אוועקגעלאָפען מיך קלאָגען צו דער מאַמען. אָבער איך? — פון מיר געהט דאָך קיין זאך ניט פערלוירען — איך האָב דאָך נאָך ביז איצט יענע איי און יענע חנה׳קען. איך פערמאָג דאָך א גאנצע טשע־רעדע מיט חנה׳ס, חנה׳ס און חנה׳קעס — — —

די הויכע גאסען לויפען אהער און אהין, מענשען געהען אויף און אָפּ. יאָגען זיך, כאַפּען פרישע לופט און הויך איבער זיי צינדען זיך די עלעק־טרישע לאָמפּען. צינדען זיך ציטערדיג ווייסע, בלאַסע, און לויפען אוועק אין גלייכע שורות אין דער נאכט, איבער די טיעפע, לאַנגע גאַסען. און — פלאַטערען ציטערדיג איבער די קעפּ, איבער די פּנים׳ער... און איבער מויערען און דעכער צינדען זיך אָן פערשיעדענע עלעקטרישע אויפשריפ־טען און בילדער — אָט פלאַטערט אויף א גאָלדענער אָדלער, מיט ווייט צושפּרייטע פליגלען. און אָט א שטערען, ועמעס שטראהלען עס צינדען זיך און פערלעשען זיך, פערלעשען זיך און צינדען זיך ווידער אָן. און די אויפשריפטען, און די בילדער, ענדערען אָפט זייערע קאָלירען — אָט ברענט שוין דער הויכער טורעם, וואס קוקט אריבער אלע דעכער. — דער גאנצער טהורם איז ווי פון פייער געבויט, איז ווי א זעהונג. אויף זיין העכסטען שפּיץ פלאַטערט א ווייסער פלאַג: דער שיין פון א רעפלעקטאָר געהמט דורך דאָס ווייסע געוועב און עס שטראהלט גאנץ הויך אויף דעם טונקעלען, אויף דעם שווארצען הימעל, ווינקט און רופט — — — און פלאַטערט, פלאַטערט — — — דאָ און דאָרטען אויפ׳ן מיטען די גאסען ברענען קיינדערשע פייערען, די קינדער מארשירען ארום זיי, פּויקען אין אן אלטער, בלעכערנער שיסעל און זינגען — — — ערגעץ האָט איין קופּע פייער אויפגעהערט צו געבען פונקען — — — פאַלט א אינגעלע אויף א פלאַן: זוכט ערגעץ אויף א שטיין, קומט צו נאָהענט צום פייער, הויבט אויף דעם שווערען שטיין מיט זיינע ביידע הענטלאַך איבער׳ן קאָפּ. ציהט זיך אויס און שטעהט א רגע פערשפּיעגעלט מיט רויטען שיין, און ווערט

לענגער און דינער. און אַט טהוט ער האַסטיג א שליידער דעם שטיין אויפ'ן פייער, און עס שפּרינגט אויף א גאַנצע זייל מיט גאָלדענע פונקען! אלע איבריגע קינדער זיינען פון דעם שטאַרק צופריעדען, און אלע ווערען זיי מיט אמאָל אַפּגעגאָסען מיט א רויטליכען, גאָלדענעם שיין, און אלע נעהמען זיי דאן אויסזעהן ווי קליינינקע רויטע מענשעלאך און זיי קלאַפּען: — הוררי! — — — און נעהמען זיך נאָכטהון דעם אינגעלע...

און חנה שטעהט אליין ביים פענסטער. קוקט צו די קינדער און זעהט — — זעהט און זעהט, אָהן אן אנהויב, אָהן א סוף — — — קינדער, קינדערלעך — — — און אַט בעווייזט זיך פאַר איהר א קליין קינדעלע, א שטיקעלדיגס — א פערבלוטיגס — — — מיט נאָך פערמאַכטע אויגעלעך — — — קוקט זי אויף דעם — — — קוקט און שמייכעלט — — —

צווייטער עפּיזאָד

די פאָרפאָרנע שיף

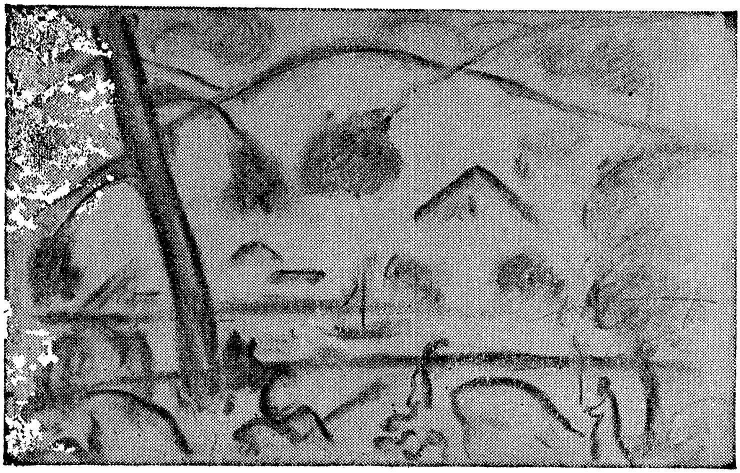

דאָרטען לאָזען זיך די גאסען אראָפּ צום וואסער. פון מאָל צו מאָל שווימט דורך א פערדי־שיף און איהרע גאלדענע שורות פענסטער, שפּיגלען זיך אויס צושווימען איבער'ן וואסער — — — דער גאנצער אנטקעגענ־דינער ברעג איז פערשאָטען מיט עלעקטרישע פייערען — פייערען — לבנות. פייערען — זונען. עס ציהען זיך פון זיי ציטערדיגע, זילבערנע און גאלדענע פּאסען, וואס שטראהלען אריין אין וואסער און שטראהלען ארויס פונ'ם וואסער— פאהרט פערביי א פערדי־שיף מיט איהרע גאָלדענע שורות פענסטער, שלאָגט זיך נאָך איהר אויף א רוישיגער שוים, דער שוים יאָגט זיך נאָך דער שיף מיט כעס. עס כעס'ט זיך דאָס וואסער, פאר וואס די שיף צושטערט איהר די שטראהלען, די לבנות, די זונען —

פון מאָל צו מאָל פּראַלט דאָרט אויף א רויטער גאָז־פלאַם, דער פלאַם שטראַלט ארום זיך אויס א גרויסען ראנד. דער רויטער ראנד צושפּיעלט זיך איבער א פעלד פון דעכער און מויערען, וואס זיינען פון דער נאכט פערשלונגען — — — די שטראהליגע רויטקייט בעגעגענט זיך מיט רויכען פון הימעל־הויכע קוימענס. די רויכען בויגען זיך, קנייטשען זיך חן'עוודיג, שפּרינגט די רויטקייט צו צו זיי, נעהמט זיי אלע ארום, רוימט זיי עפּעס איין, צושמייכלען זיי זיך אלע, ווערען רויט... און נעהמען זיך קנייטשען נאָך חן'עוודיגער — — — די רויטקייט גיט זיך מיט אמאָל א שפּיגעל אינ'ם וואסער — בעווייזט זיך א פּורפּורנע שיף, פּורפּורנע זעגעל, א פערפלאמטער רויך — — — די פּורפּורנע שיף כאַפּט אויף ברוך'ן

און פּיהרט איהם אוועק גלייך אין דער וועסט. דארטען האָט ער זיך זיין פּארעם שוין לאנג, שוין יאהרען לאנג.

אַלע מאָל — פריהמאָרגען אדער פארנאכט, ווען עס צושפּיעלען זיך די זונען אויף דעם ווייטען הימעל ראנד און די גאַנצע סטעפּ — ווייט און רונד — זעהט אויס ווי א גאָלדען לאנד, ווי א וואונדער לאנד, פאָהרט ברוך דאן אויף זיין גראָב־מאַשין צו אויף זיין שנייד־מאַשין, קלאַפּען זיך שטיקער אייזען אן אייזען און רעדען צווישען זיך האלב־ווילד, אלע אויף איין מאָל — — — און אויפ'ן גאָלדענעם פעלד שפּיעלען זיך חנה'ס חנה'קעס — גאנצע טשירעדעס — — — אז חנה איז נאָך גאָר יונג געווען זיינען דאָך איהרע האָר געזען כמעט בלאָנד, זיינען אויפ'ן פעלד אויף דאָ עטליכע בלאָנדע חנה'קעס — — — ווי גוט עס איז אפּצוארבייטען דעם טאָג אויפ'ן פעלד שווער, פיהלען דעם טעם פון געזונטע, שטארקע בעווע־גונג! ס'ארא ברייטער, ס'ארא אונבעגרענצטער גליק, צו געניסען צופריעדען פון אָט דער שווערער מיעדקייט! און דערצו נאָך צו זעהן פאר זיך אזוי פיעל חנה'ס און חנה'קעס, וואס שפּיעלען זיך איבער דער ווילדער ווייט, צווישען די זונען, מיט די זונען —

עס קומט אן א הערבסט.

ער איז שוין אַלט, אויסגעמאטערט.

די פייכקייט עסט זיך איין אין די ביינער. און פון אַלע חנה'ס בלייבט בלויז איינע — די לעצטע מיט'ן פערשווארצטען פּנים, מיט די אויסגעטריקענטע באקען, מיט די צוגליהטע אויגען, מיט איהר שמייכעל... און אין חלום זעהט ער אָפט זיין אייגען געשטאַלט — — — דאס גע־שטאַלט איז נאָך יונג — — — שווארצע האָר, פערקאמט אויף א זייט הענגען אריבער דעם היובען, ענערגיש'ען שטערען — — — און דורכדרינ־גענדע שארפע אויגען, זיי קוקען שארף פאר זיך און טיעף אין זיך — — די האלב־רונדע, שווארצע ברעמען נעהען זיך פער'עקשנ'ט צונויף איינער צו איינע — — — הויכע ברייט־צוואוואקסענע אקסעל, דיקע ליפּען מיט א ליידענשאפטליכען, קלוגען שמייכעל, קוים וואס עס שפּראָצען וואָנ־סען — — —

און ווען דאס געשטאַלט קוקט אויף איהם, ליגט ער — ברוך — אין

בעט אן אויסגעצויגענער, מיט ברייט צועפּענטע אויגען, און האָט זיך מורא א ריהר טהאָן.....

עס בעווייזט זיך באַלד חנה'קע, אין איהר ברוינעם גימנאַזיום־קלייד, די געשטאַלט צועפּענט פאַר איהר ברייט די הענט, נעהמט זי ארום, בע־האַלט זי אין זיך —

„זיי" שפּיעלען זיך, קושען זיך. זייערע ביידענס אויגען פערציהען זיך מיט א פּייכטקייט, צושטראַהלען זיך פון גליק. אַט פלעבט זי איין איהר קלאָהר ווייס הענטעל אין זיינע שווארצע האָר. אַט כאַפּט ער זי איוף די הענד, גיט זי א הויב העכער פון זיין קאָפּ, דערזעהט זי אין בעט דעם „אַלטען" מיט די ברייט־צועפּענטע אויגען, דערשרעקט זי זיך, לאָזט ארויס א געשריי, שפּרינגט אראָפּ, רייסט זיך ארויס און אנטלויפט — —
בלייבט די געשטאַלט אליין און זי דרעהט זיך צוריק אוים מיט'ן פּנים צום בעט און נעהמט זיך קוקען אויפ'ן אַלטען ברוך מיט אזא שאַרפ־קייט, אז עס גיט איהם א טרייסעל, און ער כאַפּט זיך אויף.

אין שטוב איז פינסטער. אין דרויסען רעגענט. מחנות ווינטען טראַגען זיך איבער דער ווסטער סטעפּ און שליידערען מיט כוואַליעס רע־גען. און צופוסענס זיצט חנה, ווי א בייזע מכשפה, קוקט אויף איהם מיט איהרע צוגליהטע אויגען און שמייכעלט — — —

— — — — — —

ווינטער.

א לויטערע נאַכט.

ברוך וואַרפט זיך דורך.

אין די פענסטער קוקט אריין א זילבערנע ווייסקייט, עס שטראַהלט אריין די שנייאיגע ווייט.

נאָר ניט ווייט פון די פענסטער שטעהט דער הימעל, א דורכזיכטיג־בלויער, א פערשטערענטער — — —

עס דערהערען זיך קרעפּטיגע, יונג־קלינגענדע שטימען, א געלעכ־טער — — —

באַלד עפענט זיך אויף די טיהר, עס קומען אריין זיין געשטאַלט און חנה. ביידע פאַלען אריין אין די שניי־שיך, פרישע, אָנגעפראָסטיגטע, מיט פלאַמיגע באַקען, שטראַהלענדע אויגען:

— כאַ־כאַ־כאַ־כאַ!

— כאַ־כאַ־כאַ!

— ווער איז א נאר? — פרעגט די געשטאַלט, אראָפּנעהמענדיג פון זיך די שניי־שיף.

— דו — ענטפערט זי.

— פאר וואס בין איך א נאר?

— דערפאר וואס דו האסט זיך געיאָגט נאָך די שטרערן....

— הערסט! אז דער הימעל לאָזט זיך פאר אונז אראָפּ אזוי נאָ־הענט, אז עס דאכט זיך: נאָר נאָך אביסעל, נאָר נאָך עטליכע שפאן און דו ביזט שוין מיט דיין חנה׳קען צווישען הימעל און שטערען, צווישען הי־מעל און שטערען.

— און דו נעהמסט און שפּאַנסט.

— און חנה׳קע מיט מיר.

— און דער הימעל מיט די שטערען?

— טראגט זיך פון אונז אָפּ אלץ ווייטער און ווייטער.

— כאַ־כאַ־כאַ!

— כאַ־כאַ־כאַ!

— ווער איז קלוג? — פרעגט די געשטאַלט, אראָפּנעהמענדיג פון איהר די שניי־שיף.

— איך, — ענטפערט זי צופריעדען, קינדעריש.

— פאר וואס עפּעס דו גאָר?!

— דערפאר וואס איך האָב געזאָגט: קום צוריק, וועסטו זעהן ווי דער הימעל מיט די שטערען וועט אונז נאָכשפּאַנען.

— פאר וואס־זשע קומען זיי איצטער ניט צו צו אונז?

— ווייל, — ענטפערט זי, — ווייל זיי האָבען מורא, אז ווען זיי וועלען נעהמען נעהן, וועלען מיר ווידער אנטלויפען.

— כאַ־כאַ־כאַ!

— כאַ־כאַ־כאַ!

און איבערן פאַל נעהמען זיך קאטשען אייער פון פערשיעדענע פארב און גרויס. עס שלאָגען זיך צונויף עטליכע אייער, שלאָגען זיך אַלע מיט אמאָל אָן, איינע אָן די אנדערע, און עס דערהערט זיך א לאַך, און זיי קאַט־שען זיך אזוי אוועק צוזאמען, ווי זיי וואָלטען וועלען נאָכמאַכען איהר גע־לעכטער — — —

און אָט כאַפּען זיי זיך אָן פאַר די הענד און נעהמען זיך דרעהען אין טאַנץ:

— טיראַרא, טיראַרא, טראַטאַרא!

— טראַמטי, טראַמטי, טראַמטאַם טאַם!

באַלד פאַלט זי צו דעם געשטאַלט, וואַרפט אַרום איהרע לאַנגע וואַרעמע הענט אַרום זיין האַלז און הענגט זיך אויף איהם, טוליעט זיך צו איהם, ציהט זיך און ווערט אַלץ וואַרעמער, צוגליהטער, איהרע גרויסע אויגען זיינען פער'שכור'ט, האַלב אָפען, פערנעבעלט. קוקען זיי אַרויף צום געשטאַלט, צו זיינע דיקע ליפּען, צו זיינע שאַרפע אויגען, צו זיין שטערען, צו די שוואַרץ־ברענענדע האָר.

די געשטאַלט צערטעלט זי, גלעט זי, קושט זי, און זעהט דערביי, מיט זיינע ברייטע אַקסעל צו פערשטעלען פון איהר דעם „אַלטען".

ברוך ציטערט אויף, ער הויבט זיך אויף אויף זיין געלעגער, צופּר־סענס זיצט חנה און שמייכעלט — — —

ער טהוט זיך אָן שטילערהייט, גנב'עט זיך אַרויס פון הויז, אַזוי אַז „זיי" זאָלען איהם ניט דערזעהן — זיי זאָלען זיך ניט דערשרעקען. ער נעהמט מיט זיך קעראָסין, גנעהט מיט איהם איבער'ן ווייסען שניי צום שייער. נעהמט אַרויס אַ לייטער, קריכט אַרויף, בעגיסט דעם שייער פון אַלע פיער זייטען, בעזונדער זעהט ער, אַז די ראָם פון אַריינגאַנג זאָל זיין גוט בעגאָסען. ער וויל זיך שוין נעהמען אונטערצינדען, דערמאָהנט ער זיך אָבער, אַז די עזלען און דער פערד האָבען ניט גענוג שפּייז אויף מאָרגע־דיגען טאָג. לויפט ער שנעל אַוועק צום שטאַל, פערזאָרגט זיי מיט עסען. דער הונט פּלאָנטערט זיך איהם צווישען די פיס, בינדט ער איהם דאָרט אָן. ער קומט באַלד צוריק צום שייער, צינדט איהם אָן פון אַלע פיער זייטען:

אויפ'ן טיהר פון הויז בעוויזט זיך חנה. קוקט אויף איהם און שמייכעלט:

— וואָס ביסטו אַרויס? — פרעגט ער זי.

— וואָס איז?

— איצט קאָנסטו דאָך שוין ניט אַריין צוריק.

— פאַרוואָס?

— „זיי" האָבען פערנומען די בעט — — —

— און דו? — פרעגט זי און שמייכעלט.

— איך געה אין פייער.

— אין פייער?

— יא.

— נעהם מיך אויך מיט.

— דיך אויך?

— יאָ.

— קום.

ווי נאָר זיי קומען צו דער טיהר, צינדט זיך די ראַם פאַר זיי אָן.

— ס'ברא פייער! ס'ברא פייער, פייער, פייער! — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — —

ניו יאָרק, 12—1907.

אויף דער , זייט דרוקן מיר ווידער דעם אריגינעלן קאפיטל זיבן, וואס איז אויסגעלאזן געווארן אין די פריערדיקע אויסגאבן פון דעם בוך.

קאַפּיטעל 7.

נאָך אין וויג פּלעגט ער קענען אָפּליגען שעה׳ן לאַנג און קוקען אויפ׳ן פייער פון לאָמפּ מיט אַ מורא׳דיגען ערנסט.

ווי נאָר מען פּלעגט אנציגדען די לאָמפּ פּלעגען דעם קינד׳ס אויגען ווערען גרעסער, משונה׳דיג־גרויס ! — און מען פּלעגט איהם ניט קענען אָפּרייסען פונ׳ם פייער. און פּלעגט מען אויסדרעהען דאָס וויעגעל פונ׳ם לאָמפּ, אָדער פערשטעלען פון איהם דאָס פייער, פּלעגט ער זיך צואווינען, און האָט ער אין גרעסטען געוויין דערזעהן פייער, פּלעגט ער באלד אנט־שוויגען ווערען, ווי ער וואָלט גאָר קיינמאָל ניט געוויינט, כאָטש אין די אויגען, מיט וועלכע ער קוקט אויפ׳ן פייער, בלישטשען נאָך לאַנג די טרעהרען.

אָדער עס פּלעגט אַ מאָל טרעפען : — ער ליעגט זיך ביי דער מאַ־מע׳ס ברוסט וואויל, פיין ; די מאַמע גלעט מיט איהר פרייער האַנד זיין קעפּעל. ער האָלט מיט איין האַנד די ברוסט צו זיך און זויגט, נעהמט זיך די מאַמע מיט איהם חנ׳ען :

— לאָז אָפּ, דו ממזרוק דו ! האָסט מורא די מאַמע וועט טראָגען פערקויפען, אַ ?! האָסט מורא ? אַ דו, דו, דו !!!

די מאַמע פערגעהט זיך אַזש פון פערגעניגען, לויפט צו צום טאַטען :

— חיים ! זעה נאָר, זעה נאָר ס׳אַרא פרעסער דיין זוהן איז שוין אויסגעוואקסען, זעה נאָר, ווי ער האָלט עס מיט זיין גרויסער לאַפּע די ברוסט און וויל זי גאָרניט אָפּלאָזען ! אָפּלאָזען וויל דאָס ניט ! און ווי דאָס קוקט אַ ביסעל מיט די קלוגע, קלאָרע אויגען ! וואָס קוקסטו אַזוי ?! אַ ? וואַ־אַ־ם ? — — — דו לאַכסט גאָר ? — — — לאַכסט פון אַ מאַמען ? פון אַ מאַמען ? דו פערשייטער בחור דו ! אַ־אַ־אַ ? וואָס? רעד אַ ביסעל, נו שוין, נו !

און דאָס קינד לאָזט אַרויס די ברוסט פון מויל, האָלט זי אָבער נאָך אַלץ צו מיט׳ן הענטעל און לאַכט צו דער גליקליכער מאַמען, וואָס בויגט

צו איהם איהר שעהנעם קאָפּ און רעדט צו איהם „ווי צו א גרויסען", לאַכט אויך צום טאַטען, וועלכער איז אַזש פערשטומט פון פרייד. אַלע זיינען דורכגענומען מיט א ליעבליכער ווארעמקייט, מיט א הארציגען פייער, נאָר אין מיטען דער גאַנצער שמחה — דערזעהט נאָר דאָס קינד די לאָמפּ — ווערט עס מיט א מאָל ערנסט, ווי אַן אַלטער, פערקוקט זיך אויפ'ן פייער מיט אַן אויסדרוק פון איינעם, וועמען עס איז עפּעס זעהר, זעהר קשה. — — —

און עס דאַכט זיך ברוך'ן, אַז ער אַליין געדענקט נאָך יענע קינדער־צייט, און אַזוי קלאָר, פּונקט ווי אַט ערשט, א מינוט צוריק, איז ער א קליין קינד געוועזן. וויל ער, איז ער דאָס נאָך איצט אויך, און האָט נאָך זיין שעהנע, ווייסע מאַמע, מיט איהר רונדען, ליעבען פּנים, מיט רויטע, פרישע ליפּען, און גרויסע שוואַרצע אויגען, שוואַרצע ברעמען, געדיכטע, שוואַרצע האָר, ווייכע הענד און אַזעלכע ווייכע, ווייסע ליעבע ברוסטען. און ער טהוט מיט אַט דער מאַמען וואָס נאָר ער וויל. — וויל ער, וועקט ער זי אויף אין מיטען דער נאַכט, זי זאָל פאַר איהם זינגען איהרע האַר־ציגע ליעדער, אָדער זי זאָל איהם נעהמען אין איהר ווארעם בעט אריין. און וויל ער, מאַכט ער גאָר זי זאָל זיך צואווויינען אין מיטען דער נאַכט; און זי וויינט מיט אַזאַ ווארעמקייט, פון וועלכער שטיינער קענען צו־געהן. און עס כאַפּט זיך אויף פון שלאָף דער טאַטע צושראָקען:

— וואָס פאַר א געוויין?! א? וואָס? דאָס קינד איז חלילה ניט געזונד? וויל ניט זויגען? וואַרפט זיך? האָט היץ? הא? מאַכט א גאַנצע נאַכט מיט קיין אויג ניט צו? — — — זאָל איך לויפען נאָכ'ן דאָקטאָר? אָדער, איך ווייס — — — אפשר גאָר אָפּשפּרעכען א גוט־אויג? א?!

און דאָס הויז הויבט באַלד אָן געהן „כאָדאָראָם". עס ווערט א טומעל, מען קלאַפּט מיט די טיהרען, עס קומט אריין אין ווייסען כאַלאַט דער גוט־אויג שפּרעכער, דער גוטער, ליעבער זיידע — — — דערווייל אָבער האָט מען שוין אָנגעצונדען די לאָמפּ. און ווי נאָר דאָס קינד דערזעהט דאָס פייער, פערגעסט ער אין זיינע „אָנשטעלען" און אין אַלץ, וואָס עס קומט ארום איהם פאָר, ווייל זיין קעפּעל ווערט באַלד פערנומען מיט א וויכטיגען ענין, ווייל די קינדערשע אויגען זעהען איצט **פייער, פייער!**

אָדער — עס פלעגט טרעפען א מאָל, אין מיטען דער נאכט ווערט א שטארקער גערודער, אלע ווארפען זיך דורך פון שלאָף, דאָס גאנצע דאָרף איז אויף! מען צועפענט ברייט די אויגען: דער הימעל פאר'ן פענסטער ברענט, און מוזשיקעס, פערטונקען אין רויטען שיין, לויפען אום מיט העק, מיט עמערס, שלעפען פעסלעך, שפאנען פערד, לויפען אום צופאטעלטע פון הייזעל צו הייזעל און קלאפען אריין אין די פענ־סטער: — פייער! פייער! און עס כאפט זיך אויף פון שלאָף די מאמע, וויים, צושראָקען, שפרינגט ארויס פון בעט, כאפט דאָס קינד אויף די הענד און נעהמט זיך מיט איהם ארומלויפען. —

— מיין קינד, וועה איז מיר! וועה איז מיר!

או אָט עפענט זיך א טהיר או עס בעווייזט זיך דעם זיידע'ס גרויע באָרד:

— מען דאַרף זיך ניט שרעקען, — שרייט אריין דער זיידע א צו־טראָגענער. — ס'איז ווייט פון דאנען. נאָרניט דאָ אין דאָרף, מן הסתם אין כוטאָר ערגעץ — — — לויף ניט ארום א נאקעטע. נא, כאפ אויף זיך ארויף א שאל. חיים איז אוועקגעלאָפען רייטענדיג — — — ס'איז גאָר ניט, מיין קינד. נא שטעל זיך אָט־א דאָ־א, ביים פענסטער. איך קום באלד אריין. שטיל איין דאָס קינד.

און די מאמע מיט דער גרויסער שאל אויף די אקסלען שטעלט זיך צום פענסטער, דאָס קינד קוקט ארויס פון אונטער דער שאל, זיי קוקען ביידע ארויס דורכ'ן פענסטער. — דאָס דאָרף נעהמט ווערען שטילער, לעדיגער — — — דער טומעל, די קולות טראָגען זיך אָפּ אלץ ווייטער, אהין צום פייער. און דאָרטען ווייט, איבער די שטרויענע דעכער, צו־טאנצען זיך די פלאמען, שפרינגען און רייסען זיך אלץ שטארקער און העכער, און דער הימעל איז רויט פון דאָרטען אָן ביז העט, העט ארויף.

און איבער'ן דאָרף שפרינגען אום רויטע שאָטענס, טאנצען איבער די הייזלעך, אויף די דעכער, אויף די ווייסע ווענד, אויף די שווארצע פענסטער, איבער די וועגען. — — —

ערגעץ ביי א טויער שטעהט אן אלטע גויע, קוקט צום פייער און צלמ'ט זיך — — — בעפאלען זי די רויטע שאָטענס... בלייבט זי שטעהן א צוטומעלטע, ווערט פערגליווערט — — — מיט איין האנד ניט דער־צלמ'ט אין דער לופטען, מיט די אויגען צושראָקען געווענדט צום פייער

— — — ציטערט פון דעם אויף ברוך'לס מאַמע און דערפיהלט, אַז דאָס קינד אונטער'ן שאַל איז נעבען איהר ווי פערשטיינערט געוואָרען:

— ברוך'ל!... גאָט איז מיט דיר;! קינד מיינס! טהייערינקער ברוך'ל! גאָט איז מיט דיר! גיב אַ קוק אויף דער מאַמען! ברוך'ל!

אָבער זיינע אויגען קענען זיך ניט אָפּרייסען פון דעם פייער — — — עס דאכט זיך, אַז דאָס קינד איז גאָר דאָרטען — — — אַז זיין נשמה באָדט זיך איצט אין פייער.

נאָכדעם, ווען ער איז אַ ביסעל עלטער געוואָרען, פלעגען אויף איהם פונקט אַזאַ מאָדנעם איינדרוק מאַכען די רויטע פאַרנאַכטען. —

דאָס אינגעלשע הארץ ווערט פערציטערט און די אויגען נעהמען קוקען אונרוהיג, ווי נאָר די לופט הויבט אָן ווערען טונקעלער; פון די גערטנער, פון דער ערד נעהמט זיך הויבען דער טומאַן, ווי אַ שכור'ער, ווי אַ שווער פערוואונדעטער, הויבט זיך, וואַקעלט זיך, פאַלט צו און הויבט זיך ווידער אויף — — — און דאָרטען אויפ'ן עק הימעל, וואָס איבער'ן וואַלד, צוברענען זיך גרויסע פייערען און מיט אַזאַ שטאַרק־קייט, אַז עס איז שווער דעם אָטהעם צו כאַפּען — — —

דער טאַטע פּאַרעט זיך איצט אין קלייטעל. אין שטוב איז פאַרנאַכ־טיג, טונקעל. אין קיך איז נאָך טונקעלער; פון דעם איינציגען פענסטער שפּאַרט זיך אריין אַ בלאַסליכער, ווייסער שיין, און אָט ביי דעם שיין זייעט איצט די מאַמע איבער די פרישע נאָר־וואָס אויסגעמאָלקענע מילך און צוגיסט זי אין קריגעלעך.

— מאַמע!

— וואָס איז, מיין קינד?

— פאַר וואָס איז נאַכט?

— וואָס הייסט?....

— מאַמע, דו ווייסט ניט?

— וואָס ווייס איך ניט?

— פאַר וואָס איז נאַכט?

— גאָט איז מיט דיר, וואָס הייסט, פאַר וואָס איז נאַכט?

— זי — זי וואקסט אוים פון דער ערד?.....

—אָ — אזוי גאר. — דאָס ווילסטו ווימען? — וואס דאָס קינד טראכט זיך! ווידער מיט זיינע שאלות! האָסט דאָס נאָך ניט געפרעגט דעם זיידען?.... און דערוויל טראכט די מאמע און דערמאהנט זיך דעם זיידענ'ס קלוגע תרוצים. און באלד ווערט דאָס ביי איהר פארטיג: —

— ווייסט דאָך, אז גאָט האָט בעשאפען די וועלט. יאָ — — — איז ווען גאט האָט בעשאפען די וועלט — — — האָט ער בעשאפען די וועל—לט.... און ער האָט געמאכט אזוי, אז די נאכט, וואס איז נעכטען געשטאָרבען, האָט איבערגעלאזט אזעלכע קליינע אייערלאך, וואס ניט אלע קאָנען זיי זעהן — — — גו — — — אָ! — און ווען די אייערלאך ווערען אלט א טאָג, א גאנצען טאָג, העבט זיך אָן פון זיי אויספיקען א שפאָגעל נייע פינסטערניש — — —

— א? — — — גאָט! — ער איז א גרויסער, אזא, אזא גרויסער!....

— און א גוטער, מיין קינד, זעהר א גוטער.

און עם ציטערט דערביי אויף א ווארימקייט, פון א ווייכען, א גוטען, א הארציגען פייער; ס'נעהמט די מילך אין די קריגלעך זיך ווייך רונצעלן. עס בעווייזען זיך שטילע, ווייסע רעדער.

יאָ, גאָט האָט בעשאפען די וועלט און ער איז א גרויסער, אזא, אזא גרויסער. —

נאָך די רויטע פארנאכטען פלעגט איהם די נאכט, די שווארצע פינסטערניש, זיין ווי מיט א רויטען שטויב פערשאָטען, און פערמאכט ער די אויגען, דאן ברענט די נאכט, ברענט אזוי פייערדיג רויט. די ברענענדיגע רויטקייט נעהמט ארום די ווייסע דארפישע הייזלאך, די געפלאכטענע הילצערנע פארקענס, די גערטנער, יעדער בלעטעל, יעדער גרעזעל, וואו א בוים, וואו א פויגעל-נעסט, נאר זיי צינדען זיך פון דעם ניט אָן. דאָס פייער האָט צו זיי קיין שליטה ניט. — קאָן זיין, דאָס גאנצע דאָרף איז פיעלייכט אפגעריסען געווארען פון דער וועלט און איז פערוואָרפען געווארען ערגעץ, אין א ווייטען רויטען מדבר, וואו אפילו די לופט איז רויט — — — און קיינער ווייסט ניט פון דעם, און וואו ניט וואו שפארט זיך נאָך פון א קוימען, ווי געוועהנליך, א גרו..ער רויך — — — דער רויך הויבט זיך פון

די קוימענס לכתחילה אין גלייכע זיילען, העכער אבער פערלירען די גרויע זיילען זייער גלייכגעוויכט און הויבען זיך אָן בויגען אהין און אהער, קרויזען זיך און ווערען צוריסען אי שטיקער, און גרויע שטיקער נעהמען שוועבען דורך דער רויטער לופט, טראגען זיך צום ראָז־רויטען, ווייטען הימעל, צו די גאָלד־געלע פינקלענדע שטערען. און עס שעפּט ווער וואַ־סער פון ברונען, דער באַלקען בויגט זיך און סקריפּעט, ווי ס׳וואָלט א וויל־דע גאַנז אָדער אן אנדער ווילדער פויגעל זיך דורכפליהענדיג צושריען. און דער צווייטער עק פון באַלקאַן הויבט זיך אַלץ העכער צום הימעל און זיין שווערער קלאָץ וויגט זיך אין דער לופט ווי א גרויסער בעוועגליכער פלעק. און פון די נאָהענטע בוימער פליהען אראָפּ די געלע זומער־זשוקעס און פון זייער זשומען ווערט די דארפּישע נאכטיגע לופט פולער און געהיימ־ניספול בערעדעוודיג. און קינדער טומלען, יאָגען זיך ארום, שפּיעלען נאָך אין כאפּערלאך, באלד ווארפען זיי דאָס שפּיעל און נעהמען זיך יאָגען נאָך די זשוקעס. מע לויפט ארום מיט די היטלען אין די הענט, און ווי נאָר א זשוק פליהט דורך עטוואס נידעריגער, גיט מען א שפּרונג אונטער, דערלאנגט א פּאטש מיט דעם היטעל, און עס ווערט איבערגעריסען דער זשומען פונ׳ם זשוק, דער זשוק שלאָגט זיך אָפּ אן דער ערד, נאָך איידער ער האָט צייט צונויפצולייגען זיינע פיעלע פליגלען.

שפּעטער דערהערט זיך א פערדיש הירזשען, א טופּען פון פיעלע פערדישע פיס און א געזונטער פרעהליכער געשפּרעך פון יונגע מענשען. דאָס פיהרען די בעל־הבתישע שקצים זייערע פערד אויף נאכט אין פעלד. און ערשט נאָך דעם, אז זיי פאהרען שוין איבער, דערהערט זיך מיט אמאָל פון ערגעץ א שטארקער געלויף פון דריי פיער ווייסע פערד, וועלכע זיינען ביי די העלזער אנגעטשעפּעט איינער אינ׳ם צווייטען. דאָס איילט אזוי שטארק א פערשפּעטיגטער שייגעץ, וועלכער וויל אניאָגען די איבע־ריגע, און די נאקעטע, פרייע פערד פאלגען צופריעדען, טראָגען זיך אזוי שנעל, אז עס בלאָזען זיך אויף און אָפּ זייערע ווייסע גריוועס, זייערע עקען. אויפגעבלאָזען איז דעם שייגעץ׳ם העמד, זיינע ברייטע פּלודערען. זיין שטרויענער „קאפּעליוש“ איז אראָפּגעפלויגען אויף הינטען און שפּרינגט אונטער אויף׳ן בענדעל, וואס ארום האלז, א שווארצליך־גרויער שטויב, ווי א רויך איבער א שטיקענדיגען פייער, רייסט זיך פון אונטער די ווייסע פערדישע פיס, פון אונטער די אויסגעצויגענע ווייסע לייבער און

אינ׳ם שטויב לויפט נאָך, ניט אנגעבינדען, א יונגער לאשאק און שרייט און שפּאַלט די לופט מיט זיין יונגען הארציגען הירזשען. — צו שטארק איז דער לויף פ זיינע דינע פים. דער שייגעץ אין זיין שטארקער איילעניש, דרעהט אוים זיין פערפלאמטען פּנים אויף צוריק און שרייט צום לאַשאק: קסיאָ! קסיאָ! קסיאָ!.... — באלד וועלען מיר זיי אָניאגען, באַלד! קסיאָ, קסיאָ, קסיאָ! — — —

עטליכע הינד ווערען אויפגעטרייסעלט פון דעם שטאַרקען טומעל, און די אזוי אויך אויפגערודערטע לופט הויבט אָן קלינגען מיט זייער אויפגעדרייצטען: האוו, האוו! —

און נאָכדעם פלעגט זיך ברוך׳ל אויפטרייסלען און דערזעהן, אז ניט רויט, נאָר שווארצלעך־בלוי איז די נאכט, שווארצלעך־בלוי דער הימעל. עס שוועבען אום וואָלקען... שטערען... און א לבנה, וואָס איז אויף אריבער האלב ווי צוגעדעקט מיט א „פּאָקרישקא“, און נידריגער און ברייטער האָט זיך אָט דער הימעל צואוויקעלט איבער די שטרויענע דעכער.— אָט דארטען שוועבט א ווייס וואלקענדיל, וועט זיך דאָס געווים באלד פערטשעפּען אין דעם שפּיץ פון הויכען טאָפּאָל, אָדער נאָך פריהער, — אַן דעם טויבען שטיבעל, וואס איבער מיכטאָדא׳ס דאך — — — און הייזלאך נאָך הייזלאך, און דעכער נאָך דעכער ציהען זיך אויף יענער זייט אראָפּ אין טהאָל אריין און הויבען זיך פון דארט ווידער בארג ארויף — — — ער פערקוקט זיך אויף דעם מאָדנעם אויסבייג וואס איבער די דעכער, עפּעס אזוי „מאָדנע“, אָט פונקט ווי אומיסטען, צוליעב דעם געמאכט. — — —

און דארט — אויפ׳ען בארג, נאָהענט צום שטעדטיל וואוינט חנ׳קע מיט איהר מאמען. א? יאָ? — — — דארטען, וואו עס לויכט זיך נאָך אָט אין יענעם פענסטער, א — ? — — — און ער לאָזט זיך צו דעם בארג היי, וואס אין זייער הויף. — פון דארטען וועט ער בעסער זעהן.

ווי נאָר ער קומט אריין אין הויף, טאַנצט איהם אַנטקעגען זייער באקסער — א ווייסער הונט מיט ברוינע פלעקען — דרעהט מיט׳ן האָריגען ווידעל און וואַרטשעט צופריעדען, לעקט איהם די הענט, ווארפט זיך צו דער ערד. שפּרינגט אויף איהם מיט די פאדערשטע פים; ווערט ברוך׳ל געריהרט פון דעם הונט׳ס חבר׳ן זיך, און נעהמט אָן זיינע פאָדערשטע פים און פערלעגט זיי צו זיך אויף די אקסעל. נאָכדעם נעהמט ער

אַרום דעם הונט'ס קאָפּ מיט זיינע הענטלעך און טוליעט איהם צו זיך: א, דו גוטער באָקסער! דו טייערער! האָסט זיך פערביינקט, א? און דער גרויסער הונט ציטערט אזש. אָן אויסגעצויגענער אין דער לייננג אויף די הינטערשטע פיס, האלזט ער מיט די פאָדערשטע דעם קליינעם ברוך'ל, ברומט אונטער און לעקט מיט'ן צונג זיין נאַקען, און אויף דער ערד ליגט אויסגעצויגען זייער שאָטען — אָט ווי זיי האלזען זיך און וויעגען זיך, אזוי האלזט זיך און וויעגט זיך דער שאָטען.

און אָט לאָזט ער זיך מיט'ן הונט לויפען צום בארג היי: אנו, ווער וועט גיכער! — און אָט זיינען זיי שוין אויפ'ן בארג, פון וואנען די הייזלאך זעהען אויס שיטערער. עס זעהען זיך דורך: פלויטען, און געסלאך און בוימער — — — אָט איז דאָס געסעל, וואס הויבט זיך בארג ארויף, אָט איז דאָס שטיבעל מיט פענסטער, וואס לויכטען נאָך.

און חנ'קע איז אין א ווייס קליידעלע — — — אָדער ניין, זאל זיין, אז זי איז אין איהר בלוי קליידעלע מיט די ווייסע שטערענדלאך — — — די האָר זיינען ביי איהר צולאָזט אויף הינטען, און אויפ'ן קאָפּ טראָגט זי א שלייף פון א בלויער לענטע, בלויע, גרויסע אויגען, געדיכטע ברעמען — — — דאָס פּנים'ל איז פריש, עטוואס בלאס, ווי נאָר וואס אויסגעוואַשען — — — דער בת־מלכה'ס שמייכעל אויף איהרע שעהנע ליפען — דער בת־מלכה'ס האָר זיינען גאָלדענע און חנ'קעס ווערען אַלץ שוואַרצער... נו, איז וואָס?... אַ בת־מלכה דאַרף האָבען געלע האָר, אָבער חנ'קע דאַרף טאַקע האָבען שווארצע... אזוי איז נאָך שעהנער...

און חנ'קע שטעהט און וואַרט — זי ווייס, אז ערגעץ שטעהט ברוך'ל אויף א הויכען בארג. און אז באלד וועט ער בעפעהלען, וועט זיך צו איהם ארָאָפּלאָזען דער ווילדער, שווארצער אָדלער מיט די בלוט־רויטע אויגען.

דער שוואַרצער אַדלער האַלט ווילד צועפּענט זיין ביין־ווייטען שנאָבעל, שטעקט מיט כעס ארויס זיין שפּיציג רויטען צונג, קוקט מורא'דיג מיט די רויטע אויגען; ער וויל ניט פאָלגען, ער וויל ניט. אָבער אז ברוך'ל הייסט —! — — —

און ברוך'ל זעצט זיך ארויף אויף אָט דעם גרויסען שווארצען אָדלער און דער אדלער צושפּרייט זיינע גרויסע שווארצע פליגעל אין דער נאַכט און טראָגט איהם צו חנ'קע'ן.

און אָט אזוי איז שוין חנ'קע אויך מיט איהם, און זיי פליהען דורך

הימעל און שטערען. און ווי נאָר עס קומט צו דער האנד א שעהן שטע־רענדעל, טשעפּעט דאָס ברוך׳ל אָן אָן איהרע שוואַרצע לאָקען, ווערען איהרע לאָקען אָנגעשנורט מיט שטערען, און זיי טראָגען זיך שיינענדיג אין דער לופטען און וויספּערען — — — און ברוך׳ל רייסט פונ׳ם הימעל די שעהנסטע שטערען און מאַכט א שנור ארום איהר ווייסען האלז, בראַסלעטען אויף איהרע ווייסע הענט און אויף איהרע שיך בעפּוצט ער מיט שטערען, און חנ׳קע פּרעסט זיך צו איהם און שמייכעלט צו איהם מיט איהרע פרישע ליפּען, קוקט אויף איהם מיט איהרע בלויע אויגען.

— חנ׳קע, לאָמיר ראַטעווען, לאמיר בעפרייען די שעהנע בת־מלכה!

— וואס איז, ס׳איז איהר דען שלעכט ביים גרויסען ריעז? זאגסט דאָך, אז ער האָט זי ליעב.

— זי בייגקט אבער.

— נאָך וועמען?

— נאָך איהר טאַטען, נאָך איהר מאַמען.

— בייגקט איך אויך נאָך מיין מאַמען, יאָ.

— ביזט דאָך א גוטע — דו ביזט דען א שלעכטע? — — —

— אז איך בייגק אָבער נאָך מיין מאַמען!?

— זעה, מיר זיצען דאָך ביידע אויפ׳ן גרויסען, שוואַרצען אדלער; זעה, ווי גרויס עס שפּרייטען זיך זיינע ברייטע, שטאַרקע פליגלען. ווי זיי רייסען זיך און פּאַטשען: פּה! פּה! פּה! — — — און ווייסט? — זיין בויך איז דאָך וויים, טאַקע ווי א ווייסער פּוך. דאָס איז ער נאָר פון אויבען אזוי מורא׳דיג שוואַרץ. און מיר פליהען דאָך דורך הימעל און שטערען, און דיינע האָר האָב איך בעדעקט מיט שטערען, און ארום דעם האלז — זיינען שטערען, און ארום דיינע הענד — שטערען און שטערען אויף דיינע שיך. און אָט נעהם איך דיך ארום און אָט גיב איך דיר א קוש — — — וואָס? האסט זיך דערשראָקען?! — — — די שטערען װעלען ניט דערציעהלען דיין מאַמען — זיי האָבען דיך ליעב, און דער הימעל רעדט ניט — — — און דעם אדלער וועל איך באַשווערען. און גאָט —? ער איז דאָך אזא גוטער — — — זיי נאָר דו א גוטע און לאז מיך ראַטעווען די בת־מלכה.

וועסט נאָכדעם זי קושען? יאָ....

— אויף מיין וואָרט, אז ניט. ווי איך בין א אידיש קינד, אז דאָס

טהו איך נאר דיר. נא דיר נאָך איינעם — — — א? נו, איצט זעהסטו שוין? ! — — — —

— אוי, ברוך׳ל, ביזט א—ז—א גו—ו—טע—ע—ע—ר! — ציהט זי אוים געריהרט און וויקעלט ארום איהרע וויבע, ווארעמע הענטעלעך ארום זיין האלז. און אין ברוך׳לם הערצעל צאפּעלט מיט אמאָל אויף א בלויאינק־צארט פייערל. און ער גיט אזש א ציטער און פאלט שיער ניט ארונטער פון בארג היי. — — — — — — — — — — — — — — —

אויפגעטרייסעלטער און צארטער כאפּט ער ארום דעם הונט:

אוי דו באַקסעריל! באקסעריל! באקסעריל!

און אין א ווײלע ארום טענה׳ט ער צום הונט, אז ער מוז זעהן שלום ווערען מיט חנ׳קעם קעצעל, וויל ביז׳ל וואַנען איז דער שיער? ! און איהר קעצעל איז דאָך טאקע אזא שעהן, שווארץ קעצעל מיט א קלאָהר־ווייס בייכעל, ווייסע לאפּקעס, ווײס אונטער׳ן העלזעל און ווייסע, שעהנע וואָנסען. און היינט הײנגט דעם נאָך חנ׳קע אויף א רויטען באנד אויפ׳ן העלזעל. און דאָס פּאסט דאָך דעם קעצעל אזוי שעהן! הערסט, וואס איך זאָג דיר, אז פון היינט אָן און ווייטער זאלסטו זיך מיט דעם קעצעל מעהר ניט איינרייסען, אז ניט! שרייט ער אוים און טראָגט אונטער א פעסט־געמאכטען קולאק צו באקסער׳ם פנים אזוי, אז דער הונד פערזשמורעט אזש די אויגען, ציהט אָפּ דעם קאָפּ און זעצט זיך אזש צו פאר שרעק — — הערסט וואס מען רעדט צו דיר? ! אָט אזוי, אָ, זאלסטו מיר געדענקען!

אויף דער שוועל פון טהיר, וואס פיהרט צום הויף, בעווייזט זיך חנ׳קע. אין דער לינקער האנד האלט זי אונטערגעקליעבען איהר קליידעלע, ווי א גרויסע — — — און טאקע אינ׳ם בלויען קליידעלע מיט די ווייסע שטערען — — — חנ׳קע הויבט אויף איהר שעהנעם שטאַלצען קאָפּ: הו — אזש אויף אזא הויכען בארג היי קאנסטו ארויפקריכען! ?

— א גרויסע מציאה! — — —

— קאָנסטו פון דאָרט זעהן אונזער שטוב.

— אויף וואס דארף איך אייער שטוב? ! —

— נו, איז וואס? — — —

— א גאנצע זאך! — — —

— — — — — — — — — — — — —

— סאיז טאקע שטערען אויף דיין קליידעלע? טאקע אמת'ע שטערען?

נו, יאָ, אזוי זאגט די מאמע. וואָס איז? — — — דו האסט דען ליעב שטערען?

— הי־הי־הי! וויפיעל שטערען אין הימעל! — ענטפערט ער און פעררייסט דעם קאָפּ ארויף. — — —

— וואלסט בעסער אנגעזאגט דיין באקסער, אז ער זאל מיר ניט צו־רייצען דאָס קעצעל. — יאָ!

— העסט, אז זי האָט א משוגען קעצעל, איז איהר באקסער שולדיג!

— באלד עפּעס שטעלט דאָס אַן א פּאָר שווארצע אויערען, און די קעצענע אויגען, צוציהט די שטעכיגע וואנסען און הארבעט אוים דעם רוקען משוגענערווייז: און זי טהוט דעם נאָך אָן א רויט בענדעל! — — —

— עס געפעלט דיר ניט דאָס קעצעל? ! — — —

— הם, א שעהן קעצעל!

פון דעסטוועגען האָט דיין באקסער מורא פאר דעם! יאָ.

— מיין באקסער מורא! ? — — — —

יא, יא, ער טאנצט ארום קעצעל, האווקעט, ווארפט זיך צו דער ערד, אָבער צוגעהן צו דעם נאָהענט האָט ער טאקע מורא. יאָ.

— דאָס איז דערפאר, וואס איך הייס איהם ניט, אבער, ווען איך זאל איהם נאָר א זאג טהאָן, הויבט ער דאָך אויף זיין לאפּע און צורייבט דיר דאָס קעצעל אויף שטיקלעך — — — — — — — — — — — — —

אין א קורצע ווייל ארום, הויבט זי אויף איהרע אויגען צו איהם ארויף, וואו ער שטעהט דארטען אויפ'ן בארג היי, וואו עס ליגט לעבען זיינע פים דער גרויסער הונד, און אין איהרע אויגען שטעהען טרערען —

— אוי, ס'ארא לענטע אין דיינע האָר! טאקע א זיידענע?....

זי אבער שטעהט נאָך א ווייל און ענטפערט נים. און נאָך דעם נעהט זי גאר אין גאנצען אוועק.

ברוך'ל קוקט איהר נאָך און זעהט, ווי זי געהט זיך דאָס אוועק אזוי גדלות'דיג — זי וויל איהם שוין גאר ניט ענטפערען! — — — און ער דערפיהלט, אז עס בלאזט א ווינטעל — — — אז דער ווינטעל נעהמט ווייך דורך זיינע האָר, גליטשט זיך דורך איבער זיין לייב, און נעהמט זיך דורכגעהן די הייעלאך פון בארג, יעדער הייעלע בעזונדער — — — דער

באַרג דערפיהלט דאָס און גיט א ציטער. גיט אויך ברוך'ל א ציטער, און עס כאַפּט זיך אויף דער הונד אויף די פיס — וואָס איז? האַ? — — — — נעהמט איהם ברוך'ל ארום, בויגט זיך צו צו איהם, פערמאַכט די אויגען און דערזעהט: ווידער רויט — — — עס איז רויט. עס ברענט, עס איז פייער. אלעס איז פייער, פייער! און דערצו פליהט פון ערגעץ אַן א פערשפּעטיגטער זשוק. דער זשוק פליהט און האלט צולאָזט אלע זיינע פליגלען און זשומט. פון זיין זשומען ציהט זיך א רויטער שנור — — — אויפ'ן וועג בעגעגענט ער זיך מיט נאָך א זשוק און זיי זשומען אריין איי־נער דעם צווייטען עפּעס אזעלכעס, פון וואָס ברוך'ל גיט זיך צושראָקען א שטארקען צאַפּעל.... די זשוקעס צופליהען זיך באַלד, דער אהין, דער אַהער, און ציהען זייערע רויטע שנורען אין פערשיעדענע זייטען: זשום, זשום, זשורם...

ברוך'ל עפענט אויף א פּאָר צושראָקענע אויגען — די נאַכט איז קלאָר, די נאַכט איז בלוי. — און וואָס איז מיט דיר ברוך? ! — — — —
— — — פייער? — — — פייער — ? — — — —